

අ කොටස: අක,අග,අස,අව,අජ,අඤ,අට, අත,අද, අධ,
අනඅද,අප,අබ,අභ,අම,අඹ,අය,අර,අල,අව,අස අශ, අෂ, අභ
අක

▲ අකත- un-created: අකත යනු කිසිවකින් සකස් නොකරන ලද බවය (අසංඛත), නිවන හඳුන්වන පදයකි. බලන්ත: නිවන. මූලාශ්‍රය: වූ.නි: ඉතිවුත්තක: 2.2.6 අජාත සූත්‍රය, පි.393.

▲ අකනිට්ඨගාමී: පාලී: අකනිට්ඨගාමී-heading to the akanitṭha realm
අකනිට්ඨගාමී යනු අකනිට්ඨ බ්‍රහ්මලෝකයේ පහළවීමය. මෙය අනාගාමී උතුමන් යළි උපතලබ්‍ධ ක්‍රමවිධි 5 න් එකකි. ඔරම්භාගිය සංයෝජන පහකරගත් ආර්ය උතුමා, මෙලොව හැර කෙලින්ම අකණිටා බඹ ලොව පහළව, එහිදී අරහත්වයට පත්ව පරිනිබ්බානය ලබයි. ඒ පිලිබඳ දක්වා ඇති උපමාව: ගිනිපුපුර උපමාව: දවස මුළුල්ලේ ගින්නෙන් රත්වුණ යකඩගුලියක්, තළනවිට, ගිනිපුපුරක් මතු වී, ඉහලට ගොස්, නැවත පොළොවට පහත්වී, විශාල දර ගොඩක් හෝ පිදුරු ගොඩක් ඇති තැනකට වැටී, ඒ දර ගොඩ දවා, ඉන් ඔබ්බට පැතිර, කෙත් වතු වන ලැහැබ් ගිනි දවා, අවසානයේදී, තව ඉන්ධන නොමැති තැනකට පැමිණ: ගල්කන්දක් අද්දරට හෝ විලක් අද්දරට හෝ පැමිණ ගින්න නිවී යන ලෙසින් ඒ උතුමා පරිනිබ්බානය ලබයි. බලන්ත:උපග්‍රන්ථය:5. මූලාශ්‍ර: අංගු.නි: (4) :7 නිපාතය: 7.2.1.2. පුරිසගති සූත්‍රය, පි. 402, අංගු. නි: (6) : 10 නිපාත: 10.2.2.3. නිට්ඨික සූත්‍රය,පි.244, EAN: 10: 63.3.

Certainty, p.519, EAN: 7: 55.2 Destinations of Persons, p. 387.
බලන්ත: අකණිටා බ්‍රහ්මලෝකය, අනාගාමී.ශබ්දකෝෂ: පා.සිං.ශ: පි.178: “අකනිට්ඨගාමී : අකනිටා බඹ ලොව වසන්නා... ‘උද්දංසොත’ : ජීවිතය නමැති දියපාරේ ඉහලට ගිය පුද්ගලයා”.

▲ අකණිටා බ්‍රහ්මලෝකය: පාලී: අකනිට්ඨබ්‍රහ්මලොක- akanita brhamaloka : රූප බ්‍රහ්මලෝක 16 අතුරින් අවසාන බ්‍රහ්මලෝකය අකණිටා බඹලොවය, අනාගාමී උතුමන් පහළවන සුද්දාචාසයකි. බලන්ත: බ්‍රහ්මලෝක.ශබ්දකෝෂ: පා.සිං.ශ: පි. 21: “අකනිට්ඨා: අකණිටා බඹලොව...” B.D: p. 24: “akanitṭha: the ‘Great Ones’: Highest Gods-are the inhabitants of the 5th and higher heaven of the Pure Abodes...”.

▼ පස් ආකාරයකට මෙලොව හැර යන අනාගාමී උතුමන් අතුරින් පස්වෙනි වර්ගයේ ආර්යෝ ඉහල සෝත්තය- ඉහළ (උඩ) දියපහර නම්වූ අකණිටා බ්‍රහ්මලෝකයේ පහළව එහිදී විමුක්තිය සාක්ෂාත් කරගන්නා බව බුදුන් වහන්සේ වදාළහ. “...උඬංසොතස්ස අකනිට්ඨගාමීනෝ” (...and one bound upstream, heading toward the Akanitṭha realm)
සටහන: උඬංසොතස්ස යනු උඩයයි කියන ලද අරූප භවයන්හි යළි උපත ඇතිකරණ උද්ධම්භාගිය සංයෝජන පහය. මේවා පහකර ගැනීමෙන් අරහත්වයට පත්වේ. බලන්ත: උද්ධම්භාගිය සංයෝජන. මූලාශ්‍ර: අංගු.නි : (6) :10 නිපාතය: 10.2.2.3 නිට්ඨික සූත්‍රය, පි. 244, EAN:10:64.4 Unwavering, p. 519.

▲ අකර්මන්‍ය හා කර්මන්‍ය- unwieldy & wieldy :අකර්මන්‍ය-අකම්මන්‍ය යනු තදබව, නො නැමෙන බවය. කර්මන්‍ය-කම්මන්‍යයනු මුදු, නැමෙන සුළු බවය. ධර්ම මාර්ගය වඩා ගැනීම පිණිස අකර්මන්‍ය සිත - නොදියුණු සිත බාධාවක්වේ. කර්මන්‍ය සිතක් තිබීම මාර්ගය වඩා ගැනීමට

උපකාරීවේ. සටහන: සමාධි සමාපත්ති ලබාගැනීමෙන් සිත කර්මන්තා බවට පත්වේ. මූලාශ්‍ර: අංගු.නි: (1): 1 නිපාත: අකර්මන්තා වග්ග:සුත්‍ර, පි. 48, EAN: 1: III Unwieldy: 21.1 Sutta, p. 37.

▲ අකාලික: පාලි: අකාලිකො-akālika -timeless: අකාලික, කල්නො යවා විපාක දෙන බව, වහා විපාක දෙනබව, මෙලොවදීම විපාක දෙන බවය. (not delayed, immediate, directly visible in this world).

සටහන: “අකාලික” ධර්මයේ එක් ගුණයකි.බලන්න: ධර්මගුණ.

ශබ්දකෝෂ : පා.සිං.ශ: පි.22: “න+ කාලික අකාලික, කල්නොයවා විපාක දෙන බව, වහා විපාක දෙනබව”. P.T.S: p. 497: “akālika: not delayed, immediate, in this world”.

▼ ධර්මයේ අකාලික ගුණය යනු: කෙනෙකුට කාම වස්තුවක් දැක රාග ආදී කෙළෙස් සිතුවිල්ලක් ඇතිවුවිට: ‘මට රාග සිතුවිල්ලක් ඇතිවුනා’ හෝ ‘ඒ ගැන මට රාගයක් ඇති නොවුනා’ යන අවබෝධය- කල්නො යවාම- නොපමාවම සිතියට එයි. එම අවබෝධය නිසා ඔහුගේ සිතට පැමිණි කෙලෙසක් වහා පහකර ගැනීමට හැකිවේ. මූලාශ්‍ර:සංයු.නි: (4) :සලායතන සංයුත්ත: 1.7.8. උපවාන සුත්‍රය, පි. 118, ESN: 35: Salayatna samyutta, 70.8 Upavāṇa sutta, p. 1240.

▼ ධර්මයේ අකාලික බව මේ සුත්‍රයේ විස්තරකර ඇත. මූලාශ්‍ර: සංයු.නි: (1) : මාර සංයුත්ත: 4.3.1 සම්බහුල සුත්‍රය, පි. 240, ESN: 4: Mārasamyutta: 21.1.A Number, p. 290.

▼ වෙනත් මූලාශ්‍ර: 1 “...යමක එලය ඒවේලේම ලැබේ නම් එය ආකලික නම්වේ. සර්වඥයන් වහන්සේ විසින් ප්‍රකාශිත දහම අකාලික ගුණයෙන් යුක්තය”: සුවිසිමහා ගුණය: රේරුකානේ වන්දවිමල මහානාහිමී,පි.409.

2. “...ලොකික කුසල දහම කල් නොයවාම විපාක ලබාදෙන නිසා දහම අකාලිකය...” : ආර්යාවංශ ධර්ම පුස්තක මාලා-අංක 1: සජන බොජ්ඣංග, පි.77,මොරටුවේ සිරි සාසනවංශ තෙරුන්,1948.

▲ අක්කුප්ප- unshakable: දහමට අනුව අක්කුප්ප (කුපිත කළ නොහැකිබව) යනු සිත නොසෙල්විය හැකිබවය, එනම් අරහත්වය ලැබීමය. අරහත්වය ලැබුවිට, කිසිම කෙලෙසකට සිත යට කරගත නොහැකිය. ශබ්දකෝෂ: පා.සිං.ශ: පි.23: “අකුප්ප: නොකිපෙන, කෝප නොවන, කුපිත නොවෙන, නොසෙලවෙන බව” .

▼ අක්කුප්ප බව ලබා ගැනීමට උපකාරීවන ධර්මතා: 1) සිව් පිළිසිඹියාව ලැබීම: අර්ථ, ධම්ම, නිරුක්ති, ප්‍රතිභාන දියුණුකර, යථා විමුක්ත චිත්තය ප්‍රත්‍යාවෙක්‍ෂ කිරීම. බලන්න: සිව් පිළිසිඹියා. සටහන: යථා විමුක්ත චිත්තය: සිත කෙළෙසුන්ගෙන් මිදුණුවිට ඒ බව ප්‍රත්‍යාවෙක්‍ෂා කිරීමය. (He reviews the extent to which his mind is liberated).2) ආනාපාන සතිය වඩාගෙන, මතු දැක්වෙන ගුණයන්හි සමන්විතවීම: 1 අල්ප කානි ඇතිබව (අප්පකිච්චා), 2 පහසුවෙන් පෝෂණය කළහැකිබව (සුභරොව) 3 සන්තුෂ්ටිය තිබීම 4 අල්පආහාරය (ආහාරය මදපමණින්ගැනීම) හා ආහාරයෙහි ගිපු නොවීම (හෝපනයේ මාත්‍රවීම). 5 ජාගරානුසතිය 6 අලසකම නැතිබව 7 බහුග්‍රැතබව 8 දහම් කථා ඇසීමට තමන් කැමති ලෙසින් අවස්ථා ලැබීම 9 ආරණ්‍යසේනාසනවල හුදකලා වාසය 10 යථා විමුක්ත චිත්තය ප්‍රත්‍යාවෙක්‍ෂ කිරීම. මූලාශ්‍ර: අංගු.නි: (3):5 නිපාත: 5.2.5.5 අක්කුප්ප සුත්‍ර 4 කි , පි. 214, EAN: 5: 95.5, 96.6, 97.7, 98.8, 4 suttas, p. 272.

▲ අක්කුප්ප වේතෝවිමුක්තිය: පාලි: අකුප්පා වෙතොවිමුක්ති -
 Unshakeable deliverance of mind : අක්කුප්ප වේතෝවිමුක්තිය යනු අරහත්වයය, අරහත්ඵල විමුක්තිය ලැබීමය, සියලු කෙලෙසුන්ගෙන් සිත නිදහස් කර ගැනීමය. එම විමුක්තිය කිසිවෙකුට සෙලවිය නොහැකිය. ශබ්දකෝෂ: B.D: p.40: “Ceto-Vimutti: Deliverance of mind. In the highest sense it signifies the Fruition of Arahatsip...It is also called ‘Unshakeable deliverance of mind’-akuppa cetovimutti...”

▼ ආධ්‍යාත්මික වර්ධනය පිණිස: අක්කුප්ප වේතෝවිමුක්තිය ප්‍රත්‍යක්ෂ කරගත යුතු, සාක්ෂාත් කරගත යුතු දහමකි, බලන්න: සවිඡ්ඛානබ්බ ධර්ම. මූලාශ්‍ර: දී.ස.නි: (3): 11 දසුන්තර සූත්‍රය, පි. 484, EDN: 34: Dasuttara Sutta: Expanding Decades, p. 384.

▲ අක්කුප්ප ඥානය: පාලි: අකුප්ප ඥානං- Unshakeable knowledge අක්කුප්ප ඥානය -අක්කුප්ප ධර්මය, යනු වෙනත් කෙනෙකුට නො සෙල්විය හැකි නුවණය. මෙය ප්‍රත්‍යවේක්ෂණ ප්‍රඥාව ලෙසින් ද පෙන්වා ඇත. ආධ්‍යාත්මික වර්ධනය පිණිස උපදවා ගතයුතු නුවණකි. බලන්න: උත්පාදයිතව්‍ය ධර්ම. මූලාශ්‍ර: දී.ස.නි: (3) 11 දසුන්තර සූත්‍රය, පි. 483, EDN: 34: Dasuttara Sutta: Expanding Decades, p. 384. ශබ්දකෝෂ: B.D: p.8: “Akuppa Dhamma: Unshakeable is one who has attained full mastery over the absorptions (jnana)...”

▼ අක්කුප්ප පුද්ගලයා: කවර පුද්ගලයෙක් අකුප්ප වේද? මේ ලෝකයෙහි අතැම් පුද්ගලයෙක් රූප සහගතවූ හෝ අරූප සහගතවූ (රූපාවචර, අරූපාවචර) හෝ සමාපත්ති ලබාගනී. එම සමාපත්ති ඔහු කැමැති විටක ලබයි, වෙහෙසට පත් නොවී ලබයි, ඔහු පතන අන්දමට ලබයි, කැමති තැනක ලබයි. කැමති කාලයක් සමවතට සමවැදී සිටිය හැකිය, කැමති අවස්ථාවක සමාධියෙන් නැගී සිටිය හැකිය. එම පුද්ගලයාගේ සමාපත්ති, අප්‍රමාදය නිසා බිඳේ යයි කීමට නොහැකිය. ඒ පුද්ගලයා අකුප්ප ඥානය ලබා ඇත. මූලාශ්‍ර: අභිධ.පි: 4. පුද්ගල ප්‍රඥාප්ති ප්‍රකරණය: අක්කුප්ප පුද්ගලයෝ, පි. 278.

▲ අක්ෂාන්තිය-Impatience: අක්ෂාන්තිය ලෙසින් පෙන්වා ඇත්තේ ඉවසීම නොමැතිකමය. ලෝකයා කෙරහි ඉවසීම නොමැති පුද්ගලයා බොහෝදෙනාට අප්‍රිය, අමනාප කෙනෙක්ය, මෙය අකුසලයකි, දුගතියට මගකි. බලන්න: ක්ෂාන්තිය. මූලාශ්‍ර: අංගු.නි: (3) : 5 නිපාත: 5.5.2.5 හා 5.5.2.6 අක්ඛන්තිසූත්‍ර, පි.432, EAN:5:215.5 & 216.6 Impatience, p. 306.

▲ අක්ෂණය හා ක්ෂණය- not an opportunity- opportunity : අක්ෂණය යනු අනාවකාසය: යමක් කරගැනීමට නොලැබීමය- කාලය නැතිවීමය. ක්ෂණය යනු අවකාසය: යමක් කරගැනීමට හැකිවීමය- කාලය තිබීමය, මෙය කාලය හා අකාලය ලෙසින්ද පෙන්වා ඇත. පෘතග්ජනයා, ධර්මය පහළවුවිට, කළයුතු දේ නොදැනී, ඒ නිසා දහම් මග වඩා ගැනීමට ඔහුට හැකියාව, වාසනාව නැතිවේ. එහෙත්, නුවණැති පුද්ගලයා, දහම පහළ වුවිට, කළයුතු දේ දැනී, ඒ නිසා දහම් මග වඩා ගැනීමට ඔහුට හැකියාව, වාසනාව ලැබේ. මෙය ක්ෂණසම්පත්තිය (opportune moment) ලෙසින්ද පෙන්වා ඇත. බුදුන් වහන්සේ අක්ෂණ අවස්ථා 8 ක් පෙන්වා ඇත: 1) - 3) තථාගතයන්, පහළවූ සමයේ පුද්ගලයෙක් නිරයේ, තිරිසන් ලෝකයේ, ප්‍රේතලෝකයේ, උපත ලබාසිටී. 4) ... අසංඤතලයේ හෝ

අරුප බ්‍රහ්මලෝකවල උපත ලබාසිටි 5) ...ධර්මය නොමැති ප්‍රදේශයක උපත ලබාසිටි 6) ... පුද්ගලයෙක් හට මිථ්‍යා දිට්ඨිය ඇත 7) ... පුද්ගලයෙක් නුවණින් බාලය- ප්‍රඥාව නොමැත (බාලයා). 8) පුද්ගලයෙක් හට ධර්මය අවබෝධ කිරීමේ ශක්තිය, ප්‍රඥාව ඇත, එහෙත් තථාගතයන් ලෝකයේ පහළවී නොමැත. ඉහත කරුණු නිසා ඔහුන්ට දහම පිළිපැදීමට අවස්ථාව, වාසනාව නොමැත. **ක්ෂණය:** තථාගතයන් ලෝකයේ පහළවූ සමයේ මිනිසත්ඛව ලත්, ප්‍රඥාව ඇති, දහම ඇසීමට හැකි ප්‍රදේශයක ඉපදුන පුද්ගලයෙකුට, දහම අවබෝධ කරගැනීමට අවකාශය- කාලය- වාසනාව ලැබී ඇත. එම අවස්ථාවෙන් ප්‍රයෝජනය ගන්නා ඔහු, සසර දුකින් මිදීමට වාසනාව ඇති කෙනෙක්ය. **මූලාශ්‍ර:** අංගු.නි: (5): 8 නිපාත: 8.1.3.9 අක්ඛණ සූත්‍රය, පි. 150, EAN: 8: 29.9 Inopportune Moments, p. 427.

▲ **අකුසලය:** පාලි: අකුසලං - Unwholesome: අකුසලය යනු තුන් දොරින් සිදුකරණ පාපි ක්‍රියාය, අයහපත් කම්ම විපාක ගෙන දෙන ක්‍රියාවන්ය. අංගු.නි: (1): 2 නිපාත: අකුසල පෙයියාල වග්ගයේ සූත්‍රයන්හි අකුසල දහම විස්තරාත්මකව පෙන්වා ඇත. **බලන්න:** කුසල ධර්ම හා අකුසල ධර්ම.

▼ **අකුසලය ඇද දෙයක්ය,** එමගින් දුගතියේ පහලවේ. **බලන්න:** නිරිසන්ලෝකය.

▼ **වෙනත් මූලාශ්‍ර: 1.** “අකුසලය: නිර්වචන වශයෙන් සලකන කල සියලු හය උපද්‍රවයන්ට හේතුවූ, හීන ධර්ම යන්ගේ පැවැත්මට හේතුවූ, දහම අකුසලවේ. **අකුසල මූල්:** ලෝභ දෝස මෝහ. අකුසලයෙන් මධනා ලද පුද්ගලයා, මේලොවදීම නානවිධ උපද්‍රව, චිත්ත වේදනා, කායික වේදනා ආදී බලවත් දුක් අනුභව කරයි, මහා විනාශයට පත්වේ. පරලොව, නරකය ආදී දුකට පිහිටි, දුකට භාජනවූ දුගතියට පැමිණේ...”
සද්ධර්ම කෝෂය, පි. 104.

▲ **අකුසල ධර්ම- Unwholesome Dhamma:** අකුසල ධර්ම ලෙසින් පෙන්වා ඇත්තේ මිථ්‍යා -මිච්ඡා දිට්ඨිය පෙරටු කරගත් මිථ්‍යාත්වය- වැරදිමග ගැනීමය. **බලන්න:** මිථ්‍යාත්වය. **මූලාශ්‍ර:** සංයු.නි: (5-1): මහාවග්ග: මග්ගසංයුත්ත: 1.3.2 අකුසලධර්ම සූත්‍රය, පි. 58, ESN: 45: Maggasamyutta: 22.2 Unwholesome states, p. 1628.

▲ **අකුසල මූල:** පාලි: අකුසලමූලානි- unwholesome roots: අකුසල මූල- අකුසල මූල් යනු අකුසල ක්‍රියාවන්ට පදනම් වන මූලික කරුණුය එනම්: ලෝභය, දෝසය හා මෝහය ය (රාග දෝෂ මෝහ-lust, hatred, and delusion). මේවා ආධ්‍යාත්මික වර්ධනයට හානි කරණ ධර්මතාය. **බලන්න:** භානභාගිය ධර්ම. **මූලාශ්‍ර:** දීස.නි: (3): 11 දසුත්තර සූත්‍රය, පි. 483, EDN: 34: Dasuttara Sutta: Expanding Decades, p. 384, බු.නි: ඉතිවුත්තක: 3.1.1 අකුසල මූල සූත්‍රය, පි. 406.

▼ **අකුසල් මූල් නිසා සත්ඤයන් තුල කෙළෙස් ඇතිවේ.** ඒ පිළිබඳ අවබෝධය දුෂ්කරය. ඒවා දුෂ්ප්‍රතිවිධ්‍ය ධර්ම අවබෝධය පහසු නැති දහමය. **බලන්න:** දුෂ්ප්‍රතිවිධ්‍ය ධර්ම. **මූලාශ්‍ර:** දීස.නි : (3): 11 දසුත්තර සූත්‍රය, පි. 483, EDN: 34: Dasuttara Sutta: Expanding Decades, p. 384.

▼ **අකුසල මූල් ප්‍රභිණය:** ජාති ජරා මරණ ආදීවූ - සසර පවත්වන හේතු නැතිකරගැනීමට නම්, අකුසල මූල 3 පහකරගත යුතුවේ. සැකය - විචිකිචිභව ඇති පුද්ගලයාට, ලෝභ දෝස මෝහ නැතිකර ගත

නොහැකිය. සක්කායදිට්ඨිය, විචිකිච්ඡාව, සීලබ්බත පරාමාස ප්‍රහිනය කරගැනීමෙන්, අකුසල් මුල් නැතිකර ගැනීමට හැකිවේ. සටහන: මේ සූත්‍රයේදී අකුසල පහකර ගැනීමේ පිළිවෙත විස්තරාත්මකව පෙන්වා ඇත. මූලාශ්‍ර: අංගු.නි.(6): 10 නිපාත10.2.3.6 තයොධම්ම සූත්‍රය, පි.284, EAN: 10: III-76.6. Incapable, p. 524.

▼ අකුසල ප්‍රභීණය: කයෙන් හෝ වචනයෙන් සිදුවන අකුසල්, යහපත් කාය කම්ම හා වචි කම්ම මගින් නතර කළහැකිය. මනසින් සිදුකරණ අකුසල නිතර නුවණින් විමසමින් ප්‍රඥාවෙන් (යෝනියෝමනසි කාරයෙන්) පහකරගතයුතු බව බුදුන් වහන්සේ වදාළහ. එසේ ප්‍රඥාවෙන් ප්‍රභීණය කළයුතු අකුසල් 10 ක් (දස අකුසල) : 1 තණ්හාව (ලොභෝ) 2 ධේරය (දොසෝ) 3 අවිජ්ජාව (මොහෝ) 4 තරභ (කොධෝ) 5 එදිරිය /සතුරුව (උපනාහෝ) 6 ගුණමකුබව (මකෙබා) 7 අභංකාරය (පළාසෝ) 8 මසුරුකම (මචජරියං) 9 පාපික/ ලාමක ඉරිසියාව (පාපිකා ඉසසා) 10 පාපික/ලාමක ආසාව (පාපිකා ඉච්ඡා).බලන්න: දසඅකුසල. සටහන: මේ දස අකුසල ප්‍රභීණය නොකර රහත්බව සාක්ෂාත් කර ගත නොහැකිය. මූලාශ්‍ර: අංගු.නි. (6)10: 10.1.3.4. මහා චූන්ද සූත්‍රය, කාය සූත්‍රය, පි. 100.

▼ අකුසල් මුල් නිසා අයහපත් කම්ම සකස්වේ. ඒවා විනාශ කිරීමෙන් කම්ම විපාක අවසන් කරගත හැකිබව මෙහි පෙන්වා ඇත. බලන්න: කම්ම. මූලාශ්‍ර: අංගු.නි:(6)10 නිපාත: ජානුසොණි වග්ග: 10.4.2.8, කම්ම නිදාන සූත්‍රය,පි.506, EAN:10: II, Jāṇussoṇī,174-8,Causes of Kamma, p.552.

▼ අකුසල් ඇතිවීම- Reasons for unwholesome :1) අකුසල්, නිමිත්තක් ඇතිව- (හේතුවක් නිසා -සනිමිත්තව- with a base) උපදී, නිමිත්තක් නොමැතිව ඇතිනොවේ. නිමිත්ත ප්‍රභීණය කළවිට අකුසල ඇති නොවේ. 2) අකුසල්, නිදානයක් හේතුකොට ගෙන උපදී (through a source-satiදාන); නිදානයක් නැතිව (අනිදාන) ඇති නොවේ. එම නිදානය ප්‍රභීණය කළවිට අකුසල් ඇති නොවේ. 3) අකුසල්, සහේතුකව (through a cause) උපදිනි. අහේතුකව නූපදි. ඒ හේතුව ප්‍රභීණය කළවිට අකුසල් ඇති නොවේ. 4) අකුසල්, සංස්කාර (causal activities) සහිතව උපදී. සංස්කාර රහිතව නූපදි. ඒ සංස්කාර ප්‍රභීණය කළවිට අකුසල් ඇති නොවේ. 5) අකුසල් ප්‍රත්‍ය (පච්චයා- හේතු) සහිතව (with condition) උපදිනි. ප්‍රත්‍ය රහිතව නූපදි. ප්‍රත්‍ය ප්‍රභීණය කළවිට අකුසල් ඇතිනොවේ. 6) අකුසල් රූප සහිතව (along with form) උපදිනි. රූප රහිතව නූපදි. ඒ රූපය ප්‍රභීණ කළවිට අකුසල් ඇති නොවේ. 7) අකුසල් වේදනා සහිතව උපදිනි. වේදනා රහිතව නූපදිනි. ඒ වේදනා ප්‍රභීණය කළවිට අකුසල් ඇතිනොවේ. 8) අකුසල් සංඥා සහිතව උපදිනි. සංඥා රහිතව නූපදිනි. ඒ සංඥාවෝ ප්‍රභීණය කළවිට අකුසල් ඇති නොවේ. 9) අකුසල් විඥානය සහිතව උපදිනි. විඥානය රහිතව නූපදිනි. ඒ විඥානයෝ ප්‍රභීණය කළවිට අකුසල් ඇතිනොවේ. 10) අකුසල් හේතු ප්‍රත්‍ය නිසා උපන් සංඛත (conditioned) අරමුණු කොට උපදිනි. අසංඛත අරමුණුකොට නූපදිනි. ඒ සංඛත (සකස්කිරීම) ප්‍රභීණය කළවිට අකුසල් ඇති නොවේ. මූලාශ්‍ර: අංගු.නි:(1):2නිපාත:සනිමිත්තවග්ග,පි.196,EAN:2:With a Basis, p. 68.

▲ අකුසල රාශිය- Heap of Unwholesome: අකුසල රාශිය යනු පංච නිවරණයන්ය. බලන්න: නිවරණ . මූලාශ්‍ර:අංගු.නි: (3): 5 නිපාත: 5.2.1.2 අකුසල රාශිය සූත්‍රය, පි. 124, EAN: 5: 52.2 A Heap, Entering, p. 257.

▲ අකුසල සමාපත්තිය-Akusala samapaththi : අකුසල සමාපත්තිය යනු

අකුසල ඇතිකර ගැනීමය (entering upon the unwholesome). එයට හේතු: අග්‍රද්ධාව, හිරි ඔතප්පය නැතිවීම- අහිරිකය හා අනොත්තප්පය තිබීම, වීරිය නොමැතිකම- අලසකම, ප්‍රඥාව නොමැතිකම- අනුවණකම. එම කරුණු නැතිවිට අකුසලයට පැමිණීම නොමැත. මූලාශ්‍ර: අංගු.නි: (3): 5 නිපාත: 5.1.1.6 අකුසල සමාපත්ති සූත්‍රය, පි. 30, EAN: 5: 6.6. Entering, p. 239.

▲ අකෘතඥ හා කෘතඥ: පාලි: අකෘතඥස්ස-කෘතඥස්ස- Ingratitude & Gratitude: අකෘතඥ යනු, කෙළෙහිගුණ නොදත් බවය. එනම්, තමන්ට උදව් උපකාර කල අය පිළිබඳව තැකීමක් නොකිරීමය. මෙය අකුසලයකි. කෘතඥ (කෘතඥතාව) යනු, කෙළෙහිගුණ ඇති බවය. තමන්ට සුඵලවෙන් හෝ උපකාර කල පුද්ගලයන්ගේ ගුණ නිතර සිහිකිරීම හා අවශ්‍යතන්හි ඔවුන්ට පෙරලා උපකාර කිරීමය. මෙය කුසලයකි.

▼ කෘතඥ ගුණය මංගල කරුණක්- සුභ කරුණක්ය: “ගාරවො ව නිවාතො ව සන්තුට්ඨි ව කතඤ්ඤු තා- කාලෙන ධම්මසවණං එතං මඛලමුක්ඛමං” : මූලාශ්‍රය: චූ.නි: චූද්දකපාත: 5. මඛලසූත්‍රය, පි.34.

▼ වෙනත් මූලාශ්‍ර: 1. “අකෘතඥ: කළගුණ නොදත් අයය. කළගුණ දත් අය දුලබය යි බුදුන් වහන්සේ පෙන්වා ඇත: ලෝකයේ පුද්ගලයෝ දෙදෙනෙක් දුලබ වෙති: පළමුව උපකාර කරන්නාවූ කෙනා, කෘතොපකාර දන්නා වූ, ඒ බව ප්‍රකට කොට දන්නා කෙනා. අකෘතඥ බව, අසත්පුරුෂ භූමිය වේ. නිතර අනුන්ගේ සිදුරු සොයන, තමාට කළ ගුණ නොදත් පුරුෂයාට, සියලු සක්විති රජසිරි ...ආදිය දුන්නත් ඔහු සතුටුකිරීමට හෝ පහදවන්නට නොහැකිය” : සද්ධර්ම කෝෂය, පි. 114.

▲ අක්‍රෝධය- non-anger: අක්‍රෝධය - තරභ නැති බව, අවිහිංසාව- නොකිපීම ලෙසින්ද පෙන්වා ඇත. විමුක්තිය ලබාගැනීමට උපකාරීවන කුසල දහමකි. බලන්න: අනවදාස ධර්මය හා සාවදාස ධර්මය. සටහන: නොකිපෙන සුඵලව සුගතියට මගකි.බලන්න: සංයු.නි: (4) සලායතන වග්ග: මාතුගාමසංයුත්ත:3.2.2. අක්‍රෝධන සූත්‍රය, පි.486.

▼ දමනයවී, සමදීවී ඇති, යහපත් ලෙසින් මිදුන, තාදී ගුණ ඇති රහතුන් නොකිපෙන බව මෙහි දක්වා ඇත. අක්‍රෝධය ඇති තැනැත්තා, තමාටද, ක්‍රෝධය ඇති තැනැත්තාටද යහපත කරයි. මූලාශ්‍රය: සංයු.නි: (1): සගාඵවග්ග:බ්‍රාහ්මණසංයුත්ත:7.1.2 අක්කොස සූත්‍රය, පි.314.

▼ සක්දෙවිඳු, සුධර්මා දේවසභාවේ රැස්වූ දෙවියන්ට මෙසේ පවසා ඇත: “කිසිවිටක ක්‍රෝධය, ඔබව ජය ගැනීමට ඉඩ නොදෙන්න. අක්‍රෝධයෙන්, අවිහිංසාවෙන් යුතුව ආරියන් ලෙසින් වාසය කරන්න, කන්දක් පහලට ගලාවීත්, මිනිසුන් වනසන ලෙසින් ක්‍රෝධය, මිනිසුන් විනාශ කරයි”. බලන්න: සක්දෙවිඳු. මූලාශ්‍ර: සංයු.නි: (1): සගාඵවග්ග: සක්ඛසංයුත්තය: 11.3.5 අක්‍රෝධ සූත්‍රය, පි. 452, ESN: 11: Sakkasamyutta: 25.5 Non-anger, p. 497.

▲ ආකාරපරිචිතක්ක: පාලි: ආකාරපරිචිතකෙකා- reasoned cogitation යම්කිසි දෙයක් පිළිගැනීම පිණිස යොදාගතයුතු කරුණු 5 න් එකක් ලෙස ආකාරපරිචිතක්ක පෙන්වා ඇත. එම කරුණ පිළිබඳව විවිධ ලෙසින් සිතා බලා, නිගමනයට පැමිණීමය. බලන්න: පංච ධර්මතා, ක්‍රමානුකූලව ධර්මය පුහුණුවීම.

▲ ආකාරවති ශ්‍රද්ධාව- akaravati saddha: ආකාරවති ශ්‍රද්ධාව ලෙසින් පෙන්වා ඇත්තේ බුදුන් වහන්සේ පිළිබඳව ඇති අවල විශ්වාසයය-මුල් බැසගත් ශ්‍රද්ධාවය. බුදුන් වහන්සේගේ බුද්ධත්වය, උන්වහන්සේගේ

ඉගැන්වීම-දහම් ගැන විමසාබලා ඇතිවන පිළිගැනීම, මුල් බැසගත් ශ්‍රද්ධාවය. මේ ශ්‍රද්ධාව ඇතිවන්නේ සොතාපන්න මගඵල සාක්ෂාත්වූ විටය. එසේ මුල් බැසගත් ශ්‍රද්ධාව වෙනත් කිසිමකෙනකුට අස්කර දැමීමට නොහැකිය යි බුදුන් වහන්සේ වදාළහ. සටහන: කෙනක් තුල එම පිළිගැනීම මුල්බැස නැත්නම් එය අමුලිකා ශ්‍රද්ධාවය. බලන්න: EMN: Note: 490, p. 1110, ශ්‍රද්ධාව හා අශ්‍රද්ධාව, සෝතාපන්න. මූලාශ්‍ර:ම.නි: (1): 1.5.7 විමංසක සූත්‍රය, පි. 764, EMN: 47 Inquirer, p. 401.

ශබ්දකෝෂ: B.D: p.154: “Saddha: ...faith, however, should be ‘reasoned & rooted in understanding’ - akaravathi saddha...”

▲ ආකාසානඤ්චායතනය-the base of the infinity of space
අරූපලෝක 4 න් එකකි. කෙනක් ආකාසය අනන්තය යන සංඥාව දියුණුකර ලබාගන්නා සමාපත්තිය මගින් අරූපලෝකයේ පහලවේ, මෙය සත්කයන් යලි උපත ලබන පස්වෙනි විඥාන ස්ථානයය. බලන්න: බ්‍රහ්ම ලෝක, විඥාණ ස්ථාන, අරූපලෝක, අරූපසමාපත්ති.

▼ මේ සූත්‍රයේදී සැරියුත් මහා තෙරුන්, ආකාසානඤ්චායතන සමාධිසමාපත්තිය ලැබීම විස්තරකර ඇත. මූලාශ්‍රය: සංයු.නි: (3): බන්ධ වග්ග: සාරිපුත්‍රසංයුත්ත: 7.1.5 ආකාසානඤ්චායතන සූත්‍රය, පි.498.

▼ මේ සූත්‍රයේදී මහා මුගලන් තෙරුන්, ආකාසානඤ්චායතන සමාධි සමාපත්තිය ලැබීම විස්තරකර ඇත. මූලාශ්‍රය: සංයු.නි: (4): සළායතන වග්ග: මොග්ගල්ලානසංයුත්ත: 6.1.5 ආකාසානඤ්චායතන සූත්‍රය, පි.522.

▲ ආකාශ ධාතුව- Space element: ආකාශ ධාතුව යනු අවකාශයය. ධාතු ගැන අවබෝධය ලබාගැනීම පිණිස එම ධාතුව ගැන දැනගනීම වැදගත් යයි බුදුන් වහන්සේ පෙන්වා ඇත. ආකාශ ධාතුව, කසිණ භාවනා අරමුණකි. බලන්න: ධාතු කුසලතාවය, කසිණ. ශබ්දකෝෂ: B.B: p.7: “Space is according to commentary of 2 kinds: 1 limited space 2 endless space. Limited space is space element...”

▼ ආකාශ ධාතුව ආකර 2කි. අභ්‍යන්තර හා බාහිර. කෙනෙක්ගේ කයේ ඇති ඉඩ-අවකාශය, අභ්‍යන්තර ආකාශ ධාතුවය. පිටත ඇති ආකාසය, හිස් ඉඩකඩ ආදිය බාහිර ආකාශ ධාතුවය. ධාතු පිලිබඳ භාවනාවට (Meditation on Elements) ආකාශ ධාතුවද අයත්වේ. බලන්න: භාවනා, ම.නි: සම්මාදිට්ඨි සූත්‍රය.

▼ මෙහි දී ධාතු 6 පිලිබඳ විස්තරයට ආකාශ ධාතුව ද ඇතුළත් කර ඇත. බලන්න: ධාතු. මූලාශ්‍ර: දිස.නි: (3) : 10 සංගීති සූත්‍රය, පි. 368, EDN: 33: Sangīti Sutta: The Chanting Together, p. 362.

▲ ආකිඤ්චඤ්ඤායතනය -the base of nothingness: මෙය අරූප ලෝකයකි. ‘කිසිවක් නැත’ යන සංඥාව වඩා ලබාගන්නා සමාපත්තිය මගින් කෙනෙක් ආකිඤ්චඤ්ඤායතනය අරූප තලයේ පහළවේ. මෙම සමාපත්තිය ලැබීම අරහත් බව ලභාකරගැනීමේ මගකි. මේ අරූප ලෝකය, හත්වෙනි විඥාන ස්ථානයවේ. බලන්න: බ්‍රහ්මලෝක, විඥාණ ස්ථාන, අරූපලෝක, අරූප සමාපත්ති.

▼ මේ සමාපාත්තිය පිලිබඳව බුදුන් වහන්සේ මෙසේ වදාළහ: “උපසීච, සිහිඇතිව, අනිත්‍යආදිය දකිමින් ආකිඤ්චඤ්ඤායතනය සමාපත්තිය ‘නත්ථි කිඤ්චි’ යයි පැවති ඒ සංවත ඇසුරුකර, වතුඕසය

තරණය කර, වස්තුකාම කෙළෙසකාම හැරදමා, සියලු විවිකිවිජා වලින් වෙන්ව, දිවා රෑ තණ්හාක්ෂය නම් නිවන විභූත කොට දකින්නේය”.

සටහන්: * එලෙස උත්තම විමොක්ෂිණි ඇලුන ඒ උතුමා, එයින් නොපිරිහී, ඒ බ්‍රහ්මලෝකයේ කප් 60,000 වාසය කරන බවද, ඒ සේබමුණි (නාමකයින් මිදුන) එහිම අස්තයට යනබවද මෙහි දක්වා ඇත.

** බලන්න: උපග්‍රන්තය 1: උපසිව තෙර. මූලාශ්‍රය: බු.නි.සුත්තනිපාත: පාරායනවග්ග:වස්තුගාථා: පි,326, 5-6 උපසිවමානවක, පි.348.

▼ මෙහිදී බුදුන් වහන්සේ පෙන්වා ඇත්තේ ආකිඤ්චඤ්ඤායතන ලාභීන්ගේ අධිමුක්තිය ගැනයි. සටහන: මේ සූත්‍රය දේශනා කර ඇත්තේ බවාරි බ්‍රහ්මණ ගේ සිසුවෙක් වූ පෝසාල මානවක ඇසූ ප්‍රශ්නයක් පැහැදිලි කිරීමටය. බුදුන් වහන්සේ වදාළ දහම අසා මොහු ඇතුළු සිසුන් හැමදෙනා බුදුන් සරණ ගියහ. බලන්න: උපග්‍රන්ථය 1: පෝසාල තෙර. මූලාශ්‍රය: බු.නි.සුත්තනිපාත: පාරායනවග්ග:වස්තුගාථා: පි,326, 5-14 පොසාලමානවක, පි.362.

▼ මේ සූත්‍රයේදී සැරියුත් මහා තෙරුන්, ආකිඤ්චඤ්ඤායතන සමාධි සමාපත්තිය ලැබීම විස්තර කර ඇත. මූලාශ්‍රය: සංයු.නි: (3): බන්ධවග්ග: සාරිපුත්‍රසංයුත්ත: 7.1.7 ආකිඤ්චඤ්ඤායතන සූත්‍රය, පි.498.

▼ මේ සූත්‍රයේදී මහා මුගලන් තෙරුන්, ආකිඤ්චඤ්ඤායතන සමාධි සමාපත්තිය ලැබීම විස්තර කර ඇත. මූලාශ්‍රය: සංයු.නි: (4): සළායතන වග්ග: මොග්ගල්ලානසංයුත්ත: 6.1.7 ආකිඤ්චඤ්ඤායතන සූත්‍රය, පි.523.

▲ අක්කෝෂ භාරද්වාජ තෙර- Akkoshā bhāradvāja Thera

බලන්න: උපග්‍රන්ථය: 1.

▲ ආක්‍රෝශ පරිභව- Insults: ආක්‍රෝශ පරිභව යනු වෙනත් කෙනකුට දැඩි ලෙසින් උපවාද- නින්දා කිරීමය. ක්‍රෝධ සිතින් කටයුතු කිරීමය, අකුසලයකි, දුගතියට හේතුවේ. යම් මහණ කෙනෙක්, සෙසු සංඝයාහට නින්දා කරන්නේ නම් එය ආර්ය උපවාදයක් බව බුදුන් වහන්සේ පෙන්වා ඇත, එමගින් දුගතිය ඇතිවේ. බලන්න: ආර්ය උපවාදය, ක්‍රෝධය. මූලාශ්‍ර: අංගු.නි: (3): 5 නිපාත: 5.5.2.1 අකොකාසක සූත්‍රය, පි. 428, EAN: 5: 211.1 One who insults, p. 306.

▼ අක්‍රොස පරිභව කරන පුද්ගලයෙකුට සිදුවන අයහපත් විපාක මෙහි විස්තරාත්මකව පෙන්වා ඇත. මූලාශ්‍රය: අංගු.නි: (6) 10 නිපාත: අකොකාසකවග්ග: 10.2.4.8 අකොකාසක සූත්‍රය, පි.330.

▼ යම් කෙනෙක් වෙනත් කෙනකුට අක්‍රොස පරිභව කරනවිට, ඒ තැනැත්තා නොකිපී ඒවා භාර නොගන්නේ නම්, එය ආපසු හැරී අක්‍රොස කළ පුද්ගලයා වෙතම පැමිණේ යයි මෙහි පෙන්වා ඇත. මේ පිලිබඳ උපමාව: තැගිදීම: කෙනෙක්, වෙනත් කෙනකුට යම් තැගි ආදී දෙයක් ගෙනයයි. එහෙත්, ඒ පුද්ගලයා ඒවා භාර නොගන්නේ නම්, පළමු පුද්ගලයා ඒවා ආපසු ගෙනයායුතුය. බලන්න: උපග්‍රන්ථය: 5 සටහන: මෙහිදී බුදුන් වහන්සේ පෙන්වා ඇත්තේ: දමනයවී, සමදීවී ඇති, යහපත් ලෙසින් මිදුන, තාදීගුණ ඇති රහතුන් නොකිපෙන බවය මූලාශ්‍රය: සංයු.නි: (1): සගාථවග්ග: බ්‍රාහ්මණසංයුත්ත: 7.1.2 අක්කොස සූත්‍රය, පි.314.

▲ අක්‍රියාවාදය-doctrine of non-doing: අක්‍රියාවාදය ලෙසින් පෙන්වා ඇත්තේ තුන්දොරින් අකුසල නොකිරීමය. බලන්න: ක්‍රියාවාදය හා අක්‍රියාවාදය, දිට්ඨි.

▲ ආකච්චයා-Wishing for: යමක් ලබාගැනීමට කැමතිවීම- පැතීම මින් අදහස් කරයි. බලන්න: පතන දේ ලබාගැනීම.

▲ අකාපුරිසෝ - Akapuriso: බුදු, පසේබුදු, රහතුන් ආදී උතුම් පුරුෂයන් අකාපුරිසෝ ලෙසින් හඳුන්වයි. බලන්න: පංචඤාන සම්මාසමාධිය.

අග

▲ අගතිමග හා නාගති මග- පාලි: අගතිමගනා, නාගතිමගනා- wrong course & right course: අගතිමග යනු ඇද-වැරදි- වක්ච යන බවය. ධර්මයට එරෙහිවූ නොමගය. අනාර්ය මගය. නාගතිමග, ධර්මයට අනුකූලවූ නිවැරදි මගය, ආර්ය අටමගය. අගතිමග ගැනීමට හේතු: “...වක්කාරිමානි භික්ඛවෙ අගතිමගනාති... ඡදාගතිං ගච්ඡති... දොසාගතිං ...මොහාගතිං ...භයාගතිං ගච්ඡති” කෙනෙක්: 1) ආශාව නිසා (ඡදාය-desire) 2) ක්‍රෝධය නිසා (දෝසය-hate) 3) අවිද්‍යාව නිසා (මෝහය-delusion) 4) බියගුළුකම නිසා (භය- fear) අගතිමගට- අධර්ම මගට පැමිණේ. මෙ ගැන යොදාඇති උපමාව. එසේ වැරදිමග ගමන් කරන අයගේ කීර්තිය අමාවක පොහෝය දින හද එළිය අඩුවී යන ලෙසින් නැතිවී යයි. එහෙත්, අගතියට යන මග හැර නාගතිමග- දහම් මග ගමන් කරන්නාගේ කීර්තිය පසලොස්වක පොහෝය දින පායන පුන්සද ලෙසින් පැතිරී යයි. බලන්න: උපගුන්ථය:5 මූලාශ්‍ර: අංගු.නි: (2): 4 නිපාත: 4.1.2.7, 4.1.2.8 හා 4.1.2.9 අගති-නාගති සූත්‍ර, පි. 58, EAN:4: 17.7, 18.8 and 19.9 Wrong course, p. 154.

▲ ආගාඪ ප්‍රතිපත්තිය -The coarse way of practice : මෙය කාම සුඛල්ලිකානු යෝගයේ ඇලීසිටින අයගේ රළුපටිපදාවය. බලන්න: පටිපදා විධි තුන.

▲ අගාරික- Agārika: ගිහිගෙයට ලැදිවී සිටින පුද්ගලයා අගාරිකය. බලන්න: අනගාරික හා අගාරික.

▲ අග්නි-Fire: අග්නි යනු ගින්දරය-ගින්න. බුදුන් වහන්සේ වැඩසිටි සමයේ, බ්‍රහ්මණයෝ ගිනිදෙවියන් පිදීම පිණිස අග්නි හෝම පත්වා ඇත. බලන්න: ගින්න, යාග හෝම.

▲ අග්ගික භාරද්වාඡ තෙර- Aggikabhradvaja Thera: බලන්න: උපගුන්ථය:1.

▲ අග්ගික භාරද්වාඡ බ්‍රාහ්මණ-Brahmin Aggika Bhradvaja: බලන්න: උපගුන්ථය:3.

▲ අග්‍ර ශ්‍රාවක: පාලි: අග්‍ර සාවක යුගං- Two Chief Disciples : ගෞතම බුදුන් වහන්සේ ගේ අගසව්දෙනම සැරියුත් මහා තෙරුන් (ශාරිපුත්‍ර- උපතිස්ස) හා මහා මුගලන් තෙරුන්ය.(මොග්ගල්ලාන- කෝලිත). සියලු බුදුවරුන්ට අගසව් දෙනමක් සිටිති. බලන්න: බු.නි.බුද්ධචංසවරියාපිටකය.

▼ අග්‍ර ශ්‍රාවකයන් බවට පත්වීම: භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වේච්චනා රාමයෙහි වැඩ වසන සමයේ, උපතිස්ස හා කෝලිත යන මිතුරන්දෙදෙනා වේච්චනාරාමයට පැමිනෙනවා දැක මෙසේ වදාළහ: “මහණෙනි, කෝලිත, උපතිස්ස යන මේ යහළුවෝ දෙදෙනා මෙහි එති. මේ දෙදෙනා මගේ ශ්‍රේෂ්ඨවූ හද යුග්මය වූ ශ්‍රාවක දෙපොල වන්නෝය”. “...එතෙ භික්ඛවෙ ආ සභයා ආගච්ඡන්ති කොලිතො උපතිස්සො ච. එතං මෙ සාවකයුගං භවිස්සති අග්‍රං භඤ්ඤාගන්ති...”. මූලාශ්‍රය: චිත.පි: මහාවග්ග පාළිය1, ඡේදය 20, පි.165.

▼ අගසව් දෙනමගේ ගුණ: බුදුන් වහන්සේ අගසව් දෙනමගේ ගුණ මෙසේ වදාළහ: “මේ අගසව් දෙනමගේ අසිරිය හා සුදුමය නම්, ඔවුන්, ගුරුවරයාගේ අවවාද අනුශාසනා වලට අනුව ක්‍රියා කළෝය, සිව්පිරිසටම ඔවුන් ප්‍රියවූවෝය, සිව්පිරිසම ඔවුන්ට ගරුබුහුමන් දැක්වූහ” (It is wonderful, bhikkhus, on the part of the disciples, it is amazing on the part of the disciples, that they will act in accordance with the Teacher’s instructions and comply with his admonitions, that they will be dear and agreeable to the four assemblies, that they will be revered and esteemed by them) සටහන: සිව්පිරිස නම් භික්ෂු, භික්ෂුණි, උපාසක, උපාසිකාය. මූලාශ්‍ර: සංයු.නි: (5-1): මහාවග්ග: සතිපට්ඨාන සංයුත්ත: 3.2.4. උක්කචේල සූත්‍රය, පි. 322, ESN:47: Satipattāna samyutta: 14.4 Ukacelāsutta, p. 1873.

▼ අගසව් දෙනමගේ ස්කන්ධ පරිනිර්වානය: බුදුන් වහන්සේ මෙසේ වදාළහ: “මහණෙනි, සැරියුත් මුගලන් දෙනම පිරිනිවන් ගතවූ හෙයින් දැන් මේ සහ මුළු භික්ෂු සංඝයා මට වැටහේ. පෙරදී යම් දිසාවක සැරියුත් මුගලන් දෙනම වෙසෙත් නම් සහ මුළු භික්ෂු නොවූහ... මහණෙනි, අතීත කාලයෙහි වැඩසිටි අරහත් සම්මා සම්බුදුවරුන් හට ද, මට සාරිපුත්ත මොග්ගල්ලාන දෙනම වැනි ශ්‍රාවක යුගලක් වූහ... අනාගතයෙහි යම් අරහත් සම්මා සම්බුදු වරුන් වහන්සේලා වන්නාහුද, මට සාරිපුත්ත මොග්ගල්ලාන දෙනම වැනි ශ්‍රාවක යුගලක් ඒ භාග්‍යවතුන් වහන්සේලාට ද වන්නාහ...”. සටහන: අටුවාවට අනුව සැරියුත් තෙරුන් පිරිනිවන් පෑවේ කාර්තික මස (ඔක්තෝම්බර්- නොවැම්බර්) පුරපසලොස්වක පොහෝය දිනයේය. ඉන් සති දෙකකට පසුව: පුරඅටවක පොහෝ දින මහා මුගලන් තෙරුන් පිරිනිවන් පෑහ. බලන්න: ESN: note:162, p. 2408. මූලාශ්‍ර: සංයු.නි: (5-1):මහාවග්ග: සතිපට්ඨාන සංයුත්ත: 3.2.4. උක්කචේල සූත්‍රය, පි. 322, ESN:47: Satipattāna samyutta: 14.4 Ukacelāsutta, p. 1873.

▼ වෙනත් මූලාශ්‍ර: 1. ‘The Great Disciples of The Buddha’: Nyanaponika Thera and Helmuth Hecker, edited by Bhikkhu Bodhi, Wisdom Publication, 2003. (අගසව් දෙනම ගැන විස්තර ඇතුළත්ය).

▲ අග්‍ර ශ්‍රාවිකා දෙනම- Two Female Chief Disciples : බුදුන් වහන්සේගේ අග්‍ර ශ්‍රාවිකා දෙනම, බේමා තෙරණිය හා උප්පලවන්තා තෙරණියය. බලන්න: උපග්‍රන්ථය 2.

▲ අග්‍ර: පාලි: අග්‍ර- foremost: අග්‍ර යනු ප්‍රමුඛබව- ප්‍රධාන බව, ශ්‍රේෂ්ඨබව ය (chief-superior-great). පිරිස අතර හෝ යම් දෙයක් අතුරින් අගතැන ගැනීමය. ලෝකයේ අග්‍රතම පුද්ගලයා නම් බුදුන් වහන්සේය. සැරියුත් හා මුගලන් මහා රහතුන්, සංඝයා අතරින් අග්‍රවූහ, ධර්මතා අතරින් අග්‍ර වන්නේ චතුරාර්ය සත්‍යයය.

▲ අග්‍ර කරුණු පහ- Foremost Five : එක්සමයක, හද්දළි තෙරුන් විසින් විමසනු ලැබූ, ආනන්ද තෙරුන්, අග්‍ර කරුණු 5 මෙසේ දක්වා ඇත: 1) අග්‍ර දර්ශනය: ආසව ඝෂයවීම දැකීම 2) අග්‍ර ශ්‍රවනය: ආසව ඝෂයවීම ඇසීම 3) අග්‍ර සුඛය: ආසව ඝෂයවීමේ සැපය 4) අග්‍ර සංඥාව: ආසව ඝෂයවීමේ සංඥාව 5) අග්‍ර භවය: ආසව ඝෂයවීමෙන් ලැබෙන පශ්චිම බවය (අරහත්වය). මූලාශ්‍රය: අංගු.නි: (3) 5 නිපාත: 5.4.2.10 හද්දළි සූත්‍රය, පි.348.

▲ අග්‍ර කරුණු අට- Foremost eight: කරුණු 8 ක් අග්‍ර යයි බුදුන් වහන්සේ පෙන්වා ඇත: අග්‍රශීලය, අග්‍රසමාධිය, අග්‍රප්‍රඥාව, අග්‍රවිමුක්තිය, අග්‍රරූපය, අග්‍රවේදනාව, අග්‍ර සංඥාව, අග්‍ර භවය. මූලාශ්‍ර: අංග.නි: (2): 4 නිපාත: 4.2.3.4 හා 4.2.3.5 අග්‍ර සූත්‍ර, පි. 170, EAN: 4: 75.5 & 76.6 Foremost suttas, p. 178.

▲ අග්‍රතම පුද්ගලයා- foremost person: තුන්ලෝකයටම අග්‍රතම පුද්ගලයා බුදුන් වහන්සේය, උන්වහන්සේ, ලෝක සත්ත්වයන් හට මහා කරුණාවෙන් යුතුව සසර දුකින් මිදීමට මග පෙන්වූ උන්තම පුද්ගලයාය. බලන්න:තථාගත, උපග්‍රන්ථය:6. මූලාශ්‍ර: අංග.නි: (2): 4 නිපාත: 4.1.2.5 අග්‍රගපඤ්ඤාත්ති සූත්‍රය, පි. 56, EAN: 4: 15.5 Proclamations, p. 153.

▼ සියළු ලෝක සත්ත්වයන් අතරින් තථාගතයන් වහන්සේ අග්‍රය- The Tathāgata is foremost among all beings: යම්තාක් සත්ත්වන් තුන් ලෝකයේ සිටිනම්: අපා, දෙපා, සිව් පා, බුහුපා, රූපී, අරූපී, සඤ්ඤි, අසඤ්ඤි, නෙව සඤ්ඤි නා සඤ්ඤි, ආදීවූ සියලු සත්ත්ව කොට්ඨාශ අතර තථාගත අරහත් සම්මා සම්බුද්ධයන් වහන්සේ අග්‍රය: “යාවතා භික්ඛවෙ සත්තා අපාදා වා දිපාදා වතුප්පදා වා බහුප්පදා වා රූපිනො වා අරූපිනො වා සඤ්ඤිනො වා අසඤ්ඤිනො වා නෙවසඤ්ඤිනාසඤ්ඤිනො වා, තථාගතො තෙසං අග්‍රමකතායාති අරහං සම්මාසම්බුද්ධො...” . මූලාශ්‍ර: අංග.නි: (6): 10 නිපාත:10.1.2.5 අප්‍රමාද සූත්‍රය,පි.68, EAN: 10: 15-5 Heedfulness, p.497.

▼ දෙපා ඇති පුද්ගලයන් (ද්විපාද) අතුරින් ක්‍රියා ශ්‍රේෂ්ඨය යි දෙවියෙක් පැවසූ අවස්ථාවේ බුදුන් වහන්සේ වදාළේ දෙපා ඇති අය අතුරින් සම්මා සම්බුදුරජාණන් වහන්සේ අග්‍ර බවය: “සම්බුද්ධො දිපදං සෙධො...” මූලාශ්‍ර: සංයු. නි: (1): සගාථවග්ග:දේවතාසංයුත්ත: 1.2.4 බත්තිය සූත්‍රය, පි.38, ESN: 1: Devatasamyutta: 14.4 The Khattiya, p.73.

▼ සියලු සත්ත්වන් අතර අග්‍රවූ බුදුන් කෙරෙහි යමෙක් පහන්වූවාහු නම්, ඔහු අග්‍රයා කෙරෙහි පහන්වූහ. අග්‍රයා කෙරෙහි පහන්වූ අයට අග්‍ර විපාක ලැබේ යයි බුදුන් වහන්සේ වදාළහ: “යාවතා භික්ඛවෙ සත්තා අපාදා වා... තථාගතො තෙසං අග්‍රමකතායාති අරහං සම්මාසම්බුද්ධො. යෙ භික්ඛවෙ බුද්ධෙ පස්සනා, අග්‍රෙ තෙ පස්සනා, අග්‍රෙ ඛො පනපස්සනානං අග්‍රො විපාකො හොති” (Those who have confidence in the Buddha have confidence in the foremost,& for those who have confidence in the foremost, the result is foremost). මූලාශ්‍ර: අංග.නි: (2): 4 නිපාත: 4.1.4.4. අග්‍රගප්පසාද සූත්‍රය, පි. 92, EAN: 4: 34.4 Confidence, p.161, අංග. නි: (3): 5 නිපාතය:2 චුන්දි සූත්‍රය,පි.75, EAN: 5: 32.2 Cundi, p.247, බු.නි: ඉතිවුත්තක: 3.5.1 අග්‍රප්‍රසාද සූත්‍රය, පි. 466.

▼ දේව, බ්‍රහ්ම, මනුෂ්‍ය ආදීවූ සියළුම ලෝක සත්ත්වන් අතුරින් තථාගතයන් වහන්සේ අග්‍රය: “සදෙවකෙ භික්ඛවෙ ලොකෙ සමාරකෙ සබ්බමකෙ සස්සමණුබ්‍රාහ්මණියා පජාය සදෙවමනුස්සාය තථාගතො අග්‍රමකතායාති අරහං සම්මාසම්බුද්ධො”. මූලාශ්‍ර:අංග.නි: (2): 4 නිපාත: 4.1.2.5.අග්‍රගපඤ්ඤාත්තිසූත්‍රය,පි.56, EAN:4:15.5.Proclamations, p. 153.

▼ විජ්ජාවරණ සම්පන්නවූ බුදුන් වහන්සේ, දෙවිමිනිසුන් අතර අග්‍රවේ: “...විජ්ජාවරණසම්පන්නො - සො සෙධො දෙවමානුසෙති”

සටහන: මේ ගාථාව, බ්‍රහ්ම සන්තංකුමාර විසින් ප්‍රකාශ කර ඇත. මූලාශ්‍ර: අංගු.නි: (6):11නිපාත: 11.1.10, මොරනිවාස සූත්‍රය, පි.642 , EAN: 11: 10.10 The Peacock Sanctuary, p.569.

▼ අඡ්චද්දා හා පසලොස්වරණ ධර්ම යන්ගෙන් සමන්විත භාග්‍යවතුන් වහන්සේ, දෙව් මිනිසුන් අතර ශ්‍රේෂ්ඨයයි මෙහි පෙන්වා ඇත. මූලාශ්‍රය: සංයු.නි: (2) නිදානවග්ග: භික්ඛුසංයුත්ත:මහා කප්පින සූත්‍රය, පි.460.

▼ තථාගතයන් වහන්සේ, සියලු දෙපා ඇතිඅයට අග්‍රවේ.” ...දීපදානං අග්‍ගොති”. මූලාශ්‍ර: අංගු.නි: (1 කාණ්ඩය):1 නිපාත: 1.13 සූත්‍රය, පි. 82, EAN:1: 171-2, p. 43.

▲ අග්‍ර ධර්මය- The foremost Dhamma :අග්‍ර ධර්මය නම් අරහත්වය යයි බුදුන් වහන්සේ වදාළහ. අග්‍ර ධර්මය පිණිස කරුණු 6 ක් සපුරා ගත යුතුවේ: ශ්‍රද්ධාව, භීරි හා ඔත්තප්ප, චීරිය, ප්‍රඥාව, තම ජීවිතය හා කය පිලිබඳ අපේක්ෂා නැතිබව. මූලාශ්‍ර: අංගු.නි: (4): 6 නිපාත: 6.2 3.9 අග්ග ධම්ම සූත්‍රය, පි. 258, EAN:6: 83.9 The Foremost state, p. 361.

▲ අග්‍ර ධර්මතා- Foremost Dhammas: ආධ්‍යාත්මික මග වඩා ගැනීම පිණිස අග්‍රවන ධර්මතා: 1) වතුරාර්ය සත්‍ය : බුදුන් වහන්සේ වදාළ වතුරාර්ය සත්‍ය ධර්මය අග්‍රය. 2) චිරාගය හෙවත් නො ඇල්ම (නිවන) : සංඛත හෝ වේවා අසංඛත හෝ වේවා යම්කාක් ධර්මයෝ ඇත්නම්, චිරාගය ඒ හැමට වඩා අග්‍රය. 3) ආරිය අටමග: සියලු සංඛත (හේතුවෙන් උපන්) ධර්මතා අතුරින් අරිය අටමග අග්‍රය. 4) අප්‍රමාදය: සියළුම කුසල දහමට අග්‍ර වන්නේ, මූලික වන්නේ අප්‍රමාදයයි. මූලාශ්‍රය: බු.නි: ඉතිවුත්තක: 3.5.1 අග්‍රප්‍රසාද සූත්‍රය, පි. 466.

▲ අග්‍ර ධර්ම දාන- Great gifts of Dhamma : බුදුන් වහන්සේ, දාන අතුරින් ධර්මය තකා දෙන දාන අග්‍ර යයි වදාළහ: 1) ධර්ම දානය (gift of the Dhamma), ආමිෂ දානයට (gift of material things) වඩා අග්‍රය. 2) ධර්ම යාගය (offering of Dhamma), ආමිෂ යාගයට (offering of material goods) වඩා අග්‍රය. 3) ධර්ම ත්‍යාගය (generosity with the Dhamma) ආමිෂ ත්‍යාගයට වඩා අග්‍රය. 4) ධර්ම පරිත්‍යාගය, ආමිෂ පරිත්‍යාගයට වඩා අග්‍රය. සටහන: පරිත්‍යාගය යනු දීමෙන් කරන අත්හැරීම- relinquishment by giving. 5) ධර්ම ධනය (හොඳො-wealth) ආමිෂ ධනයට වඩා අග්‍රය. 6) ධර්ම ආස්වාදය, ආමිෂ ආස්වාදයට වඩා අග්‍රය. සටහන: ආස්වාදය-සමෙභාගො (enjoyment) සම්භෝගකිරීම. 7) එක්ව බෙදාගන්නා දේ (සංවිභාගයෝ) ධර්ම සංවිභාගය, ආමිෂ සංවිභාගයට වඩා අග්‍රය. සටහන: සංවිභාගා- අනුමෝදන්වීම- sharing 8) ධර්ම සංග්‍රහය, ආමිෂ සංග්‍රහයට වඩා අග්‍රය. සටහන: සංග්‍රහය යනු මනාප සම්බන්ධතාවයක් පවත්වා ගැනීමයි- sustaining a favorable relationship. 9) ධර්ම අනුග්‍රහය, ආමිෂ අනුග්‍රහයට වඩා අග්‍රය. සටහන: අනුග්‍රහය- assistance යනු පිහිටවීම, උපකාරකිරීම. 10) ධර්ම අනුකම්පාව, ආමිෂ අනුකම්පාවට වඩා අග්‍රය. සටහන: අනුකම්පා-කරුණාව- compassion – empathy (සහකම්පනය) . 11) සාදරයෙන් පිළිගන්නා දේ අතුරින්, ධර්ම සන්ථාරය (welcome in the teaching), ආමිෂ සන්ථාරයට වඩා අග්‍රය.12) අනුග්‍රහ සහිතව පිළිගන්නා දේ අතුරින් ධර්ම පටිසන්ථාරය hospitality in the teaching) ආමිෂ පටිසන්ථාරයට වඩා අග්‍රය. 13) ගවේෂණ- සෙවීම (search) අතුරින්, ධර්ම ගවේෂණය, ආමිෂ ගවේෂණයට (ආමිසෙසනා) වඩා අග්‍රය. 14) පරියේසන (quest) අතුරින්, ධර්ම පරියෙසනය (ධම්ම

පරියෙසනා), ආමිෂ පරියෙසනයට වඩා අග්‍රය. 15) මුදුන්පත්කරගැනීමට උත්සාහ කරණ දේවල් අතුරින් (kinds of seeking), ධර්මය මුදුන්පත් කරගැනීම ආමිෂය මුදුන්පත් කරගැනීමට වඩා අග්‍රය. 16) පුජාවන් (veneration) අතුරින්, ධර්ම පුජාව, ආමිෂ පුජාවට වඩා අග්‍රය. 17) ආගන්තුකයන්ට දෙන දාන අතුරින්, ධර්ම ආගන්තුකදානය ආමිෂ ආගන්තුකදානයට වඩා අග්‍රය. 18) සමාද්ධිමත්ඛව (success) අතුරින්, ධර්ම සමාද්ධිය, ආමිෂ සමාද්ධියට වඩා අග්‍රය. 19) වර්ධනය (growth) අතුරින්, ධර්ම වර්ධනය, ආමිෂ වර්ධනයට වඩා අග්‍රය. 20) රත්නයෝ (gems) අතුරින්, ධර්ම රත්නය, ආමිෂ රත්නයට වඩා අග්‍රය. 21) රැස්කිරීම් (accumulation-සංචිත අතුරින්, ධර්ම සංචිතය, ආමිෂ සංචිතය ට වඩා අග්‍රය. 22) ව්‍යාප්තකිරීම් (විපුලකිරීම- expansion) අතුරින්, ධර්ම ව්‍යාප්තය, ආමිෂ ව්‍යාප්තයට වඩා අග්‍රය. මූලාශ්‍ර: අංගු.නි: (1): 2 නිපාත: 13 දාන වග්ග සූත්‍ර: පි. 216-218, EAN:2: XIII: Gifts, p. 71.

▲ අග්‍ර මිනිසුන්- Foremost men: අග්‍ර මිනිසුන් ලෙසින් පෙන්වා ඇත්තේ යමකිසි දෙයක් පිළිබඳ විශේෂඛවක් ගත් පුද්ගලයන්ය: 1) පංචකාමයෙහි ඇලුණ පුද්ගලයන් අතුරින් (කාමභෝගී) මන්ධාත (මානධාතා) නම් රජ අගතැන් ගනී. බලන්ත: මන්ධාත රජ (King Mandhātā). මූලාශ්‍ර:අංගු.නි: (2): 4 නිපාතය: 4.1.2.5 අග්ගපඤ්ඤත්ති සූත්‍රය, පි.56, EAN:4: 15.5. Proclamations, p.153. 2) ධාර්මිකව ධනය උපයා, භාවිතා කරන පුද්ගලයා අග්‍රය: කාමභෝගී පුද්ගලයන් දසදෙනෙක් පිළිබඳව අනේපිඬුසිටානන්හට -අනාඨපිණ්ඩික විස්තරකර, බුදුන් වහන්සේ පෙන්වා ඇත්තේ, ඔවුන් අතරින් දැහැමි ලෙසින් ධනය උපයාගෙන, දැහැමිව ඒ ධනය භාවිතා කරණ, ප්‍රඥාව ඇති පුද්ගලයා අග්‍ර බවය. මූලාශ්‍ර: අංගු.නි: (6):10 නිපාත, 10.2.5.1. කාමභෝගී සූත්‍රය,පි.344 , EAN:10: 91.1 One who enjoys sensual pleasures, p. 531. 3) පුතුන්අතුරින් කීකරු පුත්‍රයා අග්‍රය යි බුදුන් වහන්සේ වදාළහ. මූලාශ්‍ර: සංයු.නි: (1): සඟාඨවග්ග:දේවතාසංයුත්ත: 1.2.4 බත්තිය සූත්‍රය, පි.38, ESN:1: Devatasamyutta: 14.4 The Khattiya, p.73.

▲ අග්‍ර අධිපති- foremost of rulers: අධිපතිඛව දරන්නන් අතුරින් (පාලනය කරන අය) මාරයා ප්‍රමුඛවේ යයි බුදුන්වහන්සේ පෙන්වා ඇත. බලන්ත: මාරයා. “මාරෙ ආධිපතෙය්‍යානං ඉඤ්ඤා යසසා ජලං” (Māra is the foremost of rulers, blazing with power and glory) සටහන: මාර දිව්‍යපුත්‍ර, පරනිර්මිත වසවත්ති දිව්‍යලෝකයේ වසයි. වසවත්ති නම් දිව්‍යරාජයෙක් එහි රාජ්‍ය කරයි.බලන්ත: සද්ධර්ම කෝෂය, පි. 119. මූලාශ්‍ර: අංගු.නි: (2) 4 නිපාතය: 4.1.2.5 අග්ගපඤ්ඤත්ති සූත්‍රය, පි.56, EAN:4: 15.5. Proclamations, p.153.

▲ අග්‍ර ආත්මභාවියා- Foremost of those with bodies ආත්ම භාවින්, එනම්, ශරීරයක් දරන අය අතර (those with bodies) අග්‍ර රාහු අසුරය, විශාලතම ශරීරයක් දරයි. (රාහග්‍ගං අක්කභාවිනං). සටහන්: * රාහු, අසුරයන්ගේ රජෙකි. ** රාහු අසුරෙන්න්‍ය ශරීර ප්‍රමාණයෙන් ආත්මභාව ඇති අයට අග්‍රය. විස්තර පිණිස බලන්ත: සද්ධර්ම කෝෂය, පි. 119, අසුර. මූලාශ්‍ර: අංගු.නි: (2): 4 නිපාත: 4.1.2.5 අග්ගපඤ්ඤත්ති සූත්‍රය, පි.56, EAN:4: 15.5. Proclamations, p.153.

▲ අග්‍ර ගෝත්‍රය- Foremost of clans: බුදුන් වහන්සේ වැඩසිටි සමයේ අග්‍ර ගෝත්‍රය (කුල) ලෙසින් හඳුන්වා ඇත්තේ ශාක්‍ය-කැත් කුලයය. (The khattiya is the best among people). මූලාශ්‍රය: සංයු.නි: (2) නිදානවග්ග:

භික්ඛසංයුත්ත: මහා කප්පින සූත්‍රය, පි.460.

▲ අග්‍ර භික්ෂුව- Foremost of Bhikkhus: උතුම් ගුණ ඇති භික්ෂුව - රහතන්වහන්සේ, දෙවි මිනිසුන් අතර අග්‍රයයි බුදුන් වහන්සේ වදාළහ. බලන්ත: රහතුන්සතු උතුම් ගුණ. මූලාශ්‍ර : අංග.නි: (6): 11 නිපාත, 11.1.10 මොරනිවාප සූත්‍රය, පි.642, EAN:11: Dependence, 10.10 The Peacock Sanctuary, p.569.

▲ අග්‍ර දැහැමිදානය- Foremost of rightful giving: කෙනෙක් අකුසල් කරමින්, වෙනත් අය තලා පෙලා, සතුන් ඝාතනය කරමින්, මහත් ධනයක් වැය කර දෙන දානය අදැහැමි දානයකි. එය, දැහැමින් කල සුළුමු දානයක වටිනාකමට නො පැමිණේ. කෙනෙක් දැහැමෙන් දෙන සුළු දානය අග්‍රයයි බුදුන් වහන්සේ වදාළහ. මූලාශ්‍ර: සංයු.නි: (1): මහාවග්ග: දේවතා සංයුත්තය: මච්ඡරී සූත්‍රය පි. 62, ESN: 1: Devathasamyutta: 32. 2 stinginess, p. 97.

▲ අග්‍ර පින්- Foremost of merits : ත්‍රිවිධ රත්නයේ අග්‍රබව බව සලකා කෙනෙක් පහත් සිතින් දන් දෙන්නේ නම් එම පින් අග්‍ර යයි බුදුන් වහන්සේ වදාළහ. ඔහුගේ ආයුෂ, වර්-නය, යසස (පිරිවර), කීර්තිය, සුඛය හා බලය වැඩේ (සම්පත් 6- foremost life span, beauty, and glory, good reputation, happiness, and strength). මූලාශ්‍ර: අංග.නි: (2): 4 නිපාත: 4.1.4.4. අග්ගප්පසාද සූත්‍රය, පි. 92, EAN: 4: 34.4 Confidence, p.161, අංග. නි: (3): 5 නිපාත: 2 චුන්දී සූත්‍රය, පි.75, EAN: 5: 32.2 Cundi, p.247.

▲ අග්‍ර සමුහය- Foremost of assemblies: සියලු සමුහ අතුරින් තථාගතයන්ගේ ශ්‍රාවක සංඝයා අග්‍රය. යම්කෙනෙක් සංඝයා කෙරෙහි පහත්වූවේද, ඔහු අග්‍ර දේට පහත්වූයේය, එමනිසා ඔහුට අග්‍ර විපාක ලැබේ. මූලාශ්‍ර: අංග.නි: (2): 4 නිපාත: 4.1.4.4. අග්ගප්පසාද සූත්‍රය, පි. 92, EAN: 4: 34.4 Confidence, p.161, අංග. නි: (3): 5 නිපාත: 2 චුන්දී සූත්‍රය, පි.75, EAN: 5: 32.2 Cundi, p.247, බු.නි: ඉතිවුත්තක: 3.5.1 අග්‍රප්පසාද සූත්‍රය, පි. 466.

▲ අග්‍රතම සිව්පිරිස- Fourfold assembly of the Buddha: බුදුන් වහන්සේගේ අග්‍ර සිව්පිරිස: භික්ෂුසංඝ, භික්ෂුණිසංඝ, උපාසක හා උපාසිකාවන්ය. බලන්ත: උපග්‍රන්ථ: 1,2,3. මූලාශ්‍ර: සංයු.නි: (5-1): සතිපට්ඨාන සංයුත්ත: 2.4. උක්කචේල සූත්‍රය, පි. 322, ESN:47: Satipattāna samyutta: 14.4 Ukacelāsutta, p. 1873.

▲ අග්‍රතම ශ්‍රාවක භික්ෂූන්- Foremost Bhikkhu Disciples: 1) ජොෂ්ඨ භික්ෂූන් අතුරෙන් ප්‍රමුඛ: අඤ්ඤා කොණ්ඩඤ්ඤ තෙර 2) මහා ප්‍රඥාවෙන් අග්‍ර: සැරියුත් මහා තෙර 3) මහා සාද්ධිමතුන් (psychic potency) අතරෙන් අග්‍ර: මහා මුගලන්-මොග්ගල්ලාන තෙර 4) ධුතාංග පුහුණුව (ධුතවාද-තපස්කම්-ascetic practices) ලැබුවන් අතරෙන් අග්‍ර: මහා කාශ්‍යප තෙර 5) දිවැස් ලැබූ භික්ෂූන් අතරෙන් අග්‍ර: අනුරුද්ධ තෙර 6) උසස්කුලයෙන් පැවිදිවූ භික්ෂූන් අතරෙන් අග්‍ර: හද්දිය කාලී ගොධාය පුත්ත තෙර 7) මිහිරි කටභඩ (මඤ්ඤාසාරානං) ඇති භික්ෂූන් අතරෙන් අග්‍ර: ලකුන්ටක හද්දිය තෙර 8) සිංහනාද කරන භික්ෂූන් අතරෙන් අග්‍ර: පින්ධොල භාරද්වාජ තෙර 9) ධර්-ම කපීක භික්ෂූන් අතරෙන් අග්‍ර: පුණ්ණ මන්තානිපුත්ත තෙර 10) කෙටි දහම් කාරණා අර්-ථ සහිතව විස්තරාත්මකව දේශනා කරන භික්ෂූන් අතරෙන් අග්‍ර මහා කච්චාන තෙර 11) මනෝමයකය මැවීමට (mind-made body) හා රූපධ්‍යානයෙහි-

(වෙනොව්වට-mental transformation) දක්ෂ භික්ෂුන් අතරෙන් අග්‍ර: වුල්ලපන්ථක භික්ෂුව 12) අරූප ධ්‍යානයෙහි (සඤ්ඤාවිවට- transformation of perception) දක්ෂ භික්ෂුන් අතරෙන් අග්‍ර මහාපන්ථක තෙර 13) අරණවිහාරි- ගැටීම් රහිත විහරණය ඇති, දක්ෂිණාවට- දකඛිණෙය්‍යා -තැගී පුජාදාදිය ලැබීමට සුදුසු භික්ෂුන් අතරෙන් අග්‍ර: සුභුති තෙර 14) ආරණ්‍යවාසි භික්ෂුන් අතරෙන් අග්‍ර: රේවත බදිරවනිය තෙර 15) භාවනාමය- ධ්‍යානයෙහි ඇලුන- භික්ෂුන් අතරෙන් අග්‍ර: කඩ්ධා රේවත- කංඛාරේවත තෙර 16) ආරද්ධ වීරිය- සම්පූර්ණ වීරිය- ඇති භික්ෂුන් අතරෙන් අග්‍ර: සෝණකොළීවීස තෙර 17) කලණබස් තෙපලන භික්ෂුන් අතරෙන් අග්‍ර: සෝණකුටිකන්ත තෙර 18) සිව්පස මනාව ලබන භික්ෂුන් අතරෙන් අග්‍ර: සීවලී තෙර 19) බලවත් ශ්‍රද්ධාව ඇති භික්ෂුන් අතරෙන් අග්‍ර: වක්කලී තෙර 20) පුහුණුව -ශික්ෂාව-සිකධාමානං-කැමති භික්ෂුන් අතරෙන් අග්‍ර: රාහුල තෙර 21) ශ්‍රද්ධාවෙන් පැවිදිවූ- සඬා පබ්බජිතානා- භික්ෂුන් අතරෙන් අග්‍ර: රට්ඨපාල තෙර 22) පළමුව සලාකපත් ලබාගන්නා භික්ෂුන් අතරෙන් අග්‍ර: කුණ්ඩධාන තෙර 23) ධර්මයේ පැහැදීම ඇතිකරණ ගී පැදි සකස් කරණ භික්ෂුන් අතරෙන් අග්‍ර- පටිභානවන්තානං-composing inspired verses: වංගීස තෙර 24) සැම ආකාරයෙන්ම විශ්වාසය ඇති කරන-සමන්තපාසාදීකානං භික්ෂුන් අතරෙන් අග්‍ර: උපසේන වංග නාඨපුත්ත තෙර 25) සෙනසුන් -සේනාසන පණවන භික්ෂුන් අතරෙන් අග්‍ර: දබ්බ මල්ල පුත්‍ර තෙර 26) දෙවියන්ට ප්‍රිය මනාපවූ-දේවප්‍රිය- භික්ෂුන් අතරෙන් අග්‍ර: පිලින්දවච්ඡ තෙර 27) ඤාණික අභිඤා -බීජපාභිඤ්ඤා-ලත් භික්ෂුන් අතරෙන් අග්‍ර බාණිය දාරුවාරිය රහතුන් 28) විසිතුරු දහම් කතා-විත්තකථිකානං ඇති භික්ෂුන් අතරෙන් අග්‍ර: කුමාරකාශ්‍යප තෙර 29) සිව්පිලිසිඹියා ලත් භික්ෂුන් අතරෙන් (පටිසම්බිදා -analytical knowledge) අග්‍ර: මහා කොට්ඨිත තෙර 30) බොහෝ ඇසු පිරුතැන් ඇති (බහුශ්‍රැත), යහපත් සිහිය ඇති (සතිමත්තාන -ධාරණස්මෘති), ඤාණික අවබෝධය ඇති -ගතිමත්තාන- (ප්‍රඥාගති-quick grasp), නිශ්චිතබව ඇති-ධිතිමත්තාන (ධාතිමත්-resolute) හා භාග්‍ය වතුන්වහන්සේගේ උපස්ථායකයන් අතරෙන් අග්‍ර: ආනන්ද තෙර 31) මහා පිරිවර -මහා පිරිස-ඇති භික්ෂුන් අතරෙන් අග්‍ර: උරුවෙලකස්සප තෙර 32) පවුල් අතර ශ්‍රද්ධාව ඇතිකරණ -කුලපාසාදීක-භික්ෂුන් අතරෙන් අග්‍ර: කාළදාසී තෙර 33) නිරෝගිසුවය ඇති -අප්පාබාධා- භික්ෂුන් අතරෙන් අග්‍ර: බක්කුල තෙර 34) පෙර වීසු කදපිලිවෙත සිහිකරණ පුබ්බේ නිවාසානුස්සතිය- භික්ෂුන් අතරෙන් අග්‍ර: සෝභිත තෙර 35) විනයධර භික්ෂුන් අතරෙන් අග්‍ර: උපාලී මහා තෙර 36) මෙහෙණියන්ට ඔවාදෙන-භික්ෂුණි ඔවාද භික්ෂුන් අතරෙන් අග්‍ර: නන්දක තෙර 37) ඉන්ද්‍රිය සංවරය-ඉන්ද්‍රියේ ගුත්තද්වාර: ඇති භික්ෂුන් අතරෙන් අග්‍ර: නන්ද (ගෝතම) තෙර 38) සංඝයාට ඔවාදෙන-භික්ෂු ඔවාද- භික්ෂුන් අතරෙන් අග්‍ර: මහාකප්පිත තෙර 39) තේජෝධාතු සමාපත්තියට සම වැදීමෙහි දක්ෂ -තේජෝධාතු කුසලය- භික්ෂුන් අතරෙන් අග්‍ර: සාගත තෙර 40) ධර්ම දේශනා ප්‍රතිභාණයට ප්‍රත්‍යාවන කථා ඇති -පටිභානකතා- භික්ෂුන් අතරෙන් අග්‍ර: රාධ තෙර 41) දළවීර දරන භික්ෂුන් අතරෙන් අග්‍ර මොසරාජ තෙර. බලන්න: උපග්‍රන්ථය 1. මූලාශ්‍ර: අංග.නි: (1) 1 නිපාත: එතදග්ග පාලිය සූත්‍ර, පි. 84, EAN:1: Foremost, p. 44.

▲ අග්‍රතම ශ්‍රාවිකා භික්ෂුණියන් -Foremost Bhikkhuni Disciples

- 1) ජ්‍යෙෂ්ඨ භික්ෂුණියන් අතරෙන් ප්‍රමුඛ: මහාප්‍රජාපති ගෝතමී තෙරණිය
- 2) මහා ප්‍රඥාවෙන් යුත් භික්ෂුණියන් අතරෙන් අග්‍ර: අග්‍රශ්‍රාවිකා බේමා තෙරණිය
- 3) මහා සාද්ධිමත් (ඉද්දි බලඇති) භික්ෂුණියන් අතරෙන් අග්‍ර: අග්‍රශ්‍රාවිකා උප්පලවන්තා තෙරණිය
- 4) විනයධර භික්ෂුණියන් අතරෙන් අග්‍ර: පටාවාරා තෙරණිය
- 4) ධර්ම කථික භික්ෂුණියන් අතරෙන් අග්‍ර: ධම්මදින්නා තෙරණිය
- 5) ධ්‍යානයට ඇලුණ- භාවනාමය- භික්ෂුණියන් අතරෙන් අග්‍ර: නන්දා (ගොතම) තෙරණිය
- 6) සම්පූර්ණ විරිය ඇතිකරණ - ආරද්ධ විරිය -භික්ෂුණියන් අතරෙන් අග්‍ර: සෝණා තෙරණිය
- 7) දිවැස් ඇති භික්ෂුණියන් අතරෙන් අග්‍ර: සකුලා තෙරණිය
- 8) ක්ෂණික අභිඤා- බිප්පාභිඤ්ඤා ලැබූ භික්ෂුණියන් අතරෙන් අග්‍ර: හද්‍යා කුණ්ඩලකේසි තෙරණිය
- 9) පෙරවිසු කඳ පිළිවෙත- පුබ්බේනිවාසානුස්සනිය: සිහිකරන භික්ෂුණියන් අතරෙන් අග්‍ර: මහා හද්‍යාකපිලාණී තෙරණිය
- 10) මහාඅභිඤා ලද භික්ෂුණියන් අතරෙන් අග්‍ර: හද්ද කච්චවානා (යගෝධරාව) තෙරණිය
- 11) දළ වීචර-රලුවීචර දරන භික්ෂුණියන් අතරෙන් අග්‍ර: කිසා ගෝතමී තෙරණිය
- 12) ශ්‍රද්ධා අධිෂ්ඨානය ලැබූ භික්ෂුණියන් අතරෙන් අග්‍ර: සිභාලමාතා තෙරණිය.

බලන්න: උපග්‍රන්ථය 2. මූලාශ්‍ර: අංගු.නි: (1) 1 නිපාත: එතදග්ග පාළිය-සූත්‍ර, පි. 84, EAN:1: Foremost, p. 44.

▲ අග්‍රතම උපාසකයෝ -foremost of male lay followers

- 1) පළමුව (බුදුන් දහම) සරණ ගිය උපාසකයන් අතරෙන් අග්‍ර: තපස්සු හා හල්ලුක වෙළෙඳුන් දෙදෙනා
- 2) දායක ගිහි ශ්‍රාවකයන් අතරෙන් අග්‍ර: සුදත්ත- අනාඨ පිණ්ඩික සිටුවරයා
- 3) ගිහි ධර්ම කථිකයන් අතරෙන් අග්‍ර: මච්ඡිකාසණ්ඩයේ චිත්ත ගභපති
- 4)සතර සංග්‍රහ වස්තුවලින් පිරිස ඇදගන්නා හා පවත්වා ගන්නා අය අතරෙන් අග්‍ර: හත්තක ආලවක රාජකුමාර
- 5) අග්‍රවූ ප්‍රනීතවූ දේ දෙන අය අතරෙන් අග්‍ර: මහානාම ශාක්‍යයන්
- 6) මනාප දේ දෙන අය අතරෙන් අග්‍ර: උග්ග විසාලා පුර ගභපති
- 7) සංඝ උපස්ථායකයන් අතරෙන් අග්‍ර: උග්ග- උග්ගත හත්ථිගාම උපාසක
- 8) අවේච්චා ප්‍රසාදය ඇති අය අතරෙන් අග්‍ර: සුර අම්බට්ඨ සිටුවරයා
- 9) පුද්ගලික ප්‍රසාදයෙන් සමන්විත අය අතරෙන් අග්‍ර: ජීවක කොමාරභව්ව වෛද්‍යවරයා
- 10) තෙරුවන් කෙරේ විශ්වාසය ඇති අය අතරින් අග්‍ර: නකුල පිතා උපාසක.

මූලාශ්‍ර: අංගු.නි: (1) 1 නිපාත: එතදග්ග පාළිය-සූත්‍ර, පි. 84, EAN:1: Foremost, p. 44.

▲ අග්‍රතම උපාසිකාවෝ -foremost of female lay followers:

- 1) උපාසිකා වන් අතර අග්‍ර වන්නේ පළමුව සරණයෙහි පිහිටි, සේනානි ගේ දියණිය වන සුජාතාව
- 2) දායිකාවන් අතරෙන් විසාකා සිටුදේවිය (මීගාර මාතාව-මහාඋපාසිකා) අග්‍රය
- 3) බහුශ්‍රැත උපාසිකාවන් අතරෙන් අග්‍ර කුප්පුත්තරා උපාසිකාව
- 4) මෛත්‍රී විහරණය ඇති උපාසිකාවන් අතරින් අග්‍ර සාමාවතී බිසව
- 5) ධ්‍යාන ලබන උපාසිකාවන් අතරෙන් අග්‍ර උත්තරා නන්ද මාතාව-වේච්චකන්ටකි නන්දමාතාව
- 6) ඉතා ප්‍රනීතවූ අභාර පුජා කරණ දායිකාවන් අතරෙන් අග්‍ර කෝලියදියණි සුප්පවාසා දේවිය
- 7) ගිලාන උපස්ථායිකාවන් අතරෙන් අග්‍ර සුප්පියා උපාසිකාව
- 8) අවේච්ච ප්‍රසාදය ඇති උපාසිකාවන් අතරෙන් අග්‍ර කානියානි උපාසිකාව
- 9) තෙරුවන් කෙරෙහි විශ්වාස කථා ඇති අය අතරෙන් අග්‍ර නකුලමාතා උපාසිකා
- 10) ධර්මය අනු-ශ්‍රවනයෙන් (hearsay) උපන් ප්‍රසාදය ඇති උපාසිකාවන් අතරෙන් අග්‍ර කුරරසර වැසි කාලි උපාසිකාව.

බලන්න:

උපග්‍රන්ථය 3. මූලාශ්‍ර: අංගු.නි: (1): 1 නිපාත: එතදග්ග පාළිය-සූත්‍ර, පි. 84, EAN:1: Foremost, p. 44.

▲ අග්‍ර ශීලය- Foremost Virtue: ආර්යයන් පසසන මාර්ග ඵල සම්ප්‍රයුක්තවූ, ආර්ය කාන්ත ශීලය අග්‍රය. එම ශීලය පරිපූර්ණ කරගත් පුද්ගලයා අග්‍රදේ පරිපූර්ණ කරගත් අග්‍රවිපාක ලැබීමට සුදුසු කෙනෙකි. (the virtuous behavior loved by the noble ones). බලන්න: ආර්ය කාන්ත ශීලය. මූලාශ්‍ර: අංගු.නි: (3): 5 නිපාත:2 චූන්දී සූත්‍රය,පි.75, EAN: 5: 32.2 Cundi, p.247.

▲ අග්‍ර දේ විනාශවීම -Diminishing of Great things :අග්‍රයයි සලකන සියලුදේ, සියලු පුද්ගලයන් වෙනස්වී, විපරිණාමයට පත්වී වැනසී යන බව ද, ඒ බව දකින ශ්‍රැතවත් අරිය ශ්‍රාවකයා කළකිරීමට පත්ව අග්‍ර යයි සලකන දේ ගැන නො ඇලෙන්නේය යි බුදුන් වහන්සේ වදාළහ: 1) කාසිකෝසල විජිතයට අග්‍රවූ පසේනදී කෝසල රජු 2) දහසක් ලෝක ධාතුවට අග්‍රවූ මහා බ්‍රහ්ම රාජයා 3) අග්‍ර දෙව්ලොව යයි සලකන ආහස්සර දේවලෝකය 4) අග්‍ර කසිණයවූ විඤාන කසිණ සංඥාව ඇති සතයෝ 5) අභිභායතනයන්ට අග්‍ර අටවෙනි ආයතන සංඥාව ඇති සතයෝ 6) ධර්ම පුහුණු ප්‍රතිපදාවේ අග්‍රවූ සතරවෙනි ප්‍රතිපදාව පුහුණු කරන පුද්ගලයෝ 7) සංඥා අතරින් අග්‍ර වූ ආකිඤ්චඤ්ඤ සංඥාව ඇති සතයෝ 8) ධර්ම විනයට බැහැර වීවිධ දිට්ඨි දරන අය අතුරින් අග්‍ර පුද්ගලයෝ (හව පැවැත්ම පිළිබඳව හෝ හව නිරෝධය පිළිබඳව පිළිකුලක් නැත යන දිට්ඨි දරන) 9) ඉහළම විසුද්ධිය ලෙසින් නෙවසඤ්ඤා-නාසඤ්ඤායතන සමාපත්තිය අග්‍රයයි සලකා එම සමාපත්තිය දරන අය. මූලාශ්‍ර: අංගු.නි: (6) : 10 නිපාත: 10.1.3.9. ප්‍රථමකෝසල සූත්‍රය, පි. 134, EAN-10: The Great Chapter, 29.9 Kosala-1, p. 505.

▲ අගෝචර භූමිය- Un-favorable place: අගෝචර භූමිය: සාමාන්‍ය පාතග්ජනයා පස්කම් ගුණය සහිතව වාසය කිරීමය, දහම් පුහුණුවට සුදුසු නොවේ. බලන්න: ගෝචර භූමිය.

▲ අගෞරව ධර්ම: පාලී: අගරවා ධමෙමා- disrespectful dhamma අගෞරව යනු, ගරු කලයුතු උතුමන්ට, ගරු කලයුතු ධර්මතාවන්ට ගරු පූජා නො කිරීම- යටහත් බවක් නොදැක්වීමය. බුදුන් වහන්සේ අගෞරව ධර්ම 6ක් පෙන්වා වදාළේ, ඒවා ආධ්‍යාත්මික මගට හානිය ගෙනදෙන කරුණු බවය. බලන්න: හානිහානිය ධර්ම. අගෞරව ධර්ම සය: 1) ශාස්තෘන් වහන්සේ කෙරෙහි, 2) දහම කෙරෙහි, 3) සංඝයා කෙරෙහි ගෞරවය නැත, යටහත් පැවතුම් නැත 4) පුහුණුවට 5) අප්‍රමාදයට 6) ආචාර සම්පන්න බවට ගරු නොකරයි. බලන්න: ආචාරසම්පන්න බව. සටහන: ආචාරසම්පන්න නැතිබව: නපට්ඨනකාමරො. මූලාශ්‍ර: දීඝ.නි : (3): 11 දසුන්තර සූත්‍රය, පි. 483, EDN: 34: Dasuttara Sutta, p.384, අංගු. නි: (3): 5 නිපාත: 5.1.1.9, 5.1.1.10 අගරව සූත්‍ර, පි. 34,

▲ අංගන- With blemish: අංගන යනු දැඩි කෙළෙස් ඇතිබවය. දැඩි කෙළෙස් ඇති පුද්ගලයන් වර්ග 2 කි: 1) එක් පුද්ගලයෙක් හට දැඩි කෙළෙස් ඇත, එහෙත් ඒබව ඔහු නොදනී. එමනිසා ඔහු කෙළෙස් පහකර ගැනීම ගැන නොදනී. 2) තවත්, පුද්ගලයෙක් හට දැඩි කෙළෙස් ඇත, ඒබව ඔහු දනී, එමනිසා, කෙළෙස් පහකර ගැනීමට ඔහු කටයුතු කරයි. බලන්න: අනංගන. මූලාශ්‍ර: ම.නි: (1): 1.1.5 අනංගණ සූත්‍රය, පි.74, EMN: 5: Anangaṇa Sutta- Without Blemishes, p.94.

▲ අංගුලිමාල තෙර-Angulimala Thera: බලන්ත: උපග්‍රන්ථය 1.

අස

▲ අසමූල-Aghamula: අස යනු දුකය, දුක ඇතිවීමේ මූලය, අසමූල යයි මෙහි දක්වා ඇත. දුක යනු පංචඋපාදානස්කන්ධය නිසා ඇතිවෙන දුකය. දුකට මූල නම් තණ්හාවය: කාම, භව හා විභව යන ත්‍රිවිධ තණ්හාය.

මූලාශ්‍රය:සංයු.නි (3) ධන්ධසංයුත්ත:1.1.3.10 අසමූල සූත්‍රය, පි.84

▲ ආසාතවත්ථු හා ආසාතපට්චිනය-Resentment & removing resentment: ආසාත - āghāta (පාලි)- අමනාපය, වෛරය, අනආසාත-anāghāta - අවෛරය -freedom from anger or ill-will. ධර්මයට අනුව ආසාතවත්ථු (āghāta-vatthū- reasons for resentment) යනු, වෙනත් කෙනෙක් පිළිබඳව සිතේ ඇතිවන අමනාපයට මුල්වන කරුණුය.

අමනාපය සිතේ ඇතිවන සානාත්මක ස්වභාවයයකි (negative emotion) හෝ උද්වේගභාව ගතියකි. යම් පුද්ගලයෙක් පිළිබඳව සිතේ ඇති අසතුට, අකමැත්ත නිසා අමනාපය ඇතිවේ. එම අමනාපය ඉවත්කරගැනීමේ පිළිවෙත ආසාත පට්චිනයවේ (āghātpaṭivinaya-removing resentment)

ශබ්දකෝෂ: පා.සි.ශ:පි. 120: “වෛරය, කෝපය. ආසාතවත්ථු: වෛර බැඳීමට හේතුවන කරුණු. ආසාතපට්චිනය: කෝපය ඉවත්කරගැනීම, පි. 58: අනාසාත: ක්‍රෝධනැතිබව” P.T.S: p. 534: “Kodha anger. Nearest synonyms are āghāta, p. 911: Paṭivinaya, p.1341 āghāta-vatthūni, p. 80: Anāghāta [an + āghāta] freedom from anger or ill-will”

▼ ආසාතවත්ථු: කරුණු 10 ක් මුල් කරගෙන ලෝකයා අමනාපකම් ඇතිකරගන්නා බව බුදුන් වහන්සේ පෙන්වා ඇත:1) පෙරදී මගේ අනර්ථය පිණිස ඔවුන් කටයුතු කළා 2) දැන්මට අනර්ථයක් කිරීමට ඔවුන් කටයුතු කරනවා 3) ඉදිරියේදී මට අනර්ථයක් ඔවුන් කරාවි 4) පෙරදී මම කැමති අයගේ අනර්ථය පිණිස ඔවුන් කටයුතු කළා 5) දැන් මම කැමති අයට අනර්ථයක් කිරීමට ඔවුන් කටයුතු කරනවා 6) මම කැමති අයට ඉදිරියේදී ඔවුන් අනර්ථයක් කරාවි 7) පෙරදී මම අකැමති අයගේ අර්ථය පිණිස ඔවුන් කටයුතු කළා 8) මම අකැමති අයට දැන් අර්ථයක් කිරීමට ඔවුන් කටයුතු කරනවා 9) මම අකැමති අයට ඉදිරියේදී, ඔවුන් අර්ථයක් කරාවි, යයි කෙනෙක් සිතේ අමනාපය ඇතිකර ගනී. 10) කිසි කරුණක් නොමැතිව ද කෙනෙක් අමනාප ඇතිකරගනී- අස්ථානයේ කිපෙයි. ආසාත පට්චිනයය: ආසාත පට්චිනය ලෙසින් හඳුන්වා ඇත්තේ, කෙනෙක් පිළිබඳව සිතේ යම් අමනාපයක් ඇතිවූ විට එය නැතිකරගන්නා ක්‍රම පිළිවෙලය. ඉහත 1-9 දක්වනු කරුණු මුල් කරගෙන ඇතිකරගන්නා අමනාපය නැති කරගැනීමට මෙසේ සිත හදාගත යුතුයයි බුදුන් වහන්සේ වදාළහ: “ඒ ගැන කුමක් කරන්නද? (එය මගේ පාලනයෙන් පිටය) එවිට සිතේ ඇති අමනාපය පහවීයයි” 10) අස්ථානයේ නොකිපී සිටීමෙන් අමනාප ඇතිනොවේ එනම්, කිසිවක් ගැන සිතේ අමනාපයක් ඇති නොකර ගෙන වාසය කිරීමය. මූලාශ්‍ර: අංගු.නි: (6):10 නිපාත, ආකඛබ වග්ග, 10.2.3.9 ආසාතවත්ථු සූත්‍රය, 10.2.3.10. හා ආසාතපට්චිනය සූත්‍රය, පි.294, EAN:10: 79.9. Grounds-1 and 2, p.525.

අව

▲ අචෙලකස්සප තෙර 1 හා 2 -Achelakassapa Thera 1 &2. බලන්ත: උපග්‍රන්ථය:1.

▲ අවින්ත ධර්මතා: පාලි: අවිනේයියා ධමො - Inconceivable-in calculable matters: සාමාන්‍ය පුද්ගලයෙකුට සිතාගත නොහැකි, අවබෝධ කළනොහැකි ධර්ම කරුණු, අවින්ත ධර්ම තාය. ශබ්දකෝෂ: පා.සි.ශ. පි. 30: “අවින්තිය- අවිනේයියා: සිතිය නොහැකි, නොසිතියයුතු කරුණු...”. B. D: p.4: “Acinteyya: That which cannot be or should not be thought-the unthinkable”

▼ අවින්ත ධර්මතා හතරක්ය: බුද්ධවිෂය, ධ්‍යාන විෂය (ජානවිෂය), කම්ම විපාක විෂය, ලෝක විෂය. ඒ පිලිබඳව සාමාන්‍යකෙනෙකුට අවබෝධ කරගැනීම පහසුනැත, කෙනෙක් ඒවා සිදුවිය හැකිදේ ද? යයි විමසන්නේ නම් ඒ පුද්ගලයා උමතු වට හෝ ඉවිභංගත්වයට (frustration) පත්වේ. “ වක්කාරිමානී භික්ඛවෙ අවිනේයියානී න විනේතඛබ්බානී, යානී විනේතනෙතා උමමාදස්ස විසානස්සභාගී අස්ස... බුද්ධවිසයො ... ක්කාන විසයො... කම්මවිපාකො ... ලොකචිත්තො...” . 1) බුද්ධ විෂය-the domain of the Buddhas: බුදුවරුන්ගේ පිලිවෙත, ආධ්‍යාත්මික බල: සර්වඥතා ඥානය ආදී බුදුවරු සතු විශේෂ බල, ඥාණ ගැන විමසීම. 2) ධ්‍යාන (ජාන) විෂය - the domain of one in jhāna: ජානසමාපත්ති ආදිය පිලිබඳ විමසීම. 3) කම්ම විපාක විෂය: මෙලොව හා පරලොව විදීමට ඇති කම්ම විපාක විමසීම. 4) ලෝක විෂය (speculation of the world) ලෝකය නිර්මාණය වූ ආකාරය- සත්ත්වයන් ඇතිවීම ගැන විමසීම. බලන්න: EAN: note 772, p. 620. සටහන: බුද්ධ විෂය පිලිබඳ විස්තර පිණිස බලන්න: “සුවිසි මහ ගුණය”: රේරුකානේ වන්දවීමල මහානාහිමී. මූලාශ්‍ර: අංග.නි: (2): 4 නිපාත: 4.2.3.7 අවින්තේයියා සූත්‍රය, පි. 171, EAN:4: 77.7 Inconceivable Matters, p. 178.

▲ අවිරවන අග්ගිවෙස්සන සාමණේර-Samanera Achiravata aggivessana. බලන්න: උපග්‍රන්ථය:1.

▲ ආවයගාමී ධර්ම- Dhamma that leads to building up: ආවයගාමී ධර්ම ලෙසින් පෙන්වා ඇත්තේ ධර්මයට අනුකූලනොවන ලෙසින් කටයුතු කිරීමය- වැරදිමග ගැනීමය. බලන්න: අපවයගාමී ධර්ම.

▲ ආචාරශීලී බව: පාලි: පටිසනඤ්චාරො -politeness -paṭisanthāro: ධර්ම යේ ආචාරශීලීබව යනු මිත්‍රඛැවින් සිටීම, කරුණාව දැක්වීම, ගරුකිරීම, අනුන්ගේ සුභසාධනය ගැන සැලකීම (friendly welcome, kind reception, honor, goodwill). භික්ෂුව ආචාරශීලීව හැසිරීම ගෞරව ධර්ම යක්ෂය.එය ආධ්‍යාත්මික මග වඩා ගැනීමට උපකාරීවේ.බලන්න: ගෞරව ධර්ම, අගෞරව ධර්ම, අපරිභානී ධර්ම.

▼ බුදුන් වහන්සේ සංඝයා ආචාරශීලීව වාසය කලයුතුය යි අනුසාසන කර ඇත, යහපත් ලෙසින් වදාරා ඇත. ඒ ධර්මතාව සංඝයා එක්ව, ධර්මයේ විරස්ථිතිය පිණිස සජ්ජායනා කිරීම සුදුසු ය යි සැරියුත් තෙරුන් සංඝයාට උපදෙස් දී ඇත.මූලාශ්‍ර: දිස.නි: (3):10 සංගීති සූත්‍රය, පි.372 හා 11 දසුන්තරසූත්‍රය,පි.483, EDN:33:Sangīti Sutta: The Chanting Together, p.362, & 34: Dasuttara Sutta: Expanding Decades, p. 384.

▲ ආචාරියා අද්භූත ආශ්චර්යමත් ධර්මතා-Wonderful & Marvelous qualities of the Teacher: තථාගතයන් සතු අද්භූත හා ආශ්චර්යමත් (අසිරිමත්) ධර්මතා මෙහි විස්තරාත්මකව පෙන්වා ඇත. මූලාශ්‍ර: ම.නි:(3) : 3.3.3 ආචාරියා අද්භූත සූත්‍රය, පි. 302, EMN: 123: Wonderful and Marvelous, p. 897.

අප්

▲ අජිත (මානවක) තෙර-Ajitha (manawaka) Thera බලන්න: උපග්‍රන්ථය:1.

▲ අජානිය අශ්වයා උපමා-Simile of the Thoroughbred horse

1) මැනවින් පුරුදු පුහුණු කල අජානිය අශ්වයා රාජසේවයට උතුම්වේ. එලෙස දස ධර්ම ය (දසදහම) සහිත මහණ බුදුසසුනේ උතුම්බවට අග්‍රබවට පත්වේ. සටහන්: * දස ධර්මය ලෙසින් පෙන්වා ඇත්තේ: දස අසේඛිය දහමය. මෙය අජානිය අශ්ව උපමා ධර්ම පරියාය බව මෙහි පෙන්වා ඇත. ** මේ සූත්‍රය දේශනා කර ඇත්තේ හදාලි තෙරුන්ටය. බලන්න: උපග්‍රන්ථය:1. මූලාශ්‍රය:ම.නි: (2) 2.2.5 හදාලි සූත්‍රය, පි.190, EMN: Bhadrāli Sutta. 2) රජෙකුගේ අජානිය අශ්වයා වර්ත, බල, ජව හා ආරෝහපරිණාහ යන සතර කරුණු නිසා රාජකීය වේ. එම උපමාව යොදාගනිමින් බුදුන් වහන්සේ පෙන්වා ඇත්තේ සංසගුණ සතරක් ඇති මහණ (අජානිය අශ්වයා මෙන්) සසුනේ ආහුනෙය්‍ය, පාහුනෙය්‍ය, දක්ඛිනෙය්‍ය, අංජලිකරණිය, ලෝකයට අනුත්තර පුණ්‍යකේෂ්ත්‍රය ලෙසින් අග්‍රවන බවය. සතර සංසගුණ: 1) ශිලසම්පන්නවීම, හික්ෂුව වර්ත සම්පන්නවීමය 2) කුසල් දහම් පිලිබඳ ප්‍රධන් චිරිය තිබීම හික්ෂුව බල සම්පන්නවීමය 3) චතුසත්‍ය අවබෝධය හා ආසව ක්‍ෂය කිරීම හික්ෂුව ජව සම්පන්නවීමය 4) සිව්පස ලැබීම හික්ෂුව ආරෝහපරිණාහ සම්පන්න වීමය. සටහන්: * ආහුනෙය්‍ය ආදී ගුණ ආර්ය සංඝයා සතු ගුණයන්ය. බලන්න: සංඝ ගුණ.** අංගු. නි: (3) 5 නිපාතයේ:වෙනත් සංසගුණ පහක් පෙන්වා ඇත: 1) සාප්‍රබව (අවංකබව) 2) ජවසම්පන්න (සුර වූ) නුවණ තිබීම 3) මාදුබව 4) ඉවසීම (ක්‍ෂාන්තිය) තිබීම 5) සංවරබව. මූලාශ්‍ර: අංගු.නි: (2) 4 නිපාත: 4.6.6. හා 4.7.7 අජානිය සූත්‍ර, පි. 502, EAN:4: 259.6 & 260.7 Thoroughbred, p. 232, අංගු. නි: (3) 5 නිපාත: 5.5.1.3 සූත්‍රය, පි. 422, EAN:5: 203.3 Thoroughbred, p. 304.

▲ අංජලිකරණිය-Anjalikaraniya : අංජලිකරණිය ලෙසින් පෙන්වා ඇත්තේ දෙඅත් මුදුනේ තබා නමස්කාර කිරීමය. බෞද්ධයන්, ත්‍රිවිධ රත්නයට, සංඝයාට ගෞරව නමස්කාර කරන්නේ මෙලෙසය.

▲ අජපාල නුගරුක- Ajapaala Nugaruka: සම්බෝධිය ලැබූ බුදුන් වහන්සේ දෙවන සතිය අජපාල නුගරුක මූල ගතකලබව මෙහි දක්වා ඇත. එහිදී පැමිණි බ්‍රාහ්මණයෙක්, “බ්‍රාහ්මණ ධර්මය” ගැන විමසනු ලැබූව, බුදුන්වහන්සේ ඒ පිලිබඳව ඔහුට කළ දේශනාව මෙහි දක්වා ඇත. බලන්න: උපග්‍රන්ථය:6 .මූලාශ්‍රය: වි.පි: මහාවග්ග 1 : මහාබන්ධක: 6 අජපාලකථා, පි.84.

▲ අජර-Un-agingඅජර යනු ජරාවට- දිරිමට පත්නොවන බවය. ජරාවෙන් දැදුරු නොවන ධර්මය අජරය, නිවනය යයි බුදුන් වහන්සේ පෙන්වා ඇත. සටහන: අජර නිවන හඳුන්වන නමකි. බලන්න: නිවන මූලාශ්‍ර: සංයු.නි (4):අසංඛතසංයුත්තය: 9.2 අජර සූත්‍රය, පි. 684, ESN: 43: Asnkathasamyutta: 14.3 The Taint less, p. 1513.

▲ අජාත -Unborn: අජාත යනු භට නොගත් බවය (හේතු ප්‍රත්‍ය නිසා ඇති නොවූ). මෙය නිවන හඳුන්වන පදයකි. බලන්න: නිවන. මූලාශ්‍රය: බු.නි: ඉතිවුත්තක: 2.2.6 අජාත සූත්‍රය, පි. 393.

▲ අජාසත් රජ-King Ajasaththu: බිම්බිසාර රජතුමාගෙන් පසුව මගධයේ අධිපතිවූහ. බලන්න: උපග්‍රන්ථය: 3

▲ අජ්ඣන්ත- Internal: අජ්ඣන්ත ලෙසින් පෙන්වා ඇත්තේ ඇතුළය- සිත අභ්‍යන්තරයය. කෙනෙක්ගේ අභ්‍යන්තරයේ සුවය හෝ දුක

ඇතිවීමට හේතුව, පංච උපාදානස්කන්ධය තමාගේ යයි සැලකීම බව මෙහිදී පෙන්වා ඇත. සටහන: අංග.නි:1 නිපාත: 10 අප්ඤ්ඤාන වග්ගයේ: අභ්‍යන්තර අර්ථය හා අන්තර්ගතය පිළිබඳ විස්තරාත්මකව පෙන්වා ඇත. මූලාශ්‍ර: සංයු.නි: (3): ඛන්ධසංයුත්ත: 1.3.5.1 අප්ඤ්ඤාන සූත්‍රය, පි. 352, ESN: 22: Kahandasamyutta: 150.1 Internally, p. 1112.

▼ අප්ඤ්ඤාන ලෙසින් සලකන ඇස, කණ ආදී අභ්‍යන්තර ආයතන 6- සලායතන, අනිච්ච, දුක්ඛ හා අනාත්ම ස්වභාවය ගන්නා බව මෙහි දක්වා ඇත. මූලාශ්‍ර: සංයු.නි: (4):සලායතන සංයුත්ත: දේවදහ: 1.14.7, 1.14.8 හා 1.14.9 සූත්‍ර, පි.286, ESN: 35: Salayathnasamyutta: IV Devadaha: 140.7, 141.8 & 142.9 suttas, p.1290.

▲ ආජීවක-Ājīvaka : බුදුන්වහන්සේ වැඩසිටි සමයේ සිටි මක්ඛලී ගෝසාල නම් ආගමික නායකයාගේ අනුගාමිකයන් ආජීවකයන් ලෙසින් හඳුන්වා ඇත. මක්ඛලී ගෝසාල (Makkhali Gosāla) ඉගැන්වූවේ දැඩි නියතවාදය(strict determinism). එසේම ඔහු තම අනුගාමිකයන්ට අවධාරණයෙන් පෙන්වා දුන්නේ උග්‍ර තපස් වුන රැකීම ගැනයි. බලන්න: EAN: note 490, p. 606, මක්ඛලී ගෝසාල.

▲ ආජීවකබීය-Ajivakabiya :ජීවිතවාන්තිය පිළිබඳ ඇති බීය මෙසේ හඳුන්වයි. බලන්න: සංග්‍රහවත්ථු බල.

▲ ආජීව පාරිසුද්ධ ශීලය-Ajivaparisuddhi Sila: සංඝයාගේ ආජීවය පිරිසිදුව පවත්වා ගැනීම පිණිස පනවා ඇති ශීලයකි. එනම් මිථ්‍යා ආජීවයෙන් වැලකී සම්මා අජීවය ඇතිව වාසය කිරීමය,මෙය හික්ෂු හික්ෂුණි විනයට ඇතුළත්වේ. බලන්න: ශීලය, සංඝවිනය. ශබ්දකෝෂ: B.D: p.7: “Ajivaparisuddhi Sila: Morality consisting in purification of livelihood, is one of the 4 kinds of perfect morality”.

▲ ආජීවාෂ්ටමක ශීලය-Ajivaashtamaka Sila: මාර්ග බ්‍රහ්මචරියාවට අයත් ශීලයක් ලෙසින් පෙන්වා ඇත. ත්‍රිවිධ ආකාර අකුසල-කාය,වාක් හා මනෝ ක්‍රියා වළකාගැනීමට හා මිථ්‍යාඅජීවය පහ කර ගැනීම පිණිස මේ ශීලය සමාදන්වේ. ධර්ම මාර්ගයට පැමිණීම පිණිස සමාදන්විය යුතු ශීලයකි. බලන්න: ශීලය. සටහන්: * බලන්න: සිංහල විසුද්ධිමාර්ගය: 1 පරිච්ඡේදය, පි.60. ** මෙය ආදී බ්‍රහ්මචරියා ශික්ෂාව- ශීලය ලෙසින්ද පෙන්වා ඇත. බලන්න: ආදී බ්‍රහ්මචරියා ශික්ෂාව.

අඤ්ඤා

▲ අඤ්ඤා- Highest knowledge: ධර්මයට අනුව අඤ්ඤා ලෙසින් පෙන්වා ඇත්තේ උසස් අවබෝධයය- උතුම් නුවණ ලැබීමය. එනම්, සතරමග ඵල ලැබීමය, අරහත්ඵලය සාක්ෂාත් වීමය. ශබ්දකෝෂ: B.D: page:15: “Aññā: Higest knowledge, refers to the perfect knowledge of Arahant...” සටහන්: * කොණ්ඩඤ්ඤා තෙමේ වතු සත්‍ය අවබෝධ කල හෙයින් (සෝතාපන්න වූ නිසා) අඤ්ඤා කොණ්ඩඤ්ඤා නම්විය. බලන්න: දීඝ.නි:ධම්මවක්කප්පවත්තන සූත්‍රය. ** අඤ්ඤා අවබෝධය යන අර්ථයෙන් ධම්මපදයේ මෙසේ දක්වා ඇත:

“අඤ්ඤා හි ලාභුපනිසා- අඤ්ඤා නිබ්බානගාමිනි” :ලාභ උපදවන අවබෝධය-පිළිවෙත එකකි, නිවන කරායන පිළිවෙත අනිකකි”. බලන්න: ධම්මපදය:බාලවග්ග: 75 ගාථාව.

▲ අඤ්ඤා කොණ්ඩඤ්ඤා තෙර-Aññākoṇḍañña Thera: බලන්න: උපග්‍රන්ථය:1.

▲ අඤ්ඤාන වරියා- Aññā Chariya: වරියා නානානත්ව ඥාණ 3 න්

එකකි. බලන්න: වර්යා නානානත්ව ඥාණ.

▲ අඤ්ඤි ඉන්ද්‍රිය- Aññi indriya :සේඛ පුද්ගලයාට අනඤ්ඤාත-ඤානස්සාමීති ඉන්ද්‍රිය පහළවීමෙන් පසුව අඤ්ඤිඉන්ද්‍රිය (Faculty of highest knowledge) ඇතිවේ. බලන්න: ඉන්ද්‍රිය, අවසාන ඥානය.

මූලාශ්‍රය: බු.නි: ඉතිවුත්තක: 3.2.3 ඉන්ද්‍රිය සූත්‍රය, පි. 418.

▲ අඤ්ඤාඤාතවිත්දිය: Final knower: සියලු ආසවයන් ක්‍ෂය කල බවත්, ඒවා නැවත ඇති නොවන බව දන්නා නුවණ. “මගේ විමුක්තිය අක්කුප්ප යයි” අවබෝධය, අඤ්ඤාඤාතවිත්දිය- ප්‍රත්‍යාවේක්ෂාඥානය ඇතිවීමයි යි මෙහි දක්වා ඇත. බලන්න: අවසාන ඥානය, ඉන්ද්‍රිය. :මූලාශ්‍රය:බු.නි: ඉතිවුත්තක: 3.2.3 ඉන්ද්‍රිය සූත්‍රය, පි. 418.

▲ අඤ්ඤාච්ඡාකරණ- Declaration of Final knowledge: අඤ්ඤා ච්ඡාකරණය ලෙසින් දක්වා ඇත්තේ අරහත්වයට පත්වීම ගැන කරන ප්‍රකාශයයි. අඤ්ඤාච්ඡාකරණ 5 ක් බුදුන් වහන්සේ පෙන්වා ඇත: 1) අනුවණ මෝඛ අය තමන් අරහත්යයි පවසයි 2) ලාමක ඉරිසියාව හා ආශාව ඇති අය තමන් අරහත්යයි පවසයි 3) මනස විකෘතිවීම නිසා තමන් අරහත්යයි පවසයි 4) තමන් ලබාගත් ධර්ම ඵල අධි තක්සේරු කිරීම නිසා තමන් අරහත්යයි පවසයි 5) යහපත් ලෙසින්ම කෙළෙස් මුදාගෙන සත්‍ය ලෙසින්ම තමන් අරහත්යයි පවසයි. බලන්න: රහතත්වහන්සේ.

මූලාශ්‍රය: අංගු.නි: (3): 5 නිපාත: 5.2.5.3 අඤ්ඤාච්ඡාකරණ සූත්‍රය, පි. 212, EAN:5: 93.3 Declaration, p. 272.

▲ අඤ්ඤා විමොක්ඛ- Aññā vimokkha : අඤ්ඤා විමොක්ඛ යනු අවසාන ඥානය ලැබීමෙන් විමුක්තිය සාක්ෂාත් කර ගැනීමයි. අරහත්වයට පත්වීමයි. බලන්න: අවසාන ඥාණය. මූලාශ්‍රය: අංගු.නි : (1): 3 නිපාත: දේවදුතවග්ග: 3.1.4.3 සාරිපුත්‍ර සූත්‍රය, පි. 284, EAN:3: Divine Messengers: 33.3 Sariputta, p.90, සංයු. නි: (5-1): මහාවග්ග: ඉන්ද්‍රිය සංයුත්තය: 4.3.3 අඤ්ඤිඉන්ද්‍රිය සූත්‍රය, පි.392, ESN:48: Indriya samyutta: 23.3 The Faculty of Final Knowledge, p. 1938.

අට

▲ අටපැන්: පාලි: අට්ඨපානානි- Eight types of drinks: බුදුන් වහන්සේ සංඝයාට කැප- අනුදැන වදාළ පැන් වර්ග 8 ක් වේ: අඹපැන්, දඹ පැන්, ඇට කෙසෙල් පැන්, මස් කෙසෙල් පැන්, මීපැනි, මීදිපැන්, ඕලු පැන්, බොරලඵදමුත්‍ර පැන්. එසේම ධාත්‍ය ඵල රස හැර සියලු ඵල රසද, පිසු පලාකොළ රස හැර දිය මුසු කොට මිරිකාගත් සියලු කොළරස ද මීපුප්ඵරසය හැර සියලු මල්රස ද, උක් රසය- ඉස්ම ද අනුදැන වදාළ සේක: “... අනුජානාමි භික්ඛවෙ, අට්ඨපානානි: අමහපානං ජමබ්බපානං මධුපානං මුඤ්ඤිකපානං සාලුකපානං ඵාරුසකපානං... සබ්බං ඵලරසං යපෙකා ධඤ්ඤඵලරසං... සබ්බං පත්තරසං යපෙකා ධාකරසං... සබ්බං පුප්ඵරසං යපෙකා මධුකපුප්ඵරසං... උච්ඡුරසං”: මූලාශ්‍රය: වි.පි: මහාවග්ග 2- 43, පි.108.

▲ අටපිරිස: පාලි: අට්ඨපරිසා-assembly of eight: ධර්ම යේ අටපිරිස ලෙසින් දක්වා ඇත්තේ බුදුන් වහන්සේ වෙතින් දහම අසන දෙව් මිනිස් පිරිසයි. තථාගතයන් වහන්සේ දසබල ඥාණයෙන් යුතුව අට පිරිසට දහම් දේශනා කරයි, සිංහ නාදය පවත්වයි, ධම්ම වක්කය පවත්වයි. සටහන: ක්ෂත්‍රිය, බ්‍රාහ්මණ, ගෘහපති, ශ්‍රමණ, වාතුර්මහාරාජික දෙවියෝ, තාවතිංස දෙවියෝ, මාර හා බ්‍රහ්ම ආදිය අට පිරිසයි. සටහන: විස්තර පිණිස

බලන්ත: “සුවිසිමහ ගුණය”: දසබලඥාන, පි.108, රේරුකානේ
වන්දුවිමල මහනාහිමි. මූලාශ්‍ර: අංගු.නි: (6): 10 නිපාත :10.1.3.1 සිංහනාද
සූත්‍රය,පි. 90, EAN: 10: 21.1 The Lion, p. 499, දී.ස. නි: (3): 10 සංගීති
සූත්‍රය,පි 368,EDN: 33: Sangīti Sutta: The Chanting Together, p. 362.

▲ අටලෝදහම: පාලි: අට්ඨලොකධම්මා - eight worldly conditions
අටලෝදහම- අෂ්ටලෝක ධර්ම ය, ලෝක ධම්මතාවයකි, ඇතිවී නැතිවී
යන දෙයකි. අටලෝදහම : 1-2 ලාභය, අලාභය (gain & loss), 3-4 යස,
අයස (fame & disrepute), 5-6 ප්‍රසංසා, නින්දා (praise & blame), 7-8
සැප, දුක (pleasure & pain) යන ධර්මතාවන්ය.

▼ අටලෝදහම ඇතිවී නැතිවී යන ස්වභාවයෙන් යුක්තය: අටලෝදහම
ලෝකය අනුව පෙරළේ, ලෝකය අටලෝදහම අනුව පෙරළේ යයි බුදුන්
වහන්සේ වදාළහ: “...අට්ඨිමෙ භික්ඛවෙ, ලොක ධම්මා ලොකං

අනුපරිවත්තනති, ලොකො ච අට්ඨලොකධම්මෙ අනුපරිවත්තනති” . මේ
ධම්මතා අනිත්‍යය, ඇතිවී නැතිවීමේ ස්වභාවය දරයි. දහම නොදත් පුහුදුන්
මිනිසා -පාතග්ජන, අටලෝ දහමේ ස්වභාවය නොදත් නිසා ඵලදායක
කරුණු ඇතිවූවිට (ලාභය, යසස ආදී) ඒවා කෙරෙහි ඇලී ගැලී යයි. එම
ධම්මතා වෙනස්වූවිට (සැප නැතිවී දුක ඇතිවීම වැනි) මහා කම්පාවකට
පත්වී දුක් විඳී. ඔහු සසරට බැඳී සිටින කෙනෙකි. එහෙත්, දහම දත් ආර්ය
ශ්‍රාවකයා, අටලෝදහමේ යථා ස්වරූපය අවබෝධ කර ඇති නිසා ඵල
දායක කරුණු ඇතිවූවිට ඒවාට නොඇලේ, ඒවා වෙනස්වූ විට නො
සැලේ. ඔහු සසර දුකින් මිදුන කෙනෙකි. මූලාශ්‍ර: අංගු.නි: (5): 8 නිපාත:
ලෝකධර්-ම සූත්‍ර 1 හා 2, පි. 36, EAN:8: 5.5 & 6.5 World, p. 412.

▼ අටලෝදහම යථා ලෙසින් අවබෝධ කිරීමෙන් දුක අවසන්කරගත
හැකිය: අටලෝදහම පිලිබඳව උකට්ඨිනොවී, නොඇලී, ඒ පිලිබඳ යථා
අවබෝධය ලබාගැනීම මගින් මේ ලෝකයේදීම දුක කෙලවර කරගත
හැකිවේ: “...අට්ඨසු ධම්මසු භික්ඛු සමමා නිබ්බිඤ්ඤානො සමමා
චිරජ්ජමානො සමමාවිමුච්චමානො සමමා පරියන්තදස්සාවි සමමඤ්ඤා
භිසමෙච දිට්ඨෙව ධම්මෙ දුක්ඛස්සන්තකරො භොති...” . බලන්ත: මහා
දසධර්ම ප්‍රශ්න. මූලාශ්‍ර: අංගු.නි: (6): 10 නිපාත: 10.1.3.7. ප්‍රථම
මහාපඤ්ඤ සූත්‍රය, පි. 116, EAN: 10: 27.7 Great Questions -1, p. 503.

▼ අටලෝදහමින් මැඩිගියවිට, සිත නොසැලී, ශෝකනොකර, කෙළෙස්
වලට යටතොවී සිටීමට හැකිවීම උතුම්මංගල කරුණක්ය. මූලාශ්‍රය: බු.නි:
බුද්ධකපාය: 5 මංගලසූත්‍රය, පි. 34.

▲ අටළොස් ධාතු- 18 elements: ධාතු 18 ලෙසින් පෙන්වා ඇත්තේ: සය
ආයතන , ඒවා අල්ලා ගන්නා බාහිර අරමුණු 6 හා ඒවායේ සය විඥාන
යන්ටය-වක්ඛුච්ඤානය ආදියටය. බලන්ත:ධාතු කුසලතාවය. සටහන:
සංයු.නි: ධාතුසංයුත්තයේ මේ පිලිබඳ විස්තරාත්මකව පෙන්වා ඇත.

▲ අටළොස් මූලපද: පාලි: අට්ඨාරස මූලපදානි- Eighteen states:
අටළොස් මූලපද ලෙසින් පෙන්වා ඇත්තේ: අකුසල නවපදය (9
unwholesome states) හා කුසල නවපදය (9- wholesome states)
.බලන්ත: කුසල හා අකුසල. අකුසල නවපද- අකුසල් ඇතිකරණ මුල්:
තණ්හා-desire, අවිජ්ජා (අවිද්‍යාව) - ignorance, ලෝභය-greed, දෝෂය
(දෝසය)-ill will, මෝහය- delusion හා සුභ සංඥා, සුඛ සංඥා, නිව්ච
සංඥා, අත්ත සංඥා යන සතර විපල්ලාසයන්ය. කුසල නවපද - කුසල්

ඇතිකරණ මුල්: සමථ, විපස්සනා, අලෝභය, අදෝසය, අමෝහය, අසුභ සංඥා, දුක්ඛ සංඥා, අනිච්ච සංඥා, අනත්ත සංඥා. මූලාශ්‍රය: බු.නි: නෙත්තිප්‍රකරණ: උද්දේසවාරය:පි.26.

▲ අටළොස් මනෝපච්චාර- eighteen mental examinations: අටළොස් මනෝපච්චාර යනු සලායතන මගින් අල්වාගන්නා බාහිර අරමුණු පිලිබඳ ඇතිවන සොම්නස, දොම්නස හා උපේක්ඛාව (ත්‍රිවිධවේදනා) පිලිබඳ 18 ආකාරයකින් විපරම් කිරීමය. බලන්න: මනෝ උපච්චාර. මූලාශ්‍ර: ම.නි: (3) සලායතන විභඛග සූත්‍රය, පි. 474, EMN: 137- Saḷāyatanaṅgavibhaṅga Sutta- The Exposition of the Sixfold Base, p. 974.

▲ අට සිල්: පාලි: අට්ඨිඛගසමන්තාගතං සීල - Eight precepts අටසිල්, අෂ්ඨාංගික උපෝසථ ශීලය, උපෝසත අටසිල් -eight factors of uposatha ලෙසින්ද පෙන්වා ඇත. මෙය, ධර්මය අනුගමනය කරන උපාසක උපාසිකාවන් පොහෝය දිනයේ දී සමාදන්වන උතුම් සීලයකි. බලන්න: ශීලය. සටහන: ශ්‍රමණ ජීවිතයට ඇතුලත් වීමේ අදහසින් ගිහිගෙය හැර පන්සලක, ආරණ්‍යයක වාසය කරන අනගාරික හෝ අනාගරිකා පිරිස අටසිල් සමාදන්ව වාසය කරති.

▼ උපොසථ අට සීලය: 1) ප්‍රාණඝාතයෙන් වැළකීම 2) නොදුන්දේ ගැනීමෙන් වැළකීම (අදින්නාදානය- සොරකමින්) 3) අබ්‍රහ්මචරියාවේ හැසිරීමෙන් වැළකීම 4) බොරුකීමෙන් (මුසාවාදය) වැළකීම 5) ප්‍රමාදය ඇතිකරන රහ මෙර ගැනීමෙන් වැළකීම (සුරාපානය) 6) විකාල හෝජනයෙන් වැළකීම 7) නැටුම් ගැයුම් වැයුම් විසුළු දැකුම්, මල් සුවඳ විලවුන්, සැරසිලිකිරීම් ආදියෙන් වැළකීම 8) උස් අසුන් මහා අසුන් භාවිතා කිරීමෙන් වැළකීම. උපෝසත ශීලය යහපත් ලෙස රැකීමෙන් මහත්ඵල මහා ආනිසංස ලැබෙනබවත්, මහත් ලෙසින් බබළන බවද, පැතිරීයන බවද බව බුදුන් වහන්සේ වදාළහ: “...අට්ඨිඛගසමන්තාගතො භික්ඛවෙ උපොසථො උපවුඤ්ඤා භික්ඛවෙ මහඤ්ඤො හොති මහානිසංසො මහාජුතිකො මහාවිඤ්ඤා”. මහාරාජායන්ට අධිපති මහා රජවරුන් ගේ යසඉසුරු, උපොසථ ශීලය නිසා ලැබෙන අනිසස් වලින් 16න් එක කොටසකටත් වඩා වටින්නේ නැත. දිව්‍ය සැපය හා සසඳනවිට රජ සැප දිළිඳුය. ශීලයේ බැබලීම, හිරු සඳු ගේ ආලෝකයට වඩා මහත්ය, සියලු රන් රුවන් වලට වඩා සිල් රැකීම අනගිය, උපෝසථ ශීලය පරිපූර්ණ කරගැනීම දෙව්ලොව සැප ලැබීමට හේතුවේ. මෙහිදී උපෝසථ අටසීලය මෙසේ වර්ණනා කර ඇත: “පරපණ නොනසා, සොරකම් නොකර, - රහමෙර ඉවතලා, මුසාබස් දුරුකර, මෙවුන්දම වලකා රැ බොජුන් ඉවතලා, - නැටුම් ගැයුම් නොබලා මල් සුවඳ නොගල්වා, මහා අසුන් උස් අසුන් නොමගෙන, - රැකිය යුතුවේ උපෝසත ශීලය, දුකනිමාකර සැප දෙන ශීලය. සඳ තරු හිරු ගේ ආලෝකය-ලොවේ මුතු මැණික් ආදියට, සමකල නොහැකිය ඒ දේ- බුදුන් වදාළ අනගි ශීලයට. එම කරුණු සිහිපත්කර-සිල්වත් අය හැමදෙන බොහෝ පින් ලබා දෙන- දෙව්ලොව සැප ගෙනදෙන රකිනු මැනවින් උපෝසථ ශීලය”. මූලාශ්‍ර: අංගු.නි: (5): 8 නිපාත:8.1.5.1හා 8.1.5.2. අට්ඨාන්ස උපෝසථ සූත්‍ර, පි.196, EAN: 8:41.1. In Brief & 42.2. In detail, p. 434.

▼ යහපත් ලෙස අටසිල් රැකීම, දෙවි මිනිසුන් සහිත ලෝක සඤ්ඤාවෙන් දිගුකාලීන හිත සුව පිණිස, සැප පිණිස පවතින බව පෙන්වාදුන් බුදුන්

වහන්සේ, සල්ගස් උපමාව දක්වමින් මෙසේ වදාළහ: “...මේ සල් ගස් වලට සිතක් ඇතිව, උපෝසථ අටසිල් යහපත් ලෙසින් රැකීමට නියම කරගන්නේ නම් එය, මේ ගස් වලට දිගුකලක් හිත සුව පිණිස වේ. එසේනම්, (අටසිල් ගැනීමෙන් මිනිසුන්ට වන යහපත ගැන) මිනිසුන් ගැන කවර කතාද.” . “...ඉමෙ වෙපි වාසෙට්ඨ, මහාසාලා අට්ඨිඛගසමන්තාගතං උපොසථං උපවසෙය්‍යං. ඉමෙසමපිණ්ණ මහාසාලානං දීසරත්තං හිතාය සුඛාය. කො පන වාදො මනුස්ස භුතස්සාති” .සටහන: මේ සූත්‍රය, වාසෙට්ඨ උපාසකට දේශනා කරඇත. බලන්න: උපග්‍රන්ථ:3,5. මූලාශ්‍ර: අංගු.නි: (5): 8 නිපාත:8.1.5.4. වාසෙට්ඨ උපෝසථ සූත්‍රය, පි.212. EAN: 8: 44.4 Vāsetṭha p. 434.

▼ ශාක්‍යයන් උපෝසථ අටසිල් සමාදන් වෙන්නේද? යයි බුදුන් වහන්සේ ඇසූ පැණයකට, පිළිතුරු ලෙසින් ඔවුන් පැවසුවේ සමහර අවස්ථාවල අටසිල් සමාදන්වන බවත්, සමහර අවස්ථාවල එසේ නොකරණ බවත්ය. ඒ පිළිබඳව බුදුන් වහන්සේ මෙසේ ශාක්‍යයන්ට උපදෙස් වදාළහ: “දුක හා මරණ යන උපද්‍රව නිසා අන්තරායට පත් මේ ජීවිතයේ උපෝසථ අටසිල් සමහර දිනවල සමාදන්වීම, සමහර දිනවල සමාදන් නොවීම, ඔබට අලාභයකි, නපුරට හේතුවන කරුණකි”. “...තෙසං වො සක්‍යා අලාභා, තෙසං දුලලඤාං, යෙ තුමො ඵං සොකසහයෙ ජීවිතෙ මරණ සහයෙ ජීවිතෙ අප්‍යෙකදා අට්ඨිඛග සමන්තාගතං උපොසථං උපවසථ, අප්‍යෙකදා න උපවසථ...” බුදුන් වහන්සේගේ උපදේශ පිළිගත් ශාක්‍යයන් එදින සිට උපෝසථ සීලය සමාදන්වන බවට ප්‍රතිඥා දුන්හ. සටහන: අංගු.නි: (5): 8 නිපාත: 8.1.5.3.විසාඛා උපෝසථ සූත්‍රය, පි.208 හා 8.1.5.5. බොජ්ඣා උපෝසථ සූත්‍රය, පි. 214, EAN: 8: 43.3.1. Visākha, and 45.5. Bojjhā, p. 436: උපෝසථ සීලය සමාදන්වීමේ යහපත් විපාක පෙන්වා ඇත. මූලාශ්‍ර: අංගු.නි: (6): 10 නිපාත:10.1.5.6. ශාක්‍ය සූත්‍රය, පි. 176, EAN: 10:46.6. Sakyans, p.511.

▲ අට්ඨඅංගික පුද්ගල එක්වීම- 8 elements that unite people: අට්ඨඅංගික පුද්ගල එක්වීම ලෙසින් මෙහි පෙන්වා ඇත්තේ සමාන අදහස් ඇති පුද්ගලයෝ එක්ව සැසඳියන බවය. මිථ්‍යා දිට්ඨි ඇති අය, මිථ්‍යා දිට්ඨි ඇති අය හා ගැලපි වාසය කරයි. එලෙස: මිථ්‍යාසංකල්ප-මිථ්‍යා සමාධිය දක්වා ඒ ඒ අංග අනුව සමාන අදහස් ඇත්තෝ එක්ව සිටී. එසේම, සම්මා දිට්ඨිය-සම්මා සමාධිය ආදී අංග ඇති අය එක්ව සැසඳි වාසය කරති. සටහන්: * මිථ්‍යා මගේ අංග අට හා සම්මා මගේ අංග අට මෙහිදී පෙන්වා ඇත. ** එසේ අදහස් අනුව ගැලපි වාසය කිරීම අයහපත් හෝ යහපත් කම්ම විපාක ඇතිවීමට බලපායි. මූලාශ්‍රය: සංයු.නි: (2) නිදානවග්ග: ධාතුසංයුත්ත:කම්මපථවග්ග:2.3.6 අට්ඨඅංගික සූත්‍රය,පි. 284.

▲ අට්ඨ ධම්ම-Eight Dhammas: රාගය යහපත් ලෙසින් අවබෝධ කරගැනීම පිණිස අට්ඨ ධම්ම වැඩිය යුතුය යි මෙහි පෙන්වා ඇත. අට්ඨ ධම්ම ලෙසින් පෙන්වා ඇත්තේ ආර්යඅට්ඨංගය. මූලාශ්‍රය: අංගු.නි: (5): 8 නිපාත: සාමඤ්ඤවග්ග:8.11.1 අට්ඨමග්ග සූත්‍රය, පි.384.

▲ අට්ඨපුරුෂ පුද්ගලයෝ: පාලි: අට්ඨපුරිසපුඤ්ජාලා - Eight persons අට්ඨපුරුෂ පුද්ගලයෝ (අෂ්ඨ පුරිස) ලෙසින් පෙන්වා ඇත්තේ, කරුණු 8ක් සාක්ෂාත් කරගත් බුදුන් වහන්සේගේ ශ්‍රාවක පිරිසය (හික්ෂු හා

හික්ෂුණි සංඝයාය). එනම්, සෝතාපන්න මග හා ඵලය, සකදාගාමී මග හා ඵලය, අනාගාමී මග හා ඵලය, අරහත් මග හා ඵලය (සතරමග ඵල) . එම ආර්ය සංඝයා:ආභුනෙයා, පාභුනෙයා,දක්ඛිණෙයා, අංජලීකරණෙයා, ලෝකයාට අනුත්තර පුණ්‍යකෙතක් යයි බුදුන් වහන්සේ පෙන්වා ඇත. සතර මගඵල ඇති එම සංඝයා, සාජුය, ප්‍රඥා, ශීල හා සමාධියෙන් යුක්තය. පින් ලබාගැනීමට කැමති අයට පින් කෙතකි- එම සංඝයාට පිළිගන්වන දාන ආදිය නිසා, දායකයන්ට මහත්ඵලලැබේ. බලන්න: සංඝගුණ. මූලාශ්‍ර: අංගු.නි: (5): 8 නිපාත: 8.2.6.9 හා8.2.6.10 අට්ඨපුග්ගල සූත්‍ර, පි. 276, EAN: 8: 59.9 & 60. 10 suttas, p. 443.

▲ අට්ඨකනුවර දසමග්ගපති-householder Dasama of Aṭṭhakanāgara බලන්න: උපග්‍රන්ථය:3.

▲ අට්ඨිනං නගරං-The city of bones: මේ කය-ශරීරය: ජරාව, මරණය, මානය, මකුබව ඇති, මස් ලේ ගැල්වූන ඇට වලින් සැදුන නගරයකට උපමා කර ඇත. බලන්න: උපග්‍රන්ථය:5.

“අට්ඨිනං නගරං කතං - මංසලෝභිත ලේපනං යත්ථ ජරා ච මච්චු ච - මානෝ මක්ඛෝ ච ඕභිතෝ”

මූලාශ්‍රය: ධම්ම පදය: ජරා වග්ගය: 150 ගාථාව.

▲ අට්ඨ විමොක්ඛ-eight liberations

අට්ඨ විමොක්ඛ යනු විමුක්තිය ලබා ගැනීමට උපකාරීවන සමාපත්ති අටය. බලන්න: අෂ්ඨ විමොක්ඛ

▲ අට්ඨික සංඥා භාවනාව-meditation on perception of a skeleton අට්ඨික සංඥා භාවනාව යනු ඇටසැකිල්ල අරමුණුකොට වඩන භාවනාවය. බලන්න: භාවනා. සටහන: දීස.නි. හා ම.නි: සතිපට්ඨාන සූත්‍රයන්හි මේ පිළිබඳව විස්තරාත්මකව පෙන්වා ඇත.

▲ අට්ඨික සංඥාව: පාලි: අට්ඨිකසංඥා -perception of a skeleton අට්ඨික සංඥාව යනු ඇටසැකිල්ල අරමුණුකොට වඩන සංඥාවය. කයේ අසුභය පෙන්වන දසසංඥා වලින් එකකි: ඇට සැකිල්ල අරමුණුකොට භාවනා කිරීම, විදසුන් නුවණ වඩාගැනීමට මගකි, නිවන පිණිස පවතී. බලන්න: ගිරිමානන්ද සූත්‍රය.

▲ අට්ඨ අභිභායතන-8 abhibhāyatana: කසිණ අරමුණු කරගෙන ඇතිකරගන්නා අට විධි සමාපත්තීන්ය. බලන්න: අභිභායතන මූලාශ්‍ර: අංගු.නි: (5): 8 නිපාත: 8.2.7.5 අභිභායතන සූත්‍රය, පි. 299, EAN: 8: 8.65. Overcoming, p. 446.

▼ රාගයේ අභිජානය- රාගය යහපත් ලෙසින් අවබෝධ කරගැනීම පිණිස, අට්ඨ අභිභායතන සමාපත්ති වැඩිය යුතුව මෙහි පෙන්වා ඇත. මූලාශ්‍රය: අංගු.නි: (5): 8 නිපාත: සාමඤ්ඤවග්ග:8.11.2 අට්ඨ අභිභායතන සූත්‍රය, පි.384.

▲ අට්ඨසත ධම්මපරියාය- Dhamma exposition of 108 themes අට්ඨසත ධම්මපරියාය ලෙසින් බුදුන් වහන්සේ පෙන්වා ඇත්තේ 108 ක්වූ වේදනා පිළිබඳ වූ දහම් නායාය ගැනය: **1) වේදනා:** කායික හා මානසික **2) වේදනා තුන:** සුඛ, දුඛ හා මධ්‍යස්ත **3) වේදනා පහ:** සොම්නස, දුක, ප්‍රීතිය, දොම්නස, උපේක්ඛා **4) වේදනා සය:** සළායතන නිසා ඇතිවන- ඇස, කණ ආදී... **5) වේදනා18:** ප්‍රීති වේදනා 6, දොම්නස්

වේදනා 6, උපේක්ඛා වේදනා සය 6) වේදනා 36: පස්කම් සෝමනස්ස වේදනා 6, නෙක්ඛම්ම සෝමනස්ස වේදනා සය, පස්කම් දෝමනස්ස වේදනා 6, නෙක්ඛම්ම දෝමනස්ස වේදනා 6 , පස්කම් උපේක්ඛා වේදනා 6, නෙක්ඛම්ම උපේක්ඛා වේදනා 6. 7) වේදනා 108: වේදනා 36, අතීත, අනාගත, වර්තමාන ලෙසින් ගැනීම. මූලාශ්‍ර: සංයු.නි: (4): සලායතන වග්ග: වේදනා සංයුත්ත: 2.3.2 අට්ඨසත ධම්ම පරියාය සූත්‍රය, පි. 464, ESN: 36: Vedanasamyutta: 22.2 The theme of 108, p. 1359.

▲ ඇටගොඩ-Heap of bones: ඇටගොඩ (අට්ඨිපුඤ්ජ) ලෙසින් පෙන්වා ඇත්තේ දිගු සසරේ, ඉපදී මැරී යළි ඉපදී හැසිරෙන එක පුද්ගලයෙක් ගේ ඇට, එක් කපයක් තුල (ඒ, ඒ උපත හා මරණයට පැමිණීම නිසා) වෙපුල්ල පව්ව ලෙසින් විශාල යයි මේ උපමාව දක්වමින් බුදුන් වහන්සේ වදාළහ . කෙනෙක්, ආර්ය සත්‍ය දකින්නේනම් ඔහුට සසර ගමන අවසන් කලහැකිය. බලන්න: වෙපුල්ල පව්ව, සසර,උපග්‍රන්ථය:5. මූලාශ්‍රය: බු.නි: ඉතිවුත්තක: 1.3.4 අට්ඨිපුඤ්ජ සූත්‍රය, පි.370, සංයු.නි:(2) නිදානවග්ග: අනමතග්ග සංයුත්ත: දුග්ගතවග්ග: 3.2.10 වෙපුල්ල පබ්බත සූත්‍රය, පි.314.

අත

▲ අතපතිය ධර්මය - untormenting Dhamma :අතපතිය ධර්මය යනු පීඩා හිරිහැර නැති ධර්මතාය, පසුතැවිල්ල ඇති නොකරන කරුණුය, කුසල දහමය. මේවා මගින් තමාට හෝ අන්අයට පීඩා තැවීම් සිදු නොවේ. මේ දහම විමුක්තිය ලබා දෙන සම්මා දිට්ඨිය ඇතුළු මග ගැනීමය. බලන්න: තපතිය ධර්මය . මූලාශ්‍ර: අංගු.නි: (6): 10 නිපාත: සාධු වග්ග, 10.3.4.8 තපතිය සූත්‍රය, පි.472, EAN: 10: 135.2 Good: p.548.

▼ අතපණිය ධර්මය ත්‍රිවිධ සුවර්තයේ යෙදීමය

1) කෙනෙක් කායික සුවර්තයේ යෙදේ එසේම, කායික දුෂ්චර්තයෙන් වෙන්ව සිටී. 2) කෙනෙක් වාචික සුවර්තයේ යෙදේ එසේම, වාචික දුෂ්චර්තයෙන් වෙන්ව සිටී. 3) කෙනෙක් මනසින් සුවර්තයේ යෙදේ එසේම, මනසින් දුෂ්චර්තය නො කරයි. තමන් එලෙස ත්‍රිවිධ සුවර්තයේ යෙදුන බවද ,ත්‍රිවිධ දුෂ්චර්තය දුරු කලබව සිතන ඔහු නො තැවේ. මූලාශ්‍ර: අංගු.නි: (1): 2 නිපාත: 2.1.1.4 අතපණිය සූත්‍රය, පි. 136, EAN: 2: 3.3 Not Causing Torment, p. 56, බු.නි: ඉතිවුත්තක: 2.1.4 අතපතිය සූත්‍රය, පි.380.

▲ අතප්ප දේව- Atappa devas : අතප්ප දේව යනු අනාගාමී උතුමන් පහළවන සුද්ධාවාසයකි. බලන්න: ට්‍රිභ්මලෝක, අනාගාමී.

▲ අතවැසියා- Attendant :හික්ෂුචකගේ උපස්ථායකයා, අතවැසියාය. අතවැසි මහණ කෙනෙක් තුල තිබිය යුතු ගුණ 5 කි: 1) ආචාර්ය වරයා කෙරහි අධිකවූ ප්‍රේමයක් ඇති 2) අධිකවූ පැහැදීමක් ඇති 3) අධිකවූ ලජ්ජාවක් ඇති 4) අධිකවූ ගෞරවය ඇති 5) අධිකවූ මයිත්‍රිය ඇති අතවැසි තෙමේ බැහැර කරන්නට සුදුසු නොවේ යයි බුදුන් වහන්සේ වදාළහ. මූලාශ්‍රය: චිත.පි : මහාවග්ග පාලිය-1, පි, 232.

▲ අතිනිවාස- Residing too long: අතිනිවාස ලෙසින් පෙන්වා ඇත්තේ සංඝයා දිගු කාලයක් එකම ස්ථානයක වාසය කිරීමය. එමනිසා, දහම් මග වඩා ගැනීමට අනතුරුදායක කරුණු ඇතිවේ: බොහෝ ද්‍රව්‍යමය දේ හා බෙහෙත් ආදිය එකතුකිරීම, එම ස්ථානය පිලිබඳ බොහෝ වැඩ කටයුතු කිරීමට යොමුවීම, ගිහි පැවිදි පිරිස සමග අයහපත් ලෙසින් සම්බන්ධ

පවත්වාගැනීම, එම ස්ථානයෙන් පිටව යන්නේ නම් ඒ ගැන සිතේ බලපෑමක් ඇතිවීම. එසේම ආවාසය පිලිබඳ, පවුල්- කුලයන් පිලිබඳ, ලැබෙන ලාභ පිලිබඳ, ලැබෙන ප්‍රසංසා පිලිබඳව, ධර්මය පිලිබඳව සිතේ තණ්හාව- මසුරුකම ඇතිවේ. එමනිසා, යම්තැනක සුදුසු කාලයක් පමණක් වාසය කිරීම යහපත් යයි බුදුන් වහන්සේ පෙන්වා ඇත.

මූලාශ්‍ර: අංගු.නි: (3): 5 නිපාත: 5.5.3.3. හා 5.5.3.4 අතිනිවාස සූත්‍ර, පි. 440, EAN: 5: 223. 4 & 224.4 suttas, p. 307.

▲ අතීත බුදුවරු- Buddhas of the Past :ගෞතම බුදුන් වහන්සේට පෙර වැඩසිටි සම්මා සම්බුදුවරුන් පිලිබඳව විස්තර පිණිස බලන්න: බු.නි: බුද්ධවංශ හා වරියා පිටකය.

▼ බුදුන් වහන්සේ සංඝයාට, තමන් වහන්සේට පෙර වැඩසිටි බුදුවරු (91 කල්පයක් තුළ): විපස්සි, සිබ්, වෙස්සභු, කකුසන්ධ, කෝණාගමන, හා කාශ්‍යප සම්මා සම්බුදුවරයන් පිලිබඳ වදාළ විස්තර මේ සූත්‍රයේ දැක්වේ. මූලාශ්‍ර: දීඝ.නි: (2): 1.මහාපදාන සූත්‍රය, 4 ඡේදය, පි. 18, EDN: 14 Mahâpadâna Sutta, p. 150.

▼ පව්විච්චසමුප්පාදය ධර්මය ඇතිවීම හා නැතිවීම මනාලෙස අවබෝධ කරගැනීමෙන් තමන්වහන්සේ ද පෙර බුදුවරු වහන්සේලාද සම්බෝධිය ලැබූ බව, බුදුන් වහන්සේ මෙහිදී විස්තරාත්මකව පෙන්වා ඇත.

මූලාශ්‍ර: සංයු.නි: (2): නිදානවග්ග: බුද්ධවග්ග සූත්‍ර 1.1.4 සිට 1.1.10, පි.30-37, ESN: 12: Nidanasamyutta: The Buddhas: Sutta 4.4.to 1-.10, p. 614-620.

▼ ගෞතම බුදුන් වහන්සේ ඇතුළු, පෙර වැඩ සිටි බුදුවරු 25 ක් පිලිබඳ විස්තර: “වතුරාසංඛකල්පලක්ෂයක් මුළුල්ලෙහි ඒ ඒ අවස්ථායෙහි සමාසක් සම්බෝධි සමධිගම කළ දීපංකර තපාගතයන් වහන්සේ පටන් කොට අප ගෞතම තපාගතයන් වහන්සේ තාක් පස්විසි බුදු කෙනෙකුන් වහන්සේගේ ප්‍රවේණි විස්තරකථාව ‘බුද්ධවංස’ නම් වෙයි”. මූලාශ්‍රය: බු.නි: බුද්ධවංස පාලි : සංඥාපනය, පි. 12.

▲ අතිමානය- Superiority conceit: අතිමානය යනු තමා උසස් යයි සිතීමය. අකුසලයකි. බලන්න: මාන.

▲ අත්ත-Self: අත්ත යනු තමායන හැඟීමය, පංච උපාදානස්කන්ධය තමායයි සලකීමය. බලන්න: ආත්මය,සක්කායදිට්ඨිය.

▲ අත්තවාදී උපාදාන -clinging to the personality belief උපාදානයකි, ආත්මයක් ඇතැයි සැලකීම- සක්කායදිට්ඨියය. බලන්න: ආත්ම,උපාදාන.

▲ අත්තන්තප පුද්ගල-Attanthapa pudgala :මොහු තමාට වද හිංසා පමුණුවා ගැනීමේ පිළිවෙත අනුගමනය කරයි. බලන්න:පුද්ගලයෝ සිව් වර්ගය.

▲ අත්තන්තප-පරන්තප පුද්ගල-Attanthapa- Paranthapa pudgala තමාටද, අනුන්ටද වද හිංසා කිරීමේ පිළිවෙත අනුගමනය කරයි. බලන්න:පුද්ගලයෝ සිව් වර්ගය.

▲ අත්ත දීප- Attha Dipa : තමා දීපයක් ලෙසින් ගෙන (දීපය උපමාව) සැලකීම මෙහිදී අදහස් කෙරේ. මහා පරිනිබ්බාන සූත්‍රයේදී බුදුන් වහන්සේගේ අනුසාසනය වූවේ, අනුන්ගෙ පිහිට ගැන නොබලා, තමන් දීපයක් ලෙසින් සලකා ගෙන, විමුක්තිය පිණිස සතර සතිපට්ඨානය පුහුණු කලයුතු බවය.බලන්න: දීපය, උපග්‍රන්ථ:5,6

▲ අත්තවාද පටිසංයුක්ත දිට්ඨිය- Aththavada patisanyuttha ditthi

අත්තවාද පටිසංයුත්ත දිට්ඨිය (ආත්මානු දිට්ඨිය) එනම්, අස්සුත පෘතග්ජන (දහම නො ඇසූ පුද්ගලයා) රූපය ආදිවූ පංචස්කන්ධයන් ආත්මය ලෙසින් සැලකීමය. මෙහි, ඒ ගැන විස්තරාත්මකව පෙන්වා ඇත. මූලාශ්‍රය: බු.නි:පටිසම්භිදා 1 : දිට්ඨි:13: අත්තවාද පටිසංයුත්ත දිට්ඨිය, පි.320.

▼ මෙය අත්තානුදිට්ඨිය -ආත්ම දිට්ඨිය-සත්කාය දිට්ඨිය, ලෙසින්ද පෙන්වා ඇත. තමාගේ යයි අල්වා ගැනීම ඇතිවන්නේ රූප, වේදනා... ආදීලෙසින් පංචඋපාදානස්කන්ධය උපාදාන කරගැනීමෙන්ය.

මූලාශ්‍රය: සංයු.නි: (3): ඛන්ධසංයුත්ත: දිට්ඨිවග්ග: 1.3.5.3 සො අත්තා සුත්‍රය, පි. 354, ESN: 22: Khandasamyutta: 156.7 View of self, p. 1115.

▼ ආත්ම දිට්ඨිය පහකර ගැනීම (Abandoning the view of self) ඇස ද රූපයද, කණද ශබ්දයද ආදිවූ අභ්‍යන්තර හා බාහිර ආයතන යන්හි අනිච්ච බව, දුක්බව, අනාත්ම බව (ත්‍රිලක්ෂණය) අවබෝධ කර ගැනීමෙන් ආත්ම දිට්ඨිය පහකර ගත හැකිය. මූලාශ්‍ර: සංයු.නි: (4): සලායතනවග්ග: වේදනා සංයුත්ත: 1.6.12 අත්තානු දිට්ඨි පහාන සුත්‍රය, 320, ESN: 36: Vedanasamyutta: 167.12 Abandoning the View of Self, p. 1300.

▼ මෙහි පෙන්වා ඇත්තේ, ආත්මානු දිට්ඨිය පහ කරගැනීම පිණිස අනාත්ම සංඥාව වැඩිය යුතු බවය. මූලාශ්‍රය: අංගු.නි: (4) 6 නිපාත: 6.1.6 සුත්‍රය, පි.284.

▲ අත්තකිලමතානු යෝගය: පාලි: අත්තකිලමථානුයොගො- pursuit of self-mortification: අත්තකිලමතානු යෝගය යනු කයට පීඩාදෙමින් කරන තපස් ච්‍රතයකි. ආධ්‍යාත්මික වර්ධනය පිණිස අත් හැරදැමිය යුතු එක් අන්තයක් යයි බුදුන් වහන්සේ පෙන්වා ඇත. බලන්න: සංයු.නි: ධම්මචක්කප්පවත්තන සුත්‍රය.

▲ අත්ත සංඥාව-Perception of ego: අනාත්ම දේ ආත්මය සේ ගැනීම, අත්තසංඥාවය, මෙය විපල්ලාසයකි. බලන්න: සතර විපල්ලාස.

▲ අත්තරක්ඛිත- Self-Protected: අත්තරක්ඛිත ලෙසින් පෙන්වා ඇත්තේ තමා විසින් තමාට ආරක්ෂා කර ගැනීමය. ත්‍රිවිධ සුවර්තයෙන් වාසය කිරීමෙන් අත්තරක්ඛිතය සිදුවේ යයි බුදුන් වහන්සේ පෙන්වා ඇත.

සටහන: ධම්මපද: 12 අත්තවග්ගයේ- තමාට, තමා ප්‍රිය වේ නම්, තමා රැකගත යුතුය යි දක්වා ඇත. මූලාශ්‍ර: සංයු.නි: (1): සගාථවග්ග: කෝසල සංයුත්ත: 3.1.5 අත්තරක්ඛිත සුත්‍රය, පි. 162, ESN: 3: Kosalasamyutta: 5.5. Self-Protected, p. 223.

▲ අත්තවධ-own downfall :අත්තවධ ලෙසින් පෙන්වා ඇත්තේ කෙනෙක්, කරන අයහපත් කටයුතු නිසා තම විනාශය ඇතිකර ගැනීමය. විශේෂයෙන්, ලාභ සත්කාර සම්මාන නිසා සංඝයා විපතට පත්වෙන අන්දම මේ සංයුත්තයේ විස්තරාත්මකව පෙන්වා ඇත. සටහන: මේ සුත්‍රය දේශනා කර ඇත්තේ දේවදත්ත භික්ෂුව, සංඝභේදය ඇතිකර, බුදු සසුනෙන් නික්මීම හේතු කොටගෙනය.මූලාශ්‍ර:සංයු.නි: (2): නිදානවග්ග: ලාභසත්කාරසංයුත්ත: 5.4.1 සංඝභේද සුත්‍රය, පි. 388, ESN: 17: Labasathkarasamyutta: 35.5. Sutta, p. 862.

▲ අත්ත සම්පදා- Accomplishment in self :අත්ත සම්පදා ලෙසින් පෙන්වා ඇත්තේ, චිත්ත සමාද්ධියය- සම්පන්න චිත්තය- දියුණුවූ සිතය. (completeness of mind). අත්ත සම්පදා ඇතිවිට, ආර්ය අටමග ඇතිකර

ගත හැකිය. මූලාශ්‍ර: සංයු.නි: (5-1): මහාවග්ග:මග්ගසංයුත්ත: 1.6.4 අත්තසුත්‍රය, පි. 80, ESN: 45: Maggasamyutta: 50.2 Sutta, p. 1654.

▲ අත්තහිත- Aththahitha :අත්තහිත ලෙසින් පෙන්වා ඇත්තේ තමාගේ සුභසාධනය පිණිස කටයුතු කිරීමය. මෙහිදී තමාටද අනුන්ටද හිත පිණිස කටයුතු කරන පුද්ගලයන් ගැන විස්තර දක්වා ඇත. බලන්න: පරහිත.

මූලාශ්‍රය: අංගු.නි: (2) 4 නිපාත: අසුරවග්ග:4.2.5.8 අත්තහිත සුත්‍රය, පි.210.

▼ කෙනෙක්, තමන් ශීල, සමාධි, ප්‍රඥා, විමුක්ති හා විමුක්තිඥානදර්ශනය සම්පන්න නම් ඔහු, තමාගේ අර්ථය පිණිස කටයුතු කර ඇත. එහෙත් ඔහු අන්‍යයන් ඒ ගුණයන්හි සමාදන් කිරීමට කටයුතු නොකරන්නේ නම් ඔහු පරහිත පිණිස කටයුතු නොකරයි, එසේම එමගුණ තමන් තුළ නොමැතිනම් ඔහු තම අර්ථය සලකාගෙන නැත.එහෙත් ඔහු අනුන් එම ගුණයන්හි සමාදන් කිරීමට කටයුතු කරයි. එහෙත්, එම කරුණු දෙකම සහිත පුද්ගලයා තමාටද අනුන්ටද යහපත ඇතිකරයි. මූලාශ්‍රය: අංගු.නි: (3) 5 නිපාත:බලවග්ග: අත්තහිත සුත්‍ර, පි.44.

▲ අත්තුපනායික ධම්මපරියාය- Dhamma exposition applicable to oneself : ගිහියන්හට, ගිගිගෙයි වාසය කරමින් යහපත් ජීවිතයක් පවත්වා ගැනීම පිණිස බුදුන් වහන්සේ වදාළ උපදේශ, අත්තුපනායික ධම්ම පරියාය-තමා විසින්ම යොදාගත හැකි දහම් ප්‍රතිපදාවය ලෙසින් මෙහි දක්වා ඇත (තමා එලවා දැක්වීම ඇති දහම් නියාමය). තමාට මෙන්ම අන්‍යන්ට ප්‍රියමනාප ලෙසින් ජීවිතය ගෙනයාම පිණිස නුවණින් කටයුතු කිරීමය. එලෙස කටයුතු කරන්නේ කෙසේද? 1. තමන් කාය, වචි හා මනෝ යන තුන්දොරින් යහපත් ලෙසින් ක්‍රියා කිරීම 2. එලෙස ක්‍රියා කිරීමට අනුන් සමාදන් කරවා ගැනීම 3. තුන් දොරින් යහපත් ක්‍රියා කිරීමේ ගුණ පැවසීම.මෙය ත්‍රිකොට්ඨපාරිශුද්ධිය (තුන් ආකාරයකින්ම පිරිසිදු වීම) ලෙසින් පෙන්වා ඇත. එය සත්ධර්මය සහිත වීමය: 1) ප්‍රාණසාතය 2) සොරකම 3) කාමයෙහි වරදවා හැසිරීම 4) මුසාවාදා 5) පිගුනාවාවා 6) පරුෂාවාවා 7) සම්ප්‍රච්චලාපා යන අකුසල් ත්‍රිකොට්ඨ පාරිශුද්ධිය සහිතව නොකිරීමය. එම පටිපදාව එලෙස පවත්වාගෙන යෑමට ගුණ 4ක් තිබිය යුතුය: බුද්ධ, ධම්ම හා සංඝ ගුණ විශ්වාසී ලෙසින් පිළිගැනීම, හා ආර්ය කාන්ත ශීලය තිබීම. එම කරුණු සම්පූර්ණ කරගත් විට: සත්ධර්මය හා සතරගුණ, ඇති ඒ ආර්ය ශ්‍රාවකයාට තමන් ගැන මෙසේ පැවසිය හැකිය යයි බුදුන් වහන්සේ පෙන්වා ඇත: “මම සතර අපාය, දුගතිය... අවසන් කර ඇත්තෙමි, මම සෝතාපන්නවෙමි, මගේ මාර්ගය-විමුක්තිය නියතය”. සටහන්: * මේ දේශනාව අසා, සතුටුටු, වෙළඳ්වාර බමුණුගමේ වැසියන් බුදුන් සරණ ගියෝය. ** Having related it to oneself, it is to be applied to others. As it is said: “What is displeasing and disagreeable to me is displeasing and disagreeable to the other too. “What follows are the first seven of the ten courses of wholesome action, each practiced in three ways: by observing them oneself, by enjoining others to observe them, and by speaking in their praise. බලන්න: ESN:note:328, p. 2427. මූලාශ්‍ර: සංයු. නි: (5-2) මහාවග්ග: සොතාපත්තිසංයුත්ත:වේලුද්වාර සුත්‍රය, පි.178, ESN: Sothapaththi Samyuththa:7.7 The people of Bamboo Gate p. 2191.

▲ අත්ථදස්සී බුදුන් -The Buddha Arthadarshi :ගෝතම

බුදුන්වහන්සේට පෙර පහළවූ, අත්පදස්සි බුදුන් වහන්සේ සම්බෝධිය ලැබීම පිලිබඳ විස්තර මෙහි පෙන්වා ඇත. මූලාශ්‍රය: බු.නි: බුද්ධවංස පාලි: 14 අත්පදර්ශි බුද්ධවංසය, පි.180.

▲ අත්‍යන්ත බ්‍රහ්මචාරි- ultimate consummation : අත්‍යන්ත බ්‍රහ්මචාරි ලෙසින් පෙන්වා ඇත්තේ මාර්ග බ්‍රහ්මචරියාව ධම්මතා 3 ක් සහිතව සපුරාගත් රහතන්වහන්සේය: 1) අසේඛ ශිලය 2) අසේඛ සමාධිය 3) අසේඛ ප්‍රඥාව. සටහන: රහතන්වහන්සේ ‘අසේඛ’ ලෙසින් හඳුන්වන්නේ පුහුනුව-සේඛබව අවසන් කර ඇති නිසාය. බලන්න: අසේඛ මූලාශ්‍රය: අංගු.නි: (1): 3 නිපාත:3.3.4.11 සූත්‍රය, පි. 562.

▼ අත්‍යන්ත බ්‍රහ්මචාරි වීමට හේතුවන වෙනත් ධම්මතා 3 කි: 1) සාද්ධි ප්‍රාතිහාර්ය 2) ආදේශනාප්‍රාතිහාර්ය 3) අනුශාසනීයප්‍රාතිහාර්ය. බලන්න: ප්‍රාතිහාර්ය මූලාශ්‍රය:අංගු.නි: (1): 3 නිපාත:3.3.4.12 සූත්‍රය, පි. 564.

▼ අත්‍යන්ත බ්‍රහ්මචාරි වීමට හේතුවන වෙනත් ධම්මතා 3 කි: 1) සම්මාදිට්ඨිය 2) සම්මාඥානය 3) සම්මාවිමුක්තිය. මූලාශ්‍රය:අංගු.නි: (1): 3 නිපාත:3.3.4.13 සූත්‍ර, පි. 564.

▲ ආත්මය- self : ආත්මය- අත්ත යනු තමා යයි කෙනෙක් ඇතැයි ගැනීමය. බුදු දහමේ මූලික ඉගැන්වීම වූ අනාත්මබවට විරුද්ධ පිළිගැනීම නම් ආත්මවාදය ය. එනම්, තමාට පාලනය කළහැකි දෙයක් ඇතිබව පිළිගැනීමය. සාමාන්‍ය ලෝකයා තමාගේ කය හා සිතට බාහිරව ඇති බලයක් ආත්මය ලෙසින් සලකයි. පටිච්චසමුප්පාද දහමට අනුව, මේ සිත හා කය - පංච උපාදානස්කන්ධයම හේතු එල අනුව සිදුවන ක්‍රියාවලියක් පමණි. බලන්න: අනාත්ම, පටිච්චසමුප්පාදය, අනත්ත ලක්ඛණ සූත්‍රය.

▼ ලෝකයා ආත්මය විස්තර කරන ආකාරය : 1) ලෝකයා ආත්මය ගැන ආකාර 4 කින් විස්තර කරනබව (පනවන බව) බුදුන් වහන්සේ පෙන්වා ඇත: a) මගේ ආත්මය වනාහි රුපි වූ සීමිතදෙයකි- රුපී මෙ පරිනො අත්තා- My self is material and limited b) මගේ ආත්මය වනාහි රුපි වූ අසීමිතදෙයකි- රුපී මෙ අනනො අත්තා- My self is material and unlimited c) මගේ ආත්මය වනාහි අරූපවූ සීමිතදෙයකි- අරූපී මෙ පරිනො අත්තා- My self is immaterial and limited d) මගේ ආත්මය වනාහි අරූපවූ අසීමිතදෙයකි- අරූපී මෙ අනනො අත්තා - My self is immaterial and unlimited. 2) ආත්මයක් නො පනවන අය ඉහතකී ආකාර 4 පිළිනොගනී. 3) ඇතැම් අය, ආකාර 3 කින් වේදනාව ආත්මය හා සමයයි සලකයි (some people equate the self with feeling in 4 ways): එනම්: a) වේදනාව මගේ ආත්මය වේ (වේදනා, මෙ අත්තා’නි- Feeling is myself): එසේ සිතන අයට මෙසේ පැවසිය යුතුය යයි බුදුන් වහන්සේ වදාළහ: “වේදනා 3 කි: සුඛ, දුක්, මැදහත්. මේ තුන් ආකාරවූ වේදනා අතුරින් මගේ ආත්මය යයි ඔබ සලකන්නේ කුමන වේදනාවක්ද?”. සුඛ වේදනාවක් දැනෙන විට ඉතිරි වේදනා 2 දැනෙන්නේ නැත. (එලෙස, සෙසු වේදනා ගැන සැලකිය යුතුවේ). මේ වේදනා 3 ම අනිච්චය, සංඛතය (සකස්වී ඇත)- හේතුවක් නිසා ඇතිවේ, හේතුව නැතිවීමෙන් නැති වී යයි. එමනිසා, කෙනෙක් සුඛ වේදනාව මගේ ආත්මය යි සලකන්නේ නම්, ඒ වේදනාව අවසන්වූවිට මෙසේ සිතනු ඇත: ‘මගේ ආත්මය ගිහිනිය!’ (එලෙස සෙසු වේදනා පිළිබඳවද). එසේ, වේදනාව මගේ ආත්මය යයි සලකන තැනැත්තා, සලකන්නේ වර්තමාන ජීවිතය පිළිබඳව අස්ථිර, සැප දුක මිශ්‍ර, ඇතිවී නැතිවී යන දෙයක් ගැන ය.

එමනිසා “වේදනාව මගේ ආත්මය’ යයි සැලකීම සුදුසු නොවේ. b) වේදනාව මගේ ආත්මය නොවේ, මගේ ආත්මය ප්‍රතිසංවේදනා රහිතය. (නභෙව ඛො මෙ වෙදනා අක්කා, අඤ්චිසංවෙදනො මෙ අක්කාති- Feeling is not myself, but my self is not impercipient). සටහන: හැඟීමක් නොලබන බව- Identifying the self with the body-aggregate බලන්න:EDN: note: 344, p. 426 එලෙස පිළිගන්නා අයගෙන් මෙසේ විමසිය යුතුවේ: කුමන ආකාරයකින් හෝ වේදනා දැනෙන්නේ නැත්නම් ‘මම’ යන සිතීවිල්ල ඇතිවේද? නියතලෙසින්ම, ‘නැත’ යන පිළිතුර ඔවුන් පවසනු ඇත. එමනිසා, ඉහතකී අදහස පිළිගැනීම සුදුසු නොවේ. c) වේදනාව මගේ ආත්මය නොවේ, මගේ ආත්මය වේදනා රහිතවත් නොවේ, මගේ ආත්මය විඳින සුළුය. (නභෙව ඛො මෙ වෙදනා අක්කා, නො’පි අඤ්චිසංවෙදනො මෙ අක්කා, අක්කා මෙ වෙදෙති- Feeling is not myself, but my self is not impercipient, it is of a nature to feel) සටහන: Identifying the self with the aggregates of perception, mental formations and consciousness. Such are the commentarial explanations බලන්න: EDN: note: 345, p. 426. එම අදහස දරන අයගෙන් මෙසේ විමසිය යුතුවේ: සියලු වේදනා නිසැක ලෙසින්, මුළුමනින්ම නැතිවේ නම්, මේ මගේ ආත්මය’ (I am this), යන සිතුවිල්ල තිබිය හැකිද? නියතලෙසින්ම, ‘නැත’ යන පිළිතුර ඔවුන් පවසනු ඇත. එමනිසා, ඉහතකී අදහස පිළිගැනීම සුදුසු නොවේ. බුදුන් වහන්සේ මෙසේ ද වදාළහ: යම් භික්ෂුවක්, (ඉහත දැක්වූ පරිදි) වේදනා පිලිබඳ පිළිනොගන්නේ නම්, ඔහු කිසි දෙයක් උපාදාන නොකරයි, උපාදාන රහිතවූ විට, කිසිම දෙයක් පිලිබඳ උද්වේගයක් ඔහුට ඇති නොවේ. උද්වේගය නොමැති නිසා ඔහු විමුක්තිය සාක්ෂාත් කර ගනී. මූලාශ්‍ර: දී.ස.නි: (2): 2 මහානිදාන සූත්‍රය, ඡේද: 23-29 , පි. 95, EDN:15: Mahānidāna Sutta: The Great Discourse on Origination, p. 166.

▼ එක්සමයක වච්චගොත්ත පරිබ්‍රාජක විසින් බුදුන් වහන්සේගෙන් ආත්මයක් ඇද්ද? ආත්මයක් නැද්ද? යයි විමසූහ. බුදුන් වහන්සේ එගැන පිළිතුරු නොවදාළහ. ඉන්පසු ඒ ගැන ආනන්ද තෙරුන් විමසුවිට බුදුන් වහන්සේ වදාළ පිළිතුර මෙහි දක්වා ඇත. සටහන: වච්චගොත්ත පරිබ්‍රාජක පසුව බුදුසසුනේ පැවිදිවූහ- වච්චගොත්ත තෙර. බලන්න: උපග්‍රන්ථය:1. මූලාශ්‍රය: සංයු.නි: (4) සළායතනවග්ග: අබයාකත සංයුත්ත:10.1.10 අත්ථත්තසූත්‍රය, පි.730.

▼ වෙනත් මූලාශ්‍ර: 1. “Anattā and Nibbāna” by Nyanaponika Thera: BPS: Wheel: 11, Online Edition, 2008 (අනාත්මය හා එයට පටහැනි මත- ආත්මය ආදිය පිලිබඳ විස්තරාත්මකව කරුණු පෙන්වා ඇත).

▲ ආත්මාර්ථකාමී-Selfish :තමායයි කෙනෙක් ඇතැයි සලකා තණ්හාවෙන් කටයුතු කිරීම ආත්මාර්ථකාමී බවය. අන්‍යයන් ගැන ද තමන් ලෙසින්ම සැලකීම පරාත්ථකාමීබවය. ධම්මපදය, ආත්මවග්ගයේ දී තමායයි සලකන්නේනම්, ධර්මයට අනුකූලව ආත්මාර්ථ-ථකාමී නොවී- තම අර්ථයද සලකමින් කටයුතු කලයුතු ආකාරය පෙන්වා ඇත: “අත්තදත්ථං පරත්ථේත- බහුනාපි න භාපයේ අත්ථදත්තමභිඤ්ඤාය- සදත්ථපසුතෝ සියා” ‘බොහෝවූ පර අර්ථය හේතුකොටගෙන අරහත්වය ලබාගැනීමට ආත්ම අර්ථය පිණිස භානි ඇතිකර ගතයුතු නොවේ. ආත්ම අර්ථය විශේෂයෙන් දැනගෙන එහි යෙදිය යුතුය’.

:අත්තවග්ග: ගාථාව-166: “අත්තාහි අත්තනො නාථො- කො හි නාථො පරොසියා? අත්තනාව සුදන්තෙන- නාථං ලභති දුල්ලභං” ‘තමාට පිහිට තමාමය, වෙන කවරෙක් තමාට පිහිටවේද? තමා මනාව දමනය කරගත්විට, තමන් හේතුකොටගෙනම දුර්ලභ ඵලය වූ අරභත්වය නම් පිහිට ලබාගත හැකිය’. අත්තවග්ග: ගාථාව-160. බලන්න: පරහිත.

▲ ආත්ම ප්‍රේමය- affection for oneself: තමායයි කෙනෙක් ඇතැයි සිතා, තමන් කෙරෙහි ඇති කරගන්නා බැඳීම ආත්ම ප්‍රේමයය. බුදුන්වහන්සේ වදාළේ ආත්ම ප්‍රේමය හා සම ප්‍රේමයක් නැතිබවය.බලන්න: ESN: note:22, p. 502. මූලාශ්‍ර: සංයු. නි: (1): සගාථවග්ග: දේවතාසංයුත්ත: 1.2.3 නතථිපුත්තසම සූත්‍රය, පි. 38, ESN:1: Devatasamyutta: 13.3 None Equal to That for a son, p. 72.

▲ ආත්මවිපත්ති-පරවිපත්ති හා ආත්මසම්පත්-පරසම්පත් - own failings-failings of others & own achievements & achievements of others ආත්ම විපත්ති (අත්තවිපත්ති) ලෙසින් මෙහි පෙන්වා ඇත්තේ තමා විසින් කරගන්නා අයහපත් ක්‍රියා නිසා දහම් මග පිරිහීමය. පරවිපත්ති (පරවිපත්ති) යනු අන්‍යයන් ගේ අයහපත් කටයුතු නිසා ඔවුන්ගේ දහම් මග පිරිහියාමය. ආත්ම සම්පත් (අත්ත සම්පත්ති) යනු තමාගේ කුසල ක්‍රියා නිසා දහම් මග වැඩිමෙන් ලැබෙන යහපත් ඵලයය. පරසම්පත් (පරසම්පත්ති) යනු අන්‍යයන්ගේ කුසල ක්‍රියා නිසා දහම් මග වැඩිමෙන් ඔවුන් ලබන ලාභයන්ය. ආත්මවිපත්ති හා පරවිපත්ති ලෙසින් දක්වා ඇත්තේ අටලෝදහම අවබෝධ නොකර ඇතිනිසා, අටලෝදහම පෙරලෙන අතට පෙරලියාමය, ඒවාට යටවීමය. අටලෝදහම අවබෝධ කරගත් ආර්ය ශ්‍රාවකයා ඒවාට යට නොවීම ඔහු ලබන සම්පත්තී. ආධ්‍යාත්මික මගේ ගමන් කරනවිට, අටලෝදහම අනුව තමනට සිදුවිය හැකි විපත්- අපදා හා ලාභ ආදිය මෙන්ම අනුන්ට සිදුවිය හැකි විපත්- අපදා, ලාභ පිලිබඳ කලින් කලට විමසා බැලීම යහපත් යයි බුදුන් වහන්සේ පෙන්වා ඇත. “ සාධු භික්ඛවෙ, භික්ඛු කාලෙන කාලං අත්තවිපත්තිං පච්චෙකතිතා හොති... පරවිපත්තිං පච්චෙකතිතා හොති... කාලෙන කාලං අත්ත සම්පත්තිං පච්චෙකතිතා හොති... පරසම්පත්තිං පච්චෙකතිතා හොති”. විපත්ති ඇතිවීම: 1) තමාට කිසියම් ලාභ ලැබෙනවිට, කෙනෙක් ඒවාට යටවී, ඒවායේ මත්වී වාසය කිරීම 2) තමාට කිසියම් අලාභ සිදුවුවිට, කෙනෙක් ඒ ගැන දුකට දොම්නසට පත්වී වාසය කිරීම 3) තමාට කිසියම් ප්‍රසංසා ලැබෙනවිට, කෙනෙක් ඒවාට යටවී, ඒවායේ මත්වී වාසය කිරීම 4) තමාට කිසියම් නින්දාවක් ඇතිවුවිට, කෙනෙක් ඒ ගැන දුකට-දොම්නසට පත්වී වාසය කිරීම 5) තමාට කිසියම් ගරුසැලකිලි ලැබෙනවිට, කෙනෙක් ඒවාට යටවී, ඒවායේ මත්වී වාසය කිරීම 6) තමාට ගරුසැලකිලි නොලැබෙන විට, කෙනෙක් ඒ ගැන දුකට-දොම්නසට පත්වී වාසය කිරීම 7) සිතේ පාපී ආසාවන් ඇතිවීම 8) පාප මිත්‍ර සේවනය. එම කරුණු නිසා ආසව ඇතිවී වැඩි දියුණුවේ, ඔහු දුකින් නොමිදුන කෙනෙකි. ඔහු ආර්ය ශ්‍රාවකයකු නොවන නිසා ඵලෙස අට ලෝදහම ට යටවී කටයතු කරයි. විපත්ති වලක්වාලීම: ඉහත කරුණු 8 ඇතිවුවිට ඒවා ගැන සොම්නස හෝ දොම්නස ඇති නොකර ඒවාට යට නොවී සිටීමට පුහුණුවීමෙන්, ආත්ම විපත්ති මැඩ ගෙන ආත්ම සම්පත්ති ඇතිව වාසය කිරීමට හැකිවේ යයි බුදුන් වහන්සේ පෙන්වා දී ඇත. සටහන්: * සංසභේදය කර, දෙවිදන් භික්ෂුව, සසුනෙන් ඇත්වීම අරභයා බුදුන් වහන්සේ මේ දේශනාව වදාළහ. දෙවිදන් භික්ෂුව, ආත්මවිපත්ති 8

ඇතිව වාසය කර ඇත. ** බුදුන් වහන්සේ වදාළ මේ අනුසස්සනාව, උත්තිය-උත්තර තෙරුන් විසින් සංඝයාට දේශනා කරනලද බව අංගු.8: උත්තර සුත්‍රයේ දක්වා ඇත. එම දේශනාව සක්දෙවිදු විසින් පසසන ලදී . බලන්ත: අංගු.නි: (5): 8 නිපාත: 8.1.1.8. උත්තර සුත්‍රය, පි. 45, EAN:8: 8.8 Uttara on Failing, p. 414. මූලාශ්‍ර:අංගු.නි: (5): 8 නිපාත: 8.1.1.7. දේවදත්ත විපත්ති සුත්‍රය, පි. 42, EAN:8: 7.7 Devadatta’s Failing, p. 413, උපග්‍රන්ථය:1

▲ ආතාපි - ardent :ආතාපි යනු කෙළෙස් තැවීමට ඇති චීරියය- දැඩි උනන්දුව ය. දහම් මග වඩා ගැනීමට අවශ්‍ය අංගයකි. සටහන: * කෙළෙස්තවන අරුතින් ‘ආතාප’ යයි කියනු ලැබේ. ආතාප ඇත්තේ ආතාපි: සිංහල විසුද්ධිමග,1 පරිච්ඡේදය පි.47. ශබ්දකෝෂ: පා.සිංග: පි:125: “ ආතප්‍ය: චීරිය,උත්සාහය, කෙලෙසුන් තැවීම පිණිස කරණ චීරිය”.

▼ ජීවිතය නමැති අවුල, නිරවුල් කරගැනීම පිණිස එක්තරා දෙවියෙක් ඇසූ ප්‍රශ්නයකට පිළිතුරු ලෙසින් බුදුන් වහන්සේ පෙන්වා ඇත්තේ, එම කාර්ය කරගැනීම පිණිස ආතාපි- කෙළෙස් තවන චීරිය ද අවශ්‍ය කරුණක් බවය: “පිළිසිඳ නුවණ ඇති, කෙළෙස් තවන වෙර ඇති, ප්‍රඥාවන්ත භික්ෂුව, ශිලයෙහි පිහිටා, සමාධිය හා ප්‍රඥාව වඩමින් මේ අවුල නිරවුල් කරගන්නේය” “සීලෙ පතිට්ඨාය නරො සපඤ්ඤා චිත්තං පඤ්ඤාඤච භාවයං- ආතාපි නිපකො භික්ඛු සො ඉමං චීජටයෙ ජටනති” (A man established on virtue, wise, Developing the mind and wisdom, A bhikkhu ardent and discreet: He can disentangle this tangle). සටහන: මේ ගාථාව මූලිකකොටගෙන විසුද්ධිමාර්ගය කෘතිය සකස්කරඇත. මූලාශ්‍ර: සංයු.නි: (1): සගාචවග්ග:දේවතාසංයුත්ත: 1.3.3 ජටා සුත්‍රය, පි. 52, ESN: 1. Devatasamyutta, 23.3 Tangle, p. 84.

▼ සතර සති පට්ඨානය වැඩීම පිණිස කෙළෙස් තවන චීරියය අවශ්‍යවේ. කායානුපස්සනාව, වේදනානුපස්සනාව චිත්තානුපස්සනාව ධම්මානු පස්සනාව වැඩීමේදී, ආතපිය වැදගත් බව බුදුන් වහන්සේ මෙසේ පෙන්වා ඇත: “මේ සසුනේ මහණ, කෙළෙස් තවන චීරිය ඇතිව, සතිසම්ප්‍රජන්‍යය ඇතිව, මේ ලෝකයට ඇති ඇල්ම හා ගැටීම නොමැතිව... කායානු පස්සනාව, වේදනානුපස්සනාව චිත්තානුපස්සනාව ධම්මානුපස්සනාව වඩාගෙන වාසය කරයි: “ඉධ භික්ඛවෙ, භික්ඛු කායෙ කායානුපස්සි ...වෙදනාසු වෙදනානුපස්සි... චිත්තෙ චිත්තානුපස්සි... ධම්මෙසු ධම්මානු පස්සි විහරති ආතාපි සම්පජානො සතිමා චිත්තෙයා ලොකෙ අභීජ්ඣා දොමනස්සං.” (...bhikkhu abides contemplating the body as a body... feelings as feelings... mind as mind... mind-objects as mind-objects, ardent, fully aware, and mindful, having put away covetousness and grief for the world) මූලාශ්‍ර: ම.නි: (1): 1.1.10: සතිපට්ඨාන සුත්‍රය, පි. 153, EMN:10: Satipaṭṭhāna Sutta- The Foundations of Mindfulness, p. 139.

▲ ඇතා- An Elephant: සුත්‍ර දේශනාවල ඇතා, නාග ලෙසින්ද පෙන්වා ඇත. බලන්ත: නාග. සටහන්: * සංයු.නි. මාර සංයුත්තයේ, මාරයා විශාල ඇතෙක් ලෙසින් පැමිණ බුදුන් වහන්සේ හය කිරීමට ගත් තැන ගැන විස්තර කර ඇත. බලන්ත: නාගසුත්‍රය. ** බු.නි: උදානපාලියේ: නාගසුත්‍රයේ, බුදුන් වහන්සේ හුදකලාව පාරිලෝඨිය නම් වනයේ වාසය කරන සමයේ, එහිසිටි ඇතෙක්, උන්වහන්සේට, සැලකූ අන්දම පෙන්වා

නිබේ. ****ධම්ම පදය:** නාගවග්ගයේ, දැමුණු ඇතුන්ගේ ගේ ගුණ පෙන්වා ඇත **** ම.නි:** දන්තභූමි සූත්‍රයේ: බුදුන් වහන්සේ ඇතුන් දමනය කරණ ලෙසින් ශ්‍රාවකයන් දහමේ දමනය කරන ආකාරය පෙන්වා ඇත. බලන්ත:උපග්‍රන්ථය:5.

▲ ඇතා හා අන්ධයන්-Elephants & Blind men : අන්‍ය අගමිකයන් දිට්ඨි, අන්ධ මිනිසුන් කටයුතු කරන ආකාරය යි, දැක්වීම පිණිස මෙ උපමාව යොදාගෙන ඇත.අන්ධයන් පිරිසක්, ඇතෙක් ගේ විවිධ කාය අංග ස්පර්ශකර, ඇතා එබඳු කෙනෙක්යයි නිගමනය කිරීමය. ඔවුන්, සම්පූර්ණ ඇතා පිළිබඳව නොදැන තමන් ගේ අවබෝධය අනුව ඇතා මෙවැනිය යයි වාදවිවාද කරති. බලන්ත:උපග්‍රන්ථය:5 මූලාශ්‍ර: බු.නි: උදානපාලි: නානානිත්ථික සූත්‍ර 3කි,පි.286.

▲ ඇත් පියසටහන - Elephant foot print: සියලු සත්වයන්ගේ පිය සටහන්, ඇතාගේ පිය සටහනට ඇතුලත් කළ හැකිය. එලෙසින්, සියලු කුසල් දහම, චතුසත්‍යයට ඇතුලත්වේ. බලන්ත:උපග්‍රන්ථය:5. මූලාශ්‍ර: ම.නි:(1):1.3.8 මහාහත්ථිපදෝපම සූත්‍රය, පි. 468, EMN:28: The Greater Discourse on the Simile of the Elephant’s Footprint, p.264.

අද

▲ අදන්තාදානය: පාලි: අදිනනාදානා -Taking what is not given අදන්තාදානය-අදින්තාදානා හෙවත් අනුන්ගේ දේ ගැනීම-සොරකම (නුදුන්දේ -අනුන්සතු දේ ගැනීම) දස අකුසලයන්ගෙන් එකකි, පංච ශීලය කඩාගැනීමකි, නිරයට මගකි. බලන්ත: දස කුසල හා දස අකුසල.

▼ අදන්තාදානය නිරයට මගකි: බුදුන් වහන්සේ සොරකම් කරන කෙනෙකුගේ ස්වභාවය මෙසේ දක්වා ඇත: මේ ලෝකයේ කෙනෙක් නුදුන්දේ ගන්තා සුලුවේ. ඔහු ගමේ හෝ වේවා වනයේ හෝ වේවා අනුන්ගේ ධනය, සම්පත් ආදිය උපායෙන් සොරකම්කරයි:

“ඉධ භික්ඛවෙ එකච්චො අදිනනාදායි හොති. යං තං පරසං පරචිත්තපකරණං ගාමගතං වා අරඤ්ඤගතං වා, තං අදිනන ඵයා සඛඛතං ආදාතා හොති” එවැනි අය ඒකාන්තයෙන්ම නිරයට යයි. මූලාශ්‍ර: අංගු.නි: (6): 10 නිපාත: කරජකාය වග්ග: 10.5.1.1. පයම නිරය සූත්‍රය, පි. 548, EAN:10: The Deed-born body: 211.1 Hell, p. 556, සංයු. නි: (5-2): මහාවග්ග: සච්චසංයුත්ත: 12.8.2 අදින්තාදාන සූත්‍රය, පි. 362, ESN: 56: Saccha-samyutta: 72.2 Taking what is not given, p.2346.

▼ වෙනත් මූලාශ්‍ර: 1.“අදන්තාදානය: අනුන් සතු නුදුන්දේ ගැනීමය ...වංචා කිරීමය, සොරකමය. මෙයට අංග 5 කි: අනුන්සතු වස්තුවක් බව, අනුන්සතුය යන සංඥාව, සොරසිතය, අයත් කර ගැනීමට කරන උපක්‍රමය, ඒමගින් පැහැරගැනීම” :සද්ධර්ම කෝෂය, පි. 113.

▲ අදාන්ත- Untamed: අදාන්ත- දමනය නොවීම, දහමෙහිහ සිතහික්මීම නොමැතිබවය. නොදැමුණු සිත මහා අනර්ථය පිණිස පවතී යයි මෙහි දක්වා ඇත. මූලාශ්‍ර:අංගු.නි: (1): 1 නිපාත:4 අදාන්ත වග්ග සූත්‍ර: පි. 50, EAN:1 Untamed. p. 38.

▲ අදළීද්ද- Rich: අදළීද්ද- නොදිළිඳු යනු දුගී (දුප්පත්) නොවන බවය. සජ්ත බොජ්ඣංග යහපත් ලෙසින් වඩා ගන්නේ නම් කෙනෙක් දහමේ දුගී බවට පත් නොවේ. බලන්ත: දළීද්ද මූලාශ්‍ර: සංයු.නි: (5-1):මහාවග්ග: බොජ්ඣංගසංයුත්ත: 2.5.7 අදළීද්ද සූත්‍රය, පි.226, ESN: Bojjanghasamyutta: V: 47.7 Prosperous , p. 1783.

▲ අද්ධව- Time periods :අද්ධව යනු කාල සීමාවන්ය. කාලසීමා 3ක්- තුන්කාලය- ඇතිබව බුදුන් වහන්සේ පෙන්වා ඇත: අතීත, අනාගත හා වර්තමාන. අතීතයේද, සත්කයෝ, පංච උපාදානස්කන්ධය පිලිබඳ යථා අවබෝධය නොමැතිව මරුගේ වසභයට පැමිණේ (සසර දික් කරගනී), වර්තමානයේද, අනාගතයේද එලෙසම සිදුවේ. එහෙත්, යම් කලක පංච උපාදාන ස්කන්ධය පිලිබඳ යථා අවබෝධය ලබාගන්නා පුද්ගලයා නිවන ලබා විමුක්තියට පත්වේ (නැවත කාල සීමාවන්ට නොමඵයි). මූලාශ්‍ර: බු.නි: ඉතිවුත්තක: 3.2.4 අද්ධව සූත්‍රය, පි. 418.

▲ අද්ධාන මග-Long Road : අද්ධාන මග - අදන්මග ලෙසින් පෙන්වා ඇත්තේ, දීර්ඝ සංසාරයය-සසරගමන. වෙනත් ආගමිකයන්, සංඝයා ගෙන් මෙසේ අසන්නේ නම්: ‘කුමක් පිණිස, ගෝතමයන් වහන්සේ වෙත බඹසර වසන්තේද?’ එවිට මෙසේ පිළිතුරු දිය යුතුය යයි බුදුන් වහන්සේ වදාළහ. “ සසර අදන්මග පිරිසඳ දැනගැනීම පිණිස බුදුන් වහන්සේ කෙරෙහි බඹසර වාසය කරමු” සටහන්: * පිරිසිඳ දැනගැනීම පිණිස ආර්යඅටමග වඩාගත යුතුවේ ** ආධ්‍යාත්මික පංච ඉන්ද්‍රිය වඩාගැනීම, සසර අදන්මග පිරිසිඳ දැනගැනීම පිණිස (අද්ධානපරිඤ්ඤාය) පවතී ය යි ඉන්ද්‍රිය සංයුක්තයේ දක්වා ඇත. මූලාශ්‍ර: සංයු.නි: (5-1): මහාවග්ග: මග්ග සංයුක්ත: 1.5.4 අද්ධාන සූත්‍රය, පි. 74, ESN: 45: Maggasamyutta: V.42.2 : sutta, p. 1648, හා ඉන්ද්‍රියසංයුක්ත: 4.7.3 අද්ධාන සූත්‍රය, පි. 440, ESN:48: Indriyasamyutta: 63.3 Full understanding, p. 1998.

▼ ආනාපානසති සමාධිය වඩාගැනීම, අද්ධානපරිඤ්ඤාය (සසර මග අවබෝධ කරගැනීම) පිණිස පවතී. මූලාශ්‍ර: සංයු.නි: (5-2):මහාවග්ග: ආනාපානසංයුක්ත: 10.2.9 අද්ධාන සූත්‍රය, පි. 160, ESN:54: Anapanasamyutta: 19.9 The course, p. 2179.

▲ අදැහැමි දානය- Unskillful giving: ධර්මානුකූලනොවූ දානය අදැහැමි දානයය. කෙනෙක් අකුසල් කරමින්, වෙනත් අයට කරදර කරමින්, සතුන් මරමින්, ආදී වැරදි පිළිවෙතට දෙන දානය දැහැමි නොවේ, එමගින් පුණ්‍ය සිදුනොවේ.බලන්න: දැහැමි දානය. මූලාශ්‍ර:සංයු.නි: (1) සගාඵවග්ග: දේවතාසංයුක්ත: මච්චරිසූත්‍රය, පි. 62, ESN:1: devathasamyutta: 32.2. Stinginess, p.97.

▲ අදෝසය- None Hate: දෝස නැතිබව- තරභ නැතිබව,අව්‍යාපාදයය. කුසලමූල තුනෙන් එකකි (අලෝභ, අමෝභ), නිවනට මගකි. අදෝසය ඇතිවිට ඉන්ද්‍රිය සංවරවේ. බලන්න: කුසලමූල සටහන: විස්තර පිණිස බලන්න: බු.නි:නෙත්තිපකරණ: පි.7-26.

▲ අද්භූත ධම්ම- Adbhuta Dhamma: මින් අදහස් කරන්නේ තථාගතයන් සතු අසිරිමත් ධම්මතා ගැනය. බලන්න: තථාගත .මූලාශ්‍ර: ම.නි: (3): 3.3.3 ආචාරියා අද්භූත සූත්‍රය, පි. 302, EMN: 123: Wonderful and Marvelous, p. 897.

▲ ආදිත්‍යබන්ධු- Adittabandhu -Kinsman of the Sun : මෙය බුදුන් වහන්සේ හඳුන්වන ගරු පදයකි. බුදුන් වහන්සේගේ පරම්පරාව සුර්ය දෙවියන්ට සම්බන්ධ නිසා, බුදුන් වහන්සේ හිරු දේවිගේ ඥාතියෙක් ලෙසින් පෙන්වා ඇත. බලන්න: බුද්ධ නාම. මූලාශ්‍ර: අංගු.නි: (2): 4 නිපාත: 4.2.2.9 පධාන සූත්‍රය, පි.160, EAN:4: 69.9 Striving, p. 176.

▲ ආදිත්තපර්යාය ධර්ම න්‍යායය: පාලී: ආදිත්තපර්යායො ධමමපර්යායො- Dhamma exposition on the theme of burning ආදිත්තපර්යාය දහම් න්‍යායය ලෙසින් බුදුන් වහන්සේ පෙන්වා ඇත්තේ

සය ආයතන මගින් අල්ලා ගන්නා නිමිති නිසා ලබන ආස්වාදය දොස්සහගත බව, එමගින් දුගතියට යා හැකිබව හා ආර්ය ශ්‍රාවකයා ඒවායේ ආදීනව මෙනෙහිකර විමුක්තිය ලබන ආකාරයය. මූලාශ්‍ර: සංයු.නි: (4): සළායතනවග්ග: වේදනාසංයුත්ත: 1.18.8 ආදීන්තපරියාය සූත්‍රය, පි. 358, ESN: Salayatanasamyutta:36: Vedanasamyutta: Ocean: 235.8 The Exposition on Burning, p. 1311.

▲ ආදීනවය -Danger: යම් දෙයකට කැමතිවී, එය වෙනස්වීම නිසා සිත දුක් සහගත වේ නම් එය ආදීනවය වේ. ධර්මතා පිලිබඳ ආදීනවය විමසා බැලීම නිබ්ද්දාව ඇතිකර ගැනීමට හේතුවේ. බලන්න: ආස්වාදය, ආදීනවය, නිස්සරණය. සටහන: සියලුම උපන් දෙය, හය ලෙසින් අවබෝධ කරගැනීම ආදීනවය. එම නුවණ ආදීනව ඤාණය ලෙසින් පෙන්වා ඇත. විස්තර පිණිස බලන්න: බු.නි: පටිසම්භිදා: ඥාණකථා: 8 ආදීනව ඥානය, පි. 134.

▲ ආදීනව සංඥාව: පාලි: ආදීනවසංඤා- perception of danger ආදීනව සංඥාව ලෙසින් පෙන්වා ඇත්තේ ලෝකයේ සකස්වූ ධර්මතා වලට ඇලීම නිසා, ඒවා තමාගේ යයි කරගැනීමට යාම නිසා ඇතිවෙන අන්තරාකාරිබව මෙනෙහි කිරීමය. නිවන සාක්ෂාත් කර ගැනීමට උපකාර වන භාවනා ක්‍රමයකි. බලන්න: භාවනා සටහන: ගිරිමානන්ද සූත්‍රයේ: ආදීනව සංඥාව ලෙසින් පෙන්වා ඇත්තේ කයේ ඇතිවෙන රෝග පිඩා පිලිබඳ මෙනෙහි කිරීමය.බලන්න: දස සංඥා.

▲ ආදී බුන්මවරියා ප්‍රඥාව: පාලි: ආදීබුන්මවරියපඤ්ඤා- wisdom fundamental to the spiritual life: ධර්මයේ ආදී බුන්මවරියා ප්‍රඥාව ලෙසින් දක්වා ඇත්තේ, මෙනෙක්, සම්පූර්ණ නො කරගත් බුන්මවරියාව- ආධ්‍යාත්මික මග- වඩා ගැනීමට මූලික වන සාධකයන්ය. ‘ආදී’ යනු මූලිකය, ‘බුන්මවරියාව’ යනු නිවන් මගය, ‘ප්‍රඥාව’ යනු විදසුන් නුවණය. බලන්න: බුන්ම’වරියාව. එම ප්‍රඥාව ලබාගැනීමට උපකාරීවන කරුණු 8 ක් බුදුන් වහන්සේ පෙන්වා ඇත: 1) තමන්ගේ ආචාර්ය වරයා ඇසුරු කරමින් වාසය කිරීම, ආචාර්ය වරයා, කෙරෙහි හිරිඔතස් ඇතිව, සෙනෙහස ඇතිව, ගෞරවය ඇතිව සිටීම 2) දහම පිලිබඳ පැහැදිලි නැති කරුණු ගැන නිතරම ගුරුවරයා ගෙන් ඇසීම. ගුරුවරයා, එම කරුණු යහපත් ලෙසින් පැහැදිලිකර දීම නිසා ඔහුට දහම යහපත් ලෙසින් අවබෝධවීම 3) දහම යහපත් ලෙසින් ශ්‍රවණය කර කාය විචේකය හා චිත්ත විචේකය ඇතිව වාසය කිරීම 4) ශිලසම්පන්න වීම 5) බහුශ්‍රැත වීම 6) ආරම්භක වීර්ය ඇතිබව 7) සෙසු සංඝයා හා අනවශ්‍ය, හිස් කතාවේ නොයෙදීම, කතා කරනවා නම් දහම් කරුණු- අදාළ දෙයක් පමණක් කතා කිරීම නැතිනම් ආර්ය තුෂ්නිභාවයෙන් සිටීම 8) පංච උපාදාන ස්කන්ධයේ යථාබව, ඇතිවීම, නැතිවීම පිලිබඳව මෙනෙහිකරමින් වාසය කිරීම. එම කරුණු අට සම්පූර්ණ කරගැනීමෙන් ආධ්‍යාත්මික මග සාක්ෂාත් කරගත හැකිවේ. එම කරුණු අට සහිතව වාසය කරන හික්ෂුවට සෙසු සංඝයා ගරුකරති. මූලාශ්‍ර:අංගු.නි: (5): 8 නිපාත: 8.1.1.2. ආදී බුන්මවරියා සූත්‍රය, පි. 26, EAN:8: 2.2 Wisdom, p. 411.

▲ ආදී බුන්මවරියා ශික්ෂාව-the training fundamental to the spiritual life: ආදී බුන්මවරියා ශික්ෂාව- ශිලය ලෙසින් පෙන්වා ඇත්තේ යහපත් කායික, වාචික ක්‍රියා හා යහපත් ජීවන පැවැත්ම-ආජීවයය. (සම්මාවාවා, සම්මාකම්මන්ත හා සම්මා ආජීව). මෙය සේඛ පුහුණුවකි. ශබ්දකෝෂ: B.D: p.5: “Adibrhmacariyaka sila: Morality of genuine pure conduct consists in right speech, right bodily actions & right

livelihood, forming the 3rd, 4th & 5th links of the Eightfold Path”.

▼ බුදුන් වහන්සේ මෙසේ වදාළහ: “...මහණෙනි, මා විසින් සර්ව ප්‍රකාරයෙන් මොනවට දුක් නස්නා පිණිස ශ්‍රාවකයන්ට ආදී බ්‍රහ්මචරියා (මාර්ග බ්‍රහ්මචරියාවට මුල්වූ) ශික්ෂා පණවන ලදී...” (...the training fundamental to the spiritual life has been prescribed by me to my disciples for the utterly complete destruction of suffering). එම ශිලය-ශික්ෂාව යහපත් ලෙසින් පවත්වා ගැනීම නිසා ඇතිවන අනුසස් මෙහි දක්වා ඇත. බලන්න: EAN: note: 956, p.630. මූලාශ්‍ර: අංග.නි: (2) 4 නිපාත: 4.5.5.3 සික්ඛාපදආනිසංස සූත්‍රය, පි.490, EAN:4: 245.3 Training, p.230.

▲ ආදේශනා ප්‍රාතිහාර්ය -miracle of telepathy: අනුන්ගේ සිත් දැනගැනීමේ හැකියාව. බලන්න: ප්‍රාතිහාර්ය.

▲ අදුකම සුඛ වේදනා- neither-painful nor- pleasant feeling ත්‍රිවිධ වේදනා වලින් එක් වේදනාවකි. මධ්‍යස්ත වේදනා, උපේක්ඛා වේදනා ලෙසින්ද පෙන්වා ඇත. බලන්න: වේදනා.

අධ

▲ අධර්මය හා අනර්ථය - non-Dhamma & harmfulness අධර්මය හා අනර්ථය ලෙසින් පෙන්වා ඇත්තේ ධම්මානුකූල නොවීම හා ඉන් සිදුවන හානියයි. අදහම නිසා බොහෝ අකුසල ඇතිවේ. අධර්මය හා අනර්ථය යනු වැරදි මග මිට්ඨාදිට්ඨිය ගැනීම යයි බුදුන් වහන්සේ පෙන්වා ඇත. දහමේ මගේ යනවිට, අධර්මය හා අනර්ථය ගැන අවබෝධය තිබිය යුතුය, එවිට, අදහම හැර දමා දහමට පැමිණිය හැකිවේ. බලන්න: ධර්මය හා අර්ථය. සටහන: දහම, අදහම ලෙසින් ප්‍රකාශ කිරීමේ අයහපත් විපාක, අංග.නි: (1): 1 නිපාත, අධම්ම වග්ගයේ විස්තර කර ඇත. මූලාශ්‍ර: අංග.නි: (6): 10: නිපාත: 10.3.2.1, 10.3.2.2, 10.3.2.3 අධම්ම සූත්‍ර, පි. 430, EAN:10: 113.1, 114.2 & 115.3 non-Dhamma suttas, p. 544.

▲ අධම්ම චරියාව- Unrighteous conduct : අධම්ම චරියාව යනු දහමට අනුකූල නොමැති හැසිරීමයි. අකුසල ඇති කරයි. අධම්ම චරියාව පහකිරීම පිණිස ධම්ම චරියාව වැඩිය යුතුවේ. මූලාශ්‍රය: අංග.නි: (4) 6 නිපාත: 6.1.7 සූත්‍රය, පි.284.

▲ අධාර්මික- Unrighteous: අධාර්මික යනු ධම්මානුකූල නොවීමයි. අධාර්මික නිසා සිදුවන අයහපත බුදුන් වහන්සේ මෙසේ පෙන්වා ඇත: රජවරු අදැහීම් ලෙසින් කටයුතු කරන විට, රාජ පුරුෂයන් ද එලෙස කටයුතු කරයි...එලෙස, රටේ වැසියන්ද අදැහැම්වේ. එමනිසා, සඳ හිරු පවත්නා කාලය, කාලගුණය, සෘතු, වැසි සුළං විෂමවේ. අදැහැම්බව නිසා දෙවියෝ කිපී, නියම කලට වැසි ලබා නොදේ. ඒ නිසා හොඟ හානි ඇතිවේ. හානි හෝග පරිහරණය නිසා මිනිසුන්ට බොහෝ රෝග ඇතිවේ, අල්ප ආයුෂ ඇතිවේ, රාජ්‍යයට, බලවත් හානි ඇතිවේ. බලන්න: ධාර්මික. මූලාශ්‍ර: අංග.නි: (2): 4 : නිපාත:4.2.2.10 අධාර්මික සූත්‍රය, පි. 162, EAN: 4: 70.10 Unrighteous, p. 177.

▲ අධිකරණ- Disciplinary :සංඝයා පිලිබඳ විනය කටයුතු අධිකරණය ලෙසින් පෙන්වා ඇත. විස්තර පිණිස බලන්න: විනය පිටකය, අංග.නි: 2 නිපාත: අධිකරණ වග්ග, 7 නිපාත: විනය වග්ග: 10 නිපාත: අධිකරණික සූත්‍රය.

▲ අධිගමය-Higher statutes: ධර්මයේ අධිගමය ලෙසින් පෙන්වා ඇත්තේ මාර්ග ඵල අවබෝධ ඥානය ලැබීමය, උසස් බවට පත්වීමය.

එනම්: සතර මග, සතර ඵල, ත්‍රිවිද්‍යාව, සය අභිඥා, සිව් පිළිසිඹියා යන උසස් දහම් ගුණ සාක්ෂාත් කරගැනීමය. බලන්න: රහතන්වහන්සේ, අභිඥා.

▼ සතිපට්ඨාන සූත්‍රයේදී බුදුන් වහන්සේ පෙන්වා ඇත්තේ ඥානය උසස් කරගැනීම පිණිස- අධිගමය පිණිස සතර සතිපට්ඨානය වඩාගත යුතු බවය: “ එකායනො අයං භික්ඛවෙ මග්ගො සත්තානං විසුඤ්ඤා සොකපරිඤ්චානං සමතික්කමාය දුක්ඛදොමනස්සානං අත්ථමාය ඤායස්ස අධිගමාය නිබ්බානස්ස සච්ඡිකිරියාය යදිදං වත්තාරො සතිපට්ඨානා”.

බලන්න: සතිපට්ඨාන සූත්‍රය.
▼ අධිගමය ලැබීම පිණිස සපුරා ගතයුතු කරුණු: 1) ආය කුසලය (කුසල් ලැබීම- skilled in gain) කුසලය පිලිබඳ දක්ෂතාවය 2) අපාය කුසලය (හැරදැමීම- skilled in loss) පිලිබඳ දක්ෂතාවය 3) උපාය කුසලය (කුසල් ඇතිකරගැනීමට දක්ෂතාවය (skilled in means) 4) අනධිගත කුසලය (මෙතෙක් ඇතිවී නැති) කුසලය ඇතිකර ගැනීම පිණිස ඡන්දය වඩා ගැනීම 5) අධිගත කුසලය (ඇතිකරගත්) කුසල ආරක්ෂා කරගැනීමට විරිය තිබීම 6) ලබාගැනීමට ඇති අධිගමය ලබාගැනීම පිණිස අධන්ධ උත්සාහයේ යෙදීම. මූලාශ්‍ර: අංගු.නි: (4): 6 නිපාත: 6.2.3.5 අධිගම සූත්‍රය, පි. 254, EAN:6: 79.5 Achievement, p. 360.

▲ අධිගමය අතුරුදහන්වීම- Disappearing of Higher statutes දහම් නොදත් සංඝයාගේ හැසිරීම දහමේ- අධිගමයේ අතුරුදහන්වීමට හේතුවේ. බලන්න: ධර්මය අතුරුදහන්වීම, EAN: 1: note no. 63: p. 584. මූලාශ්‍රය: අංගු.නි: අංගු.නි: (1) 1 නිපාත: අධිමමවග්ගය: 1.10 සූත්‍ර, පි.78.

▼ වෙනත් මූලාශ්‍ර: 1. “අධිගම පිරිහියාම, අධිගම අතුරුදහන්වීම වේ. එය ආරම්භ වන්නේ සිව් පිළිසිඹියාවෙනි. බුද්ධ පරිනිර්වාණයෙන් අවුරුදු දහසක් තෙක් සිව් පිළිසිඹියාව ඇතිකර ගත හැකිය. ඉන් ඔබ්බට සය අභිඥා ඇති කර ගත හැකිය. කල් යෑමෙන් එයද ඇති කර ගත නොහැකිය. ත්‍රිවිද්‍යාව ඇති කර ගත හැකිය. කල් යෑමෙන් එයද ඇති කර ගත නොහැකිය... කල් යත්ම අනාගාමී, සකුදාගාමී, සෝතාපන්න බව ඇති කර ගත හැකිය. යම් කලක අවසාන සෝතාපන්න පුද්ගලයා ජීවිතය ක්ෂය වූ විට අධිගමය අතුරුදහන්වේ”. :සද්ධර්ම කෝෂය, පි. 202.

▲ අධිදේව ඤාණදස්සන- Higher knowledge of Devas: අධිදේව ඤාණදස්සනය යනු දෙවියන් පිලිබඳ සම්පූර්ණ අවබෝධයය (දෙවගුණ- දෙවියන් හා කතාබහ ආදී). බුදුන් වහන්සේ එම අවබෝධය ලැබීම පිලිබඳ විස්තරය මේ සූත්‍රයේ විස්තරාත්මකව පෙන්වා ඇත. මූලාශ්‍ර: අංගු.නි: (5): 8 නිපාත: 8.2.7.4 අධිදේව ඤාණදස්සන සූත්‍රය, පි.296, EAN:8: 64.4 Gaya, p. 445.

▲ අධිප්‍රමාණබල- super normal powers: අධිප්‍රමාණබල (අතිසාමාන්‍ය බල) යනු ඉද්දිබලයන්ය. ඉද්දිවඩා ගැනීමෙන් විවිධ බල ඇතිකර ගත හැකිවේ. බලන්න: ඉද්දිපාද.

▲ අධිමානය: පාලි: අධිමානිකො-arrogance :අධිමානය, අතිමානය ලෙසින්ද හඳුන්වයි, කෙළෙස් ධර්මයකි. දහම් මගේ තමා නොලැබූ මග ඵල ආදී ලැබීම, තමා ලබාගත් බව ප්‍රකශ කිරීම අධිමානය ය, මෙය මග අවහිර කරන කරුණකි. බලන්න: කෙළෙස්, මානය.

▼ ධර්මයේ බහුග්‍රැහවීම ආදී ගුණාත්මක කරුණු පිලිබඳව වැරදි වැරදිමක් ඇතිවිට, යම් භික්ෂුවක් අධිමානයට පත්ව තමන් නොලැබූ සමාධි, මගඵල ආදිය ගැන ප්‍රකාශ කරයි. පහ නොකල කෙළෙස් ඇති බව

නොදන්නා ඔහු, පුරසාරම් කතා කරන බව මෙහි දක්වා ඇත. මූලාශ්‍ර: අංගු.නි: (6): 10.2.4.5. කත්ථි සූත්‍රය හා 10.2.4.6. අධිමාන සූත්‍රය පි. 308, EAN: 10: 85.5 The Boaster & 86.6 Final Knowledge, p. 528.

▲ අධිමානුෂික පුද්ගල- super human: අධිමානුෂික පුද්ගලයා යනු මනුෂ්‍යත්වය -මිනිස්බව ඉක්මවූ පුද්ගලයාය: බුදු, පසේබුදු, රහතන්. බලන්න: උත්තරීතර මනුෂ්‍යයා.

▲ අධිවචන: පාලි: අධිවූත්තිපදානං- Doctrinal principles: ධර්මයට නුව අධිවචන- අධිවූත්තිපද නම් මූලධර්ම: ධර්ම යේ සිද්ධාන්ත පෙන්වා දීම පිණිස, පැහැදිලි කිරීමට බුදුන් වහන්සේ යොදාගත් වචනයය- පදයන්ය. ශබ්දකෝෂ: පා.සිං.ශ: පි. 52: “අධිවූත්ති: කීම, අදහස, අධිවූත්තිපද: අධිවචන පද, භූතාර්ථය මැඩ යථාස්වභාවය නොගෙන පවත්නා දිට්ඨි පිලිබඳ පද, දිට්ඨි ප්‍රකාශන වචන...” P.T.S: p. 75: “Adhivacana: designation, term, attribute, metaphor, metaphorical expression...”

▼ අධිවචන පිලිබඳව බුදුන් වහන්සේ ගේ විශාරද බව: “ යෙ තෙ ආනඤ්ඤා, ධම්මා තෙසං තෙසං අධිවූත්තිපදානං අභිඤ්ඤා සවණ්ණිකිරියාය සංවත්තනන්ති. විසාරදො අභං ආනඤ්ඤා තත්‍ර පටිජානාමී ...” තථාගතයන්ට දස බල ඥාන සහිතව විවිධ පිරිසට, විවිධ ආකාරයෙන් දහමේ මූලික සිද්ධාන්ත පිලිබඳව (අධිවචන) දේශනා කිරීමට, අවබෝධකරවීමට විශාරදතාවය ඇත යි බුදුන් වහන්සේ පෙන්වා ඇත. සටහන්: * එලෙස අධිවචන යහපත් ලෙසින් පෙන්වා දුන් විට, කෙනෙක්, එම ඉගැන්වීම යහපත් ලෙසින් අවබෝධ කරගන්නේ නම් ඔහු යථාභූත ඥානය ලබා ගැනීමට සමත්වේ. ** අටුවාවට අනුව දහමේ ඇති විවිධ සිද්ධාන්තයන් පිලිබඳ ව (ස්කන්ධ, ආයතන, ධාතු ආදී මූල ධර්ම) බුදුන් වහන්සේට ඇති මනා අවබෝධය සර්වඥතා ඥානයය- The knowledge of various phenomena according to their essential nature by this he shows the knowledge of omniscience- බලන්න: EAN: note: 1989, p. 677.

මූලාශ්‍ර: අංගු.නි: (6): 10 නිපාත: මහා වග්ග: 10.1.3.2 අධිවූත්තිපද සූත්‍රය,පි. 96. EAN: 10: Great Chapter: 22.2 Doctrinal Principles, p.500.

▼ නිවන හඳුන්වන අධිවචන පදය ‘ආසවකකය’ ය: රාග දෝස හා මෝහ යන ආසව නැතිකිරීම- ආසවකකය, නිවන හඳුන්වන අධිවචන පදයක් යයි බුදුන් වහන්සේ වදාළහ: “...නිබ්බාන ධාතුයා බො එතං භික්ඛු, අධිවචනං රාගචිතයො දොසචිතයො මොහචිතයොති...” . මූලාශ්‍ර:සංයු.නි : (5-1) :මහාවග්ග: මග්ගසංයුත්ත: 1.1.7 දුතිය භික්ඛු සූත්‍රය, පි. 40, ESN: 45: Maggasamyutta:7.7. A certain bhikkhu 2, p.1610.

▲ අධිශීලශික්ෂාව-අධිචිත්තශික්ෂාව- අධිප්‍රඥාශික්ෂාව: පාලි: අධිසීලසිකකා, අධිචිත්තසිකකා, අධි පඤ්ඤාසිකකා - training in Higher Virtue, training in higher Samadhi & training in higher wisdom/insight. :අධිශීලශික්ෂාව, අධිචිත්තශික්ෂාව, අධිප්‍රඥාශික්ෂාව, බුද්ධචාරිච වාසය කරන භික්ෂුව (සේඛ) ලබන උසස්වූ ත්‍රිවිධ පුහුණුවය, ශීල සමාධි ප්‍රඥාවය, ත්‍රිවිධ ශික්ෂාවය-පුහුණුවය. බලන්න: ත්‍රිවිධ ශ්‍රමණ කාර්යය.

▼ අධිශීලශික්ෂාව: පිරිපුන් ශීලය ඇතිව වාසය කිරීම, පාතිමොක්ෂ ශීලය ඇතිව සිටීම, පාතිමොක්ෂයෙන් සංවරව වාසය කිරීම, ආචාරගෝචර සමපන්නව සිටීම, සුළු වරදක් ගැන වුවද බිය දකිමින්, සික්ෂාපද සමාදන්ව, සික්ෂාපදයන් පුහුණුවෙමින් සංවරවීම: “සමපන්නසීලා

හිකබ්වෙ විහරථ සමපනනපාතිමොකබ්වා. පාතිමොකබ්වාසංවරසංචුකා විහරථ ආචාරගොචර සමපනනා. අණුමනෙසු වච්ඡ්ඡසු භය දසසාවී සමාදාය සිකබ් සිකබ්පදෙසු” (Bhikkhus, dwell possessed of virtue, possessed of the Pātimokkha, restrained with the restraint of the Pātimokkha, perfect in conduct and resort, and seeing fear in the slightest fault, train by undertaking the training precepts) සටහන්: * අටුවාවට අනුව: ‘සම්පන්න සීල’ (possessed of virtue) යනු “පරිපුර්ණ ශීලය’ (perfect in virtue) හෝ ‘ශීලයසමන්තාගතව’ විසීමය.

** ‘ගෝචරසම්පන්න’ලෙසින් අදහස් වන්නේ, පිණිඩපාතය ලබාගැනීමට හැකි සුදුසු සේනාසනය, වාසස්ථානය. හික්ෂුව හැසිරිය යුතු ආකාරය (ලීලාව) ද ඉන් අදහස් විය හැකිය. බලන්න: EMN: note: 76, p. 1069.

▼ අධිචිත්තශික්ෂාව: සිතේ සමථබව (එකඟබව) ලබාගැනීම පිණිස කැපවීම, සමාධිය- සමථ භාවනාව වැඩිම අතපසු නොකර පුහුණුවීම. “...අඤ්ඤාං වෙතොසමථමනුයුතො අනිරාකතඡකානො...” (be devoted to internal serenity of mind, not neglect meditation)

▼ අධිප්‍රඥාශික්ෂාව: විදසුන් නුවණ පිණිස පුහුණුව. “...විපසන්තාය සමන්තාගතො...” (be possessed of insight) සටහන: එම කරුණු සම්පුර්ණ කරගැනීමෙන් තමන් කැමති ලෝකික හා ලෝකෝත්තර දේ ලබාගත හැකිබව බුදුන් වහන්සේ මේ සූත්‍රයේදී පෙන්වා ඇත. මූලාශ්‍ර: ම.නි: (1): 1.1.6 ආකන්ඛේයිය සූත්‍රය, පි. 94, EMN: 6: Ākankheyya Sutta - If a Bhikkhu Should Wish, p. 99.

▼ අධිශීල ශික්ෂාව, අධිචිත්ත ශික්ෂාව අධිප්‍රඥා ශික්ෂාව- ත්‍රිවිධ ශික්ෂාව, සංඝයා විසින් කළයුතු අවශ්‍යම කටයුතු යයි බුදුන් වහන්සේ පෙන්වා ඇත. පුහුණුව නොකර: “මගේ සිත කෙළෙස් වලින් මිදේවා” යයි පැතීමෙන් එය ඉටු නොවේ. එහෙත්, යම්කලක, මේ ත්‍රිවිධ ශික්ෂාව යහපත් ලෙසින් කරගත්විට, සිත උපාදාන වලින් මිදී නිදහස්බවට පත්වේ. මූලාශ්‍ර: අංගු.නි: (1): 3 නිපාත: ලොණවග්ග: 3.2.5.1 සූත්‍රය, පි. 464, EAN: 3: Lump of Salt: 92.1 Urgent, p. 125.

▼ වෙනත් මූලාශ්‍ර: 1. “ත්‍රිවිධ ශික්ෂා නම: අධිශීල ශික්ෂා, අධිචිත්ත ශික්ෂා, අධිප්‍රඥා ශික්ෂා ය. එහි ශීලයෙන් අධිශීල ශික්ෂාවද, සමාධියෙන් අධිචිත්ත ශික්ෂාව වැඩේ, ප්‍රඥාවෙන් අධිප්‍රඥා ශික්ෂාවද දක්වන ලදී”: සිංහල විසුද්ධිමාර්ගය, 1 පරිච්ඡේදය, පි. 49.

▲ ආධ්‍යාත්මික ආයතන- spiritual bases :ආධ්‍යාත්මික ආයතන ලෙසින් පෙන්වා ඇත්තේ දහම් මග වඩාගැනීම පිණිස අවබෝධ කළයුතු අභ්‍යන්තර හා බාහිර ආයතනයන්ය. බලන්න: ආයතන.

▲ ආධ්‍යාත්මික ඉන්ද්‍රිය- spiritual faculties : ආධ්‍යාත්මික ඉන්ද්‍රිය යනු ආධ්‍යාත්මික පංච ඉන්ද්‍රියන්ය: ශ්‍රද්ධා, චීරිය, සති, සමාධි, ප්‍රඥා. මේවා සත්තිස් බෝධිපාකාය ධර්මතාවලට ඇතුළත්වේ. බලන්න: ඉන්ද්‍රිය. මූලාශ්‍ර: සංයු.නි: (4) සළායතනවග්ග: සච්චසංයුත්ත: ඉන්ද්‍රිය සූත්‍ර, පි.661.** බු.නි: පටිසම්භිදා1: ඉන්ද්‍රියකථා, පි.399. මූලාශ්‍රය: අංගු.නි: (4) 6 නිපාත: 6.1.1.3 ඉන්ද්‍රිය සූත්‍රය, පි.26.

▲ ආධ්‍යාත්මික ධනය- spiritual wealth :බුදුන් වහන්සේ ආධ්‍යාත්මික ධන 7 ක් පෙන්වා ඇත: ශ්‍රද්ධා ධනය, ශීල ධනය, භීරි ධනය, ඔතජ්ජ ධනය, සුත ධනය, වාග ධනය හා ප්‍රඥා ධනය. බලන්න: ධනය.

▲ ආධ්‍යාත්මික බල- spiritual powers :ආධ්‍යාත්මික බල යනු පංච බලයන්ය. බලන්න: පංච බල.

▲ ආධ්‍යාත්මික පරිහාණිය- spiritual decline :ධම්මානුකූල ප්‍රතිපදාවට (ධම්ම විනයට අනුකූල) හානි හෝ බාධා ඇතිවන අන්දමට කටයුතු කිරීම ආධ්‍යාත්මික පරිහාණිය වේ. තමන් නොලැබූ ජාන සමාපත්ති, මගඵල ආදිය තමන් ලබා ඇත ය යි පැවසීම නිසා ශ්‍රමණ ජීවිතය පිරිහේ, අකුසල වැඩේ, බ්‍රහ්මචරියාව සම්පූර්ණ කර ගත නොහැකිවේ. පැවිදිබව අත් හැරීමට සිදුවේ. සසර දික් කර ගනී. බලන්න: ආධ්‍යාත්මික වර්ධනය, අධිමානය. සටහන: ආධ්‍යාත්මික පරිහාණියට බලපාන කරුණු ගැන බලන්න:ධම්ම විනය.

▲ ආධ්‍යාත්මික පංච ඉන්ද්‍රිය: පාලි: පඤ්චඉන්ද්‍රියානි- Five Spiritual faculties: ආධ්‍යාත්මික පංච ඉන්ද්‍රිය යනු ධර්ම මාර්ගයට විශේෂඛවක් ලබාදෙන ඉන්ද්‍රිය 5 ය. බෝධි පාක්ෂික ධර්ම-මනාවන්ට මේ පංච ඉන්ද්‍රිය ඇතුළත්වේ. මේවා අනිකුත් ‘ඉන්ද්‍රියන්ට’ වෙනස් වනේ එමගින් දහම් මග වැඩෙන නිසාය. ඒ ඒ සඤ්ඤාගේ ඉන්ද්‍රිය දියුණුව හෝ පරිහානිය පිලිබඳ විශේෂ ඥානයක් බුදුවරුන් සතුය, එය තථාගත දස බල නුවණකි. බලන්න: බෝධි පාක්ෂික ධර්මතා, තථාගත.

▼ බුදුන් වහන්සේ මෙසේ වදාළහ: “මහණෙනි, මේ ඉන්ද්‍රිය පහක් වේ: සද්ධා ඉන්ද්‍රිය, චීරිය ඉන්ද්‍රිය, සති ඉන්ද්‍රිය, සමාධි ඉන්ද්‍රිය, ප්‍රඥා ඉන්ද්‍රිය”. (Faith, energy, mindfulness, concentration & wisdom). මූලාශ්‍ර: සංයු.නි: (5-1): මහාවග්ග:ඉන්ද්‍රිය සංයුත්ත: 4.1.1. සුද්ධක සූත්‍රය, පි. 374, ESN: 48: Indriyasamyutta: 1.1. Simple version, p. 1926.

▼ පංච ඉන්ද්‍රියන් ආධ්‍යාත්මික මගට විශේෂ ඛවක් ගෙනදේ “කතමෙ පඤ්ච ධම්මා විසෙසභාගියා? පඤ්චඉන්ද්‍රියානි: සඤ්ඤාදියං, චිරිසිනදියං, සතිනදියං, සමාධිනදියං, පඤ්ඤානදියං...”මේවා විශේෂභාගිය ධර්මතාය. බලන්න: විශේෂභාගිය ධර්ම. මූලාශ්‍ර:දීස.නි:(3): 11 දසුත්තර සූත්‍රය, පි. 483, EDN: 34: Dasuttara Sutta: Expanding Decades, p. 384.

▼ පංචඉන්ද්‍රිය ධර්ම යහපත් ලෙසින් වර්ධනය කරගන්නේ නම් (සම්මා සුභාවිතචිත්තෝ) මේ ජීවිතයේදීම දුක කෙළවර කරගත හැකිබව අංගු.නි. (6) 10 නිපාතය: 10.1.3.8. දෙවන මහාපඤ්ඤ සූත්‍රයේ දක්වා ඇත. බලන්න: දස ධර්ම ප්‍රශ්න.

▼ ආධ්‍යාත්මික මග දියුණු කරගැනීම පිණිස පුහුණුවන ප්‍රතිපදා 4 ක් පෙන්වාදුන් බුදුන් වහන්සේ වදාළේ ඒ එක් එක් ප්‍රතිපදාව සම්පූර්ණ කරගැනීමට පංචඉන්ද්‍රිය ඉවහල්වන බවය. ඉන්ද්‍රිය ධර්ම නොවැඩුන කෙනෙක්හට දුකින් මිදීමට යන කාලය දිගය, එහෙත්, ඉන්ද්‍රිය ධර්ම මනාව වැඩුන කෙනෙක්හට දුකින් මිදීමට යන කාලය කෙටිය.බලන්න: සතර ප්‍රතිපදා.

▼ ආසවක්‍ෂය කළ හික්ෂුව මනාව, යහපත් ලෙසින්ම පංච ඉන්ද්‍රිය වර්ධනය කරගත් බවත්, එය ආසවක්‍ෂය කිරීම නිසා ඇතිවන දසබලයන්ගෙන් එක් බලයක්බව සැරියුත් තේරුන් වදාළහ. බලන්න: ආසවක්‍ෂය කිරීම.

▼ යම්කලක, ආරිය ශ්‍රාවකයා, මේ පංච ඉන්ද්‍රියයන් ගේ ඇතිවීම, ප්‍රභාණය, ආස්වාදය, ආදීනවය හා නිස්සරණය, පිලිබඳ යථා අවබෝධය ලබන්නේ නම් ඔහු සෝතාපත්ත බව ලබාගන්නේය. මූලාශ්‍ර: සංයු: (5-1) : මහාවග්ග: ඉන්ද්‍රියසංයුත්ත: 4.1.2 සෝත සූත්‍රය, පි. 374, ESN:48: Indriyasamyutta: 2.2 Stream Enterer, p. 1927.

▼ පංච ඉන්ද්‍රිය අවබෝධය අරභත්වය පිණිසවේ: පංච ඉන්ද්‍රියයන් ගේ

ඇතිවීම, ප්‍රභාණය, ආස්වාදය, ආදීනවය හා නිස්සරණය, පිලිබඳ යථා අවබෝධය ලබා උපාදාන රහිතව, බ්‍රහ්මචර වැස නිමකළ, සංයෝජන ක්‍ෂය කල, අවසාන ඥානය ලැබූ භික්ෂුව, අරහත්වය ලබයි. මූලාශ්‍ර: සංයු: (5-1): මහාවග්ග: ඉන්ද්‍රියසංයුත්ත: 4.1.4 අරහත්ත සූත්‍රය, පි. 374, ESN: 48 : Indriyasamyutta: 4.4 Arahant, p. 1929.

▼ පංච ඉන්ද්‍රිය පිලිබඳ යථා අවබෝධය ලබාගැනීමෙන්, මහණ- බමුණන් මේ හවයේදීම ශ්‍රමණබව-බ්‍රාහ්මණබව පසක් කරගන්නේ යයි බුදුන් වහන්සේ වදාළහ. (those ascetics and brahmins who understand Five faculties as it is, in this very life enter and dwell in the goal of asceticism and the goal of Brahmin hood) මූලාශ්‍ර: සංයු: (5-1): මහාවග්ග: ඉන්ද්‍රියසංයුත්ත: 4.1.7 සමණ සූත්‍රය, පි. 376, ESN:48: Indriyasamyutta: 7.7 Ascetics and Brahmins, p. 1931.

▼ පංච ඉන්ද්‍රිය දැකිය හැකි තැන් : 1) ශ්‍රද්ධා ඉන්ද්‍රිය: ශ්‍රද්ධා ඉන්ද්‍රිය දැක ගත හැක්කේ සෝතාපන්න අංග සතර තුළය. බලන්න: ශ්‍රද්ධා ඉන්ද්‍රිය, සෝතාපන්න. 2) චීරියඉන්ද්‍රිය: දැක ගත හැක්කේ සතර සමාසක් ප්‍රධාන චීරිය තුළය. බලන්න: සතර සමාසක් ප්‍රධාන චීරිය, චීරියඉන්ද්‍රිය. 3) සති ඉන්ද්‍රිය: දැක ගත හැක්කේ සතර සති පට්ඨානය තුළය. බලන්න: සතර සති පට්ඨානය. 4) සමාධිඉන්ද්‍රිය: දැක ගත හැක්කේ සිව් ජාන තුළය. බලන්න: සිව් ජාන. 5) ප්‍රඥා ඉන්ද්‍රිය: දැක ගත හැක්කේ චතුරාර්ය සත්‍ය තුළය. බලන්න: චතුරාර්ය සත්‍ය. මූලාශ්‍ර: සංයු: (5-1): මහාවග්ග: ඉන්ද්‍රිය සංයුත්ත: 4.1.8 දට්ඨබ්බ සූත්‍රය, පි. 377, ESN: 48: Indriyasamyutta: 8.8 To be seen, p. 1933.

▼ පංච ඉන්ද්‍රිය විස්තර කර බෙදා දැක්වීම :1) ශ්‍රද්ධා ඉන්ද්‍රිය: ආර්ය ශ්‍රාවකයා සැදැහැවත්ය, බුදුන් වහන්සේගේ සම්බෝධය පිලිගනී, නව අරහාදී ගුණ... විශ්වාසකරයි, එය, ශ්‍රද්ධා ඉන්ද්‍රිය ය. (the noble disciple is a person of faith, one who places faith in the enlightenment of the Tathāgata thus: The Blessed One is an arahant... This is called the faculty of faith). 2) චීරිය ඉන්ද්‍රිය: ආර්ය ශ්‍රාවක තෙමේ අකුසල් පහකිරීමට, කුසල් රැස් කිරීම පිණිස සම්පූර්ණ චීරිය වඩයි, ඔහුට ස්ථිර (නිර) චීරිය ඇත, පරාක්‍රම චීරිය ඇත, එම ක්‍රියාව නිමාවනතෙක්ම චීරිය අත් නො හැර වාසය කරයි (නො බහා තැබූ දුර ඇත), එය චීරිය ඉන්ද්‍රිය වේ. බලන්න: චීරිය. (the noble disciple dwells with energy aroused for the abandoning of unwholesome states and the acquisition of wholesome states; he is strong, firm in exertion, not shirking the responsibility of cultivating wholesome states. This is called the faculty of energy). 3) සති ඉන්ද්‍රිය: ආර්ය ශ්‍රාවකයට සිතිය ඇත, උතුම් බලවත් සිතිය ඇත, බොහෝ කලකට පෙර කරන ලද කියන ලද දේ ගැන සිතිය ඇත, නිතරම සිතිය ඇතිව සිටී. ඔහු කෙළෙස් තවන චීරිය ඇතිව, නුවණ ඇතිව, ලෝකය කෙරෙහි ඇති ලෝභය හා දෝමනස දුරුකර වාසය කරයි, සතර සති පට්ඨානය වඩයි.මෙය සති ඉන්ද්‍රිය ය. (the noble disciple is mindful, possessing supreme mindfulness and discretion, one who remembers and recollects what was done and said long ago. He dwells contemplating the body in the body ... feelings in feelings ... mind in mind ... phenomena in phenomena, ardent, clearly comprehending, mindful, having removed covetousness and displeasure in regard to the world. This is called

the faculty of mindfulness) සටහන: මෙහිදී සති ඉන්ද්‍රිය ලෙසින් පෙන්වා ඇත්තේ මතකය-සිහිය ය. බලන්න: ESN: note: 193, p. 2411.

4) සමාධි ඉන්ද්‍රිය: අරිය ශ්‍රාවක තෙමේ නිවන අරමුණු කොටගෙන සිත නිසල කර සමාධිය ලබයි, සිතේ එකභවය ලබයි. (අරියසාවකෝ වොසාසගාරණංමම කරිකා ලභති සමාධිං). ඔහු පිලිවෙලින් සතර ජාන සම්පත් ලබයි. මෙය සමාධි ඉන්ද්‍රිය ය. (the noble disciple gains concentration, gains one-pointedness of mind, having made release the object. He enters and dwells in the 1st... 2nd ...3rd ... & 4th jhāna... This is called the faculty of concentration) **5) ප්‍රඥා ඉන්ද්‍රිය:**

අරිය ශ්‍රාවක තෙමේ ප්‍රඥාවන්තය, පංච උපාදානස්කන්ධයයේ: ඇතිවීම-නැතිවීම (සමුදය-වය) අවබෝධය පිණිස ඔහු සිත යොමුකරයි. එමගින් ලැබෙන අවබෝධය උතුම්ය, තියුණුය, දුක සහමුලින් නැති කර ගැනීම පිණිස වේ. ඔහු වතු සත්‍ය යහපත් ලෙසින් දැනගැනී. මෙය ප්‍රඥා ඉන්ද්‍රිය ය.(the noble disciple is wise; he possesses wisdom directed to arising and passing away, which is noble and penetrative, leading to the complete destruction of suffering. He understands the 4 Noble Truths... This is called the faculty of wisdom) සටහන: එම ප්‍රඥාව නම් පංච උපාදානස්කන්ධ යේ ඇතිවීම හා නැතිවීම දකින ප්‍රඥාවය. බලන්න: ESN: note: 195, p. 2412. මූලාශ්‍ර: සංයු.නි : (5-1): ඉන්ද්‍රිය සංයුත්තය: 4.1.9 විභංග සූත්‍රය හා 4.1.10 දුතිය විභංග සූත්‍රය, පි. 378, ESN:48: Indriyasamyutta: 9.9 Analysis 1 & 2 p.1934.

▼ පංච ඉන්ද්‍රිය වර්ධනය වී ඇති ආකාරය අනුව විවිධ ආරියබව ලැබේ බුදුන් වහන්සේ මෙසේ පෙන්වා ඇත: 1) පංච ඉන්ද්‍රිය සම්පූර්ණව, පරිපූර්ණ ලෙසින් ලබාගත් විට අරහත්වය ලබයි. 2) පළමු තත්‍වයට වඩා ටිකක් අඩුවෙන් පංච ඉන්ද්‍රිය පරිපූර්ණවිට අනාගාමී වේ. 3) දෙවන තත්‍වයට වඩා ටිකක් අඩුවෙන් පංච ඉන්ද්‍රිය පරිපූර්ණවිට සකදාගමී වේ.4) තෙවෙනි තත්‍වයට වඩා ටිකක් අඩුවෙන් පංච ඉන්ද්‍රිය පරිපූර්ණවිට සෝතාපන්න වේ.5) සිව්වෙනි තත්‍වයට වඩා ටිකක් අඩුවෙන් පංච ඉන්ද්‍රිය පරිපූර්ණවිට ධම්මානුසාරී වේ. 6) පස්වෙනි තත්‍වයට වඩා ටිකක් අඩුවෙන් පංච ඉන්ද්‍රිය පරිපූර්ණවිට ශ්‍රද්ධානුසාරී වේ. මූලාශ්‍ර: සංයු.නි : (5-1): මහාවග්ග: ඉන්ද්‍රිය සංයුත්තය: 4.2.2. සංඛිත්ත සූත්‍රය, පි. 384, ESN: 48: Indriya samyutta: 12.2 In Brief, p. 1938.

▼ ආධ්‍යාත්මික පංච ඉන්ද්‍රිය නිවන් මගය- අසංඛත මගය මූලාශ්‍ර: සංයු.නි: (4):සළායතනවග්ග: අසංඛත සංයුත්ත: 9.1.8 ඉන්ද්‍රිය සූත්‍රය, පි. 662, ESN: 43: Asankatasamyutta: p. 1493.

▼ කෙළෙස් සංසිද්ධිම පිණිස කෙනෙක් ආධ්‍යාත්මික පංච ඉන්ද්‍රියන් වඩන්නේ නම් ඔහු ‘ඉන්ද්‍රිය සම්පන්න’ යයි බුදුන් වහන්සේ වදාළහ. බලන්න: ඉන්ද්‍රියසම්පන්න.

▼ බුදුන් වහන්සේ මෙසේ වදාළහ: “ මහණෙනි, මේ පංච ඉන්ද්‍රිය දියුණු කළවිට, නිතර නිතර දියුණු කර විපුල කරගත්විට, ඔහුට ආසව ක්‍ෂය කර, තමාගේ විශිෂ්ඨ ඥානයෙන් , ඵල සමාධිය, ඵල ප්‍රඥාව (වෙනත් විමුක්ති, ප්‍රඥා විමුක්ති) මේ ජීවිතයේදීම ලබා, විමුක්ති සුවයෙන් සිටිය හැකිය”. මූලාශ්‍ර: සංයු.නි: (5-1): මහාවග්ග:ඉන්ද්‍රියසංයුත්ත: ආසවක්ඛය සූත්‍රය, පි. 390, ESN: 48: Indriya samyutta: 20.10, Destruction of the taints p. 1946.

▼ වෙනත් මූලාශ්‍ර : 1. “ පංච ඉන්ද්‍රිය සත්‍ය අවබෝධය පිණිසය” බෝධිපාක්ෂික ධර්ම විස්තරය, පි.119: රේරුකානේ චන්ද්‍රවිමල මාහිමි, 1955.

▲ ආධ්‍යාත්මික පංචබල- Five spiritual powers : ශ්‍රද්ධා, විරිය, සති , සමාධි හා ප්‍රඥාව ආධ්‍යාත්මික පංචබලයන්ය. මේවා බල ධර්ම ලෙසින් හඳුන්වන්නේ සෙලවිය නොහැකි නිසාය, ස්ථාවරය.

▼ බුදුන් වහන්සේ මෙසේ වදාළහ: “යම්සේ ගංගානම් ගඟ පෙර දිගට නැව් තිබේද, බරවී තිබේද, එලෙස මේ පංච බල වඩන, දියුණු කරන මහන තෙමේ, නිවනට නැඹුරුව සිටී, නිවනට බරවී සිටී” බලන්ත: උපග්‍රන්ථය:5. මූලාශ්‍ර: සංයු.නි: (5-1): මහාවග්ග: බලසංයුත්ත: පවිනනින්තාදී සූත්‍රය, පි. 462, ESN: 50: Balasamyutta: The river Ganges, p. 2038.

▼ පංච බල වඩා ගැනීම නිවන් මගය- අසංඛත මගය .මූලාශ්‍ර: සංයු.නි: (4): සළායතනවග්ග: අසංඛත සංයුත්ත: 9.1.9 බල සූත්‍රය, පි. 662, ESN:43: Asankatasamyutta: p. 1493.

▼ පංච බල වඩා ගැනීම මගින් උද්ධම්භාගිය සංයෝජන පහකර ගත හැකිය. මූලාශ්‍ර: සංයු.නි: (5-1): මහාවග්ග:බලසංයුත්ත: උද්ධම්භාගිය සූත්‍රය, පි. 462, ESN:50: Bala samyutta: high fetters, p. 2047.

▼ වෙනත් මූලාශ්‍ර: 1.“මාර සේනාව පරදවා නිවන ලබාගැනීමට යෝග්‍යවරයන්ට මේ බල 5 තිබිය යුතුය”: බෝධිපාක්ෂික ධර්මතා විස්තරය, පි.121: රේරුකානේ චන්ද්‍රවිමල මාහිමි, 1955.

▲ ආධ්‍යාත්මික මග-Spiritual path: ආධ්‍යාත්මික මග ලෙසින් පෙන්වා ඇත්තේ, දුකින් මිදී, නිවන ලබාගැනීම පිණිස අනුගමනය කළයුතු මගය, එනම්: බ්‍රහ්මචරියාවය. සටහන: * ආධ්‍යාත්මික මග විවිධ ලෙසින් හඳුන්වා ඇත: නොවැරදිය හැකි මග (අපණණකතං පටිපදං- unmissaken way) ලෙසින්ද දක්වයි. ** අටුවාව මෙවැනි සමාන පද දක්වා ඇත: ඒකාන්ත මග- the definite way, විමුක්ති මග- the emancipating way, හේතුඵල මග- the causal way, අවශ්‍ය මග- the essential way, විශිෂ්ඨ මග- the exquisite way, අවිරුද්ධ මග- the unopposed way, සහෝපකාරී මග- the conducive way, ධර්-මානුකූල මග- the way in accord with the Dhamma. බලන්ත: EAN: note 352,p. 597. මූලාශ්‍ර: අංගු.නි: (1): 3 නිපාත: 3.1.2.6.සූත්‍රය, පි. 252.

▲ ආධ්‍යාත්මික වර්ධනය - spiritual development :දහමට අනුව ආධ්‍යාත්මික වර්ධනය නම්, කෙනෙක් සසර දුකින් මිදීම පිණිස ධම්මානුකූල ප්‍රතිපදාව අනුගමනය කරමින් යහපත් ලෙසින් එම ක්‍රියාවලිය වර්ධනය කර විමුක්තිය ලභාකරගැනීමය. බ්‍රහ්මචරියාව සම්පූර්ණ කරගැනීමය, සම්මාමග වඩාගැනීමය. සටහන: ධම්ම විනය පිලිබඳ විස්තරයේ ආධ්‍යාත්මික පරිභානිය වලක්වා ගැනීමට හා මාර්ගය පරිණත කරගැනීමට ආදාළ කරුණු පෙන්වා ඇත. බලන්ත: බ්‍රහ්මචරියාව

▼ ආධ්‍යාත්මික වර්ධනයට උපකාරීවන කරුණු: 1) ශිලසම්පන්න, සමාධිසම්පන්න, ප්‍රඥාසම්පන්න, විමුක්ති සම්පන්න, විමුක්ති ඥානදර්ශ න සම්පන්න භික්ෂුන් දැකීම, එවැනි භික්ෂුන් ගෙන් දහම ඇසීම, එවැනි භික්ෂුන් වෙත එළැඹීම,එවැනි භික්ෂුන් ඇසුරුකිරීම, එවැනි භික්ෂුන් සිහිකිරීම, එවැනි භික්ෂුන් ළඟ පැවිදිවීම. 2) එලෙස, කෙනෙක් ඒ උතුම් භික්ෂුන් වෙතින් දහම ශ්‍රවණය කර, නිතර නිතර ඒ දහම සිහිපත්

කරගතයුතුය. එසේ කරණ ඔහුට කායච්චේකය හා චිත්තච්චේකය ඇතිවේ (සාමාන්‍ය කටයුතුවලින් බැහැරවීමට හැකිවේ). 3) එලෙස, ච්චේකිව වෙසන ඔහු, දහම සිහිපත් කර ඒ ගැන සිතාබලයි, අරමිහක විරිය ඇතිකරගනී. එම අවස්ථාවේ සති සම්බොජ්ඣංගය ඔහුතුළ වැඩි සම්පූර්ණ වේ. එලෙස, ක්‍රමයෙන් සෙසු බොජ්ඣංග ධම්මතා: ධම්මච්චය සිට උපෙක්කා සම්බොජ්ඣංගය දක්වා සජ්ත බොජ්ඣංගයන් වැඩි සම්පූර්ණය බවට පත්වේ. මේ භවයේදීම මහාඵල මහාආනිසංස ලබාගනී: අරහත්වයට හෝ අනාගාමී බවට පත්වේ. සටහන: ක්‍රමානුකූලව බොජ්ඣංග දහම සම්පූර්ණවීම හා නිවන සාක්ෂාත්වීම පිළිබඳව මේ සූත්‍රයේ විස්තරාත්මකව පෙන්වා ඇත. බලන්න: බොජ්ඣංග ධර්මතා. මූලාශ්‍ර: සංයු.නි: (5-1):මහාවග්ග: බොජ්ඣංගසංයුත්ත: 2.1.3 සීල සූත්‍රය, පි.174, ESN: The Great Book,46: Bojjhaṅgasamyutta: 3.3 Virtue, p. 1733.

▲ ආධ්‍යාත්ම සංයෝජන බාහිර සංයෝජන: පාලි: අජ්ඣකත සංඝෙකුඤ්ඤාජනො -බහිද්ධාසංඝෙකුඤ්ඤාජනො- Internal fetters & External fetters: මෙහිදී, සැරියුත් මහාතෙරුන් පුද්ගල වර්ග 2 ක් පෙන්වා ඇත: 1) ආධ්‍යාත්ම සංයෝජන ඇති පුද්ගලයෝ: එම හික්ෂුව සිල්වත්ය, පානි මොක්ෂ සංචර ශීලයෙන් සමන්විතය, ආචාර ගෝචර සම්පන්නය, අල්පවූ වරදෙහි බිය දකී, ශික්ෂා පදයන්හි මනාව හික්මීඇත. මරණින් මතු ඔහු එක්තරා දේව ලෝකයක පහලවේ. ඉන් චූතව මිනිස් ලොවට යලි පැමිණේ. සටහන: මෙහිදී පෙන්වා ඇත්තේ සෝතාපන්න හා සකදාගාමී මගඵල ලැබූ ආර්ය පුද්ගලයන් ගැනය .බලන්න: EAN: note: 257, p. 593. 2) බාහිර සංයෝජන ඇති පුද්ගලයෝ: 2.1 එම හික්ෂුව සිල්වත්ය... ශික්ෂා පදයන්හි මනාව හික්මීඇත. ශාන්ත චිත්ත විමුක්තිය ට සිත යොමු කොට එහි වාසය කරයි. මරණින් මතු ඔහු එක්තරා දේව ලෝකයක පහලවේ. ඉන් චූතව ඔහු මිනිස් ලෝකයට නැවත නොපැමිණේ, ඔහු අනාගාමීය. සටහන්: * ශාන්ත චිත්ත විමුක්තිය: නම් සතරවෙනි ජාන සමාපත්තියය. බලන්න: EAN: note: 258, p. 593. ** අනාගාමී උතුමා මිනිස් ලෝකයේ පංච උපාදානස්කන්ධයකට නො එයි, සුද්දාචාසයක පහලවේ. බලන්න: EAN: note: 259, p. 593. 2.2 එම හික්ෂුව සිල්වත්ය ... ශික්ෂා පදයන්හි මනාව හික්මීඇත. ඔහු කාමයන්ගේ (කාම ආශා) නිබ්ද්දාව පිණිස, විරාගය පිණිස, නිරෝධය පිණිස පුහුණු වේ. සටහන: මෙහිදී පෙන්වා ඇත්තේ සෝතාපන්න හා සකදාගාමී ආර්ය පුද්ගලයන් ගැනය. ඔවුන් පංච කාමය ප්‍රහීණය පිණිස වෙර දරන්නේ අනාගාමී මාර්ගයට පැමිණීමටය. බලන්න: EAN: note: 260, p. 594. 2.3 එම හික්ෂුව සිල්වත්ය... ශික්ෂා පදයන්හි මනාව හික්මීඇත. ඔහු ත්‍රිවිධ භව පැවැත්ම කෙරෙහි නිබ්ද්දාව පිණිස, විරාගය පිණිස, නිරෝධය පිණිස පුහුණු වේ. සටහන: මෙහිදී පෙන්වා ඇත්තේ අනාගාමී උතුමෙක් විදසුන් තුවනින් යුතුව භව තණ්හාව දුරලා අරහත් මගට පැමිණීමට දරන විරියය. බලන්න: EAN: note: 261, p. 594. 2.4 එම හික්ෂුව සිල්වත්ය... ශික්ෂා පදයන්හි මනාව හික්මීඇත. ඔහු තණ්හාව ක්ෂය කිරීමට කටයුතු අරඹා ඇත. සටහන: මෙහිදී පෙන්වා ඇත්තේ සෝතාපන්න හා සකදාගාමී ආර්ය පුද්ගලයන් ගැනය, ඔවුන් වෙර දරන්නේ අනාගාමී මගට පැමිණීමටය. බලන්න: EAN: note: 262, p. 594. 2.5 එම හික්ෂුව සිල්වත්ය... ශික්ෂා පදයන්හි මනාව හික්මීඇත. භව රාගය ප්‍රහීණය කිරීමට කටයුතු අරඹා ඇත. මරණින් මතු ඔහු යම් දේවලෝකයක

පහලවේ. එහි සිට වුනවන ඔහු අනාගාමිය. නැවත මිනිස් උපතකට නො එයි. සටහන්: *මෙහිදී පෙන්වා ඇත්තේ අනාගාමී උතුමෙක් විදසුන් නුවනින් යුතුව අරහත් මගට පැමිණීමට දරන විරියය. ** අටුවාවට අනුව: සැරියුත් තෙරුන්, විදර්ශනාව, ශීර්ෂ 6ක් යටතේ දේශනා කර ඇත: 1) පහළ මගඵල දෙකක් (සෝතාපන්න හා සකදාගාමී ආරියන්) ලැබුවන්; ඔවුන් විදර්ශ නා භාවනාව පිණිස ධාතු අරමුණු කර ගෙන ඇත. 2) මගඵල තුනක් ලැබුවන් (සෝතාපන්න- අනාගාමී), ඔවුන් සමාධි භාවනාව පුහුණු කරති 3) සෝතාපන්න හා සකදාගාමී ආරියන්, කාමරාගය දුරුකර අනාගාමීඵල ලැබීමට කටයුතු කිරීම 4) භව රාගය දුරුකර අරහත්වය ලබා ගැනීමට අනාගාමී උතුමා කටයුතු කිරීම 5) සෝතාපන්න හා සකදාගාමී ආරියන් විදසුන් නුවනින් යුතුව කාමතණ්භාව දුරුකර අනාගාමීඵල ලැබීමට කටයුතු කිරීම. 6) අනාගාමී උතුමා විදසුන් නුවණින් යුතුව භවරාගය දුරුකර අරහත්වය ලබා ගැනීමට කටයුතු කිරීම. බලන්න: EAN: note: 262, 263, p. 594. මූලාශ්‍ර: අංග. නි: (1): 2 නිපාත: 2.1.4.5 සූත්‍රය, පි. 162, EAN: 2: 36.5 Sutta, p.61.

අන

▲ අනආසාත- anāghāta අනආසත, අවේරය (freedom from anger or ill-will).මෙය කුසලයකි. බලන්න: ආසාතවත්ථු හා ආසාතපට්චයය.

▲ අනධගත කුසලය -Anadhigathakusla: අධගමය සම්පූර්ණ කරගැනීම පිණිස සම්පූර්ණ කරගතයුතු කරුණකි. මෙතෙක් ඇතිවී නොමැතිකුසලය ඇතිකර ගැනීම පිණිස ඡන්දය වඩාගැනීම මින් අදහස් කෙරේ. බලන්න: අධගමය මූලාශ්‍ර: අංග.නි: (4): 6 නිපාත: 6.2.3.5 අධගම සූත්‍රය, පි. 254, EAN:6: 79.5 Achievement, p. 360.

▲ අනභිනිවෘතිය-Anabinivurtiya: අනභිනිවෘතිය ලෙසින් පෙන්වා ඇත්තේ යළි උපතක් නොවීමය, දුක නැතිවියාමය. බලන්න: අභිනිවෘතිය. මූලාශ්‍ර: අංග.නි: (6): 10 නිපාත: 10.2.2.5 පඨම සුඛ සූත්‍රය, පි. 246, EAN:10: 65.5 Happiness 1,p. 519.

▲ අනර්ථය -harmfulness : අනර්ථය ලෙසින් පෙන්වා ඇත්තේ ධර්ම මාර්ගයට හානිකරන (අලාභදායී) කරුණු ගැනය. මිථ්‍යාමග ගැනීම නිසා අනර්ථය සිදුවේ. බලන්න: අධර්මය හා අනර්ථය. මූලාශ්‍ර: අංග.නි: (6): 10: නිපාත: 10.3.2.1, 10.3.2.2, 10.3.2.3 අධම්ම සූත්‍ර, පි. 430, EAN:10: 113.1, 114.2 & 115.3 Non-Dhamma suttas, p. 544.

▲ අනවකාසය-not an opportunity: අනවකාසය ලෙසින් පෙන්වා ඇත්තේ අවකාසය-ඉඩක් නැතිබවය. දහම්මග දියුණු කරගැනීමට අවශ්‍ය-සුදුසුබව- තත්වය නැතිවීමය. මෙය අක්ෂණය ලෙසින්ද පෙන්වා ඇත. බලන්න: අක්ෂණය හා ක්ෂණය. මූලාශ්‍ර:අංග.නි: (5): 8 නිපාත: 8.1.3.9 අක්ඛණ සූත්‍රය, පි. 150, EAN: 8: 29.9 Inopportune Moments, p. 427.

▲ අනවජ්ජබල-Anavajjabala: අනවජ්ජබල ලෙසින් පෙන්වා ඇත්තේ තුන්දොරින් යහපත් ක්‍රියා-කුසල කිරීම නිසා ලැබෙන බලයය. මෙය සතර සංග්‍රහවස්තු වලින් එකකි. බලන්න: සංග්‍රහ වත්ථු බල මූලාශ්‍රය: අංග.නි: (5): 9 නිපාත:සම්බෝධිවග්ග:9.1.1.5 බලසංග්‍රහ වත්ථු සූත්‍රය, පි.408.

▲ අන්‍යආගමික නිකායන්- Other religious sectors: බුදුන් වහන්සේ වැඩසිටි සමයේ පැවති අන්‍ය ආගමික නිකායන් හා ආගමික නායකයන් පිළිබඳව සූත්‍ර දේශනාවල විස්තරාත්මකව පෙන්වා ඇත:නිගණ්ඨන්ඨයන් (Nigaṇṭha), ආජීවකයන්(Ājīvaka), මුණ්ඩසාවක (shaven-headed),

ජටිල (matted-hair ascetic), පරිබ්‍රාජික (wanderer), මාගන්දික (māgandika), තෙදන්ඩික (tedaṇḍika), ආරුද්ධක (āruddhaka), ගොතමක (gotamaka), දේවධම්මික (devadhammika). සටහන්: * මාගන්දික, තෙදන්ඩික, ආරුද්ධක, ගොතමක, දේවධම්මික තීර්- ලෙසින් පෙන්වා ඇත. විස්තර පිණිස බලන්න: නිගණ්ඨ, ආජීවක, ජටිල, පරිබ්‍රාජික, මක්ඛලිගෝසාල. ** පුරාණකස්සප හා නිගණ්ඨනාථ පුත්‍ර යන ආගමික නායකයන්, ඔවුන් සර්-වඤ්ඤ යයි පවසා ඇත. බලන්න:අංගු.නි: (5): 9 නිපාත: මහාවග්ග:9.1.4.7 ලෝකායාතික බ්‍රාහ්මණ සූත්‍රය, පි.518. මූලාශ්‍ර:අංගු.නි:(3) 5නිපාත: අතිරේකවග්ග සූත්‍ර,පි.483, EAN:5:293. 8 & 302.17 suttas, p. 315.

▲අන්‍යආගමික නායකයෝ-Other religious leaders: බුදුන් වහන්සේ වැඩසිටි සමයේ විසූ, ප්‍රසිද්ධ අන්‍ය ආගමික නායකයන් සය දෙනා ගැන විස්තර: 1) අජිත කේසකම්බලී- Ajita Kesakambali :කම්ම ඵල විපාක නොමැත, පරලොචක් නොමැත, මවිපිය උපකාර අපකාර කිරීමේ ඵල නැත. කයබිදී මියගිය පසු යළි උපතක් නොවේ. මෙලොව පරලොව දන්නා, සමයක් ප්‍රතිපත්ති ඇති මහණ බමුණෝ නැත. මෙය උච්චේදවාදයය. 2) නිගණ්ඨනාථ පුත්‍ර- Nigantha Nataputta: ඉගැන්වීම: සතර සංවරයෙන් යුතුව: සිසිල් දිය ගැනීමෙන් වැලකීම, සර්-ව ප්‍රකාර සංවර ලක්ෂණයෙන් සමන්විතවීම, සියලු පව් හැර දමා ඇතිබව, මෝක්ෂය ස්පර්ශ කර සිටීම. ඵලෙස සංවර වීම නිසා නිගන්තයන්ට : සංයත ආත්මය ඇත, ආත්ම සංයමය ඇත, සිත යහපත් ලෙස පිහිටුවා ගෙන ඇත(selfperfected,self-controlled, self-established) යයි දක්වා ඇත. සටහන්: මොහු වර්ධමාන මහාවීර (Vardhamana Mahāvīra) ලෙසින්ද හඳුන්වයි, ජෛන ආගමේ නායකයාය. ** නිගණ්ඨ යනු සියලු බන්ධන වලින් නිදහස්බවය. 3) පකුධ කච්චායන- Pakudha Kaccayana කයේ ස්ථිරබව, සමුහ 7 කින් සකස්වී ඇතිබව, එය නසන කෙනක්, අස්වන කෙනක් නැත. කෙනෙක් කඩුවකින්, හිස සිඳින්නේනම් ඉන් ප්‍රාණඝාතයක් සිදුනොවේ යන වාදය ඇත. 4) පුරාණ කාශ්‍යප- Pūraṇa Kassapa: ඔහු නිරුවත් පරිබ්‍රාජක නිකායක ගුරුවරයාය. ඉගැන්වීම : අක්‍රියවාදය: හිංසාව, සොරකම ආදීවූ අකුසල කම්ම කිරීමෙන් (පස්පව් ආදී) පව් සිදුනොවේ. පුද පුජා, සිල් රැකීම ආදී කුසල කම්ම කිරීමෙන් පින් ඇතිනොවේ. 5) මක්ඛලී ගෝසාල- Makkhali Gosala: ඉගැන්වීම: සත්ත්වයෝ හේතු ප්‍රත්‍ය නොමැතිව ඉබේ කෙළෙසෙනි, ඉබේම පිරිසිදුවෙනි. කම්මවිපාක පිලිනොගැනීම, නුවණැති හා අනුවණ සත්ත්වයෝ සසර දිගුකලක් හැසිර දුක කෙළවර කරගනී. 6) සංජය බෙලට්ඨපුත්‍ර- Sañjaya Belatthaputta: මොහු බොහෝ පිරිස ඇති, දිගුකලක් පැවිදිව සිටි, රජවරුන්ගෙන් සම්මාන ලද, මහළු, කීර්තිමත් ආගමික නායකයෙක්යයි මෙහි දක්වා ඇත. සටහන: ඒ ඵ ආගමික නායකයන් තමන්ගේ ඉගැන්වීම් පිළිබඳව ප්‍රකාශ කොට ඇත්තේ අජාසත් රජතුමාටය. මූලාශ්‍ර: දී.ස.නි.(1) ශ්‍රමණඵල සූත්‍රය, EDN: The Fruits of the Homeless Life.

▲අනංගණ- No blemish: අනංගණ යනු දැඩි කෙළෙස් නොමැතිබවය. දැඩි කෙළෙස් නොමැති පුද්ගලයන් වර්-ග 2 කි: 1) එක් පුද්ගලයෙක් හට දැඩි කෙළෙස් නොමැත, එහෙත් ඒබව ඔහු නොදනී. එමනිසා ඔහු සියලු කෙළෙස් පහකර, විමුක්තිය ලබා ගැනීම ගැන නොදනී. 2) තවත්,

පුද්ගලයෙක් හට දැඩි කෙළෙස් නොමැත, ඒබව ඔහු දනී, එමනිසා, කෙළෙස් පහකර ගැනීමට ඔහු කටයුතු කරයි. බලන්න: අංගන. මූලාශ්‍ර: ම.නි: (1): 1.1.5 අනංගණ සූත්‍රය, පි.74, EMN: 5: Anangaṇa Sutta-Without Blemishes, p.94.

▲ අනගාරික හා අගාරික- Anagārika & Agārika: ආධ්‍යාත්මික ජීවිතය පිණිස ගිහිගෙයී කටයුතු වලින් නික්මුණ පුද්ගලයා, පැවිදි ජීවිතයක් පිණිස පුරුදු පුහුණුවන තැනැත්තා අනගාරික ලෙසින් දක්වා ඇත. ශ්‍රමණ ජීවිතයට ඇතුළුවනතෙක් ඔවුන් අටසිල්ලකි. අගාරික ලෙසින් පෙන්වා ඇත්තේ ගිහිගෙයට ලැදිවී සිටින පුද්ගලයාය. ශබ්දකෝෂ: පා.සිං.ශ: පි. 58: “අනාගාර: ශ්‍රමණභූමිය, ගෙයක් නැත්තා”.

▼ වෙනත් මූලාශ්‍ර: 1.“ගිහිගෙය හැර පැවිදිවීම අනගාරික ය. පබ්බජාවට නමකි. අගාරික යනු ගෙයට හිතවීමය, එනම්. අඹුදරුවන්ට, කර්මාන්ත කිරීමට ආදියට ඇලීම”: ශ්‍රී සද්ධර්-ම කෝෂය, පි. 208.

▲ අනඤ්ඤාත-ඤානස්සාමීති ඉන්ද්‍රිය - I shall come to know the unknown: මගඵල ලබන විට ඇතිවන ඉන්ද්‍රියකි. බලන්න: අඤ්ඤා, ඉන්ද්‍රිය.

▲ අනත්ත සංඥාව: පාලි: අනත්ත සංඤා- Perception of Non-self: අනත්ත සංඥාව යනු, සකස්වූ සියලු ධර්මතාවන්හි ‘මමය, මගේය, මගේ ආත්මය’ යයි පාලනය කිරීමට දෙයක් නැති බව අවබෝධකර ගැනීමය. මෙම සංඥාව වැඩිම නිවන සාක්ෂාත්කරගැනීමට උපකාරීවේ. බලන්න: භාවනා, දසසංඥා.

▼ කරුණු 6 ක අනුසස් දැකීමේ ප්‍රතිලාභය වන්නේ අසීමිතවූ අනත්ත සංඥාව - සියලු ධර්මතා අනත්ත යන වැටහීම- වඩා ගැනීමට හැකිවීම යයි බුදුන් වහන්සේ පෙන්වා ඇත: එනම්: 1) මම සියලු ලෝකය පිලිබඳ (තණ්හා, දිවයි) හඳුනාගැනීම නැතිව සිටින්නෙමි 2) මගේ (මානය) යන්න අභවර කරගනිමි 3) මගේය යන මමංකාරය අභවර කරගනිමි 4) පෘථග්ජ නයන් හා අනුමෝදනා නොවන අවබෝධයක්-නුවණක් මම ලබා ගන්නෙමි 5) හේතුප්‍රත්‍ය මම පැහැදිලිවම දැක ගන්නෙමි 6) හේතු ඵල නිසා ඇතිවන ධර්මතා මම පැහැදිලිවම දැක ගන්නෙමි. “සබ්බලොකෙ ච අතමමයො භවිස්සාමි. අභඩකාරා ච මෙ උපරුජ්ඣක්ඛන්ති. මමඩකාරා ච මෙ උපරුජ්ඣක්ඛන්ති. අසාධාරණෙන ච ඤාණෙන සමන්තාගතො භවිස්සාමි. හෙතු ච මෙ සුද්ධෙධා භවිස්සාමි. හෙතුසමුප්පන්නා ච ධම්මා” (I will be without identification in the entire world, I-makings will cease for me. Mine-makings will cease for me. I will come to possess knowledge not shared with worldlings. I will have clearly seen causation. I will have clearly seen causally arisen phenomena) මූලාශ්‍ර: අංග.නි: (4): 6 නිපාත: 6.2.5.9. අත්තමය සූත්‍රය, පි. 275, EAN: 6: 104. 9. without Identification, p. 363.

▼ අනත්ත සංඥාව වැඩිය යුතු ආකාරය: බලන්න: භාවනා, ගිරිමානන්ද සූත්‍රය.

▲ අනත්තානුපස්සනාව- Anaththaanupassana: අනත්තානුපස්සනාව යනු පංච උපාදානස්කන්ධයේ, ඒ ඒ ස්කන්ධ (රූප, වේදනා...) අනාත්ම බව නුවණින් ආවර්ජනය කිරීමය, ප්‍රඥාවෙන් විපස්සනා කිරීමය. බුදුන්

වහන්සේ පෙන්වා ඇත්තේ, එසේ, පංච උපාදානස්කන්ධයේ අනාත්ම බව දකිමින් වාසය කරනවිට, ඒ පිලිබඳ පිරිසිදු අවබෝධය ඇතිවේ, සියලු දුකින් මිදීමට හැකිවනබවය. සටහන: අංග.නි: (4) 7 නිපාතය: අනුසය වග්ගයේ: අනත්තානුපස්සි සූත්‍රයේ, සත් ආර්ය පුද්ගලයෝ, සියලු ධර්මතාවන්හි අනත්තානුපස්සිව වාසය කරන බව පෙන්වා ඇත. බලන්න: සත් ආර්ය පුද්ගලයෝ. මූලාශ්‍ර: සංයු.නි: (3): බන්ධසංයුත්ත: 1.3.4.14 අනත්තානුපස්සනා සූත්‍රය, පි. 350, ESN: 22: Khandasamyutta: IV: 149.14 Contemplating non-self, p. 1111.

▼ අනත්තානුපස්සි වඩන ලෝකයට ආභුණෙයා, පාභුණෙයා වන උතුම් පුද්ගලයන් 7 ක් ගැන මෙහි විස්තර කර ඇත. මූලාශ්‍රය:අංග.නි: (4) 7 නිපාත:අනුසයවග්ග: 7.1.2.6 අනත්තානුපස්සි සූත්‍රය, පි.318.

▲ අනතරා පරිනිබ්බායි (පාලි): අතරතුර පරිනිර්වානය-Attainer of nibbāna in the interval: ධර්මයේ අනතරාපරිනිබ්බායි යනුවෙන් පෙන්වා ඇත්තේ අනාගමීව, මෙලොව හැර සුද්ධාවාසයක පහළවන කාලය අතරතුර අරහත්ව, පරිනිර්වානය -පරිනිබ්බානය ලැබීමය. බලන්න: අනාගාමී. ශබ්දකෝෂ: පා.සිං.ශ: පි.53: “අනතරා පරිනිබ්බායි: ආයුෂයාගේ මැද කොටස නොගෙවා අතරදී කෙලේශ පරිනිර්වායෙන් පිරිනිවන්පානා පුද්ගලයා”.

▼ අනතරා පරිනිබ්බායි ලබන ආකාර 3 කි: 1) දවස මුළුල්ලේ ගින්නෙන් රත්වුණ යකඩ ගුලියක්, තළනවිට, ගිනි පුපුරක් මතු වී, සැනයෙන් නිවීයන ලෙසින්, අනාගාමී උතුමා මෙලොව හැර යන අතරතුර පරිනිබ්බානය ලබයි. 2) දවස මුළුල්ලේ ගින්නෙන් රත්වුණ යකඩ ගුලියක්, තළනවිට, ගිනි පුපුරක් මතු වී, ඉහලට නැගී, උඩදී නිවීයන ලෙසින්, අනාගාමී උතුමා මෙලොව හැර යන අතරතුර පරිනිබ්බානය ලබයි. 3) දවස මුළුල්ලේ ගින්නෙන් රත්වුණ යකඩ ගුලියක්, තළනවිට, ගිනි පුපුරක් මතු වී, ඉහලට ගොස්, නැවත පොළොවට පහත් වී, පොළවට වදින්නට පෙර නිවීයන ලෙසින්, අනාගාමී උතුමා මෙලොව හැර යන අතරතුර පරිනිබ්බානය ලබයි. බලන්න: උපග්‍රන්ථය:5. සටහන: හික්බු බෝධිට අනුව: ‘... the three similes suggest that the “attainer of nibbāna in the interval” attains nibbāna before actually taking rebirth’. බලන්න: EAN: note: 1536, p. 655. මූලාශ්‍ර: අංග.නි: (4): 7 නිපාත: 7.2.1.2. පුරිසගති සූත්‍රය, පි. 402, EAN:7: 55.2 Destinations of Persons, p. 387.

▲ අනවදාස ධර්ම හා සාවදාස ධර්ම- Blameless Dhamma and blameworthy Dhamma: අනවදාස ධර්මය යනු නිදොස්-නිවැරදි දහමය. සාවදාස ධර්මය යනු සදොස්- වැරදි දහමය. අනවදාස දහම ලෙසින් පෙන්වා ඇත්තේ විමුක්තිය ලබාදෙන සම්මා දිට්ඨිය ඇතුළු අංග 10 යය. සාවදාස දහම නම් වැරදිමග ගැනීමය. මූලාශ්‍ර: අංග.නි: (6): 10 නිපාත සාධු වග්ග: 10.3.4.7 සාවඡ්ඡ සූත්‍රය, පි.470, EAN: 10: Good: p.548.

▼ අනවදාස ධර්ම: 1) අක්‍රෝධය 2) එදිරි නැතිබව 3) අනුන්ට අවමන් නොකිරීම 4) අභංකාර නොවීම-නිරභංකාර, 5) ඉරිසියා නොවීම 6) නොමසුරුව 7) අමායාව 8) කපටිනැතිබව 9) හිරිය 10) ඔත්තජ්ජය (non-anger, non-hostility, non-denigration, non-insolence, non- envy, non-miserliness, non-deceitfulness, non- craftiness, moral shame, moral dread)

සාවද්‍ය ධර්ම: 1) ක්‍රෝධය 2) එදිරිය 3) අනුන්ට අවමන් කිරීම 4) අහංකාරය, 5) ඉරිසියාව 6) මසුරුකම 7) මායාව 8) කපටිබව 9) හිරි නැතිබව-අහිරිකය 10) ඔක්තප්ප නැතිබව- අනොත්තප්ප.

සටහන: අංග.නි: (1): 2 නිපාත:පුග්ගලවග්ග: 4.3.4.5 වජ්ජපුග්ගල සූත්‍රයේ: වැරදි ක්‍රියා කරන (තුන්දොරින්) පුද්ගලයන් 3 දෙනෙක් හා වැරදි ක්‍රියානොකරන-අනවද්‍ය පුද්ගලයෙක් ගැන විස්තර කර ඇත.

මූලාශ්‍ර:අංග.නි: (1):2 නිපාත:17: 1 අකුසල පෙය්‍යාලය සූත්‍ර, පි.230, EAN:2: XVII, Unwholesome R. , p. 74.

▲ අනවද්‍ය සුඛය -happiness of blamelessness

අනවද්‍යසුඛය යනු තුන්දොරින් යහපත් ක්‍රියා පමණක් ඇතිව ගෙවන ජීවිතය ගැන සතුටුවීමය. බලන්න: ගිහිසුඛ.

▲ අනාගතභය- Future perils

අනාගතභය ලෙසින් පෙන්වා ඇත්තේ දහම් මගේ ගමන් කරනවිට සිදුවිය හැකි හානි හා අනතුරුය, ඒ නිසා මග සාක්ෂාත් කරගැනීමට

නොහැකිවේ: 1) සර්ප යෙක් දෂ්ඨ කිරීමෙන් මරණයට පත්වීම 2) වැළඳු ආහාරයක් නොදිරවීම නිසා මරණයට පත්වීම 3) පය ගලකට හැපී වැටීම නිසා මරණයට පත්වීම 4) නපුරු වන සිව්පාවන්ට හසුවීම නිසා මරණයට පත්වීම 5) සොරුන්ට හසුවීම නිසා මරණයට පත්වීම 6) අමනුෂ්‍ය බියක් නිසා මරණයට පත්වීම 7) මතු වේ මහලුබවට පත්වීම නිසා පුහුණුව කරගැනීමට නොහැකිවීම 8) මතු වේ ලෙඩ රෝග පීඩා ඇතිම නිසා පුහුණුව කරගැනීමට නොහැකිවීම 9) මතු වේ දුර්-හික්ෂයන් ඇතිවී ආහාර හිඟ වීම නිසා පුහුණුව කරගැනීමට නොහැකිවීම 10) මතුකල වන ප්‍රදේශ වලට හානි සිදුවීම නිසා ඒවා අතහැර මිනිසුන් බහුල ස්ථාන වල වාසය කිරීමට සිදුවීම නිසා පුහුණුව කරගැනීමට නොහැකිවීම 11) මතු වේ සංසර්ගයක් සිදුවීම නිසා පුහුණුව කරගැනීමට නොහැකිවීම. එම කරුණු ආවර්-ජනය කර බලවත් වීරිය ඇතිකර මාර්ගය සාක්ෂාත් කරගැනීමට යුහුසුළු විය යුතුය යි බුදුන් වහන්සේ අවවාද වදාළහ. සටහන්: * මේ සූත්‍රය දේශනා කර ඇත්තේ ආරණ්‍ය වනසේනාසනයන්හි වාසය කරන සංඝයාටය ** ධම්ම චිනයට ඇති අනාගත භය, පිළිබඳව බලන්න: ධර්ම චිනය. මූලාශ්‍ර: අංග.නි: (3): 5 නිපාත: 5.2.3.7 හ 5.2.3.8 සූත්‍ර, පි. 184, EAN: 5: 77.7 & 78.8 suttas, p. 267.

▲ අනාගාමී- non-returner: ධර්මයට අනුව විමුක්ති මගේ තෙවනි ඵල සමාපත්තිය අනාගාමීය. ඔරම්භාගීය සංයෝජන පහකර ගැනීමෙන් අනාගාමීවේ. මේ ලෝකයේ අනාගාමීවූ උතුමා ඒ භවයේදී අරහත්බව නොලැබුවොත්, මරණින් මතු සුද්ධාවාස නම්වූ බ්‍රහ්මලෝකවල උපතලබ්‍ධා, එහිදී විමුක්තිය සාක්ෂාත් කරගනී. නැතහොත්, ඒ අතරතුර කාලයේ දී අරහත්වය ලබා පරිනිබ්බානයට පත්වේ. බලන්න: ඕරම්භාගීය සංයෝජන, අන්තරා පරිනිබ්බායි. සටහන: සූත්‍ර දේශනාවන්ට අනුව, බුදුන් වහන්සේ වැඩසිටි සමයේ වාසය කල පුක්කුසාති හික්ෂුව, අනාට පිණ්ඩික සිටුවරයා, දීඝායු උපාසක ආදීන් අනාගාමීව, මරණින් මතු සුද්ධාවාසයන්හි උපත ලබා ඇත.බලන්න: උපග්‍රන්ථය:1,2,3.

ශබ්දකෝෂ: පා.සි.ශ: පි. 58: “අනාගාමී: න+ අගාචී- අනාගාමී පුද්ගලයා, උත්පත්ති වශයෙන් කාමභාවයට නොඑන ස්වභාව ඇත්තා- අනාගාමිකා”.

B.D: p.28: “**Non-Returner**, is a noble disciple on the 3rd stage of holiness”. **P.T. S:** p.80: “**an + āgāmin-** one who does not return, a Never-Returner, one who has attained the 3rd stage ... So near is the Anāgāmin to the goal, that after death he will be reborn in one of the highest heavens and there obtain Arahantship, never returning to rebirth as a man”.

▼ අනාගාමී උතුමන් දිට්ඨිසම්පන්නය, අවෙච්චාසහගත ප්‍රසාදයෙන් යුක්තය: බුදුන් වහන්සේ පිලිබඳ නියත විශ්වාසය ඇති අනාගාමී උතුමන් දිට්ඨිසම්පන්නය (accomplished in view), අවෙච්චාසහගත ප්‍රසාදයෙන් යුක්තය (unwavering confidence). මූලාශ්‍ර: අංගු.නි: (6):10 නිපාත: 10.2.2.3 නිව්ඨිඛත සූත්‍රය හා 10.2.2.4. අවෙච්චජ්ජසන්න සූත්‍රය, පි.244, EAN:10:63.3 Certainty and 64 (4) Unwavering p. 519.

▼ අනාගාමීඛව ලැබූවිට කාමලෝකයේ කර්ම සුද්ධාවාසයෙහි ඵල නොදරයි: මේ සසුනේ ආර්ය ශ්‍රාවකයා, අභිජ්ජාව හා ව්‍යාපාදය පහකර, මනා සිහිය ඇතිව, සම්ප්‍රජන්‍යය ඇතිව, සතිය පිහිටුවාගෙන, මෙත්තා සහගත සිත ඇතිව, මෙත්තා භාවනාව වඩයි. තමාට මෙන්ම සියලු ලෝක සත්කයන්ට- සිව් දිසාවට, උඩ හා යට යන සෑම දිසාවන්ටම අප්‍රමාණවූ, මහග්ගතවූ , විපුලවූ, මෙත්තා සහගත සිත, සතුරුබව නැතිව, ව්‍යාපාදය නැතිව, පතුරුවයි. එසේ භාවනා යෝගී භික්ෂුවට මෙසේ වැටහේ: “ පෙරදී මගේ සිත සීමිතව, නොදියුණුව තිබුණේය. එහෙත්, දැන් මගේ සිත අප්‍රමාණය, මනාව වර්ධනයවී තිබේ. (කාමලෝකයට) ප්‍රමාණවූ කර්ම, මා කරා පරලොවට නො පැමිණේ”. “...සො එවං පජානාති: ‘පුබ්බෙ බො මෙ ඉදං චිත්තං පරිත්තං අහොසි අභාවිතං. එතරහි පන මෙ ඉදං චිත්තං අප්‍රමාණං සුභාවිතං. යං බො පන කිඤ්චි පමාණකතං කමමං, න තං තත්‍රාවසිසසති, න තං තත්‍රාවතිට්ඨති’ ති” (Previously, my mind was limited and undeveloped, but now it is measureless and well developed. No measurable kamma remains or persists there).

සටහන්: * අටුවාවට අනුව, ප්‍රමාණවූ කර්ම නම් කාමලෝකයේ ඵල විපාක දීමට නියමිත කම්මවේ. ආර්ය ශ්‍රාවකයා, අනාගාමී බව ලබාගත් නිසා- හෝ අනාගාමීඛවට පැමිණීමට නියත නිසා, ඔහු සුද්ධාවාසයක යළි උපත ලබා නැවත මිනිස්ලොව උපතකට නොපැමිණේ. කාමලෝකයේ කර්මවලට, සුද්ධාවාසයකදී විපාක ඇතිකිරීමට හැකියාව නැත. බලන්න: EAN: notes: 2186 & 2191, p. 685. ** මෙත්තා වේතෝ විමුක්තිය ඇතුළු සියලු සතර බ්‍රහ්ම විහාර එසේ පුරුදු පුහුණු කරගැනීම මගින් අනාගමීඛව ඇතිකරගෙන, කාමලෝකයේ ඵල දෙන කර්ම අවසන් කරගත හැකිවේ යයි බුදුන් වහන්සේ පෙන්වා ඇත. බලන්න: බ්‍රහ්මවිහාර. මූලාශ්‍ර:අංගු.නි: (6): 10 නිපාත:10.5.1.9. කරජකාය සූත්‍රය, පි.582, EAN:10: 219.9 The Deed Born Body, p.561.

▼ අනාගාමී ඵලය ලැබීමට සාක්ෂාත් කරගතයුතු ධර්මතා: 1) අශ්‍රද්ධාව හැර ශ්‍රද්ධාව ඇතිකරගැනීම 2) අභිරිකය හැර භිරි ඇතිකරගැනීම 3) අනොත්තජ්ජ හැර ඔත්තජ්ජ ඇතිකරගැනීම 4) කුසිතකම හැර චිරිය ඇතිකරගැනීම 5) අසිහිය හැර සිහිය ඇතිකරගැනීම 6) අනුවණකම හැර ප්‍රඥාව ඇතිකරගැනීම. මූලාශ්‍ර:අංගු.නි: (4): 6 නිපාත:6.2.2.1 අනාගාමී ඵල සූත්‍රය, පි. 238, EAN:6: 65.1 Non-Returner, p. 358.

▼ අනාගාමී පුද්ගලයෙක් අරහත්ඛව ලැබීම: අනාගාමී උතුමෙක්, අරහත්වයට පත්වීමට කරුණු 3 ක් සම්පූර්ණයෙන්ම පහකළ යුතුය: 1) මාන අනුසය (underlying tendency to conceit) 2) භවරාග අනුසය (underlying tendency to lust for existence) 3 අවිද්‍යාව (ignorance). උද්දම්භාගීය සංයෝජන 5 සහමුලින් පහකරගත්විට අරහත්මගඵල සාක්ෂාත්වේ යයි බුදුන් වහන්සේ වදාළහ. බලන්න: උද්දම්භාගීය සංයෝජන. මූලාශ්‍ර: අංගු.නි: (4):7 නිපාත: 7.2.1.2. පුරිසගති සූත්‍රය, පි. 402, EAN: 7: 55.2. Destinations of Persons, P. 387.

▼ අනාගාමී උතුමෙක් රහත්ඛව ලබාගන්නා ආකාර 7 කි: 1 -3 ආකාර හඳුන්වන්නේ අන්තරා පරිනිබ්බාසි ලෙසින්ය (attainer of nibbāna in the interval). 4 උපභව්වපරිනිබ්බාසි (attainer of nibbāna upon landing) 5 අසංඛාර පරිනිබ්බාසි (attainer of nibbāna without exertion) 6 සසංඛාරපරිනිබ්බාසි (attainer of nibbāna through exertion) 7 අකනිට්ඨගාමී (heading toward the akaniṭṭha realm). බලන්න: සජ්ත පුරිස ගති. සටහන: B.D (ගබ්දකෝෂය) p.29 :එම ආකාර 7 පිළිබඳව විස්තරාත්මකව දක්වා ඇත. මූලාශ්‍ර: අංගු.නි: (4):7 නිපාත: 7.2.1.2. පුරිසගති සූත්‍රය, පි. 402, EAN: 7: 55.2. Destinations of Persons, P. 387.

▼ අනාගාමී උතුමන් බ්‍රහ්මලෝකයේ උපත ලැබීම
 ගෞතම බුද්ධ සාසනයේ අනාගාමී මගපල ලැබූ භික්ෂුන් හත් නමක්, අවිභ බ්‍රහ්මලෝකයේ උපත ලබා, එහිදී විමුක්තිය ලැබූබව සටහන සූත්‍රයේ දක්වා ඇත. ඒ උතුමන්: උපක, පලගන්ධ, පුක්කුසානි, හද්දිය, හද්දදේව, බාහුදන්ති, පින්ගිය භික්ෂුන්වේ.
 මූලාශ්‍ර: සංයු.නි: (1): දෙවපුත්ත සංයුත්තය: 2.3.4 සටහන සූත්‍රය, පි. 40, ESN: 2: Devaputta samyutta: 24.4 Ghaṭṭikāra, p. 201.

▲ අනාත්ම: පාලි: අනත්තා- Not-self
 අනාත්ම හෙවත් ආත්මයක් නොමැතිබව (අනත්ත) බුදුදහමේ ත්‍රිලක්ෂණය ලෙසින් පෙන්වා ඇති මූලික සිද්ධාන්තයේ තෙවෙනි ධර්මතාවයය.
 බලන්න: අනිච්ච දුක්ඛ හා අනාත්ම.

▼ පංච උපාදානස්කන්ධයේ අනාත්මබව දැකීම විමුක්තිය ය:
 “රූපං භික්ඛවෙ අනත්තා ,වෙදනා ... සඤ්ඤා... සඛබාරා... විඤ්ඤාණං අනත්තා. එවං පඤ්ඤා ...සුතවා අරියසාවකො රූපසම්මපි ...වෙදනායපි... සඤ්ඤායපි... සඛබාරෙසුපි ... විඤ්ඤාණසම්මපි නිබ්බිද්දති. නිබ්බිද්දං විරජ්ජති, විරාගා විමුච්චති, විමුක්තසම්මං විමුක්තමිති ඤාණං හොති: බිණො ජාති චූෂිතං බ්‍රහ්මචරියං කතං කරණියං නාපරං ඉත්තනායාති පජානාතීති”
 රූපය...වෙදනාව... (මුළු පංච උපාදානස්කන්ධයම) අනාත්ම යයි බුදුන් වහන්සේ පෙන්වා ඇත. ඒ දැක කළකිරීම ඇතිකරගන්නා ආරිය ශ්‍රාවකයා, ඒවාට නොඇලි විමුක්තිය ලබා ගනී. සටහන: සංයු.නි (3) බන්ධසංයුත්තයේ, අනිච්චවග්ගයේ: පංච උපාදානස්කන්ධයේ අනාත්ම බව විස්තරාත්මකව දක්වා ඇත. මූලාශ්‍ර: සංයු.නි: (4): සලායතනසංයුත්ත: අනිත්‍ය වග්ග: 1.1.2.3 අනත්ත සූත්‍රය, පි. 66, ESN: 35: Salayatana samyutta: 14.3 Impermanent, p. 1018.

▲ අනාතාපි-Non-ardent

අනාතාපි ලෙසින් පෙන්වා ඇත්තේ කෙළෙස් තවන වීරිය- දැඩිවීරිය- උනන්දුව නොමැතිබවය, අලසබවය. එවැනි පුද්ගලයන්හට ආර්ය මග සපුරා ගත නොහැකිය. බලන්න: ආතාපි. මූලාශ්‍රය: ඩු.නි: ඉතිවුත්තක: 2.1.7 අනාතාපි සූත්‍රය, පි. 382.

▲ අනාච්ඡිණ්ඩිකසිටු-Anathapindikasitu:බලන්න:උපග්‍රන්ථය:3.

▲ අනාදරය: පාලි: අනාදරියං-no-affection- disrespect
අනාදරය යනු ආදරය නොමැතිබවය, තවත් කෙනෙක් කෙරෙහි සැලකිල්ලක්, ගෞරවකිරීමක් නැතිබවය. ධර්මයට අනුව, අනුන්ට අනාදරය කිරීමට, අගෞරව කිරීමට බලපාන මූලික කරුණු නම්: 1) දහම පිලිබඳ අශ්‍රද්ධාව නිසා 2) පාපමිත්‍ර ඇසුර නිසා 3) මුරණ්ඩු සිතක් තිබීම නිසා මුරණ්ඩුබව-වැරදි නිවැරදි කරගැනීමට ඇති අකමැත්ත. මේ අවගුණ දහම් මගට බාධාවන්ය. භිරි ඔත්තප්ප හා අප්‍රමාදය ආදී ගුණ ඇතිකර ගැනීමෙන් එම අවගුණ පහකර ගත හැකිබව මෙහිදී පෙන්වා ඇත. මූලාශ්‍ර: අංගු.නි:(6):10 නිපාත:10.2.3.6.තයොධම්ම සූත්‍රය,පි.284, EAN:10: 76. 6. Incapable, p. 524.

▲ ආනන්තරික කම්ම: පාලි: ආනන්තරිකම්ම-Ānatarika-Kamma - actions with immediate destiny: ආනන්තරික කම්ම බලවත් කම්ම විපාක ඇති කරයි. එනම්, වෙනත් කම්මයක් එල දීමට ඉඩ නොතබා, එම කම්මයෙහි විපාක වහා එල දෙනබවය. මේ ගණයට වැටෙන යම් පාප කම්මයක් හෝ පුණ්‍ය කම්මයක් කලේ නම්, වෙනත් කම්මයක් පල විපාක දීමට පෙර ඒ කම්ම පළමුව විපාක විදීමට සිදුවේ. බලන්න: පංච ආනන්තරික කම්ම. ශබ්දකෝෂ: පා.සිං.ශ: පි. 128: “ආනන්තරියකම්ම: අනතුරු අත් බවේ විපාක දෙන කම්මවේ. කුසල කම්ම : අෂ්ට සමාපත්ති, අකුසල: පඤ්චානන්තරිය කම්ම”.

B.D: p. 10: “Ānatarika-Kamma: ‘Actions with immediate Destiny’.

▼ ආනන්තරික කම්ම සිදුකළ කෙනෙකුට, යහපත් ධර්මය ශ්‍රවණය කළද, ආධ්‍යාත්මික මගට ඇතුළුවිය නොහැකිය. මූලාශ්‍ර: අංගු.නි: (4): 6 නිපාත: 6.2.4.3 වොරෝපිත සූත්‍රය, පි. 264, EAN:6: 87.3 Murderer, p. 361.

▲ ආනන්තරික චිත්තසමාධිය: පාලි: ආනන්තරිකො වෙතො සමාධියො- Uninterruptd mental concentration: ආනන්තරික චිත්ත සමාධිය යනු අතරතුර නොනැවතී පවතින සිතේ එකභතාවය -සමාධියය. (Un interrupted mental concentration). ශබ්දකෝෂ: පා.සිං.ශ: පි. 128: “ආනන්තරිකසමාධි: මාර්-ගයට අනුව ලැබිය යුතු එලය, සෝවාන් ආදී එල සතර”. B.D: p.11: “Ānantariya: the ‘immediacy’ is a name for that concentration of mind which is associated with such insight (vipassanā) as is present in any one of the 4 kinds of super mundane path-consciousness (ariya-puggala) and which therefore is the cause of the immediately following consciousness as its result or fruition (phala)”.

▼ ආනන්තරික චිත්ත සමාධිය දුෂ්ප්‍රතිවිධ්‍ය ධර්මයකි, අවබෝධය පහසු නැති, දුකසේ අවබෝධ කරගතයුතු දහමකි. බලන්න: දුෂ්ප්‍රතිවිධ්‍ය ධර්ම. සටහන: * ආනන්තරික යනු අතරතුර සිදීමක් නොමැති බවය- සමාධිය ලැබූ පසු විදර්ශනා නුවණ ඇතිවී යම් මගඵලයක් ලැබීමය ** මේ සමාධිය

විදර්ශනාවට අනතුරුව ඇති මාර්ගය ලෙසින් බු.ජ.ත්‍රි: දක්වා ඇත. බලන්න: පි. 486 . ** The arising of a ‘path-moment’ (Stream-Entry, etc.) after insight. බලන්න: EDN: note: 1137, p. 384. මූලාශ්‍ර: දී.ස.නි : (3): 11 දසුන්තර සූත්‍රය, පි. 483, EDN: 34: Dasuttara Sutta: Expanding Decades, p. 384

▼ ආනන්තරික චිත්ත සමාධිඥානය

නෙක්කම්මය නිසා සිතේ ඇතිවන එකඟ බව අවික්ෂේප සමාධිය වේ. එම සමාධිය නිසා සිතේ ඇතිවන පිරිසිදුබව නිසා ආසවයන් (කාම, භව, දිට්ඨි, අවිද්‍යා ආදී ආශ්‍රව) බිඳදමා ගැනීමේ නුවණ- ප්‍රඥාව ආනන්තරික චිත්ත සමාධි ඥානයවේ. “අවිකේඛපපරිසුඤ්ඤා ආසවසමුච්ඡේද පඤ්ඤා ආනන්තරිකසමාධිසමීං ඤාණං’යි”. සටහන: * නෙක්කම්මය (නෙක්කම්මය) නිසා ඇතිවන සිතේ එකඟබව- සමාධිය, ක්‍රමයෙන් මාර්ග ඥානය ඇති කිරීමට සමත්වේ. එමගින්, ආසවයන් ක්‍ෂය කිරීමට හැකියාව ලැබේ. සෝතාපන්න, සකදාගාමී, අනාගාමී හා අරහත් මග එල නුවණ අනුක්‍රමයෙන් ලැබී ආසව බිඳී යයි. බලන්න: ආසව. මූලාශ්‍ර: බු.නි: පටිසම්භිදා මග : 1 : 32. ආනන්තරික චිත්ත සමාධි ඥානය, පි. 202.

▼ වෙනත් මූලාශ්‍ර: 1. “ආනන්තරික සමාධිය යනු කුමක්ද? සෝතාපන්න මගේ, සකදාගාමී මගේ, අනාගාමී මගේ, අරහත් මගේ, යන මේ මාර්ග හතරෙන් ඕනෑම එකක් සඳහා කියන නමකි ආනන්තරික සමාධිය යන්න”. <https://dhamma.lk.ingreesi.com/2019/12/590.html>

▲ ආනන්ද තෙර -Ānanda Thera: බලන්න: උපග්‍රන්ථය:1

▲ අනාපත්ති- Anapaththi: අනාපත්ති ලෙසින් පෙන්වා ඇත්තේ යම් ඇවතක් පිලිබඳ වැරදි ලෙස ගැනීමය. ඇවැතක්, ඇවතක්-වරදක් නොවේයයි පැවසීම හා ඇවතක් නොවන දෙයක් ඇවතක් යයි පැවසීම. එමනිසා බොහෝදෙනාට අයහපත, දුක ඇතිවන බවද, සසුනේ පිරිහීමට හේතුවන බව බුදුන් වහන්සේ පෙන්වා ඇත. බලන්න: ඇවත සටහන: විස්තර පිණිස බලන්න: අංගු.නි: 1 නිපාතය: 12 අනාපත්තිවග්ගය.

▲ ආනාපාන සතිය-Mindfulness on in and out breathing ආනාපාන සතිය: හුස්ම ගැනීම පිටකිරීම පිලිබඳ සිහිය පැවැත්වීම, ආස්වාස-ප්‍රශ්වාසය පිලිබඳව සිහියෙන් හා නුවණින් යුතුව කරන භාවනාවය. ‘ආන’ යනු ආශ්වාසය වේ; ‘අපාන’ යනු ප්‍රශ්වාසය වේ. ආනාපානසතිය භාවනාවක් ලෙසින් වඩා ගැනීමෙන් මහත්ඵල මහා ආනිසංසය ලැබෙන බව බුදුන් වහන්සේ පෙන්වා ඇත. ගිරිමානන්ද සූත්‍රයේ ආනාපානසතිය සංඥාවක් ලෙසින් වඩාගැනීම විස්තර කර ඇත. විස්තර පිණිස බලන්න: ම.නි: ආනාපානසති සූත්‍රය හා ම.නි හා දී.ස.නි: සතර සති පටියාන සූත්‍ර හා සංයු.නි: ආනාපානසංයුත්තය.

▼ ආනාපානසති භාවනාව යහපත්ලෙසින් වඩාගැනීමෙන්, දුක ඇතිකරන බාහිරවිතක්ක (කාමරාග ආදී) ය සන්සිදේ, නිවන ලබාගැනීමට හැකිවේ යයි බුදුන් වහන්සේ පෙන්වා ඇත. මූලාශ්‍ර:බු.නි:ඉතිවුත්තක:3.4.6 අගුභානුදර්-ශී සූත්‍රය, පි. 453.

▼ බුදුන් වහන්සේ බහුලව කොට යෙදෙන විහරණය ආනාපානසති සමාධියය. එම විහරණය: ආරියවිහාර, බ්‍රහ්මවිහාර, තථාගතවිහාර ලෙසින් හැඳින්වීම සුදුසුය යි බුදුන් වහන්සේ පෙන්වා ඇත .(It is a noble dwelling, a divine dwelling, the Tathāgata’s dwelling). මූලාශ්‍ර:

සංයු.නි: (5-2):මහාවග්ග: ආනාපානසංයුත්ත:10.2.1 ඉච්ඡානංගල සූත්‍රය, පි.136, ESN:54: Anapanasamyutta: 11.1 Icchanangala, p. 2168.

▲ අනායුෂ- Anayusa: අනායුෂ ලෙසින් පෙන්වා ඇත්තේ ජීවත්වීමට ඇති කාලය, ආයුෂ කෙටිබවය. බලන්න: ආයුෂ. ආයුෂ කෙටිවීමට හේතු කරුණු: සතප්‍රයාකාරිවීම-කයට යහපත ඇතිලෙසින් අභාර නොගැනීම, ආභාරයෙහි මාත්‍රා නොමැතිවීම -පමණ නොදැනීම, අභාර යහපත් ලෙසින් දිරවා ගැනීමට නො හැකිවීම, නියමිත (සුදුසු) වේලාව තුළ පිණිස පානය පිණිස නොහැසිරීම, බ්‍රහ්මචාරී ජීවිතයක් නොගෙනයාම, ශිලසම්පන්න නොවීම ,පාපමිත්‍ර සේවනය. මූලාශ්‍රය:අංගු.නි: (3) 5 නිපාත: ගිලානවග්ග: 5.3.3.5 හා 5.3.3.6 සූත්‍ර, පි.258.

▲ අනාවරණ ඥානය - Anawarana Nana
අනාවරණ ඥානය ලෙසින් පෙන්වා ඇත්තේ තථාගතයන්ට පමණක් ඇති සර්වඥතා ඥානයය. එම නුවණ ආවරණයවී නොමැත, එනිසා අනාවරණ ඥානය වේ. “තථාගතයන් වහන්සේගේ සර්වඥතා ඥානය කවරේදයත්: හැම සංඛත අසංඛත දෙය නිරවශේෂ කොට දනී...අතීතයේවූ... අනාගතයේ සිදුවන... වර්තමානයේ ඇති සියල්ල දනී...” සටහන: මේ සූත්‍රයේ සර්වඥතා ඥාන විස්තරාත්මකව පෙන්වා ඇත. මූලාශ්‍රය: චූ.නි: පටිසම්භිදාමග්ග -1: මහාවග්ග, ඥානකතා: 72-73 අනාවරණ ඥානය, පි. 258.

▲ අනාවරණ ධම්ම- Non-Obstructive Dhamma: අනාවරණ ධම්ම ලෙසින් පෙන්වා ඇත්තේ සජ්ත බොජ්ඣංගයන්ය. ඒවා විමුක්තිය පිනිසවේ. මේ දහම් මගින් නිවර්ත යටපත්කර, යථා බව එළිකරන නිසා ඒවා අනාවරණ ධම්ම වේ. බලන්න: බොජ්ඣංග ධම්ම. මූලාශ්‍රය: සංයු.නි: (5-1):මහාවග්ග: බොජ්ඣංගසංයුත්තය: 2.4.4. අනාවරණ සූත්‍රය, පි. 216, ESN:46: Bojhangasamyutta: 34.4 Non Corruption sutta, p. 1769.

▲ අනාවිල සඛකප්‍යො (පාලි): පිරිසිදු සංකල්පනා- Purified intention දහමට අනුව අනාවිලසඛකප්ප යනු පිරිසිදු වේතනා ඇතිබවය- සම්මා සංකල්පය. එනම්, කාම, ව්‍යාපාද, භීංසා විතක්ක ප්‍රභීණය කර ඇතිබවය. මේ ගුණ ඇත්තේ ආර්යන්ටය.බලන්න: ආර්ය වාසස්ථාන. සටහන: පා.සිං.ග: පි. 59: අනාවිල: නොකැළඹුණු, වංචල නොවන, මඛරහිත, කෙළෙස් රහිත”.

▼ ආර්යෝ, වැරදි සංකල්පනා- කාම, ව්‍යාපාද, භීංසා- බැහැර කර ඔවුන්ගේ සංකල්පනා පිරිසිදු කර ගෙන ඇත: “කථංඤ්ච භික්ඛවෙ, භික්ඛු අනාවිල සඛකප්‍යො හොති. ඉධ භික්ඛවෙ භික්ඛුනා කාමසඛකප්‍යො... බ්‍යාපාදසඛකප්‍යො... විභීංසාසඛකප්‍යො පභීනො හොති, එවං බො භික්ඛවෙ, භික්ඛු අනාවිල සඛකප්‍යො හොති”. (Here, a bhikkhu has abandoned sensual intention, intention of ill will, and intention of harming. It is in this way that a bhikkhu has purified his intentions) මූලාශ්‍ර: අංගු.නි: (6):10 නිපාත: 10.1.2.9-10 පයම ආර්යවාස හා දෙවෙනි අර්යවාස සූත්‍ර, පි.82-84, EAN:10: 19.9 & 20.10 Abodes of the Noble Ones, p. 498-499.

▲ අනාර්යමග-Anariyamaga: අනාර්ය මග ලෙසින් පෙන්වා ඇත්තේ ආර්ය මගට විරුද්ධ මගය: මිථ්‍යාදිට්ඨිය ගැනීමය. බලන්න: ආර්යමග

▲ අනාර්ය අටමග- Ignoble eightfold path: අනාර්ය අටමග යනු ආර්ය අටමගට විරුද්ධමගය, මිථ්‍යාදිවිධිය ආදී අංග අට ගැනීමය.

▲ අනාර්ය ධොවනය- ignoble washing: අනාර්ය ධොවනය- සේදීම, අවැඩදායකබව මෙහි පෙන්වා ඇත. දකුණුදිග පිහිටි (ඉන්දියාවේ) ගමක් වැසියන්, තමන්ගේ මියගිය නැදෑයන් භූමදානය කරති. මළකඳ දිරාගිය පසු, ඔවුන් ඒ තැන භාරා මිණිඇට ගෙන, ඒවා සෝදා පවිත්‍ර කර ඒවාට මල් සුවඳ දුම් ආදියෙන් පුජාකරති. නැකත් ශාස්ත්‍රයට අනුව, ශුභ වේලාවක් පැමිණිවිට, ඔවුන් ඒ ඇට රැගෙන හඬමින් විලාප දෙති. ඉන්පසු නැකතට අනුව අහාර පාන ආදිය ගෙන, නැටුම් වැයුම් ආදිය රභ දැක්වීම් කරති. බලන්න: EAN: note 2146, p. 683. එම ධොවනය තමන් වහන්සේ ප්‍රතික්ෂේප නොකරණ බව, එහෙත් එවැනි අනාර්ය වූ, පහත්වූ, අවැඩදායකවූ සේදීම මගින් අර්-ථයක්- ආධ්‍යාත්මික මගේ දියුනුවක් නොවන බව බුදුන් වහන්සේ පෙන්වා ඇත. බලන්න: ආර්ය ධොවනය. මූලාශ්‍ර:අංගු.නි: (6)10 නිපාත, සමණසඤ්ඤා වග්ග: 10.3.1.7. ධොවන සූත්‍රය,පි.416, EAN:10: 107-7 Dhovana, p.542.

▲ අනාර්ය පර්යේෂණය -Ignoble search: දහමට අනුව අනාර්ය පර්යේෂණය යනු ආර්ය නොවන සෙවීම: ආධ්‍යාත්මික ජීවිතය ගැන නො සෙවීම යයි බුදුන් වහන්සේ පෙන්වා ඇත. “ මේ ලෝකයෙහි ඇතැම් පුද්ගලයෝ, තමන් ජාතිය ස්වභාවය ... ජරාව ස්වභාවය ව්‍යාධිය ස්වභාවය... තමන් මරණය ස්වභාවය ඇතිව සිටින්නේ, ජාතිය... ජරාව... ව්‍යාධිය ...මරණය ස්වභාවය ඇති දෙයක් ගැනම සොයයි, තෙමේ ශෝකය ඇතිවසිටින්නේ, ශෝකය ඇති දෙයක් ගැනම සොයයි, තෙමේ කෙලෙස් ඇතිවසිටින්නේ, කෙලෙස් ඇති දෙයක් ගැනම සොයයි”. එලෙස තමන් ජාති, ජරා, මරණ ආදියට බැස ගෙන, එම ස්වභාවයම ඇති වෙනත් අය සොයමින් සසර පුරා සැරිසැරීම, දුක් ඇති කරයි, සසර දික්කරගනී. මූලාශ්‍ර:ම.නි:(1)1.3.6 අරියපර්යේසනසූත්‍රය,පි.414,EMN: 26,The Noble Search, p. 242.

▲ අනාර්ය වෝභාර - Ignoble Declaration: අනාර්ය වෝභාර යනු ආර්ය නොවන- මිථ්‍යා ප්‍රකාශයන්ය: 1) අදෘෂ්ටයෙහි දෘෂ්ටවාදිත- නොදැක දුටු බව කීම 2) අශ්‍රැතයෙහි ශ්‍රැතවාදිත- නොඅසා ඇසුබව කීම 3) අමුත්තයෙහි මුත්තවාදිත- දැනීමක් නැතිව දැනීම ඇතිබව කීම 4) අවිඤ්ඤයෙහි විඤ්ඤාත්වාදිත- විඤ්ඤානයෙන් නොවිඳ, විදිනලදබව කීම 5) දැක, නුදුටු බව කීම 6) අසා, නොඇසු බව කීම 7) දැනීමක් ඇතිව නොදැනුණා යයි කීම8) විඳ, නොවින්ද යයි කීම. (Saying that one has seen what one has not seen, saying that one has heard what one has not heard, saying that one has sensed what one has not sensed, saying that one has cognized what one has not cognized. There are these four ignoble declarations). මූලාශ්‍ර:අංගු.නි: (2): 4 නිපාත: 4.5.5.8 අනාර්යවොභාර සූත්‍ර2 කි, පි. 494, EAN:4: 250.8 Declarations-suttas, p. 231.

▲ අනාර්ය සුඛය-Anariyasukha: ආර්යනොවන-පාතග්ජනායා විදින කම්සුව-සැපය මින් අදහස්කරයි. මූලාශ්‍රය: අංගු.නි: (1): 2 නිපාත: සුඛවග්ග සූත්‍ර, පි.192.

▲ අනාසවසුඛය-Anasawasukha: අනාසවසුඛය ලෙසින් පෙන්වා ඇත්තේ ආසව-ආශ්‍රව රහිත සිතට ඇතිසුවයය. රහතන්වහන්සේට ඇති සුවයය. මූලාශ්‍රය: අංගු.නි: (1): 2 නිපාත: සුඛවග්ග සූත්‍ර, පි.192

▲ අනාරිය සුඛල්ලිකානුයෝගය-Anariya sukallikaanuyoga සාමාන්‍ය පුහුදුන් මිනිසා සේවනය කරන කාමසේවනය මින් අදහස්කරයි. මෙය දහම් මග වැඩිම පිණිස හිතකරනොවේ. බලන්න:සුඛල්ලිකානු යෝගය. මූලාශ්‍ර: දීඝ.නි:(3) 6.පාසාදිකසූත්‍රය-ඡේදය:17,පි. 210, EDN:29.The delightful discourse-Para:23,p. 318.

▲ අනාසව ධම්ම හා සාසව ධම්ම - The taintless Dhamma & the tainted Dhamma: අනාසව ධම්ම යනු කෙළෙස් ඇතිනොකරන දහමය, එනම් සම්මා මගය. සාසව ධම්ම යනු කෙළෙස් ඇති කරන (ආසව ඇතිකරන) දහමය, එනම් මිථ්‍යා දිට්ඨිය ගැනීමය. මූලාශ්‍ර: අංගු.නි: (6): 10 නිපාත: සාධු වග්ග: 10.3.4.6 සාසව සූත්‍රය, පි.470, EAN: 10: Good, p.548.

▲ අනිච්ච, දුක්ඛ හා අනාත්ම: පාලි: අනිච්චං දුක්ඛං අනත්තං- Impermanent, suffering, not-self: ත්‍රිලක්ෂණය ලෙසින් දක්වා ඇති අනිච්ච දුක්ඛ හා අනාත්ම දහම බුදුදහමේ මූලික සිද්ධාන්තයන්ය. බලන්න:ත්‍රිලක්ෂණය. ශබ්දකෝෂ: පා.සිං.ශ:පි. 58: “අනාත්ම: ආත්මය නොවන්නේ අනාත්මනම්. එයතමන් වශයෙනි නොපවත්නාවූ අරුතෙන්ද ද ස්වාමියෙක් නැති අරුතෙන්ද ද ශුන්‍යතා අරුතෙන්ද ආත්මය ප්‍රතික්ෂේප කරන යන අරුතෙන්ද අනාත්ම නම්” පි.59: “අනිච්ච: නිත්‍ය නොවන, සැමකල්හි නොපවතින”. පි.321: දුක්ඛ: දුක්...දුක්ඛඛන්ධ: දුක්ඛය, දුක් ගොඩ...”. B.D: p.12: “Anattā: Not-self, Non-ego...impersonality is the last of the 3 characteristics of existence. p. 14: “Anicca: Impermanent- is the 1st of the 3 characteristics of existence, the other 2 are suffering- dukkha & not-self-anattā. Impermanence is a basic feature of conditioned phenomena be they material or mental...” p.54: “Dukkha: Pain, painful feeling, which may be bodily and mental...”.

▼ අනිච්ච දුක්ඛ හා අනාත්ම බව අවබෝධ කරගැනීම: අභ්‍යන්තර සය ඉන්ද්‍රියන් -සලායතන: ඇස, කණ, නාසය, දිව, කය හා මනස යන සය ඉන්ද්‍රියන් හා ඒවා මගින් අල්ලා ගන්නා බාහිර අරමුණු 6 : රූප, ශබ්ද, ගඳසුවද, රස, පහස, දහම් කරුණු යන මේ හැම අනිච්ච ස්වභාවය ගනී. යමක් අනිච්චනම් එය දුක්ඛය. යමක් දුක්ඛ නම් එය අනාත්මයය. යමක් අනාත්මනම් එය: ‘මෙය මගේ නොවේ, මෙය මම නොවෙමි, මෙය මගේ ආත්මය නොවේ’ යයි යථාබව මනා නුවණින් දැකිය යුතුවේ. එලෙස දකින ආර්ය ශ්‍රාවකයා, සය ඉන්ද්‍රියන් කෙරෙහි කලකිරේ; කලකිරීම- නිබ්ද්දාව නිසා විරාගය ඇතිවේ, විරාගය නිසා නිරෝධය- විමුක්තිය ඇතිවේ. සටහන්: * බුදුන් වහන්සේ පෙන්වා ඇත්තේ: අතීතයේ පැවති, අනාගතයේ පහළවන, වර්-තමානයේ පවතින සය ඉන්ද්‍රියන් හා බාහිර අරමුණු 6 : අනිච්චය දුක්ඛ අනාත්ම යයි නුවණින් දැකිය යුතු බවය. ** දහම් කරුණු (මනසට හසුවන අරමුණු-mental phenomena) ලෙස පෙන්වා ඇත්තේ තුන්ලෝකය: කාම,රූප හා අරූප ලෝක 3 පිලිබඳ අරමුණු ය-බලන්න: ESN: note: 4, p.1354 ** ශීර්මානන්ද සූත්‍රයේදී

අනිච්ච හා අනාත්ම සංඥා ආවර්-ජනය කරණ ආකාරය පෙන්වා ඇත .
බලන්න: භාවනා. මූලාශ්‍ර: සංයු.නි: (4): සලායතනසංයුත්ත: අනිච්ච
වග්ග සූත්‍ර-12 , පි. 28, ESN:35: Salayatanasamyutta: The
Impermanent, p. 1219, සංයු.නි: (3): ඛන්ධසංයුත්ත: සූත්‍ර, පි.65,
ESN:22: Khanda Samyutta: Impermanent: suttas, p. 1018.

▼ වෙනත් සූත්‍ර මූලාශ්‍ර: 1. සංයු.නි: ඛන්ධසංයුත්තයේ අනිච්ච වග්ගයේ
සූත්‍ර. 2. සංයු.නි: සලායතන වග්ග: වේදනා සංයුත්තයේ අනිච්ච වග්ගයේ
සූත්‍ර.

▼ අනිච්ච දුක්ඛ හා අනාත්ම බව (ත්‍රිලක්ෂණය) අවබෝධ කරගැනීමේ
අනුසස්: මෙහි අනුසස් 6 ක් පෙන්වා ඇත: 1) සියලු සංඛාරයන්හි
ත්‍රිලක්ෂණය දකින පුද්ගලයා දහමට අනුකූලවූ අවබෝධය ලබාගනී
(අනුලෝමඤාන්තිය ඇතිවීම-will possess a conviction in conformity
with the teaching) 2) අනුලෝමඤාන්තිය ඇතිවිට, නියතලෙසින්ම
කුසල දහමේ සමන්තාගතවේ (සමාක්තව නියාමය- the fixed course of
rightness) 3) සමාක්තව නියාමය ඇතිවිට: සෝතාපන්නබව ඇතිවේ 4)
...සකදාගාමී බව ඇතිවේ 5)...අනාගාමීබව ඇතිවේ 6)...අරහත්බව
ඇතිවේ. මූලාශ්‍ර:අංගු.නි: (4) 6 නිපාත:ආනිසංසවග්ග: 6.2.5.3-6.2.5.5
සූත්‍ර 3 කි, පි.272, EAN:6: 98.3 Impermanent, p.363.

▼ වෙනත් මූලාශ්‍ර: 1. **“The Three Signata: Anicca, Dukkha, Anattā”**
by Dr. O.H. de A. Wijesekera, BPS: Wheel 20, 2008. 2. **“The Three
Basic facts of Existence I: Impermanence (Anicca)-Collected
Essays”**, BPS: Wheel 186-187, 2008. 3. **“The Three Basic facts of
Existence II: Suffering (Dukkha) - Collected Essays”**, BPS: Wheel
191-193, 2006. 4. **“The Three Basic facts of Existence III:
Egolessness (Anattā) - Collected Essays”**, BPS:Wheel 202-204,
2008. 5. **“Anattā and Nibbāna Egolessness and Deliverance”** by
Nyanaponika Thera, BPS: Wheel 11, 2008.

▲ අනිච්ච: පාලි: අනිච්චං- Impermanent: අනිච්ච හෙවත් අනිත්‍යබව-
වෙනස්වියනබව-විපරිනාමය, බුදුදහමේ ත්‍රිලක්ෂණය යනු, ධර්මයේ මූලික
සිද්ධාන්තයේ පළමු ධර්මතාවය ය.

▼ අනිච්චබව අවබෝධය විමුක්තිය පිණිසය: බුදුන් වහන්සේ පෙන්වා
ඇත්තේ:රූපය, වේදනාව, සංඥාව, සංස්කාර හා විඤානය (පංච උපාදාන
ස්කන්ධයම) අනිත්‍ය බවය. ඒබව නුවණින් අවබෝධ කරගත් ආර්ය
ශ්‍රාවකයා ඒ සියල්ල ගැන කලකිරේ, කලකිරීම නිසා ඒවාට නොඇලේ.
නොඇලීම නිසා- විරාගය නිසා (කෙලෙසුන්ගෙන්) මිදෙයි. එවිට,
මිදුනබව (විමුක්තිය) මෙසේ නුවණින් අවබෝධ කරගනී (ප්‍රත්‍යාවේක්ෂා
ඤානයෙන්): ‘ජාතිය අභවරවිය, මග බඹසර වැස නිමාකර ගනිමි, (නිවන)
පිණිස කලයුතු හැම කරනලදී. රහත්බව පිණිස වෙනත් කලයුතු දෙයක්
නොමැත’. “රූපං භික්ඛවෙ අනිච්චං, වේදනා... සඤ්ඤා... සඛබාරා...
විඤ්ඤාණං අනිච්චං. එවං පසංසං ...සුත්ථා අරියසාවකො රූපසම්මපි...
වේදනාසපි... සඤ්ඤාසපි... සඛබාරෙසුපි... විඤ්ඤාණසම්මපි නිබ්බිදුති.
නිබ්බිදං විරජ්ජති, විරාගා විමුච්චති, විමුක්තසම්මි විමුක්තමිති ඤාණං හොති:
බිණ්ණා ජාති වුසිතං බ්‍රහ්මචරියං කතං කරණියං නාපරං ඉත්තකායාති
පජානාතීති”. මූලාශ්‍ර: සංයු.නි: (4): සලායතනසංයුත්ත: අනිත්‍ය වග්ග:

1.1.2.1.අනිත්‍ය සූත්‍රය, පි. 66, ESN:35: Salayatanasamyutta: 12.1 Impermanent, p. 1018.

▲ අනිච්ච සංඥාව: පාලි: අනිච්චසංඥා- perception of impermanence: අනිච්ච සංඥාව ලෙසින් පෙන්වා ඇත්තේ සියලු ලෝකයේම සකස්වූ ධර්-මතා වෙනස්වී නැතිවී යන ස්වභාවය මෙනෙහි කිරීමය. නිවන සාක්ෂාත් කර ගැනීමට උපකාර කරගන්නා භාවනා ක්‍රමයකි. බලන්න: දස සංඥා.

▼ අනිච්ච සංඥාව මෙනෙහි කිරීම: බලන්න: භාවනා

▼ අනිච්ච සංඥාව බහුලව වඩා ගැනීමෙන් සියලු කාම රාග, සියලු රූපරාග, සියලු භවරාග, සියලු අවිද්‍යාව, සියලු අස්මිමානය ප්‍රතිණය වේ. සටහන: කාම රාගය, අනාගාමී බව ලැබීමෙන් පහවේ, භවරාග, අවිද්‍යාව, අස්මිමානය අරහත්වය මගින් පහවේ. බලන්න: ESN: note: 215, p. 1198. මූලාශ්‍ර: සංයු.නි: (3): බන්ධසංයුත්ත: 1.2.5.10 අනිච්චසංඥා සූත්‍රය, පි. 294, ESN:22: Khandasamyutta: 102.10 Perception of Impermanence, p. 1093.

▲ අනිච්චානුපස්සි- Mindful reflection of Impermanent මෙය අනුසති භාවනාවකි. සැදැහැයෙන් පැවිදිවූ කුල පුත්‍රයන්ට සුදුසු භාවනාවක් යයි බුදුන් වහන්සේ වදාළහ. පංච උපාදානස්කන්ධයේ අනිච්චබව මෙනෙහි කරන භාවනාවකි, එම අනුසතිය යහපත් ලෙස දියුණු කරගැනීමෙන් සියලු දුකෙන් මිදේ යයි මෙහි පෙන්වා ඇත. මූලාශ්‍රය: සංයු.නි: (3) බන්ධසංයුත්ත:කුක්කුලවග්ග: 1.3.4.12 අනිච්චානුපස්සි සූත්‍රය, පි.348.

▼ අනිච්චානුපස්සි වඩන ලෝකයට ආහුණෙයා, පාහුණෙයා වන උතුම් පුද්ගලයන් 7 ක් ගැන මෙහි විස්තර කර ඇත. මූලාශ්‍රය:අංගු.නි: (4) 7 නිපාත:අනුසයවග්ග: 7.1.2.6 අනිච්චානුපස්සි සූත්‍රය, පි.318.

▲ අනිකේතසාරි- Roam without an abode: අනිකේතසාරි යනු ගෙයක් නොමැතිව, කෙළෙස් නොමැතිව හැසිරෙන මුණිවරයා. බුදුන් වහන්සේ හඳුන්වන පදයකි. මහාකච්චාන තෙරුන් මෙසේ වදාළහ: “ කෙනෙක් කෙසේනම් නිවසේ නො හැසිරෙන්නා වේද? (අනිකේතසාරි)- අභ්‍යන්තර සලායතන මගින් බාහිර අරමුණු (නිමිති) අල්වානොගෙන, සියළු කාම තණ්හා ප්‍රහීනය කළ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ අනිකේතසාරිවේ” මූලාශ්‍ර: සංයු.නි: (3): බන්ධසංයුත්ත: භාලිද්දිකානි සූත්‍රය, පි. 42, ESN: 22: Kahandasamyutta, 3.3 Haliddkani, p. 1011.

▲ අනිතික ධම්ම-Anitika Dhamma: අනිතික ලෙසින් පෙන්වා ඇත්තේ නිදුක්බවය. අනිතික ධම්ම නම් නිදුක්ස්වභාවය ඇති දහමය, එනම් නිවනය, නිවන් මගය. මූලාශ්‍රය:සංයු.නි: (4) සලායතනවග්ග: අසංඛන සංයුත්ත: 9.2 අනිතික හා අනිතික ධම්ම සූත්‍ර, පි.688.

▲ අනිදර්ශන විඤානය- Non manefestive consciousness: අනිදර්ශන විඤානය යනු විඤානය නො පිහිටන තැනය, විඤානය දැකීමට නොහැකි තැනය. එනම් නිවනය. බලන්න: නිවන.

▲ අනිමිත්ත වෙනෝවිමුක්තිය: පාලි: අනිමිත්තා වෙනෝවිමුක්ති- mark less liberation of the mind: අනිමිත්ත වෙනෝ විමුක්තිය නිස්සාරණිය ධාතු 6 න් එකකි. අනිමිත්ත යනු නිමිති අල්වා නොගැනීමය. එනම්, විඤානය නිමිතිකරා ඇදියාමෙන් මුදවා ගැනීමය. නිවන ලබා ගැනීමට

පිහිටවන විමොක්ක දොරටු 3 න් එකකි, වේතෝවිමුක්තියකි. බලන්න: නිස්සාරණිය ධාතු, විමොක්ක, වේතෝවිමුක්තිය. සටහන: අටුවාවට අනුව මේ විමුක්තිය බලවත් විදර්ශනාවකි (බල විපසසනා). මේ විමුක්තිය ඇතිවිට රාග නිමිති, රූප නිමිති, නිත්‍ය නිමිති (ස්ථිර) (the marks of lust, the marks of form, and the marks of permanence etc.) විඥානය විසින් අල්ලා නොගන්නා නිසා, එය, අරහත්ඵලය ලැබීමය යි ද (අරහත්ඵලසමාපත්ති) පවසයි . බලන්න:EAN: note: 1266, p. 643.

▼සියලු නිමිති (රූප නිමිති ආදී) අල්වා නොගැනීම අනිමිත්ත වෙතෝවිමුක්තිය ය : නිසාරණං හෙතං... සබ්බ නිමිත්තා නං යදිදං අනිමිත්තා වෙතෝවිමුක්තී ති- It is the escape from all marks, namely, the markless liberation of the mind). මූලාශ්‍ර: අංගු.නි: (4): 6 නිපාතය: 6.1.2.3 නිස්සාරණිය සූත්‍රය, පි. 40, EAN:6: 13.3 Escape, p. 321.

▲අනිමිත්ත සමාධිය- Sign less concentration: අනිමිත්ත සමාධිය, නිවනට මගකි. බලන්න: විමොක්ක දොරටු තුන. මූලාශ්‍ර: සංයු.නි: (4): අසංඛතසංයුත්ත:9.2.7 අනිමිත්තසමාධි සූත්‍රය, පි. 667, ESN:43: Asnkathasamyutta: Concentration-vii, p. 1509.

▲ අනිමිසලෝචන පුජාව - Animisalochna pujawa: අනිමිස යනු ඇසපිය නොගැසීමය. බුදුන් වහන්සේ, සම්බෝධිය ලබා දෙවන සතියේදී, තමාහට පිහිටවූ බෝධි රුක දෙස බලා කෘතඥතාව දක්වමින් කළ පුජාව අනිමිස ලෝචන පුජාව ලෙසින් හඳුන්වයි. මෙය බෞද්ධයන්ගේ පිළිගැනීමකි. මේ පිළිබඳව සූත්‍ර දේශනාවන්හි සටහනක් නැත. බලන්න: උපග්‍රන්ථය:6, සත්සතිය. ශබ්දකෝෂ: පා.සිං.ශ: පි. 60: “අනිමිස ලෝචනපුජා: තථාගතයන් වහන්සේ බුදුව දෙවන සතියේහිදී අනිමිස ලෝචනයෙන් කළ බෝධි පුජාව”. සටහන: පුජා නාරද හිමි මෙසේ පවසයි: “මේ ස්ථානයේ අශෝක මහා රජු විසින් ‘අනිමිසලෝචන වේනිය’ ඉදි කරනලදී. අදද ඒ සෑය එහි දැකිය හැකිය”. බලන්න: සිංහල දීපවංශය-සම්පාදක: වන්ද්‍රදාස කහඳව ආරච්චි, පි. 31.

▲ අනිස්සික සීලය- Anissitasila: ශීලය නිශ්චිතව නොගෙන, පුරන ලෝකික ලෝකෝත්තර සීලය මින් අදහස්කරේ. බලන්න: ශීලය

▲ අනිස්සිතෝච විහරති- Dwell with independent: අනිස්සිතෝච විහරති යනු ලෝකයට ඇති ඇලීම හා ගැටීම නැතිව නිදහස්ව වාසය කිරීම. පරාධීනව නොව, ස්වාධීනව සිටීමය. මගඵල ලැබූ උතුමන්ගේ විහරනයකි. සටහන්: * සතිපට්ඨාන සූත්‍රයේදී කායානුපස්සනාව ආදී සෑම අනුපස්සනාවක් අවසානයේදීම, යෝගියා “ අනිස්සිතෝච විහරති න ච කිඤ්චි ලෝකේ උපාදියති” යයි දක්වා ඇත. ** One is independent (anissito) of the dependencies of craving and views, and fully quenched by the quenching of defilements (kilesaparibbāna) බලන්න: ESN: note: 27, p. 503. ** බු.නි: සුත්තනිපාත: ද්විකානුපස්සනා සූත්‍රයේ, මෙය නිවන පිණිස වැඩිය යුතු භාවනාවක් ලෙසින් පෙන්වා ඇත.

▲අනුකම්පාව-Compassion: අනුකම්පාව, දයාව-කරුණාව, ලෙසින්ද පෙන්වා ඇත. ආවාසයක වෙසෙන සංඝයා, ගිහියන් පිළිබඳව පස් ආකාරයකින් අනුකම්පාවෙන් කටයුතු කරති: 1) ඔවුන් අධිශීලයෙහි සාමදාන් කරවයි 2) වතුසත්‍ය ධර්ම යෙහි පිහිටවයි 3) ගිලන්ව සිටින්නන් නම් ඔවුන් වෙත එළඹී, සිහිය පිහිටුවා ගැනීමට උපදෙස් දෙයි 4) වෙනත්

පළාත් වලින් වැඩිහිටි සංඝයා පැමිණිවිට එබව ඔවුන්ට දන්වා පින් කරගැනීමට අවස්ථාව සලසා දෙයි 5) ඔවුන් දෙන ප්‍රණීත හෝ අප්‍රණීත බෝජන සතුවන් පිළිගනී. මූලාශ්‍ර: අංගු.නි: (3): 5 නිපාත: 5.5.4.5 අනුකම්පක සූත්‍රය, පි. 450, EAN: 5: 235.5, Compassionate, p. 309.

▲ අනුධර්ම- Anudhamma: ධම්මානුධම්ම පටිපදාවට පිළිපත් සංඝයා, විහරණය කරන දහම අනුධර්ම වේ: පංච උපාදානස්කන්ධය : 1) ගැන නිබ්ද්දාව සහිතව වාසය කිරීම 2) එහි අනිච්ච බව මෙනෙහි කිරීම 3) එහි දුක්බව මෙනෙහි කිරීම 4) එහි අනත්ත බව මෙනෙහි කිරීම. එසේ විහරණය කිරීමෙන් යළි උපත නවතා, දුකෙන් මිදිය හැකිය යි බුදුන් වහන්සේ පෙන්වා ඇත. මූලාශ්‍ර: සංයු.නි: (3): බන්ධසංයුත්ත: අනුධම්ම සූත්‍ර 4 කි, පි. 97, ESN: 22: Khandasamyutta:39.7 In accordance with the Dhamma-4 suttas, p. 1029.

▲ අනුවණ- Unwise: අනුවණ ලෙසින් පෙන්වා ඇත්තේ, ධර්මය අවබෝධ කරගැනීමට ප්‍රඥාව නැතිබවය. අනුවණ කම අකුසල ඇතිකිරීමට හේතුවේ. අනුවණ පුද්ගලයා, බාලයා ලෙසින්ද හඳුන්වයි. බලන්න: අකුසල, ප්‍රඥාව, බාලයා.

▲ අනුසතිය: පාලි: අනුසෂති -Recollections: යම් දහම් කරුණක් පිලිබඳ සිහිකිරීම, නිතර නිතර මතකයේ තබා ගැනීම, ආවර්ජනය අනුසතියය. ආධ්‍යාත්මික මග වඩා ගැනීමට උපකාරිවේ. අනුසති භාවනා නිවන පිණිස පවතී. බලන්න: අනුසති භාවනා. ශබ්දකෝෂ : පා.සි.ග: පි.72: “අනුසෂති: සිහිකිරීම, ආවර්ජනා කිරීම, අනුසසරණ: මෙනෙහිකිරීම” B. D: p. 17: “Recollection, contemplation, meditation”.P.T. S: p.113: “Anussati: remembrance, recollection, thinking, mindfulness”.

▼ ගිහි ශ්‍රාවකයන් අනුසති දහම් සිහිපත්කරමින් වාසය කිරීම යහපත්යයි බුදුන් වහන්සේ වදාළහ. අනුසති වඩන විට සිත කෙළෙස්වලින් මිදී සමනයවේ. පෘතග්ජන ලෝකයා සමග සමසිත් ඇතිව, නිදුකින් වාසය කිරීමට හැකියාව ලැබේ. මූලාශ්‍ර: අංගු.නි: (6):11නිපාත: 2 අනුසති වගග: 11.2.1, මහානාම සූත්‍රය, 11.2.2 දුතිය මහානාම සූත්‍රය, පි.645-654 හා 11.2.3 නන්දිය සූත්‍රය,පි.658, EAN- 11: Recollection, 11.1 Mahanama, 12.1 Mahanama (2), p.570, 13.3. Nandiya, p.571, අංගු.නි: (1) 16: එකධම්මපාලිය, පි.100, EAN: 1: One thing, p. 47.

▼ වෙනත් මූලාශ්‍ර: 1. “නැවත නැවත සිහිකිරීම අනුස්සතිවේ. අනුස්සති දස වදැරුම්වේ. බුද්ධානුස්සතිය ...උපසමානුසතිය ආදීවූ: සද්ධර්ම කෝෂය, පි. 232.

▲ අනුසති භාවනා-Anussathi bhavana: දහම් අරමුණක් පිළිබඳව සිත එකඟකර, ඒ අනුව සමාධිය වඩා ගැනීම අනුසති භාවනාවය. අනුසති භාවනා වැඩීම නිවනට මගය යි බුදුන් වහන්සේ වදාළහ. සටහන්: * විවිධ අනුසති භාවනා: 1 බුද්ධානු සතිය, 2 ධම්මානු සතිය, 3 සංඝානු සතිය, 4 ශිලානු සතිය, 5 වාගානු සතිය, 6 දේවතානු සතිය, 7 කලණමිතුරු ගුණ සිහිපත්කිරීම, 8 ආනාපාන සතිය, 9 මරණ සතිය, 10 අසුභානු සතිය, 11 උපසමානුසතිය, 12 කායගතා සතිය. බලන්න: භාවනා. ** 1-6 දක්වා අනුසති පිළිබඳව: බලන්න: අංගු.නි: (4): 6 නිපාත: ආභුතෙය්‍යා වග්ග හා අනුත්තරිය වග්ග: අනුස්සතිට්ඨාන සූත්‍රය.

▲ අනුසය: පාලි: අනුසයා- Underlying Tendencies -latent tendency

අනුසය, ප්‍රවණතා, නැඹුරුකම්, නිදිගත් කෙලෙස් (latent dispositions, Inclinations predispositions, sleeping along) ලෙසින්ද හඳුන්වයි. ධර්මයේ අනුසය ලෙසින් පෙන්වා ඇත්තේ සිතට යටින් ඇති, කෙලෙස්වලට ඇති නැඹුරුකම් වලටය. සිතයට නිදාගෙන සිටින ප්‍රවණතාවන්ටය- කෙලෙස්වලටය. (which conveys a sense of something that “lies latent”, a dormant disposition or proclivity of the mind). අපගේ සිතතුළ අප්‍රකටව- යටපත්ව, නැත්නම් නිදාගෙන සිටින කෙලෙස් අනුසය වේ. නිදසුනක් ලෙසින් පෙන්වා ඇත්තේ අළුයට ඇති ගිණි අඟුරුමෙන් අනුසය සිත තුළ අකර්-මනාව සිටියත්, යම් සුළඟක් ඇතිවුවිට ගිනි පුපුරු ඇතිවී, ගිනිදැල් මතු වී ඉහලට නගින සේ, අවස්ථාව ඇතිවුවිට අනුසය එළියට පැමිණෙන බවය. නැවත නැවත එම කෙලෙස් මතු වී සිතේ පැලපදියම් වේ. මේවා අනුසය ධර්මතා වන්නේ එමගින් යළි උපතක් පිණිස කරුණු සකස් කර දෙන නිසාය. ශබ්දකෝෂ : පා.සි.ශ: පි.73: ‘අනුසය: සත්කයන්ගේ සිත්තුළ නැවත නැවත උපදනා කෙලෙස් සත්දෙන...’. B.D: p. 42: ‘Underlying Tendencies: 7 proclivities, inclinations or tendencies...’. P.T.S: p. 111: ‘Underlying Tendencies: the persistence of a dormant or latent disposition, predisposition...’

▼ බුදුන්වහන්සේ අනුසය ධර්ම හතක් (සප්ත අනුසය) පෙන්වා වදාලේ ආධ්‍යාත්මික ජීවිතයේ -බ්‍රහ්මචරියාවේ පරමාර්ථය නම් අනුසය ප්‍රභාණය කිරීමය-සහමුලින්ම උපුටා දැමීම බවය: “...සත්තනං හිකබ්වෙ අනුසයානං පභානාය සමුච්ඡදාය බ්‍රහ්මචරියං වූසසති. කතමෙ සත්තනං: කාමරාගානුසයො, පටිඝානුසයො, දිට්ඨානුසයො, විචිකිච්ඡානුසයො, මානානුසයො, භවරාගානුසයො, අවිජ්ජානුසයො...”. 1) කාමරාගානුසය- kāmārāgānusayo : කාම රාගය පිළිබඳව සිත යට ඇති ආශාව (underlying tendency to sensual desire). පංචකාමයට සිත යටවී යාම කාමරාගානුසය ඇතිවීමට මූලික හේතුව වේ. 2) පටිඝානුසය - paṭiḡhānusayo : ව්‍යාපාදය- තරඟ ගැන සිත යට ඇති කැමැත්ත (underlying tendency to aversion). කිසියම් දෙයක්, පුද්ගලයෙක් ගැන අකමැත්තක්, ගැටීමක් ඇතිවීම පටිඝානුසයට මුල්වේ. 3) දිට්ඨානුසය - diṭṭhānusayo : වැරදි දිට්ඨි (මිථ්‍යාදිට්ඨි) පිළිබඳව යටි සිතේ රැඳී පවතින මත (underlying tendency to wrong views). සක්කායදිට්ඨිය නිසා සිතේ ඇති කර ගන්නා විවිධ මත නිසා දිට්ඨානුසය ඇතිවේ. 4) විචිකිච්ඡානුසය- vicikicchānusayo : ධර්මතා ගැන යටි සිතේ රැඳී ඇති සැක (underlying tendency to doubt-uncertainty) බුද්ධ ධර්ම සංඝ ආදීවූ අටස්ථාන පිළිබඳ විශ්වාසය නොමැතිවීම විචිකිච්ඡානුසයට පදනමය. 5) මානානුසය-mānānusayo: මානය-මමත්වය ගැන යටි සිතේ රැඳී පවතින අදහස්. (underlying tendency to conceit). මානය, අභංකාරය (pride) ලෙසින්ද පෙන්වා ඇත. 6) භවරාගානුසය- bhavarāgānusayo: යළි යළි ඉපදීමට යටි සිතේ ඇති ආශාව. (underlying tendency to passion for continuation). එනම් කාමභවය, රූපභවය හා අරූප භවයන්හි යළි උපත ලබාගැනීමට ඇති ආශාව භවරාගානුසයට මූලික හේතුව වේ. 7) අවිජ්ජානුසය- avijjānusayo : (අවිද්‍යාව) වතුසත්‍ය නොදැනීම පිළිබඳව යටි සිතේ රැඳී

පවතින අදහස් (underlying tendency to ignorance). ආර්ය සත්‍ය -
 චතුරාර්ය සත්‍යය ගැන ඇති අනවබෝධය අවිච්ඡානුසයට පදනම වේ.
 බුදුන් වහන්සේ වදාළේ තල්ගසේ මුල, සහමුලින්ම සිද දමා විනාශ කරණ
 ලෙසින් සියලු අනුසය ප්‍රභාණය කල හික්මුව: තණ්හාව සිද, සංයෝජන
 ගලවා, මානය සහමුලින්ම නැතිකර, සසර දුකින් මිදුන උතුමෙක් බවය:
 (තල්ගසේ මුල සිදීමේ උපමාව). "... යතො ච බො හිකඛවෙ, හිකඛුනො
 කාමරාගානුසයො... පටිසානුසයො ... දිට්ඨානුසයො... විචිකිච්ඡානුසයො,
 මානානුසයො, භවරාගානුසයො, අවිජ්ජානුසයො පභීනො භොති...
 උච්ඡින්නමුලො තාලාවක්ඛකතො අනභාවකතො ආයතිං අනුප්පාදධමෙමො,
 අයං චූච්චති හිකඛවෙ, හිකඛු නිරනුසයො අවෙච්චී තණං වාවතති
 සඤ්ඤාජනං සමමා මානාහිසමයා අත්තමකාසි දුකඛස්සාති..."

මූලාශ්‍ර: අංග.නි: (4):7 නිපාත: 7.1.2.1. අනුසය සූත්‍රය හා අනුසය පහන
 සූත්‍රය, පි. 312, EAN:7: 11.1 and 12.2. Underlying tendencies, p. 371.

▼ අනුසය පෝෂණයවීම: සලායතන මගින් අල්ලා ගන්නා බාහිර අරමුණු
 පිළිබඳව කෙනෙක් තුල අකුසල සිතිවිලි හටගත් විට, ඒවා ගැන සතුටට
 පත් වේ නම්, ඒ ගැන නිතරම සිත යොමු කරයි නම් (ප්‍රපංච කරයි නම්),
 එම සිතුවිලි දිගින් දිගටම පවත්වාගෙන යන්නේ නම්, එමගින් අනුසය
 ධර්මතා ඇතිවී විපුල බවට පත්වේ. අනුසය යනු කෙලෙස් ආරම්භවන
 මූලික අවස්ථාවය. ඒවා සිතේ දැඩිව අල්ලාගෙන කටයුතු කිරීම නිසා ඒවා
 ආසව (ආසුච-ආශ්‍රව - Taints) බවට පත්වේ. අයෝනිසෝමනසිකාරයෙන්
 කටයුතු කිරීම අනුසය ඇතිවීමට හේතුවේ. දහම් මග පිළිබඳව සිහි නුවණ
 ඇතිව කටයුතු කරන්නේ නම් (යෝනිසෝමනසිකාරයෙන්), ඉන්ද්‍රිය
 සංවරය ඇතිව සිටින්නේ නම් අනුසය ඇතිවීම වලකා ගැනීම පහසුවේ.
 දහම් මග නො වඩන්නේ නම්, අනුසය ධර්මතා, ආසව බවට පත්වී නිවන
 දුර කරයි. මූලාශ්‍ර: ම.නි : (1): 1.2.8 මධුපිණ්ඩික සූත්‍රය, පි. 291, EMN:18
 Madhupinḍika Sutta, p. 196.

▼ බුදුන් වහන්සේ පෙන්වා වදාළේ ළදරුවන් තුළ පවා අනුසය පවතින
 බවය. කුඩා ළමයෙක් හට පංච උපාදානස්කන්ධය ගැන නිසි අවබෝධය
 නොමැති වුවත්, සක්කාය දිට්ඨිය සිත තුළ අනුසය ලෙසින් රැඳී පවතී.
 එසේම ළදරුවෙකුට දහම ගැන දැනුමක් නොමැති වුවත්, විචිකිච්ඡාව
 අනුසය සිත යට ඇත. අනුසය ධර්මය පිළිබඳව පැහැදිලි අවබෝධය
 ලබාගැනීම මගින් ඒවා දුරු කරගැනීම පහසුවේ. මූලාශ්‍ර: ම.නි:(2): 2.2.4.
 මහා මාලුංකාපුත්ත සූත්‍රය,පි.180, EMN: 64-The Greater Discourse to
 Mālunkyāputta, p. 503.

▼ බුදුන් වහන්සේ වදාළේ සජ්ත අනුසයන් පිළිබඳ විශේෂ ඥානය-
 අභිඤ්ඤාය (direct knowledge) ලබාගැනීම පිණිස, පිරිසිදු දැනගැනීම
 පිණිස- පරිඤ්ඤාය (full understanding), මුළුමනින්ම විනාශ කර දැමීම
 පිණිස-පරිකඛයාය (utter destruction), දුරුකිරීම පිණිස- පහානය
 (abandon) ආර්ය අටමග වැඩිය යුතුවේ. ඒ කෙසේද යත් මේ සසුනේ
 මහණ විවේකනිස්සිත, විරාගනිස්සිත, නිරොධනිස්සිත, වොස්සග්ගපරිනාමී
 කොට සමමා දිට්ඨිය... ආදී වශයෙන් ආර්ය අටමග වඩා, අනුසය ධර්මතා
 පහකර ගන්නේය: "...ඉධ හිකඛවෙ හිකඛු සමමාදිට්ඨිං...සමමාසමාධිං
 භාවෙති විවේකනිස්සිතං විරාගනිස්සිතං නිරොධනිස්සිතං වොස්සග්ග
 පරිණාමීං. ඉමෙසං බො හිකඛවෙ, සත්තනනං අනුසයානං අභිඤ්ඤාය ...

පරිඤ්ඤාය... පරිකබ්‍යාය...පහානාය අයං අරියො අධ්‍යාධිතිකො මග්ගො භාවෙනබ්බොති” .මූලාශ්‍ර:සංයු.නි: (5-1): මහාවග්ග: මග්ග සංයුත්ත:ඔස වග්ග-1.16 අනුසය සූත්‍රය, පි.162, ESN: 45: Maggasamyutta, Floods: 175-5 Underlying tendencies, p. 1722.

▼ බුදුසසුනේ මහණවී, බඹසර විසීමේ අරමුණ, සියලු අනුසය ධර්ම ප්‍රභාණය කර නිවන් මග සාක්ෂාත් කරගැනීම සඳහා යයි බුදුන් වහන්සේ වදාළහ. අනුසය ප්‍රභාණය කිරීම පිණිස ආර්ය අටමග වර්ධනය කරගත යුතුවේ. මූලාශ්‍ර: බසංයු.නි: (5-1): මහාවග්ග: මග්ග සංයුත්තය: 1.5.3 අනුසය සූත්‍රය, පි.72, ESN: 45: Maggasamyutta: 42.2 -Uprooting underlying tendencies sutta, p. 1651.

▼ කායගතා සතිය වඩාගැනීමෙන්, විපුල කරගැනීමෙන් අනුසය ධර්ම සහමුලින්ම ඝාතනයවේ යයි බුදුන් වහන්සේ වදාළහ. බලන්න: කායගතා සතියේ ප්‍රතිලාභ. මූලාශ්‍ර: අංගු.නි: (1): 1 නිපාත: කායගතාසති වග්ග සූත්‍ර, පි. 125, EAN:1: Mindfulness Directed to the Body, p.52.

▼ වෙනත් මූලාශ්‍ර: 1. “...සිහිය හා විරිය නැතිව, ආයතන හයෙන් ගන්නා අරමුණු පිළිබඳව අයෝනිසෝ මනසිකාරයෙන් කටයුතුකිරීම නිසා අනුසය ධර්ම වර්ධනය වී, රාගය, දෝසය හා මානස ලෙසින් ප්‍රකට වේ. සක්කාය දිට්ඨිය ප්‍රභාණය වීමෙන් දිට්ඨානුසයත්, විචිකිච්ඡානුසයත් ප්‍රභාණය වෙයි. රාගානුසය හා පටිඝානුසය, අනාගාමී ඵලයට පත් වීමෙන් ප්‍රභාණය වෙයි. මානානුසය, භව- රාගානුසය සහ අවිජ්ජානුසය සම්පූර්ණයෙන් ප්‍රභාණය වන්නේ, අරහත් ඵලයට පත් වීමෙනි”.

“දුරු කළ යුතු අනුසය, කෙලෙස්” :අන්තර්ජාල ලිපිය:_පොතුහැර විපස්සි හිමි: බුදුසරණ අන්තර්ජාල කලාපය, 17.5.2009

<https://www.budusarana.lk/budusarana/2009/05/17/tmp.asp?ID=vision02>. 2. ‘අනුසය නම් බලවත් ලෙස සිත්හි යටපත් ව පවතින

කෙලෙස් ය. මේ කෙලෙස් අග්‍රාතවත් පෘතග්ජන පුද්ගලයන් හා සමඟ භවයපුරා ම ගමන් කරනවා. ඉන් අදහස් වන්නේ කුමක් ද? සියලු කෙලෙසුන් නො නැසූ පුද්ගලයෙක් නම් චූතියෙන් අනතුරුව පටි සන්ධියක් ලබනවා. ඒ පටිසන්ධිය ලැබීම හඳුන්වන්නේ ගන්ධබ්බයාගේ පැමිණීම ලෙසයි. එසේ නැතිනම් පටිසන්ධි විඤ්ඤාණයේ පහළවීම ලෙසයි. මේ පටිසන්ධි විඤ්ඤාණය අලුත් ස්කන්ධ පංචකයක් හෝ පුංජයක් සකස් කිරීමට මූලාරම්භ වෙනවා. උපතක් හැටියට හඳුන්වන්නේ එයයි. මෙන්න මේ පටිසන්ධි විඤ්ඤාණය නැවත උපතක් ලබාදීමට හේතුවෙන අතර ඒ හා සමඟින් ම මේ අනුසය ධර්මයන්ගේ පැවැත්මක් එහි පවතිනවා. බලවත් ලෙස යටපත් වී තිබෙන මේ කෙලෙස් හඳුන්වන්නේ නිදිගත් කෙලෙස් හැටියටයි. ඉන් අදහස් කරන්නේ කුමක් ද? බලවත් ලෙස කෙලෙස් යටපත් වී පවතින නිසා සම්මතය අනුව යම් කෙනෙක් යහපත් වූ පුද්ගලයෙක් හැටියට හැසිරිය හැකියි. එනමුත් අර අනුසය ධර්ම නම් වූ කෙලෙස් බලවත් ලෙස යටපත්ව සිතෙහි පැවතිය හැකිය...’ ‘අනුසය ධර්මය’ :අන්තර්ජාල ලිපිය: මිරිස්සේ ධම්මික නාහිමි: බුදුසරණ අන්තර්ජාල කලාපය, 12.5.2019

<https://www.budusarana.lk/budusarana/2019/05/12/tmp.asp?ID=vision04>: 3. **Underlying tendencies**: An article An article by Bhikkhu Anālayo, 2018,

<https://www.buddhinqury.org/article/the-underlying-tendencies/> 4. ‘කෙළෙස් එක්දහස් පන්සියය’: සජ්න අනුසය විස්තරය,පි.258: :රේරුකානේ චන්දවිමල මහනාහිමි, 1973.

5. “අනුසයෝ යනු දුරුනොවීමෙන් සකියන්ගේ සිත් සතන්හි නැවත නැවත උපදනා කාමරාගය, පටිසය, මානස, දිට්ඨිය, විචිකිච්ඡාය, හවරාගය, අවිජ්ජාය යන මේ කෙලේශයෝ 7 දෙනාය: ශ්‍රී සද්ධර්ම කෝෂය, පි. 234.

▲ අනුසෝතගාමී : පාලි: අනුසොතගාමී -Goes along with the stream අනුසෝතගාමී යනු සසර ප්‍රවාහයට අනුව යෑමය. එසේ යන පුද්ගලයා අනුසෝතගාමීය- සසර ගමන් කරන තැනැත්තාය.

▼ බුදුන් වහන්සේ අනුසෝතගාමී පුද්ගලයා මෙසේ හඳුන්වා ඇත: මෙලොව පුද්ගලයෙක් වස්තුකාමය සේවනය කරයි. එමගින් පස්පව් ආදී පාප ක්‍රියා ද කරයි, ඔහු අනුසෝතගාමීය: “කතමො ච භික්ඛවෙ, අනුසොතගාමී පුඤ්ඤො? ඉධ භික්ඛවෙ එකච්චො පුඤ්ඤො කාමෙ ච පටිසෙවති, පාපඤ්ච කමමං කරොති අයං වුව්චති ... අනුසොතගාමී පුඤ්ඤො”. (Here, someone indulges in sensual pleasures and performs bad deeds. This is called the person who goes along with the stream) සටහන: මෙහිදී පෙන්වා ඇත්තේ ධර්මය නොදන් අසන්පුරුෂයෙක් ගැනයි. මූලාශ්‍ර: අංගු.නි: (2): 4 නිපාත: 4.1.1.5 අනුසෝත සූත්‍රය, පි. 34, EAN:4: 5.5 Along with the Stream, p. 148.

▲ අනුත්තර ධම්ම Unsurpassed Dhamma: බුදුන් වහන්සේ අනුත්තර ධම්ම (උත්තරිතර දහම) මෙසේ පෙන්වා ඇත: 1) දර්ශන අනුත්තර (unsurpassed sight): බුදුන් හා බුද්ධ ශ්‍රාවකයන් දැකීමට ලැබීම. 2) ශ්‍රවණ අනුත්තර (unsurpassed hearing): දහම ශ්‍රවණය කිරීමට ලැබීම. 3) ලාභ අනුත්තර (unsurpassed gain): ශ්‍රද්ධාව ඇතිවීමෙන් නිවන් මග ලබාගැනීමට හැකිවීම 4) සික්ඛා අනුත්තර- අනුත්තර පුහුණුව (unsurpassed training): නිවන පිණිස ඇති පුහුණුව ලැබීම 5) පාරිවරියා අනුත්තර- අනුත්තර සේවය (unsurpassed service): බුදුන් හා බුද්ධ ශ්‍රාවකයන් හට සේවය කිරීමට ලැබීම. 6) අනුස්සතා අනුත්තර- අනුත්තර සිහිකිරීම-අනුසතිය (unsurpassed recollection): බුදුන් හා බුද්ධ ශ්‍රාවකයන්, ශ්‍රද්ධාවෙන් සිහිකිරීම. බලන්න:අනුසති භාවනා. මූලාශ්‍ර: අංගු.නි: (4): 6 නිපාත: 6.1.3.10 අනුත්තරිය සූත්‍රය, පි. 92, EAN:6: 30.10 Unsurpassed Things, p. 329.

▲ අනුත්තර පුණ්‍යකෙත-unsurpassed field of merit අනුත්තර පුණ්‍ය කෙත යනු සංඝයා සතු ගුණයකි. යහපත් ලෙසින් දහම් මග පුහුණු කරන සංඝයාට කරන පුද පූජා සැලකිලි නිසා ලෝකයාට උතුම් යහපත් විපාක ඇතිවේ. මෙහිදී දක්වා ඇති උපමාව: සරු කෙතක වපුරන ධාන්‍ය මගින් සරු අස්වැන්නක් ලැබේ.එ ලෙසින්, සංසරත්නයට කරන සැලකිලි නිසා ලෝකයාට මහා යහපත ඇතිවේ. බලන්න: සංඝගුණ., උපග්‍රන්ථය:5. මූලාශ්‍ර: අංගු.නි: (6): 11 නිපාත: අනුසතිවග්ග: 11.2.1 & 11.2.2 මහනාම සූත්‍ර, පි. 654, 11.2.3 නන්දිය සූත්‍රය, පි.658, EAN: 11: Recollection: 11.1 Mahanama, 12.1 Mahanama (2), p.570, 13.3. Nandiya, p.571.

▲ අනුත්තර යොගකේෂමය -Unsurpassed security from bondage

අනුත්තර යොගකේෂමය යනු නිවනය. සියලු යොග-බැඳීම් වලින් මිදී රැකවරණය ඇති ස්ථානයය: නිවනය. පංචවිමුක්ති ආයතන මගින්, ආසව පහකළ හික්ෂුව අනුත්තර යොගකේෂමය ලබන බව මෙහි පෙන්වා ඇත. මූලාශ්‍ර: අංග. නි: (3): 5 නිපාත: 5.1.3.6 විමුක්තියතාන සූත්‍රය, පි. 54, EAN:5: 26.6 Liberation, p.243.

▲ අනුසාසන ප්‍රාතිහාර්ය: පාලි: අනුසාසනිපාටිහාර්යං--Miracle of instruction: දහම උගන්වනවිට, එම උපදෙස් ඒ අයුරින්ම පිළිපැද සසර දුකින් මිදී විමුක්තිය ලැබීම අනුශාසන ප්‍රාතිහාර්ය යි බුදුන්වහන්සේ වදාළහ. බලන්න: ප්‍රාතිහාර්ය.

▲ අනුත්පාදයිතව්‍යා ධර්මය : පාලි: ධම්මො න උජ්‍යාදෙනබ්බො- Dhamma not to be aroused: ආධ්‍යාත්මික වර්ධනයට බාධා කරන ධම්ම අනුත්පාදයිතව්‍යා ධර්මය ය. මේවා උපදවා නොගතයුතු දහමය, එනම් දස අකුසලයය. බලන්න: අවදිකළයුතු ධර්ම හා අවදිනොකළයුතු ධර්ම, උත්පාදයිතව්‍යා ධර්ම. මූලාශ්‍ර: අංග. නි:(6):10 නිපාත 4. අරියමගග වග්ග: 10.4.4.5. උප්පාදෙනබ්බ ධම්ම සූත්‍රය. පි. 538, EAN: 10: IV Noble Path, 193, p.556.

▲ අනුපුබ්බ සංකාරනිරෝධය-successive cessation of formations ජානසමාපත්ති ලබා ක්‍රමයෙන්-අනුපිළිවෙලින් නිරෝධය ලබාගැනීමේ පිළිවෙත මින් අදහස්වේ. බලන්න: සංකාර අනුපුර්ව නිරෝධය.

▲ අනුපුබ්බ කථා-අනුපුර්ව කථා: පාලි: අනුපුබ්බකථං- Anupubba katha- Gradual instructions: බුදුන් වහන්සේ ලෝකයාට දහම් දේශනා කරණ පිළිවෙල අනුපුර්ව කථාව- පිළිවෙල කථාව ලෙසින් පෙන්වා ඇත. ඒ ඒ පුද්ගලයන්ගේ ඉන්ද්‍රිය ධර්ම වැඩි ඇති ආකාරය අනුව-ඔවුන්ට ධර්මය අවබෝධය කරගැනීමට ඇති ශක්තිය හා නුවණ අනුව, විවිධාකාර ලෙසින් බුදුන් වහන්සේ දහම වදාළ බව බොහෝ සූත්‍රදේශනාවල පෙන්වා ඇත.

▼ යසකුලපුත් හට ධර්මය අනුපුර්ව ලෙසින් දේශනා කිරීම: “...එකමන්තං නිසින්නස්ස බො යසස්ස කුලපුත්තස්ස හගවා ආනුපුබ්බකථං කථෙසි. සෙය්‍යථීදං: දානකථං සීලකථං සග්ගකථං කාමානං ආදීනවං ඕකාරං සංකීලෙසං නෙකබ්බෙම ආනිසංසං පකාසෙසි. යදා හගවා අඤ්ඤාසි යසං කුලපුත්ත. කලලචිත්තං මුදුචිත්තං චිතීවරණචිත්තං උදගචිත්තං පසන්නචිත්තං, අප් යා බුද්ධානං සාමුකකංසිකා ධම්මදෙසනා තං පකාසෙසි- දුකඛං සමුදයං නිරොධං මග්ගං. සෙය්‍යාපාපි නාම සුද්ධං වත්ථං අපගතකාලකං සම්මදෙව රජනං පතිගණෙහය්‍යා. එවමෙව යසස්ස කුලපුත්තස්ස තස්මීයෙව ආසනෙ වීරජං වීතමලං ධම්මවකුං උදපාදී ‘යං කිඤ්චි සමුදයධම්මං, සබ්බංතං නිරොධධම්ම’ නති”. “...පසෙක හුන්නාච්ච යසකුලපුත්‍රයාට භාග්‍යවතුන් වහන්සේ පිළිවෙල කතාව වදාළසේක: එනම්, දාන කතාව, සීල කතාව, ස්වර්ගය කතාව, කාමයන්ගේ දෝසය, ලාමකභාවය, නිසා (සිත) කෙලෙසීමට හේතුවනබව, ගිහිගෙයින් නික්මීමෙහි අනුසස් යන, මේවා ප්‍රකාශ කළසේක. යම් කලෙක භාග්‍යවතුන් වහන්සේ යසකුලපුත්‍රයා හට (කාමච්ඡන්දය පහවීමෙන්) යෝග්‍යවූ සිතක් ඇතිබව, (ව්‍යාපාදය දුරුවීමෙන්) මුදුච්ච සිතක් ඇතිබව, (උද්දව්වකුක්කුච්චය දුරුවීමෙන්) නො විසිරුණු සිතක් ඇතිබව, (වීනමිද්ධය පහ වීමෙන්) නො හැකුළුනු සිතක් ඇතිබව, (විවිකිච්චාව දුරු

වීමෙන්) නිසැක සිතක්-පහන් සිතක් ඇතිබව දන් සේක් ද, එකල්හි,
 බුදුවරයන්ගේ තමා ම උසස් බවට පැමිණිය යම් දහම් දේශනාවක් වේද,
 දුක්ඛසත්‍ය, සමුදයසත්‍ය, නිරෝධසත්‍ය, මාර්ග සත්‍ය යන ඒ වතුරාර්ය
 සත්‍ය ප්‍රකාශ කළසේක. පහවූ කිඵටු ඇති පිරිසිදු වස්ත්‍රයක් මනාසේ සායම්
 ගන්නා ලෙසින්, යසකුලපුත්‍රයාහට (ඔහු හිඳ සිටි) ඒ අසුනේදීම:
 ‘හටගැනීමේ ස්වභාවය ඇති යම් දෙයක් වේද, ඒ සියල්ල නිරුද්ධ වීමේ
 ස්වභාවය ඇත යන රාගාදී රජස් රහිතවූ පහවූ කෙළෙස් මල ඇති
 දහම්ආස (සෝතාපත්ති ඥාණය) පහළ වූයේ ය”. සටහන: යසකුල පුත්‍ර
 තෙරුන්ගේ පබ්බජාව මෙහිදී විස්තර කර ඇත. මූලාශ්‍රය: වින.පි:
 මහාවග්ග -1: 8: පි. 110

▼ වෙනත් මූලාශ්‍ර: 1. “අනුපූර්ව කතා: පළමුකොට දන්දීමෙහි අනුසස්
 ප්‍රකාශ කිරීම, ඒ දාන කතාවට අනතුරුව සිල්සමාදන් වීමේ අනුසස් ප්‍රකාශ
 කිරීම. සිලකතාවට අනතුරුව ස්වර්ග සම්පත්ති ගැන ප්‍රකාශ කිරීම,
 අනතුරුව අනිත්‍ය, දුක්ඛ, ආදී වශයෙන් ප්‍රකාශ කිරීම...කාම සම්පත්ති
 බොහෝ දුක, අදිනව ඇතිබව...ආදීවශයෙන් කාමයේ ආදිනව ද, කාමය
 නිසා සත්කයන් කෙළෙසන අන්දම ප්‍රකාශකිරීම. අනතුරුව ඊට විපක්‍ෂවූ
 නන් වැදැරුම් අනුසස් සිද්ධකරදෙන හෙයින් නෙක්කම්මයෙහි ආනිසංස
 වර්ණනා කර ප්‍රකාශ කිරීම අනුපූර්ව කතා නම්වේ: සද්ධර්ම කෝෂය, පි.
 215.

▲ අනුප්පාද ඥානය: පාලි: අනුප්පාදෙ ඥාණං- Anuppada Nāṇa-
 Knowledge of that destructed defilements would not arise again
 අනුප්පාද ඥානය යනු නැසීගිය කෙළෙස් නැවත ඇති නොවන බව දන්නා
 නුවණය. මේ නුවණ ලැබෙන්නේ අරහත් ඵලය සාක්ෂාත් වූ විටය. මෙය
 උත්පාදයිතව්‍ය ධර්මයකි-උපදවාගතයුතු දහමකි. බලන්න: උත්පාදයිතව්‍ය
 ධර්ම. මූලාශ්‍ර: දීස.නි : (3): 11 දසුත්තර සූත්‍රය, පි. 483, EDN: 34:
 Dasuttara Sutta: Expanding Decades, p. 384.

▲ අනුපාද පරිනිර්වානය: පාලි: අනුපාදා පරිනිබ්බාණං- Nibbāna
 through non-clinging: අනුපාද පරිනිර්-වානය ලෙසින් පෙන්වා ඇත්තේ
 සියලු කෙළෙස් වලින් මිදී, සංයෝජන හැරදමා, උපාදාන වලින් මිදී
 නිවන සාක්ෂාත් කරගැනීමය. අරහත්වයට පත්වීමය. බලන්න:
 අනුපාදිසේස පරිනිබ්බාන ධාතුව. බුදුන් වහන්සේ මෙසේ වදාළහ:
 “උපසිවය, අනුපාදාපරිනිර්වාණයෙන් පිරිනිවී ගිය විට රූපාදී ප්‍රමාණයක්
 නැත, රාගදී යම් ප්‍රමාණයක් ඔහුට නැත, ස්කන්ධ ආදී සියලු ධර්මයන්
 නැසූවිට හැම වාදපථයෝ ද නසන ලද්දේ වේ”. බලන්න: උපසිව තෙර.
 මූලාශ්‍රය: බු.නි.සුත්තනිපාත: පාරායනවග්ග:වස්තුගාථා: පි,326, 5-6
 උපසිවමානවක,පි.348

▼ කායගතා සතිය වැඩීමේ ප්‍රතිලාභයක් ලෙසින් අනුපාදා පරිනිර්වානය
 සාක්ෂාත්වේ යයි බුදුන් වහන්සේ පෙන්වා ඇත.: (අනුපාදා පරිනිබ්බාණංය
 සංවක්කති- leads to nibbāna through non-clinging) බලන්න:
 කායගතා සති ප්‍රතිලාභ. මූලාශ්‍ර: අංග.නි: (1): 1 නිපාත: කායගතාසති
 වග්ග, පි. 125,අමතවග්ග, පි. 130, EAN:1: Mindfulness Directed to
 the Body, p.52 & The Deathless, p. 53.

▼ සුජාත තෙරුන් (කෙළෙසුන්ගෙන්) වෙන්වූ සිතකින් යුතුව, සංයෝජන
 වලින් නිදහස්ව, උපදාන රහිතව නිවන සාක්ෂාත් කර ගෙන ඇත යයි

බුදුන් වහන්සේ වදාළහ: “ සොහනි වතායං භික්ඛු උජුභුතෙන වෙනසා විසමුත්තො විසඤ්ඤානො අනුපාදාය නිබ්බුතො...” බලන්ත:

උපග්‍රන්ථය:1. මූලාග්‍ර:සංයු.නි: (2): නිදානවගග, භික්ඛුසංයුත්ත-9.1.5. සුජාත සූත්‍රය, පි.452, ESN: 21: Bhikkhusamyutta: 5-Sujata, p. 926.

▲ අනුපාදිසේස පරිනිබ්බාන ධාතුච:පාලි: අනුපාදිසේසාය නිබ්බාන ධාතුයා-Anupādisesa-parinibbāna-dhātu: අනුපාදිසේස පරිනිබ්බාන ධාතුච ලෙසින් පෙන්වා ඇත්තේ උපාදාන රහිතව, කය හැරදමා, පරිනිබ්බානයට පත්වීමය. කය හැර දැමීමය. මෙය ස්කන්ධ පරිනිබ්බානය ලෙසින්ද පෙන්වා ඇත. ශබ්දකෝෂ: පා.සිං.ශ:පි.67: “අනුපාදිසේස පරිනිබ්බාන ධාතු: ස්කන්ධ පරිනිර්-වාණය, රහතුන් කාලක්‍රියාකිරීම”

B.D: p.106: “The full extinction of the groups of existence (khandha parinibbāna) also called ‘an-upādi-sesa-nibbānadhātu’- nibbāna without the groups remaining: the coming to rest-no more continuing of this physico-mental process of existence: This takes place at the death of the Arahāt”

▼ තපාගතයන් වහන්සේ අනුපාදිසේස පරිනිර්වචාණ ධාතුවෙන් පිරිනිවේග ස්ථානය සැදැහැනි කුලපුත්‍රයෙක් විසින් දැකියයුතු සංවේග කටයුතු ස්ථානයක් යයි බුදුන් වහන්සේ වදාළහ: “ඉති තපාගතො අනුපාදිසේසාය නිබ්බානධාතුයා පරිනිබ්බුතොති භික්ඛවෙ සඤ්ඤා කුලපුත්තස්ස දස්සනීයං සංවෙජනීයං යානං” (The place where the Tathāgata attained final nibbāna by the nibbāna element without residue remaining is an inspiring place that should be seen by a clansman endowed with faith). සටහන: පිරිනිවන් පෑ ස්ථානය: කුසිනාරාවේ, මල්ල රජුන්ගේ සල්ලයන. බලන්ත:සිව් පුජනීය ස්ථාන. මූලාග්‍ර: අංගු.නි: (2):4 නිපාත: 4.3.2.8. සංවෙජනීය සූත්‍රය, පි. 254, EAN:4: 118.8 Inspiring, p. 191. දීස.නි (2): 2 මහාපරිනිර්වාණ සූත්‍රය, පි. ඡේදය 34. පි. 158, EDN: 16 : MahāparinibbānaSutta: The Great Passing-The Buddha’s Last Days, p.176.

▲ අනුපුබ්බ නිරෝධ- Gradual Cessation: අනුපුබ්බ නිරෝධ ලෙසින් පෙන්වා ඇත්තේ, ආධ්‍යාත්මික වර්ධනය ක්‍රමානුකූලව වඩාගැනීමය-කෙළෙස් නිවාගැනීමය: සිව්ජාන,සිව් අරූපසමාපත්ති ලැබීම: 1) පළමු ජානය මගින් කාම සංඥා නිරෝධවීම2) දෙවෙනි ජානය මගින් චිතක්ක හා විචාර නිරෝධවීම 3) තෙවෙනි ජානය මගින් ප්‍රීතිය නිරෝධවීම 4) සිව්වෙනි ජානය මගින් ආශ්වාස ප්‍රශ්වාස-කාය සංඛාර නිරෝධවීම 5) ආකාසානඤ්චායතන සමාපත්තිය මගින් රූප සංඥාව නිරෝධවීම .6) විඤ්ඤානඤ්චායතන සමාපත්තිය මගින් ආකාසානඤ්චායතන සංඥාව නිරෝධවීම.7) ආකිඤ්චඤ්ඤායතන සමාපත්තිය මගින් විඤ්ඤානඤ්චායතන සංඥාව නිරෝධවීම.8) නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතන සමාපත්තිය මගින් ආකිඤ්චඤ්ඤායතන සංඥාව නිරෝධවීම 9) සංඥාවේදිත නිරෝධ සමාපත්තිය මගින් නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතන සංඥාව නිරෝධවීම. මූලාග්‍ර: අංගු.නි: (5):9 නිපාත: 9.1.3.11අනුපුබ්බ නිරෝධ සූත්‍රය,පි. 486,EAN:9: 31.11 Progressive Cessation, p. 473.

▲ අනුපුබ්බ විහාර- Gradual Dwellings: අනුපුබ්බ විහාර ලෙසින් පෙන්වා ඇත්තේ අනුපිලිවෙලින් සමවැද වාසය කළයුතු ජාන සමාපත්ති-

විභරණයන් ගැනය. එවැනි විභරණ 9 කි: 1) - 4) සිව්භාන 5) -8) අරූප සමාපත්ති හතර 9) සංඥාවේදිත නිරෝධ සමාපත්තිය. සටහන: මේ විභරණ නිසා ලැබෙන ආධ්‍යාත්මික ඵල මේ සූත්‍රයන්හි විස්තරව දක්වා ඇත. මූලාශ්‍ර: අංගු.නි: (5):9 නිපාත: 9.1.4.1 අනුපුබ්බ විභාර සූත්‍ර 2කි ,පි. 488,EAN:9: 32.1 & 32.2 Dwellings, 2 suttas, p. 473.

▲ අනුපුබ්බසිකඛා, අනුපුබ්බකිරියා, අනුපුබ්බපටිපාදා - Gradual training, gradual practice, gradual progress: අරභත්වය ලබාගැනීම පිණිස මේ කරුණු වඩාගැනීම අවශ්‍යයය. අනුපුබ්බසිකඛා-ක්‍රමානුකූල ශික්‍ෂාව, අනුපුබ්බකිරියා- ක්‍රමානුකූල පුහුණුව, අනුපුබ්බපටිපාදා- ක්‍රමානුකූල පටිපදාව වර්ධනය කර ගැනීම අවශ්‍යතාවයකි. බලන්න: ධර්මය ක්‍රමානුකූලව පුහුණුවීම.

▲ අනුරුද්ධතෙර- Anuruddha Thera: බලන්න: උපග්‍රන්ථය 1.

▲ අනුස්සති ස්ථාන සය- Six Anusati: 1) ත්‍රිවිධ ධ්‍යාන වැඩීම (පළමු, ද්විතීය, තෘතීය) මේ ජීවිතයේ සුඛ විභරණය පිණිස 2) ආලෝක සංඥාව මෙතෙහිකිරීම (චිත මිද්ධය හැර), දිවැස් නුවණ පිණිස 3) කාමරාග ප්‍රතිණිය පිණිස කයේ (32ක්වු) පිළිකුල මෙතෙහි කිරීම 4) සොහෝනේ දැමූ මළමිනියක් අරමුණු කරගනිමින් අසුභය වැඩීම මගින් අසම් මානය නැතිකරගැනීම 5) චතුර්ධ්‍යානය ලැබීම, අනේකධාතු අවබෝධය පිණිස 6) සති සම්පජානය ඇතිව වාසය කිරීම. සටහන: මේ සූත්‍රය, බුදුන් වහන්සේ ගේ අනුදැනුම ඇතිව ආනන්ද තෙරුන් වදාළහ. උදායී තෙරුන් අරභයා දේශනා කර ඇත. මූලාශ්‍රය: අංගු.නි: (4) 6 නිපාත:අනුත්තරිය වග්ග: 6.1.3.9 උදායී සූත්‍රය, පි.88.

▲ අනුස්සරිතබ්බ ධර්ම-Dhamma to be recollected: අනුස්සරිතබ්බ යනු සිහිකිරීම- ආවර්ජනා කිරීමය.දහම්මග වඩා ගැනීම පිණිස සිහිකළයුතු ධර්මතා නම් සම්මා දිට්ඨිය පෙරටු කරගත් නිවැරදි මගය. සිහි නොකර යුතු ධර්මතා නම් මිථ්‍යාදිට්ඨිය ඇති වැරදි මගය. මූලාශ්‍ර: අංගු.නි: (6): 10 නිපාත:10.3.5.9 අනුස්සරිතබ්බ සූත්‍රය, පි. 478, EAN:10: V Noble: 153 sutta, p. 548.

▲ අන්ත- End: අන්ත ලෙසින් පෙන්වා ඇත්තේ අවසානයය. මෙහිදී තණ්හාවේ අන්තය නිවන යයි බුදුන් වහන්සේ වදාළහ. මූලාශ්‍ර:සංයු.නි: (4): අසංඛතසංයුත්ත: 9.2. 42.අන්තසූත්‍ර, පි.682, ESN: 43: Asankhata samyutta: II, p. 1507.

▲ අන්ත දෙක- Two Extreme views: බුදුන් වහන්සේ මෙසේ වදාළහ: "...සියල්ල ඇතය යන මෙය එක් අන්තයකි, සියල්ල නැත යන මෙය දෙවෙනි අන්තයය. මේ අන්ත දෙකට නොපැමිණ ත්‍රාගනයන් මැදුම්පිළිවෙත ගැන දහම් දෙසති: අවිද්‍යා ප්‍රත්‍යයෙන් සංස්ඛාර භට ගනී....". සටහන: පටිච්චසමුප්පාද ධර්මය අවබෝධ කර දුක නැතිකරගැනීම මධ්‍යම ප්‍රතිපදාව බව මෙහි විස්තර කර ඇත. මූලාශ්‍ර: සංයු.නි: (2):නිදානවග්ග: අභිසමයසංයුත්ත: 1.2.5 කච්චාන ගොත්ත සූත්‍රය, පි.50.

▲ අන්ත දිට්ඨි සතර- Four Extreme views: දිට්ඨි පිළිබඳ අන්තසතර ලෙසින් පෙන්වා ඇත්තේ: ශාශ්වත වාදය, උචෙෂ්ඨ වාදය, කාම සුඛල්ලිකානුයෝගය, අන්තකිලමථානු යෝගය යන, අන්තළයුතු ලාමක දිට්ඨි 4 ය. බලන්න: උච්චේද දිට්ඨිය, ධම්මචක්කප්පවත්තන සූත්‍රය.

▼ වෙනත් මූලාශ්‍ර: 1. ශාශ්වත වාදය: ආත්මයද ලෝකයද...ඉන්ද්‍රකීලයක් ලෙසින් නිසලව, සඳ හිරු මෙන් නීති පවතින්නේය යන මතය. උචෙඡද වාදය: සත්කයා මරණින් මතු සිදී යන්නේය, අදර්-ගනයට (නොදැකීමට) යන්නේය, නො ඉපදෙන්නේය යන භව විගමනය පැනවීමය. 62ක් වූ දිට්ඨි අතුරින් 55 ක් ශාශ්වත වාදයට ඇතුළත්ය, 7 ක් උචෙඡද වාදය ට ඇතුළත්ය. කාමසුඛල්ලිකානුයෝගය: සෙවිය යුතු, සිත් ඇදගන්න මන පිනවන ප්‍රිය සවරුප අරමුණුකර උපදින කෙලේශ කාමය නිසා උපදින සැප සොම්නසය, රස විදීමය, එහි නැවත නැවත ඇලීමය. අත්ත කීලමටානු යෝගයය: සසරින් පිරිසිදුවීම පිණිස, කටුමත, ඊතල මත හිදීම ආදිය... ගව බලු ආදී නා නා වුන වල දීම- ආත්මය වෙහෙසා කරන දැඩි ආයාසය. අනන්තය නම්වූ නිවන පිණිස නො පවතින නිසා මේවා අන්තවේ:සද්ධර්මකෝෂය, පි. 201.

▲ අන්තරාමල- Inward stains: අන්තරාමල යනු සිත ඇතුලේ ඇති කෙළෙස්සය, එනම්: ලෝභය දෝසය හා මෝහයය. මේවා සිතේ ඇතිවන සතුරන් යයි බුදුන් වහන්සේ පෙන්වා ඇත. ඒවා නිසා බොහෝ අකුසල, අවැඩ ඇතිවේ. මූලාශ්‍රය: බු.නි: ඉතිවුත්තක: 3.4.9 අන්තරාමල සූත්‍රය, පි.460.

▲ අන්තරාකාරී ධර්ම - Obstructive Dhamma
 ධර්මය පුහුණුකරන සංඝයා විසින් වලකා ගත යුතු දහම අන්තරාකාරී ධර්ම වේ. යම්කිසි දෙයක් සේවනය කරනවිට, ඒ නිසා දහම් මග පරිහානියට පත්වෙනම්, ඒ නිසා, මෙලෙව හා පරලොව අයහපත් ප්‍රතිඵල ලැබෙනම් ඒවා අන්තරාකාරී ධර්මතා වේ. කාමආස්වාදයේ යෙදීම, අන්තරාකාරී දහමක්ය , එහි ආදීනව බොහෝය යි බුදුන් වහන්සේ පෙන්වා ඇත. බලන්න: කාමයේ ආදීනව. සටහන: මේ සූත්‍රය, අර්ථය නම් හික්ෂුවට අන්තරාකාරී ධර්ම ගැන ඇතිවූ වැරදි දිට්ඨිය අස්කරගැනීම පිණිස දේශනා කර ඇත. මූලාශ්‍ර:ම.නි: (1) : 1.3.2 අලගද්දපම සූත්‍රය, පි.344, EMN: 22 The Simile of the Snake, p. 214.

▲ අන්තරවාසක අදනය- Under robe: සංඝයාට කැප,අන්තරවාසක අදනය තුන් සිවුරෙන් එක් කොටසකි. බලන්න: විනය පිටකය.

▼ වෙනත් මූලාශ්‍ර: 1. “අන්තරවාසක අදනය යට අදිනා සිවුරය. දිග රියන් 4 ක් හා මිටි රියනකි, පළල රියන් 2කි. මහා කොටස්, කුඩා කොටස් කර මැසිය යුතුය. ශ්‍රාවකයන්ට අනුදැන වදාළ අදනය බුදු අදනය මෙන් නොව තනි පට විය යුතුය. දුහුල් පිළියක් නම් දෙපටක් කිරීම සුදුසුය. අදනය වෙන්ව වැසීම නිසා ඇවැත්ක වේ” : සද්ධර්ම කෝෂය, පි. 204 .

▲ අන්ණසුඛය -freedom from debt: අන්ණසුඛය යනු කිසිවෙකුට ණය නොවීම නිසා සිතේ ඇති ප්‍රීතියය. බලන්න: ගිහිසුඛ

▲ අන්ධකරණ හා අන්ධනොකරණ -Making blind & making see
 දහමේ අන්ධකරණ ලෙසින් (අඤාන) පෙන්වා ඇත්තේ නුවණ නමැති ඇස නොමැති නිසා යථාබව (යථාභූත ඤානය) නොදැකීමය, කෙළෙස් ඇතිකර දුකට පත්වීමය. අන්ධබවට පත්වීමට හේතු 3 ක් බලපාන බව බුදුන් වහන්සේ පෙන්වා ඇත: 1) කාම විතක්ක 2) ව්‍යාපාද විතක්ක 2) හිංසා විතක්ක. අන්ධනොකරණ යනු ප්‍රඥාව ඇතිවීමය- දහම් ඇස අතිවීමය, යථාභූත ඤානය ඇතිවීමය, කෙළෙස් ප්‍රහිණය වීමය, දුක

කෙළවර වීමය. එයට බලපාන හේතු 3කි: 1) නෙක්කම්ම විතක්ක 2) අවාහපාද විතක්ක 2) අවිභිංසා විතක්ක. මූලාශ්‍රය: බු.නි: ඉතිවුත්තක: 3.4.8 අන්ධකරණ සූත්‍රය, පි. 458.

▲ අන්ධකාරය- Darkness: බුදුන් වහන්සේ ලෝකයේ ඇති බිහිසුණු අන්ධකාරය ලෙසින් පෙන්වා ඇත්තේ චතුස්සත්‍ය නොමදන, සසර වටේ යෑමය, අනුවණ බවය. ලෝකාන්තරික නිරයේ ඇති අන්ධකාරයට වඩා, එම අඳුර මහත්ය. බලන්න: ලෝකාන්තරික නිරය.

▲ අන්ධජ- Egg born: අන්ධජ යනු බිත්තරයකින් හෝ කබල්ලක් බිඳගෙන උපත ලැබීමය: සර්පයන්, පක්ෂීන් ආදී සතුන්. (from the egg or a shell). බලන්න: උත්පත්ති විධි.

▲ අන්තිම දේහධාරී: පාලි: අන්තිමං දෙහං - Bearer of the final body අන්තිම දේහධාරී යනු අවසාන කය - යළි උපතක් නොමැති කය, පරිනිබ්බානය තෙක් දරා සිටීමය. එලෙස, පශ්චිම ශරීරය දරණ උතුමන්: බුදුවරු, පසේබුදුවරු හා රහතුන්ය. විමුක්තිය ලබා යළි උපත ක්‍ෂය කළ නිසා එම උතුමන් දරන්නේ අන්තිම-අවසාන කයය. සටහන: * මෙය බුදුන් වහන්සේ, පසේබුදුවරු හඳුන්වන අපරනමකි ** මෙලොව අනාගමීබව ලබා සුද්දාවාස දේවලෝක වල පහළවූ ආර්ය උතුමෝ, එහිදී විමුක්තිය ලබා ගැනීම නිසා නිසා ඔවුන් ද අන්තිම දේහධාරීන් ලෙසින් හඳුන්වයි.

▼ සුජාත තෙරුන් අන්තිමදේහය දරන බව බුදුන් වහන්සේ ප්‍රකාශ කර ඇත: ඉතා සෝභනවූ රූපයකින් දිලෙන මේ භික්ෂුවගේ සිත මුළුමනින්ම සෘජුය. (කෙළෙසුන්ගෙන්) වෙන්වූ සිතකින් යුතුව, සංයෝජන වලින් නිදහස්ව, උපදාන රහිතව ඔහු නිවන සාක්ෂාත් කර ගෙන ඇත. මාර සේනාව පරජය කළ ඔහු අන්තිම සිරුර දරයි: “ සොහනි වතායං භික්ඛු උජුභුතෙන වෙතසා විජ්ජමුතො විසඤ්ඤුතො අනුපාදාය නිබ්බුතො ධාරෙති අන්තිමං දෙහං ජෙතා මාරං සාවාහිනිනති” (This bhikkhu shines with sublime beauty, Having a mind utterly straight. Detached is he, free from fetters, Attained to Nibbāna by nonclinging. He carries about his final body, Having conquered Māra and his mount). මූලාශ්‍ර:සංයු.නි: (2): නිදානවගග, භික්ඛුසංයුත්ත- 9.1.5. සුජාත සූත්‍රය, පි.452, ESN: Nidanasamyutta: 21: Bhikkhu samyutta: 5-Sujata, p. 926.

▼ සට්ඨකාර සූත්‍රය අවසානයේ දී මෙසේ දැක්වේ: “...වඩන ලද සිත් ඇති, අන්තිම සිරුරු දරණ, පැරණි යහළුවන් දෙදෙනෙකුගේ හමුවීම එසේ සිදුවිය”. (...එවමෙතං පුරාණානං සභායානං අහු සඛගමො - උභින්නං භාවිතත්තානං සරීරන්තිමධාරිනනති). සටහන: *මෙහි පැරණි මිත්‍රයන් දෙදෙනා ලෙසින් පෙන්වා ඇත්තේ බුදුන් වහන්සේ හා සට්ඨකාර බ්‍රහ්මදෙවියා පිලිබඳවය. බුදුන් වහන්සේ දරන්නේ අන්තිම දේහයය, අරහත්බව ලබා බඹලොව වසන සට්ඨකාර බ්‍රහ්ම දෙවියා දරන්නේද අන්තිම දේහයය.** ම.නි. සට්ඨකාර සූත්‍රයේ: බුදුන් වහන්සේගේ පෙර ජීවිතයකදී - කාශ්‍යප බුදුන් සමයේ, ජෝතිපාල බ්‍රහ්මණ ලෙසින්, සට්ඨකාර කුම්බලා හා පවැති මිත්‍රත්වය විස්තර කර ඇත. මූලාශ්‍ර: සංයු.නි: (1): දේවපුත්ත සංයුත්ත: 2.3.4. සට්ඨකාර සූත්‍රය, පි. 140, ESN: 2: Devaputta samyutta: 24.4 Ghatikāra, p. 201.

▼ අන්තිම දේහය දරණ රහතන්වහන්සේ සියලු මානයන් නැතිකළ බැවින් තමා ගැන හෝ ලෝකයා ගැන කලාකරනවිට ලෝක ව්‍යවහාරයට අනුව කටයුතු කරණබව බුදුන් වහන්සේ පෙන්වා ඇත. බලන්න: රහතන්වහන්සේ. මූලාශ්‍ර:සංයු.නි: (1): දේවතාසංයුත්ත: 1.3.5 අරහන්ත සූත්‍රය, පි. 52, ESN:2: Devatasamyutta: 25.5 The Arahant, p. 87.

▲ අනොත්තප්ප- moral recklessness: අනොත්තප්ප යනු පවට බියනැතිබවය. මෙය අකුසලයකි. අනාගාමීබව ලැබීමට මේ අකුසලය හැර දැමිය යුතුවේ. බලන්න: අනාගාමී, අභිරිකය හා අනොත්තප්ප.

▲ අනෝමදස්සි බුදුන්වහන්සේ- The Buddha Anomadassi අනෝමදස්සි බුදුන්වහන්සේ, ගෝතම බුදුන් වහන්සේට පෙර වැඩසිටි සම්බුදුවරයෙකි. මූලාශ්‍ර: බු.නි. බුද්ධවංශ: 7 අනෝමදස්සි බුද්ධවංශය, පි.128.

▲ අනේකධාතු නුවණ-Knowledge of numerous elements මේ නුවණ තථාගතයන් සතු දසබල ඥාණයකි. බලන්න: තථාගත.

▲ ආනෙඤ්ඤජාභි සංස්කාර - imperturbable karmic formations මේවා අරූපාවචර බ්‍රහ්මලෝකයන්හි යළි උපතට හේතුවන කුසල කම්මය. බලන්න: කම්ම

අද

▲ අඳුන්වනය මීගදාය-Andunwanaya deer park :සාකේත නුවර අසල පිහිටි මේ මීගදාය, බුදුන් වහන්සේ හා සංඝයා වැඩසිටි වනයකි. මුවන් ගේ අභයභූමියකි. මූලාශ්‍රය: සංයු.නි: (5-1) මහාවග්ග: බොජ්ඣංගසංයුත්ත :2.1.6 කුණ්ඩලිය සූත්‍රය, පි.182.

▲ අඳුරෙන් අඳුරට-From Dark to Dark :පහත් තත්වයක සිට තවත් පහතට පත්වීම මින් අදහස් කරයි. බලන්න:තමෝතමපරායන.

▲ අඳුරෙන් එලියට- From Dark to Light : පහත් තත්වයක සිට උසස් තත්වයකට පැමිණීම. බලන්න:තමෝජෝතිපරායන.

අප

▲ අපවයගාමී ධර්ම හා ආවයගාමී ධර්ම- Dhamma that leads to dismantling & Dhamma that leads to building up: අපවයගාමී ධර්මය ධම්මානුකූලය, ආවයගාමී ධර්මය ධම්මානුකූල නොවේ. අපවයගාමී දහම නම් විමුක්තිය ලබාදෙන සම්මාදිට්ඨිය ප්‍රමුක නිවරදි මග ගැනීමය. එම මග පුරුදු පුහුණු කරණවිට ආසවයන් කැඩීබිඳී නිවන සාක්ෂාත් කරගැනීමටට හැකියාව ලැබේ. ආවයගාමී දහම නිසා ආසවයන් ගොඩනැගේ- වර්ධනයවේ, එමනිසා නිවන දුරවේ. එම මග මිථ්‍යාදිට්ඨිය පෙරටු කරගත් වැරදි මගය. බලන්න: මිථ්‍යාත්වය හා සම්‍යක්තවය . මූලාශ්‍ර: අංගු.නි: (6): 10 නිපාත: සාධු වග්ග: 10.3.4.9 ආවයගාමී සූත්‍රය, පි.472, EAN: 10: Good: p.548.

▲ අපදාන- Apadana : අපදාන, බුද්දක නිකායට අයත් කෘතියකි, කොටස් 4 කි: බුද්ධ අපදාන, පච්චේක බුද්ධ අපදාන, ථෙර අපදාන හා ථෙරි අපදාන. අපදාන පාලියෙහි එන්නේ, සම්‍යක් සම්බෝධි, පච්චේක බෝධි, ශ්‍රාවක බෝධි යන තුන් බෝධීන් පතමින් බුදු පසේබුදු හා ශ්‍රාවක සංඝයා විසින් කරණ ලද, පෙරකම්ම පිලිබඳ වෘත්තාන්ත කතාසංග්‍රහය මූලාශ්‍රය: බු.නි: අපදාන පාලි-1, සංඥාපනය, පි. 9.

▲ අපණ්ණක දහම හා පටිපදාව: පාලි: අපණ්ණකො ධම්මො, අපණ්ණක පටිපාදං- incontrovertible teaching & Practice: අපණ්ණක දහම යනු බුදුන් වහන්සේ, සසර දුකින් මිදීම පිණිස වදාළ අප්‍රතිවාදනීය දහමය- කිසිවෙකුට බිඳහෙළිය නොහැකි ධම්මයය. මෙය අවිරුද්ධ ධර්මය. ඒකාන්ත සත්‍යය ලෙසින් ද පෙන්වා ඇත. දහම පුරුදු පුහුණු කිරීම අපණ්ණක ප්‍රතිපදාවය. සටහන්: * අටුවාවට අනුව: අපණ්ණක දහමට විරුද්ධ වීමට කරුණු නැත, එහි අරුත් ව්‍යාකූල නැත- අවුල් නැත, ඒකාන්තයෙන්ම පිළිගත හැකි දහමකි- this as a teaching that is uncontradictable, free from ambiguity, definitely acceptable. බලන්න: EMN: note: 620, p. 1121 ** අටුවාව, අපණ්ණක පටිපදාව (Apannakapatipadam) හඳුන්වන සමාන පද මෙසේ දක්වා ඇත ඇත: 1) the unmistakable way- නිවැරදි මග 2) the definite way- ඒකාන්ත මග 3) the emancipating way- විමුක්ති මග 4) the causal way- හේතුඵල මග 5) the essential way- අවශ්‍යම මග 6) the exquisite way- විශිෂ්ඨ මග 7) the unopposed way- අවිරුද්ධ මග 8) the conducive way- සහෝපකාරී මග 9) the way in accord with the Dhamma- ධම්මානුකූල මග. බලන්න: EAN: note. 352, p. 597 ** සුත්‍ර දේශනාවල යම් ස්ථානයන්හි අනුව අපණ්ණක දහම ලෙසින් පෙන්වා ඇත්තේ සමාස්තවය- නිවැරදි මගය, එම මග වඩා ගැනීම පිණිස පුරුදු පුහුණු කල යුතු ප්‍රතිපදාව අපණ්ණක ප්‍රතිපදාවය. ශබ්දකෝෂ: පා.සිං.ශ: පි:79: “අපණ්ණක: අවිරුද්ධ, වැරදි නැති, නිදොස්, නොයේයානික- අපණ්ණක පටිපදා: අවිරුද්ධ ප්‍රතිපදාව, නිවැරදි පිළිපැදීම”.

▼ අපණ්ණක දහම-බුදුන්වදාළ දහමය
තමන්ට ශ්‍රද්ධාව ඇතිකරගැනීමට සුදුසු ගුරුවරයෙක් නැත යයි සාලා ගම්වැසියන් බුදුන් වහන්සේට පැවසූ අවස්ථාවේ, උන්වහන්සේ වදාළේ, අපණ්ණක දහම යහපත් ලෙසින් සමාදන් විය යුතු බවය: එම දහම මැනවින් පුරුදු පුහුණු කරගැනීම මගින් දිගුකාලයක් සුවයෙන්, සතුටින් ජීවිතය ගතකිරීමට හැකිවේ: “...මනාපං වො ගහපතයො සඤ්චාරං අලභන්තෙහි අයං අපණ්ණකො ධම්මො සමාදාය වත්තිකබ්බො අපණ්ණකො හි ගහපතයො ධම්මො සමන්තො සමාදින්නො සො වො හවිස්සති දීඝරත්තං හිතාය සුඛාය...” (Since, householders, you have not found an agreeable teacher, you may undertake and practice this incontrovertible teaching; for when the incontrovertible teaching is accepted and undertaken, it will lead to your welfare and happiness for a long time). සටහන: මේ සුත්‍රයේදී බුදුන් වහන්සේ, ඒ සමයේ ලෝකයේ පැවති විවිධ දිට්ඨි හා මත පිළිබඳව (ශුන්‍යවාදය/ නාස්තික දිට්ඨි -doctrine of nihilism ආදී කරුණු සාලා ගම් වැසියන්ට විස්තර කර, විවිධ දිට්ඨි හා මත පිළිබඳව ඔවුන් සිතන ආකාරය ගැන විමසූහ. අවසානයේදී මිථ්‍යා දිට්ඨි බැහැර කර සම්මා දිට්ඨිය ලබන පුද්ගලයා අපණ්ණක දහමෙහි හැසිරෙමින් සුවපත් වන අන්දම පෙන්වා වදාළහ. සුත්‍ර දේශනාව අවසානයේදී ඔවුන්ගේම නුවණින් අපණ්ණක දහම කුමක්ද යයි වටහාගත්, සාලාගම වැසියන්, බුදුන්සරණගිය උපාසකයන් බවට පත්වූහ. බලන්න: දිට්ඨි. මූලාශ්‍ර: ම.නි: (2): 2.1.10

අපරිච්ඡේදන සූත්‍රය, පි.124, EMN: 60: Apanṇaka Sutta- The Incontrovertible Teaching, p. 478.

▼ අපරිච්ඡේදන පටිපදාව යනු අවිරුද්ධ ප්‍රතිපත්තියය: දහම් ගුණ 3 ක් ඇති භික්ෂුව අවිරුද්ධ ප්‍රතිපත්තියට ඇතුළුවී ඇත යයි බුදුන් වහන්සේ වදාළහ. එම භික්ෂුව ආසව ඤයකිරීම පිණිස (අරහත්වය පිණිස) වැඩ ආරම්භ කර ඇත. එ ගුණ: 1) ඉන්ද්‍රිය සංවරය, 2) භෝජනයේ මාත්‍රඥවීම, 3) නිදිවැරීම- ජාගාරානුසතිය: “නිභි භික්ඛවෙ ධම්මෙහි සමන්තාගතො භික්ඛු අපරිච්ඡේදන පටිපදං පටිපන්නො භොති, යොනි වසස ආරඤා භොති. ආසවානං බයාය. කතමෙහි නිභි: ඉධ භික්ඛවෙ භික්ඛු ඉන්ද්‍රියෙසු ගුත්තඤ්ඤාභොති, භොජනෙ මත්තඤ්ඤා භොති, ජාගරියං අනුයුත්තො භොති” (... possessing three qualities, a bhikkhu is practicing the unmistakable way and has laid the groundwork for the destruction of the taints. What three? Here, a bhikkhu guards the doors of the sense faculties, observes moderation in eating, and is intent on wakefulness) බලන්න: ආසුව හා ආසුව ඤය කිරීම. සටහන: * එම දහම් ගුණ 3 ඇති භික්ෂුව, මේ ජීවිතයේදීම සතුට හා සුවය ඇතිව ජීවත්වෙමින්, ආසවක්බය පිණිස කටයුතු කරන බව රජුපම සූත්‍රයේ දී පෙන්වා ඇත. මූලාශ්‍ර: සංයු.නි: (4): සළායතනසංයුත්ත: 1.19.2 රජුපම සූත්‍රය, පි. 370, ESN: 35: Salayatanasamyutta: IV: 239.2 The Simile of the Chariot, p. 1315. අංග.නි: (1): 3 නිපාත: 3.1.2.6 සූත්‍රය, පි. 252, EAN:3: 16.6 The Unmistaken, p. 83

▼ ඉහත දක්වා ඇති දහම් ගුණ 3 ට අතිරේකව තවත් ගුණ 8 කින් සමන්විත භික්ෂුව, අවිරුද්ධ ප්‍රතිපත්තියට ඇතුළුවී, ආසව ඤයකිරීම පිණිස (අරහත්වය පිණිස) කටයුතු කරන බව බුදුන් වහන්සේ පෙන්වා ඇත: එම ගුණ 8: 1) ශීලසම්පන්නබව- virtuous 2) බහුශ්‍රැතබව- learned 3) විරිය ඇතිබව- energetic 4) ප්‍රඥාව ඇතිබව- wise 5) නෙක්කම්ම සිතුවිලි තිබීම-සංකල්පනා - thought of renunciation 6) අව්‍යාපාද සිතුවිලි තිබීම- thought of good will 7) අවිහිංසා සිතුවිලි තිබීම - thought of non-harming 8) සම්මාදිට්ඨිය තිබීම- right view. මූලාශ්‍ර: අංග.නි : (2): 4 නිපාත: අපරිච්ඡේදන වග්ග: 4.2.3.1 හා 4.2.3.2. සූත්‍ර, පි. 166, EAN:4 : III Unmistakable: 71.1 & 72.2 suttas , p. 177.

▲ අපරගොයානස- Aparagoyan
සක්විතිරජ පාලනය කරන සතරදීප වලින් එකකි. බලන්න: සක්විතිරජ.

▲ අපරිජාන-Aparijana
අපරිජාන ලෙසින් මෙහි පෙන්වා ඇත්තේ දුක ඤය කරගැනීමේ දහම පිරිසිඳ නොදැනීමය, යහපත් අවබෝධයක් නොමැතිබවය. සියල්ල පිරිසිඳ නොදැනීම නිසා දුක අවසන් කරගත නොහැකිය. සටහන: සියල්ල ලෙසින් පෙන්වා ඇත්තේ සළායතන, බාහිර අරමුණු, ඒ නිසා ඇතිවෙන ස්පර්ශය, වේදනාව ආදීවූ දුකට මුල්වෙන කරුණුය. මූලාශ්‍රය: සංයු.නි: (4): සළායතනවග්ග:සබ්බවග්ග: අපරිජානසූත්‍ර 2කි, පි.58.

▲ අපරිභානිය දහම- Non-decline Dhamma
අපරිභානිය දහම ලෙසින් පෙන්වා ඇත්තේ, ආධ්‍යාත්මික මග පරිභානියට පත් නොකර ගැනීමට උපකාරීවන දහම් කරුණුය. මහාපරිනිර්වාණ සූත්‍රයේ මේ පිලිබඳ විස්තරාත්මකව පෙන්වා ඇත.

▼ සතර කරුණු සහිතව වෙසෙන මහණ පරිභානියට පත් නොවේ:

1) ශීලසම්පන්න බව 2) ඉන්ද්‍රිය සංවරය 3) හෝජනයෙහි පමණ දැනීම - හොජනයේ මාත්‍රඥවීම 4) නිදිවැරීමේ යෙදීම. එලෙසින් වාසය කරණ මහණ නිවන හමුවේ සිටී. මූලාශ්‍ර: අංගු.නි: (2): 4 නිපාත: 4.1.4.7 අපරිභානිය සූත්‍රය, පි. 100, EAN: 4: 37.7 Non-Decline, p. 163.

▼ සය කරුණු සහිතව වෙසෙන මහණ පරිභානියට පත් නොවේ: 1) වැඩකටයුතු වලට නො ඇලීම-කර්මා රාම 2) කතාබහට නො ඇලීම - භාෂාරාම 3) නින්දට නො ඇලීම-නිදාරාම 4) අන්‍ය ඇසුරට නො ඇලීම - සමගණිකාරාම 5) සුවච්ච- කීකරුබව 6) කල්‍යාණ මිත්‍ර ඇසුර. එම කරුණු සහිතව වෙසෙන මහණ තුන්කාලයේදීම (අතීත, අනාගත, වර්තමාන) ආධ්‍යාත්මික දහම් මගේ දියුණුවට පත්වේ. මූලාශ්‍ර: අංගු.නි: (4): 6 නිපාත: 6.1.3.2 අපරිභානිය ධම්ම සූත්‍රය, පි. 72 EAN: 6 : 22.2 Non-Decline, p. 326

▼ ගෞරව ධර්ම ඇතිව වාසය කරන්නේනම් පරිභානියට පත්නොවේ: 1) ගුරු ගෞරවය තිබීම-සන්ථුගාරවතා 2) දහම කෙරහි ගෞරවය තිබීම - ධම්මගාරවතා 3) සංඝයා කෙරහි ගෞරවය තිබීම -සංඝගාරවතා 4) පුහුණුව කෙරහි ගෞරවය තිබීම -සික්ඛාගාරවතා 5) අප්‍රමාදයට ගරුකිරීම-අප්පමාදගාරවතා 6) පටිසන්ථාරයට ගරුකිරීම -පටිසන්ථාර ගාරවතා. 7) හිරි ඔතප්ප යට ගරුකිරීම. හිරිඔත්තප්ප ගාරවතා. මූලාශ්‍ර: අංගු.නි: (4): 6 නිපාත: 6.1.4.7 ප්‍රථම හා දුතිය අපරිභාන සූත්‍ර, පි.102 , EAN: 6 : 32.2 Non-Decline-1 & 2 , p. 331.

▼ ස්ඵන්ධ ඛණ්ඩාංග ධර්ම සත් අපරිභාණිය දහම ලෙසින් බුදුන් වහන්සේ පෙන්වා ඇත. එම දහම් කරුණු වඩාගන්නේ නම් ආධ්‍යාත්මික මගෙ පරිභාණියට පත් නොවේ. මූලාශ්‍ර: සංයු.නි: (5-1): මහාවග්ග: ඛණ්ඩාංග සංයුත්ත: 2.3.5 අපරිභානිය සූත්‍රය, පි. 202, ESN: 46: Bojjhanga samyutta: 25.5 Non decline, p. 1759.

▲ අපාය- Hell

අපාය, නිරය ලෙසින්ද හඳුන්වයි. අයහපත් කම්ම විපාක එල දීම පිණිස ලෝක සතුන් යළි උපත ලබන දුගතියකි. බලන්න: නිරය.

▼ අපායගාමී අකුසල්: ප්‍රාණඝාතය, අදින්නාදානය, කාමේසුම්ච්චාවාරය, මුසාවාදය, පිසුනාවාවය, පරුෂාවාවය, සම්ඵප්‍රලාපය, සුරාමේරය ආදී අකුසලයෙහි යෙදීමය. මූලාශ්‍ර: අංගු.නි: (5): 8 නිපාත: 8.1.4.10 අපායසංවත්තික සූත්‍රය, පි. 192, EAN: 8: 40.10: Conducive, p. 433.

▼ අපායගාමී ධර්ම: භානභාගිය ධර්ම අපායගාමීය. බලන්න: භානභාගිය ධර්ම.

▼ අපාය භය මහත්ය

අපාය භය මහත්ය, මහා දුකක්ය. ඒ බව දැක්වීමට බුදුන් වහන්සේ මේ උපමාව යොදාගෙන ඇත: මුළු දඹදිව ඇති දැව ආදිය යොදා සකස් කරගත් උල් සමුහයක් රැගෙන, එක් පුද්ගලයෙක්, මහමුහුදේ සිටිනා සියලු ප්‍රාණින්, අමුණා ගැනීමට තැත් කරයි. එහෙත්, ඔහු සතු සියලුම උල් අවසන්වුවද, මහා මුහුදේ සිටිනා සියලු සතුන් අවසන් නොවේ. එයට හේතුව මහා මුහුදේ අප්‍රමාණ ප්‍රාණින් සිටිනා නිසා. එලෙස, අපාය දුක මහාය. යම් කෙනෙක්, වතුසත්‍ය තතුසේ දන්නේ නම්, දිට්ඨිසම්පන්න (සෝතාපන්න) ඔහු, අප්‍රමානවූ අපාය දුක අවසන් කර ඇත. බලන්න:

උපග්‍රන්ථය:5 මූලාශ්‍ර: සංයු.නි: (5-2): මහාවග්ග: සච්චසංයුත්ත: සිංහපාවනවග්ග:12.4.6 පාණ සූත්‍රය, පි.322.

▼ අපායනීය, ලෝකයා මුහුණ දෙන පස්බියෙන් එකකි. බලන්න: සංග්‍රහ වත්ථුබල.

▲ අපාය කුසලය -skilled in loss: අකුසල හැරදීමට ඇති දක්ෂතාවය. බලන්න: අධිගමය.

▲ අපරාපරියවේදනීය කම්ම- aparapariya-vedaniya karma සසර සැරිසරන ඕනෑම අවස්ථාවක විපාකඵල දෙන කම්ම, අපරාපරියවේදනීය කම්ම වේ. බලන්න: කම්ම.

▲ අපාර හා පාර: පාලි: අපාරා පාරඛගමනාය-here & going beyond අපාර ලෙසින් බුදුන් වහන්සේ පෙන්වා ඇත්තේ සසරය, පාර යනු නිවනය. මැනවින් වඩාගත් ආර්ය අටමග- අට දහම, අපාර සිට පාරට යාම පිණිස පවතී: “ඉමෙ බො භික්ඛවෙ, අධ්‍ය ධම්මා භාවිතා බහුලීකතා අපාරා පාරඛගමනාය සංවත්තනන්ති”. සටහන: අපාර, මෙතෙර-සසර ලෙසින්ද පාර, එතෙර-නිවන ලෙසින්ද පෙන්වා ඇත. ඔරිමතීරය හා පාරිමතීරය ද සසරමග හා නිවන් මග හඳුන්වන පද වේ. බලන්න: ඔරිමතීරය හා පාරිමතීරය, එතෙර හා මෙතෙර. බුදුන් වහන්සේ පෙන්වා ඇත්තේ එතරට යන අය අල්පබවය. බොහෝදෙනා මෙතෙර එහේ මෙහේ දුවයයි. එතරවූ, රහතුන් නිසා ලොව බැබලේ යයි මෙහි පෙන්වා ඇත. මූලාශ්‍ර: සංයු.නි: (5-1) මහාවග්ග: මග්ගසංයුත්ත: 1.4.4.පාරඛගම සූත්‍රය, පි.65, ESN:45:Maggasamyutta: IV: Practice: 34.4. Going Beyond, p. 1641.

▼ සප්ත බොජ්ඣංග යහපත් ලෙසින් වඩා ගැනීම, මෙතෙර සිට එතර යෑම පිණිස පවතී. මූලාශ්‍ර: සංයු.නි: (5-1): මහාවග්ග: බොජ්ඣංගසංයුත්ත: 2.2.7 අපාර සූත්‍රය, පි.196, ESN: 46: Bojjhangasamyutta: 17.7 Going beyond, p. 1750.

▼ ඉද්දිපාද යහපත් ලෙසින් වඩා ගැනීමෙන් මෙතරින්, එතරට යනු පිණිස පවතී. මූලාශ්‍ර: සංයු.නි: (5-2)මහාවග්ග: ඉද්දිපාදසංයුත්ත: 7.1.1.අපාර සූත්‍රය, පි.26, ESN:51: Iddipadasamyutta: 1.1 From the near shore, p. 2057.

▲ අපරාමට්ඨ සීලය- Aparamatta sila: පොදු ජනයා සමාදන්වන ශීලයකි. බලන්න: ශීලය.

▲ ආපාණකොටික සීලය-Apanakotika sila: දිවිහිමියෙන් රකින ශීලයකි. බලන්න: ශීලය.

▲ අපරියන්ත සීලය-Apariyanta sila: කාලසීමාවක් නියම කරගෙන රකින ශීලය. බලන්න: ශීලය.

▲ අපලෝකීත දහම - Apalokithadhamma: අපලෝකීත දහම ලෙසින් මෙහි පෙන්වා ඇත්තේ නිවන හා නිවනට යන මගය. මූලාශ්‍රය: සංයු.නි: (4): සළායතනවග්ග: අසංඛතසංයුත්ත:9.2 අපලෝකීත සූත්‍රය, පි.684.

▲ අප්පකිච්ච : පාලි: අප්පකිච්චො- Appakiccha: අප්පකිච්ච යනු ස්වල්ප කටයුතු- ක්‍රියාවල යෙදීමය (අල්පකෘත- few undertakings, few tasks) . නිවන සාක්ෂාත් කරගැනීමට අභිලාශය ඇති කෙනෙක් බොහෝ කටයුතුවල නිරතවීම මග දියුණුකර ගැනීමට බාධාවකි. සටහන්: * මේ ගුණය නිවන පිණිස අවශ්‍යබව කරණිය මෙන්තා සූත්‍රයේ පෙන්වා ඇත.

** අප්පකිච්ච, අකුප්ප ඛච (අරහත්වය) ලබාගැනීම පිණිස දියුණු කලයුතු ගුණයකි.

▼ මෙය නිවන ලබාගැනීමට උපකාරී දහමකි බලන්න: අක්කුප්ප.

▲ අප්පබාධා- Appabadha: අප්පබාධා-ලෙඩදුක් අඩුවීමය, දහම් මග වඩා ගැනීමට උපකාරී කරුණකි. බුදුන් වහන්සේගේ ශ්‍රාවකයන් අතුරින්, නිරෝගී සුවය ඇති භික්ෂුන් අතර බක්කුල තෙරුන් අග්‍රය. බලන්න: උපග්‍රන්ථය:1.

▲ අප්පමානභා දේව-Devas of Unbounded Radiance: රූප බ්‍රහ්මලෝකයකි. බලන්න:බ්‍රහ්මලෝක.

▲ අප්පමානසුභා දේව-Devas of unbounded Glory: බලන්න: බ්‍රහ්මලෝක.

▲ අප්පණ්හිත විමොක්ඛ- Appanihita-Vimokkha: විමොක්ඛ දොරටු තුනෙන් එකකි. පංචස්කන්ධය දුක බව මෙනෙහි කරමින් එයට ඇති ආශාව දුරුකර ලබා ගන්නා විමුක්තියය. බලන්න: විමොක්ඛ දොරටු තුන.

▲ අප්පණ්හිත සමාධිය- Appanihita Samadhi-undirected concentration: පංචස්කන්ධය දුක බව මෙනෙහි කරමින් ලබාගන්නා සමාධියය, නිවනට මගකි. බලන්න: විමොක්ඛ දොරටු තුන. මූලාශ්‍ර: සංයු.නි: (4): අසංඛතසංයුත්ත:9.2.8 අප්පණ්හිතසමාධි සූත්‍රය, පි. 667, ESN:43: Asnkathasamyutta: Concentration-viii, p. 1509.

▲ අපුණ්‍යාභිසංස්කාර -De-meritorious karmic formations එනම් සියලු අකුසල- අපුණ්‍ය ක්‍රියාය. ඒවා දුගතිය ඇතිකරයි. බලන්න: කර්ම.

▲ අප්‍රමාදය හා ප්‍රමාදය: පාලි: අප්‍රමාද, පමාද-heedless & heedfulness දහම් මගේ අප්‍රමාදය ලෙසින් පෙන්වා ඇත්තේ මග වඩා ගැනීමට උනන්දුවෙන් කටයුතු කිරීමය. අප්‍රමාදය අවිප්‍රවාසය (නැවුල) ලෙසින්ද දක්වාඇත. සසර බිය දැක, සතිය හා ප්‍රඥාව ඇතිකර, විරියෙන් මග වඩාගෙන විමුක්තිය ලබාගැනීමට කටයුතු කිරීම අප්‍රමාදය ය, සසර බිය දැකීම නිසා ඇතිවෙන අප්‍රමාද, මහා සංවේගය (දහමේ හැසිරීමට සිත නතු වීම) ලෙසින්ද දක්වයි. ප්‍රමාදය යනු දහමට අනුව කටයුතු නොකිරීමය, දහම අනුගමනය නොකිරීමය, දහමට උනන්දුනොවීමය, සසර දික්කර ගැනීමය. සටහන: විස්තර පිණිස බලන්න: ධම්මපද: අප්පමාද වග්ග. ශබ්දකෝෂ: පා.සි.ශ:පි.77: “අප්‍රමාදය: සමාති, අවිප්‍රවාසය (සිහියෙන්සිටීම), නොපමාවීම”. B.D: p.46: “appamāda: Zeal, non-laxity, earnestness, diligence, is considered as the foundation of all progress...In the commentaries, it is often explained as the presence of mindfulness (satiyā avippavāsa)”. P.T.S: p.143: “appamāda: thoughtfulness, carefulness, conscientiousness, watchfulness, vigilance, earnestness, zeal”.

▼ සියළුම කුසල දහම අප්‍රමාදය මුල්කොට පවතී: සියලුම කුසලදහම , කුසලයට අයත් කොටස්, කුසල පක්ෂයට වැටෙන දේ යන මේ හැම අප්‍රමාදය මුල්කර ගෙන ඇත, අප්‍රමාදයට ඇතුළත්වී ඇත, සියලු කුසල ධම්මයට අප්‍රමාදය අග්‍රවේ. අප්‍රමාදයෙන් කටයුතු කරන භික්ෂුව සජ්ත බොජ්ඣංග දහම් වඩාගැනීමට විපුල කරගැනීමට කටයතු කරයි -නිවනට

ළංවී සිටී. “යෙ කෙවී භික්ඛවෙ, ධම්මා කුසලා කුසලභාගියා කුසල පකතියා, සබ්බෙ තෙ අප්පමාදමුලකා, අප්පමාදසමොසරණා, අප්පමාදො තෙසං ධම්මානං අග්ගමකතියාති’ අප්පමනසෙසනං භික්ඛවෙ, භික්ඛුනො පාටිකඛබං සත්ත ඛොජ්ඣධෙග භාවෙසුති, සත්ත ඛොජ්ඣධෙග බහුලිකරීසුති...” (Bhikkhus, whatever states there are that are wholesome, partaking of the wholesome, pertaining to the wholesome, they are all rooted in diligence, converge upon diligence, and diligence is declared to be the chief among them. When a bhikkhu is diligent, it is to be expected that he will develop and cultivate the seven factors of enlightenment)

මූලාශ්‍ර: සංයු.නි: (5-1):මහාවග්ග:ඛොජ්ඣධංග සංයුත්ත: 2.4.1 කුසල සූත්‍රය, පි. 212, ESN: 46: Bojjangasamyutta: 31.1 Wholesome-1, p.1766.

▼ කුසල දහම අතරින් අග්‍ර වන්නේ, මූලික වන්නේ අප්‍රමාදයය. දහම් මග වඩාගැනීමට ප්‍රමාද නොවීම මගින් කුසලය වැඩි, දියුණුවට පත්වේ. (all wholesome qualities are rooted in heedfulness, heedfulness is declared foremost among them). මූලාශ්‍ර: අංගු.නි: (6):10 නිපාත: 10.1.2.5 අප්පමාද සූත්‍රය, පි.68, EAN: 10: 15-5 Heedfulness, p.497.

▼ සියලු සත්කියන් ගේ පිය සටහන් ඇත් පිය සටහනට ඇතුළත් කිරීමට හැකි ලෙසින් සියලු කුසල දහම අප්‍රමාදයට ඇතුළත් කළ හැකිය, බලන්න: උපග්‍රන්ථය:5. “සෙය්‍යාථාපි භික්ඛවෙ යාති කානිච්ච ජඛගමානං පාණානං පදජාතානි, සබ්බානි තානි හජ්ඣපදෙ සමොධානං ගච්ඡන්ති... එව මෙව බො භික්ඛවෙ යෙ කෙවී කුසලා ධම්මා සබ්බෙ තෙ අප්පමාදමුලකා...”. සටහන: දහම් මග වඩාගැනීමට ප්‍රමාද නොවීම මගින් සෙසු කුසලයන්ද දියුණුවට පත්වේ. මූලාශ්‍ර: අංගු.නි: (6):10 නිපාත: 10.1.2.5 අප්‍රමාද සූත්‍රය, පි.68, EAN: 10: 15.5 Heedfulness, p.497.

▼ අප්‍රමාදය කුසලයය, ප්‍රමාදය අකුසලයය: කුසල සිත ඇතිකරගැනීමට අප්‍රමාදය වැනි වෙනත් එකම කරුණක් නොමැතිබව මෙහි පෙන්වා ඇත. අප්‍රමාදය ඇතිවීමට සිත ස්ථිරය, එනිසා දුසිරිත් ඇතිනොවේ. ප්‍රමාදය ඇතිවීමට අකුසල වැඩේ, නිවන දුරවේ. අප්‍රමාදය කෙනකුගේ අර්ථය ඇතිකරයි. ප්‍රමාදය අනර්ථ යට හේතුවේ. මූලාශ්‍ර: අංගු.නි: (1) 1 නිපාත: 1.6.8 හා 1.9.1 සූත්‍ර, පි. 60,66, EAN:1 58.8 sutta,pi.40.

▼ කුසල ඉපදවීමට මූලික අප්‍රමාදයය. අප්‍රමාදය ඇතිවීමට, ආර්යඅටමග වඩා ගැනීමට කටයුතු සැලසේ යයි බුදුන් වහන්සේ පෙන්වා ඇත. සටහන: අප්‍රමාද සම්පත්තිය ඇතිවීම ආර්ය අටමග ඇතිවීමේ පෙර නිමිත්ත යයි මෙහි දක්වා ඇත. හිරු උදාවන බවට පෙර නිමිත්ත අරුණෝදයය. එලෙස අප්‍රමාදය ඇති පුද්ගලයා, ආර්ය අටමග වඩා ගැනීමට පිළිපත් කෙනෙකි. බලන්න: උපග්‍රන්ථය:5, සංයු.නි: මග්ග සංයුත්ත: 1.6.6. අප්පමාද සූත්‍රය, පි.80, 1.6.13 සූත්‍රය, පි.84. මූලාශ්‍ර: සං.නි: (5-1):මහාවග්ග: මග්ගසංයුත්ත:අප්පමාද වග්ග: 1.1.31. තථාගත සූත්‍රය, පි 126. ESN: 45: Maggasamyutta: Connected discourses on the Path: 139.1 The Thathagatha, p 1681.

▼ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ, පිරිනිවන් පෑමට (පිරිනිවන්මත්වකයේදී) පෙර සංඝයාට වදාළ අවසාන අවවාදය වූවේ අප්‍රමාදව, එනම්, සිහිනුවණ ඇතිව

කටයුතු කරමින් සසරින් ගැලවීමට උත්සාහ කළයුතු බවය: “...වය ධම්මා සඬබාරා අප්පමාදෙන සම්පාදෙනථා ති”. සංස්කාරයෝ නැසෙන සුළුය, එබැවින් අප්පමාදව (එළැඹුණු සිහියෙන්) රහත්බව පිණිස කළයුතු දේ සපුරාගන්න. මූලාශ්‍ර: දීඝ.නි: (2): 3 මහාපරිනිර්වාණ සූත්‍රය, පි.126, EDN: 16 Mahāparinibbāna Sutta: The Great Passing: The Buddha’s Last Days, p.171

▼ අප්පමාදය නිවන් මගය, ප්‍රමාදය මරණයට මගය:

“අප්පමාදො අමත පදං - පමාදො මච්චුනො පදං
අප්පමකා න මීයනති - යෙ පමකා යතා මතා”

අප්පමාදය නිවනට (අමතපදයට) මගය, අප්පමාද පුද්ගලයන් නොමැරෙති. ප්‍රමාදවීම මරණයට මගය, ඔවුන් මළවුන් වැනිය. සටහන: දහම් මගේ අප්පමාදව කටයුතු කරන අය යළිඋපත නැති අමතපද නම්වූ නිවන ලබති. එහෙත්, පමාදවූ මිනිසා මළගිය කෙනෙක් වැනිය, ඔහු යළි සසරට පැමිණේ. මූලාශ්‍රය: ධම්ම පදය:අප්පමාද වග්ග: ගාථාව: 21.

▼ අප්පමාදයට ගරුකිරීම නිසා අපරිහානිය ඇතිවේ. සටහන: එක්සමයක දේවියක් බුදුන් වහන්සේ බැහැරූක අප්පමාදය, අපරිහාණි දහමක් යයි පැවසූහ. බුදුන් වහන්සේ එය අනුමතකොට වදාළහ. මූලාශ්‍රය: අංගු.නි: (4) 7 නිපාත: දේවතාවග්ග:7.1.4.1 අප්පමාදගාරව සූත්‍රය, පි.344.

▼ අවධික සංඥා භාවනාව විපුල කරගැනීමෙන් මහා සංවේගය- මහා අප්පමාදය ඇතිවේ.සසරබිය දැක නිවන් ලබාගැනීමට යුහුසුලුව කටයුතු කිරීමට පෙළෙණේ. මූලාශ්‍ර: සංයු.නි: (5-1) මහාවග්ග:බොජ්ඣංග සංයුත්තය:7. ආනාපාන වග්ගය: 2.7.1 අවධික සූත්‍රය, පි.268, ESN: 46: Bojjhaṅgasamṃyutta:VII. In and out Breathing, 57.1 The Skeleton, p. 1807

▼ හිරිඔතප් නැතිවීම ප්‍රමාදයට හේතුවේ, හිරි ඔතප් ඇතිවීම අප්පමාදවේ කෙනෙක්තුල හිරිඔතප් නැතිවීම ඔහු දහමේ ප්‍රමාදවේ. කෙනෙක් ප්‍රමාදවූවිට, ඔහු තුල අගෞරවය- අනාදරය (disrespect), දොවචස්සතාවය (මුරණ්ඩුබව- difficult to correct) හා පාපමිත්‍ර සේවනය ඇතිවේ. අප්පමාදය ඇතිකර ගැනීමෙන් එම අකුසල නැතිකර ගත හැකිය. මූලාශ්‍ර: අංගු.නි:(6):10 නිපාත: 10.2.3.6 තයෝධම්ම සූත්‍රය,පි.284, EAN:10: Tens,76-6.Incapable, p. 524.

▼ කුසලයේ අප්පමාද වීම (අප්පමාදො කුසලෙසු ධම්මෙසු) ආධ්‍යාත්මික වර්ධනය පිණිස ඇති බහු උපකාර ධර්මයකි. බලන්න: බහු උපකාර ධර්ම. මූලාශ්‍ර: දීඝ.නි : (3): 11 දසුත්තර සූත්‍රය, පි. 483, EDN: 34: Dasuttara Sutta: Expanding Decades, p. 384.

▼ කායගතා සතිය වඩාගැනීම, මහා සංවේගය ඇතිකර ගැනීම- අප්පමාදය ඇතිකර ගැනීම පිණිස පවතී. බලන්න: කායගතා සතියේ ප්‍රතිලාභ. මූලාශ්‍ර: අංගු.නි: (1): 1 නිපාත: කායගතාසති වග්ග සූත්‍ර, පි. 125, EAN:1: Mindfulness Directed to the Body, p.52

▼ අප්පමාදය මෙලොව හා පරලොව අභිවෘද්ධිය පිණිස පවතී බුදුන් වහන්සේ, පසේනදී කෝසල රජතුමාට මෙසේ වදාළහ: “මහරජ යම් දහමක් මෙලොව හා පරලොව අභිවෘද්ධිය අත්පත් කොට සිටී නම්, අප්පමාදය ඒ එක් දහමය”: “ එවමෙව බො මහාරාජ අප්පමාදො එකො ධම්මො යො උභො අතො සමධිගණා තිට්ඨති දිට්ඨධම්මිකඤ්ඤවච

සමපරායිකඤ්චානි” (...diligence is the one thing which secures both kinds of good, the good pertaining to the present life and that pertaining to the future life). සටහන: අටුවාවට අනුව ක්‍රියාකාරී අප්‍රමාදය නිසා කෙනෙක් 3 න් ආකාර පුණ්‍යක්‍රියා කරයි: දාන, ශීල හා සමාධි. ලොකුත්තර අප්‍රමාදය මගින් ජාන සමාපත්ති, මගඵල ලබාගැනීමට හේතුවේ. බලන්ත: ESN: note: 241, p. 535. මූලාශ්‍ර: සංයු.නි: (1) :සගාඵවග්ග:කෝසලසංයුත්ත, 3.2.7. අප්පමාද සූත්‍රය, පි.186, ESN: 3: Kosalasmayutta: 18.8 Diligence -2, p. 242.

▼ අප්‍රමාදයෙන් කලයුතු දහම් කරුණු: කාය,වචී හා මනෝ දුශ්චරිතය හා මිඨ්‍යා දිට්ඨිය හැර දැමීම. කාය,වචී හා මනෝ සුවරිතය හා සම්මා දිට්ඨිය ඇතිකර ගැනීම. එසේ අප්‍රමාදය ඇතිකර ගත්විට මරණය ගැන බිය යුතු නොවේ. මූලාශ්‍ර: අංගු.නි: (2) : 4 නිපාත:4.3.2.6 අප්පමාද සූත්‍රය, පි. 252, EAN:4: 116.6 Heedfulness, p.190.

▼ දහමේ ප්‍රමාදවීම උප කෙලෙසක් යයි බුදුන් වහන්සේ වදාළහ. බලන්ත: උප කෙලෙස.

▼ එක දහමක් දියුණු කරගැනීමෙන් මෙලොව හා පරලොව ශුභ සිද්ධිය ඇති කරගත හැකිබව බුදුන් වහන්සේ මෙහිදී පෙන්වා ඇත. මේ පිලිබඳ යොදාගත් උපමා: බලන්ත: උපග්‍රන්ථය:5. * ඇත් පිය සටහන: සියලු සතුන්ගේ පාසටහන් එක් ඇත්පා සටහනට ඇතුල් කලහැකිය. එලෙස, අප්‍රමාදය නම් එක දහමක් වඩාගැනීමෙන් මෙලොව පරලොව සුවය ලැබේ. * කුටාගාරය: කුටාගාර නිවසේ සියලු පරාල, එහි මුදුන් වහලේ එක්තැන්වේ. එලෙසඅප්‍රමාදය නම් එක දහම වඩාගැනීමෙන් මෙලොව පරලොව සුවය ලැබේ. * බට්ඨිවිය උපමාව: බටකොළ කපන්නා, බට්ඨිවියක් කපාගෙන එය උඩින් අල්වාගෙන, පහළද, දෙපසද මැනවින් තළා ගන්නාලෙස, අප්‍රමාදය නම් එක දහම වඩාගැනීමෙන් මෙලොව පරලොව සුවය ලැබේ. * අඹ අත්ත උපමාව: අඹ අත්තක් කැපුවිට එහි ඇති ගෙඩි හැම ඒ අත්තේ එකතුව තිබේ. එලෙස අප්‍රමාදය නම් එක දහම වඩාගැනීමෙන් මෙලොව පරලොව සුවය ලැබේ. * සක්චිතිරජු උපමාව: සියලු සුළු කුමාරවරුරජවරු-පාලකයන්, සක්චිති රජුගේ පාලනයට නතු වී සිටින ලෙසින්, අප්‍රමාදය නම් එක දහමක් වඩාගැනීමෙන් මෙලොව පරලොව සුවය ලැබේ. * සඳ ආලෝකය උපමාව: සියලුම තරකා එලියට වඩා සඳ එලිය ආලෝකමත්ය, එලෙස අප්‍රමාදය නම් එක දහම වඩා ගැනීමෙන් මෙලොව පරලොව සුවය ලැබේ. මූලාශ්‍රය: අංගු.නි: (4): 6 නිපාත:ධම්මිකවග්ග: 6.1.5.11 අප්පමාද සූත්‍රය, පි.156.

▼ වෙනත් මූලාශ්‍ර: 1. “...Verily, I say unto you now, O monks: ‘All things are transient, work out your deliverance with earnestness’...These were the last words of the Buddha; for us a reminder not to give up the struggle against the fetters of greed..., in order to escape the misery of samsara...’:“Earnestness” by Vappo Thera, Bodhi leaves, Vol. I, BPS,1968. 2. “ පමාදය යනු යම්කිසි දෙයක් කලයුතු විට එය නොකර හැරීමය.අකුසලයකි...”.කෙලෙස් එක්දහස් පන්සිය: පි. 46, රේරුකානේ චන්ද විමල නාහිමි, 2008.

▲ අප්‍රමානය: පාලි: අපරිමානං- immeasurable: අප්‍රමාන යනු ප්‍රමාණ කල නොහැකි, මැනිය නොහැකි බවය, අසීමිත බවය, ලෝකෝත්තර

බවය. සතර බ්‍රහ්ම විහාර වැඩිය යුත්තේ සියලු ලෝක සත්ත්වයන් කෙරෙහි අප්‍රමාණවූ සිතකින් යුක්තවය. බලන්ත: බ්‍රහ්මවිහාර.

▲ අප්‍රමාන සමාධිය- Measureless Samadhi: අප්‍රමාන සමාධිය ඇතිව, ප්‍රඥාව සහිතව, සතිය වඩා ගැනීමෙන්, පස් ආකාර ඥාණ- පංචසමාධි ඥාන ඇතිවේ යයි බුදුන් වහන්සේ පෙන්වා ඇත: “සමාධිං භික්ඛවෙ භාවෙට් අප්‍රමාණං නිපකානං පතිස්සතානං” (Bhikkhus, being alert and mindful, develop concentration that is measureless).පංච සමාධි ඥාන: 1) මේ සමාධිය නිසා වර්-තමානයේදී සුඛවිපාක ඇත, මතු වෙද සුඛවිපාක ඇත. (අයං සමාධි පච්චුසන්තන සුඛො වෙච ආයතිං ච සුඛවිපාකොති) 2) මේ සමාධිය ආර්යය, නිරාමිසය (කෙලෙසුන්ගෙන් තොරය) (අයං සමාධි අරියො නිරාමිසොති). 3) මේ සමාධිය උතුම්තො වන අය පුහුණු කරන දෙයක් නොවේ (අයං සමාධි අකාපුරිසපෙවිතො ති) 4) මේ සමාධිය ශාන්තය, ප්‍රණීතය (උතුම්ය), සිත පස්සදියට පත්වී, ඒකාගතවීමෙන් මේ සමාධිය ඇතිවිය. උත්සාහකර කෙලෙස් යට කිරීමෙන් මේ සමාධිය ඇතිනොවේ (අයං සමාධි සන්තො පණිතො පටිප්පස්සඤාලඤො ඵකොදිභාවාධිගතො න ච සසංඛාරනිශ්ශාන වාරිතවතො ති) 5) මම සිහි ඇතිව මේ සමාධියට සමවදිමී, සිහිඇතිව සමාධියෙන් නැගිටිමී යයි යෝගියා අදිටන් කරගනී. (සො ඛො පනාහං ඉමං සමාධිං සතො ච සමාපජ්ජාමී සතො ච උධ්ඨභාමී ති). මූලාශ්‍ර: අංගු.නි: (3): 5 නිපාත: 5.1.3.7 සමාධි සුත්‍රය, පි. 58, EAN:5: 27.7 Concentration, p.244.

▲ අප්‍රසන්න ක්‍රියා-Unpleasantness: මෙයින් පෙන්වා ඇත්තේ සංසයා අප්‍රසන්න බවින් ගිහියන්ගේ අනර්ථය පිලිබඳ කටයුතු කරනවිට, ඔවුන් කෙරෙහි, අප්‍රසාදය පලකිරීමට ගිහියන්ට හැකිබවය. කරුණු 8 ක් ඇතිව ඔවුන් අප්‍රසන්නව කටයුතු කරති: 1) ගිහියන්ට අලාභ ඇතිකරයි 2) අනර්ථය ඇතිකරයි 3) ගිහියන්ට ආක්‍රෝෂ කරයි 4) ගිහියන්ට පරිභව කරයි 5) ගිහියන් අතර හේද ඇතිකරයි 6) බුදුන්වහන්සේ ගැන අගුණ පවසයි 7) දහම ගැන අගුණ පවසයි 8) සංසයා ගැන අගුණ පවසයි. බලන්ත: ප්‍රසාද මූලාශ්‍රය:අංගු.නි: (5):8 නිපාත: සතිවග්ග: 8.2.9.8 සුත්‍රය, පි.378.

▲ අප්‍රසාදික පුද්ගල: පාලි: අපාසාදිකෙ-Not inspiring person අප්‍රසාදික පුද්ගලයා යනු දහම් මග පිලිබඳ සතුට, විස්වාසය නොමැති කෙනාය. අන්‍යන්ට ඔහුගේ වරියාව ගැන ප්‍රසාදයක් ඇතිනොවේ. බලන්ත: EAN:note:1222, p. 641. එවැනි පුද්ගලයන්ගේ ආධ්‍යාත්මික වර්-ධනයට අනතුරු -ආදීනව ඇතිවේ: 1) තමාට උපවාදකරගනී2) ප්‍රඥාවන්තයන්ගේ දෝෂාරෝපණයට ලක්වේ 3) ඔහු ගැන අපකීර්තිය පැතිරේ 4) සිහිය විසවුල්ව මරණයට පත්වේ 5) මරණින් මතු දුගතියේ යළි උපත ලබයි 6) මූලසිටම, විස්වාසිබව නොමැතිවූ නිසා, විස්වාසය ඇතිකර ගැනීමට හැකිනොවේ 7) යම් විස්වාසයක් ඇතිවුවත් එය වෙනස්වේ 8) ආචාර්ය වරයාගේ ඉගැන්වීම් අත හැර දමයි 9) එබඳු පුද්ගලයන්ගේ අයහපත් වරියාව, ඔහුගේ ගෝලයන් අනුගමනය කරයි 10) සිත ප්‍රසන්න බවට- ශාන්තබවට පත්නොවේ. බලන්ත: ප්‍රසාදික පුද්ගල. මූලාශ්‍ර: අංගු.නි: (3): 5 නිපාත: 5.5.2.7 අපාසාදික සුත්‍ර 2 කි, පි.434, EAN:5: 217.7 Not Inspiring confidence -2 suttas, p. 307.

▲ ආපෝ ධාතුව-Water element: ආපෝ ධාතුව: ජලයය. කය සකස්වී ඇති ජල -ද්‍රව කොටස් ද බාහිරව ඇති ජලයද ආපෝ ධාතුව ලෙසින් හඳුන්වයි . බලන්න: සතර මහා භූතයෝ.

▲ ඇපකාර නොවන දහම-Dhamma that has no guarantor දහම 4 ක් පිලිබඳ කිසිවෙකුට ඇපකාරකිරීමට- සහතික කිරීමට නොහැකි යයි බුදුන් වහන්සේ පෙන්වා ඇත: 1) වයසට යෑම නතරකිරීමට 2) ලෙඩ දුක් ඇතිවීම නතරකිරීමට 3) මරණය නතරකිරීමට 4) අයහපත් කම්ම ඵල දීම නතරකිරීමට. මූලාශ්‍රය: අංගු.නි: (2): 4 නිපාත: බ්‍රාහ්මණවග්ග: 4.4.4.2 පාටිභොග සූත්‍රය, පි.356.

අබ

▲ අබ්‍යාකතාවන්ථු -Undeclared points : අබ්‍යාකතාවන්ථු ලෙසින් මෙහි පෙන්වා ඇත්තේ බුදුන් වහන්සේ විසින් ප්‍රකාශ නොකරන ලද කරුණු 10 ගැනය. එනම්, ලෝකය නිත්‍යද ආදී දිවියි 10 යය. විස්තර පිණිස බලන්න: දිවියි. එවැනි දිවියි, මත ඇතිවූ විට සාමාන්‍ය පෘතග්ජනයා කැළඹේ, එහෙත්, දහම දත් ආරිය ශ්‍රාවකයා නොකැළඹේ, ඒවා ගැන ඔහුට විවිකිච්ඡාවක් නොහටගනී. බලන්න:දිවියි. මූලාශ්‍රය:අංගු.නි: (4) 7 නිපාත: 7.2.1.1 අබ්‍යාකතාවන්ථු සූත්‍රය, පි.400.

▲ අබ්‍යාපජ්ජ ධම්ම-Abbyapajja Dhammaමෙහි අබ්‍යාපජ්ජ ධම්ම ලෙසින් පෙන්වා ඇත්තේ දුක රහිත දහමය, එනම් නිවනය. මූලාශ්‍රය:සංයු.නි: (4) සළායතනවග්ග: අසංඛතසංයුත්ත: 9.2 අබ්‍යාපජ්ජ සූත්‍රය, පි.688.

▲ අබ්‍හවලාහක දෙවියෝ- storm-cloud devas :වලාහක දෙවනිකායට (වලාකුළු දෙවියෝ) අයත් දෙවියන් සතර කොටසින් එක් කොටසක් මෙසේ හඳුන්වා ඇත.ඔවුන් කුණාටු වලාකුළු ඇතිකරති. සමහර අවස්ථාවන්හිදී ඔවුන්ගේ සතුට පෙන්වීම පිණිස, ඒ වලාකුළු ඇතිකරණ බව මෙහි පෙන්වා ඇත. බලන්න:වලාහකදේවනිකාය. මූලාශ්‍රය: සංයු.නි: (3) බන්ධවග්ග: වලාහකසංයුත්ත:11.1.55 අබ්‍හවලාහක සූත්‍රය, පි.544.

▲ අබ්‍බහෝකාසික -who dwell in the open air: ධුතාංග පුහුණුව ලෙසින් එළිමහණේ වාසය කරන සංඝයා අබ්‍බහෝකාසික ලෙසින් පෙන්වා ඇත. මූලාශ්‍රය:අංගු.නි: (3) 5 නිපාත: ආරඤ්ඤකවග්ග: 5.4.4.7 අබ්‍බහෝකාසික සූත්‍රය, පි.380.

▲ අබ්‍හූත-Abbhutha මෙහි අබ්‍හූත ලෙසින් පෙන්වා ඇත්තේ හටනොගත් බවය. හටනොගත් දහම නම් නිවනය. නිවන හේතුප්‍රත්‍යයෙන් හටගත් දහමක් නොවේ. බලන්න:නිවන. මූලාශ්‍රය: සංයු.නි: (4) සළායතනවග්ග: අසංඛතසංයුත්ත: 9.2 අබ්‍හූත සූත්‍රය, පි.688.

▲ අබ්‍ච්ඡාව හා විෂම ලෝභය: පාලි: අභිජ්ඣාවිසම ලොභො-Covetousness and unrighteous greed :අබ්‍ච්ඡාව (අභිජ්ඡාව) හා විෂම ලෝභය ලෙසින් දක්වා ඇත්තේ අනුන්ගේ සම්පත් ආදිය පිලිබඳව, කෙනෙක් තුල ඇති දැඩි ආශාව- තණ්හාවය. මෙය සිත කෙලෙසෙන කරුණකි, අකුසලයකි, දුගතිය ඇති කරයි. අබ්‍ච්ඡාව, දැඩිආසාව (longing) ලෙසින්ද පෙන්වා ඇත.බලන්න: උපකෙළෙස. සටහන: සතර සති පටිඨානය වැඩිම පිණිස, ලෝකය පිලිබඳ ඇති අබ්‍ච්ඡාව පහ කර ගතයුතුවේ. බලන්න: සති පටිඨාන සූත්‍රය.

▼ බුදුන් වහන්සේ අබ්‍ච්ඡාව ඇති කෙනෙකුගේ ස්වභාවය මෙසේ දක්වා ඇත: “මේ ලෝකයේ කෙනෙක් හට අබ්‍ච්ඡාව ඇත. අනුන් සතු ධනය

සම්පත් ආදිය ගැන ඔහුට දැඩි ලෝභයෙන් මෙසේ සිතයි: ‘අහෝ, අනුන්සතු ඒ දේ (සම්පත්) මගේ වේවා’ යයි ඔහු පතයි’.

“ඉධ භික්ඛවෙ එකච්චො අභිජ්ඣාලු හොති යං තං පරසු පරචිත්තපකරණං, තං අභිජ්ඣිතා හොති, ‘අහොවත යං පරසු තං මම අසුසා’ති.” එවැනි අය ඒකාන්තයෙන්ම නිරයට යයි. මූලාශ්‍ර: අංගු.නි: (6): 10 නිපාත: කරජකාය වග්ග: 10.5.1.1. පඨම නිරය සූත්‍රය, පි. 548, ජානුසොණි වග්ග: 10.4.2.10: චුන්ද සූත්‍රය, පි.508, EAN:10: The Deed-born body: 211.1 Hell, p. 556, Jāṇussoṇī: 176.10: Cunda, p.553.

▼ තමාට අඛිජ්ජාව ඇති, වෙනත් අය තුළ ද අඛිජ්ජාව ඇතිකරණ, එය අනුමත කරන, එහි ගුණ කියන පුද්ගලයෝ නිරයගාමීය. එම කරුණු අතහැර දහම පුරුදු පුහුණු කරන අය සුගතිගාමීය. අඛිජ්ජාව නිසා කම්ම සිව්ආකාරයකට රැස්වේ: 1) තමන් අඛිජ්ජාවේ යෙදීම 2) අනුන් අඛිජ්ජාවේ යෙදවීම 3) අඛිජ්ජාව අනුමත කිරීම 4) අඛිජ්ජාව වර්ණනා කිරීම. මූලාශ්‍ර:අංගු.නි: (2): 4 නිපාත: 4.7.8 අඛිජ්ජා සූත්‍රය, පි. 512, EAN:4: VII: Course of kamma: 265.2 sutta, p. 233.

▼වෙනත් මූලාශ්‍ර: 1. “අභිධ්‍යා:නම් අන්‍යයන්ගේ සම්පත්ති පිළිබඳව බලවත් ලෙස ඇලීම, ලෝභකිරීම, සිතීමය”: සද්ධර්ම කෝෂය, පි. 114. 2. “අභිද්‍යාව: අනුන්ගේ සම්පත් දැක (පරභාණ්ඩ) ඒවා තමාට අත්වේවා යයි සිතීම, එසේම තමාගේ දේ පිළිබඳ ඇති ලෝභය...”: බෞද්ධයාගේ අත්පොත, පි. 81, රේරුකානේ වන්දවිමල මහා නාහිමි. 3. “අභිජ්ජා හා විෂම ලෝභයට පදනම ලෝභ වේතනාවය. අභිජ්ජා යනු, කෙනෙක් තමන්ට අයත්යයි සිතන දේ පිළිබඳ ඇති ආසාවය-දැඩි බැඳීමය. උදා: තමාගේ කය, බිරිඳ/ස්වාමියා, දරුවන්, දේපල ආදියට ආසා කිරීම. අන්අය සතු දේට අසා කිරීම, ඒවා තමාට අත්කරගැනීමට ඇති බලවත් තණ්හාව විෂම ලෝභයවේ. අභිජ්ජාව ඇති තැනැත්තා වස්තුව රැස්කරනවා විනා අනුන්ට දීමට හෝ තමන්ට ප්‍රයෝජනයට ගැනීමට වස්තුව යොමු නොකරයි...” : දිනමිණ සජීව ජාල පුවත්පතේ පළවූ ලිපිය: 2012 අගෝස්තු 08. “ වත්ථුපම සූත්‍රය”

http://archives.dinamina.lk/2012/08/08/_art.asp?fn=a1208082
▲ අබ්‍රහ්මචරියාව: පාලි: අබ්‍රහ්මචරියං - the unholy life :අබ්‍රහ්මචරියාව ලෙසින් පෙන්වා ඇත්තේ, බුදුසසුනේ ඇති බ්‍රහ්මචරියාව නොවන මිථ්‍යාදිවිධිය ඇති වැරදි මග අනුගමනය කිරීමය. අනාරිය (මිථ්‍යා) අටමග අනුගමනය කිරීමය: “...අයමෙව බො ආචුසො අට්ඨිඛගීකො මිච්ඡා මග්ගො අබ්‍රහ්මචරියං...”. සටහන: මේ සූත්‍රය ආනන්ද තෙරුන් විසින් හද්දිය තෙරුන්හට වදාළහ. මූලාශ්‍ර: සංයු.නි: (5-1):මහාවග්ග: මග්ග සංයුත්තය: 1.2.7 කුක්කුටාරාම සූත්‍රය, පි. 54, ESN: Maggasamyutta: 18.8 The cock’s park, p.1623.

අභ

▲ අභුත- un-become : අභුත යනු සකස්වී නැති බවය, මෙය නිවන හඳුන්වන පදයකි. බලන්න: නිවන. මූලාශ්‍රය: බු.නි: ඉතිවුත්තක: 2.2.6 අජාත සූත්‍රය, පි. 393.

▲ අභය- Fearless : අභය- බියරහිත බවය, නිවන හඳුන්වන පදයකි. අභයපත්ත යනු නිවනට පැමිණීමය. මූලාශ්‍ර: අංගු.නි: (5): 9 නිපාත, 9.2.1.5 හා 9.2.1.6 සූත්‍ර, පි. 570, EAN: 9: I Security: 56.5 & 56.7 suttas, p. 485.

▲ අභය රාජකුමාර- Prince Abhaya : බලන්න: උපග්‍රන්ථය:1

▲ අභය රාජකුමාර තෙර- Abhaya (Prince) Thera: බලන්න: උපග්‍රන්ථය:1

▲ අභා-Bright lights : අභා ලෙසින් පෙන්වා ඇත්තේ විභිදෙන රශ්මිය ඇති ආලෝකයන්ටය. අභා 4 ක් වේ: වන්දඅභා (සඳ කිරණ), සූර්ය අභා (හිරු රශ්මිය), අග්නිඅභා (ගින්දර රශ්මිය), ප්‍රඥාඅභා (ප්‍රඥා රශ්මිය). මේ අතුරින් ප්‍රඥාඅභා අග්‍රයයි බුදුන් වහන්සේ පෙන්වා ඇත. සටහන: * මේ වග්ගයේ වෙනත් සූත්‍රයන්හි : මේ රශ්මි 4, පභා (දීප්තිමත් රශ්මි),ලෙසින්ද ආලෝක ලෙසින්ද, ඔභා- බබලන දේ (අවභාසයෝ) ලෙසින්ද, ප්‍රභාස්වර (පඵප්තෝ) ලෙසින්ද පෙන්වා ඇත.බලන්න: 4.3.5.2-4.3.5.5. සූත්‍ර. මූලාශ්‍රය:අංගු.නි: (2): 4 නිපාත: අභාවග්ග:4.3.5.1 අභාසූත්‍රය, පි.290.

▲ අභිජාන-Directly knowing :අභිජාන ලෙසින් මෙහි දක්වා ඇත්තේ පංච උපාදානස්කන්ධය පිලිබඳ පූර්ණ අවබෝධය තමන් විසින්ම යථාලෙසින් අවබෝධ කරගැනීමය. එනම්, ඥාතපරිඥාවෙන්, තීරණ පරිඥාවෙන් හා ප්‍රභාණ පරිඥාවෙන් දන්නා බවය. ඒ දැනුම දුක නැති කිරීම පිනිසවේ. සටහන: ඥාතපරිඥාව (the full understanding of the known) , තීරණපරිඥාව (full understanding by scrutinization), ප්‍රභාණ පරිඥාව (the full understanding as abandonment). බලන්න: ESN: note: 42,p.1176. මූලාශ්‍ර: සංයු.නි: (3) බන්ධවග්ග:භාරවග්ග: 1.1.3.3. අභිජාන සූත්‍රය, පි.76, ESN:22: Khandasamyutta: 24.3 Directly knowing, p.1022.

▲ අභාවනිය හා භාවනිය- Not esteem & esteem :අභාවනිය යනු බුහුමන්- ගරුසැලකිලි (ගෞරව) නොලැබීමය. භාවනිය යනු ගරු සැලකිලි ලැබීමය. සංසයා බුහුමන් නොලැබීමට හා ලැබීමට හේතු, මේ සූත්‍රයේ විස්තර කර ඇත. මූලාශ්‍ර: අංගු.නි: (3): 5 නිපාත: 5.5.4.1 අභාවනිය සූත්‍රය, පි. 448, EAN:5: 231.1. Not to be esteemed, p.308.

▲ අභබ්බ-Incapable :අභබ්බ ලෙසින් පෙන්වා ඇත්තේ කළ නොහැකිබවය. කෙළෙස් සහිත පුද්ගලයාට ආධ්‍යාත්මික මග සපුරා ගැනීමට නොහැකිය. එසේම සෝතාපන්න පුද්ගලයාගේ පහකරගත් කෙළෙස් නැවත ඇතිවීමක් නොවේ. ඔහු විසින් පහකළ සක්කායදිට්ඨිය, විචිකිච්චාව, සීලබ්බතපරාමාස, අපායගමනිය රාගය, දෝසය හා මෝහය නැවත ඇතිකරගැනීමට නොහැකිය.බලන්න: දිට්ඨිසම්පන්න, සෝතාපන්න. මූලාශ්‍ර: අංගු.නි: (4): 6 නිපාත: 6.2.4.7 අභබ්බ සූත්‍රය, පි. 268, EAN:6: 91.7 Incapable, p. 362.

▲ අභව්‍ය- Incapable :අභව්‍ය ලෙසින් පෙන්වා ඇත්තේ, සෝතාපන්න පුද්ගලයෙකුට කළ නොහැකි කරුණුය. බලන්න: සෝතාපන්න,අභබ්බ.

▲ අභබ්බාගමන - abhabbāgamana :අභබ්බා යනු ආර්යමග අනුගමනය කිරීමට සුදුසුනොවන, හැකියාව නොමැති පුද්ගලයාය. ඔහු යන වැරදි මග අභබ්බාගමනයය. ඔහු ගමන් කරන්නේ අදහම් මගේය, පරිභාණියට යන මගේය, එය නුසුදුසු ගමනකි. ශබ්දකෝෂ: පා.සි.ශ: පි.87: “න-භබ්බා අභබ්බාති අභබ්බා ය. අභබ්බා යනු සුදුසු නොවන බවය”. B.D: p. 13: “abhabbāgamana: incapable of progressing”. P.T.S: p.153: “abhavya has a different meanings- impossible, not likely, unable”

▼ ධම්මපදයේ අප්පමාද වග්ගයේ මෙසේ දක්වා ඇත: “අප්පමාදරතෝ භික්ඛු - පමාදේ භයදස්සි වා අභබ්බෝ පරිභාණාය - නිබ්බාණස්සේව සන්තිකෙ” අප්‍රමාදයෙහි ඇලුන,

ප්‍රමාදයෙහි බිය දකින හික්ෂුව පරිභාණියට (අභබ්බාගමනට) පත්නොවේ, එතුමන් නිවන අසලය. මූලාශ්‍ර: ධම්ම පදය: අප්‍රමාද වග්ග: 32 ගාථාව.

සටහන්: * පුග්ගලප්‍රඥාප්පතියට අනුව: කෙනෙක් අභබ්බාගමනට පත්වන්නේ : අයහපත් කම්ම විපකයක් ඇති නිසා හෝ සිතකුල පවතින කෙළෙස් නිසා හෝ අකුසල් ක්‍රියාවල යෙදෙන නිසා හෝ දහම පිලිබඳ ශ්‍රද්ධාව, ඡන්දය, ප්‍රඥාව නොමැති නිසාය. එවන් පුද්ගලයන්ට ලෝකෝත්තර මගට පැමිණීමට හැකියාව නැත. ** අටුවාවට අනුව අයහපත් කම්ම විපක ලෙස පෙන්වා ඇත්තේ පංචානන්තරිය කම්මයන්ය. කෙළෙස් ලෙසින් පෙන්වා ඇත්තේ මිට්ඨාදිට්ඨියය. **

ම.නි: චූල සකුච්ඡායී සූත්‍රයට අනුව: සකුච්ඡායී පරිභ්‍රාජිකයා, භාග්‍යවතුන්වහන්සේ වෙතින් දහම් අසා පැහැද සසුනට ඇතුළුවීමට අවසර ඉල්ලා සිටිනවිට ඔහුගේ ශිෂ්‍යයන් එය වලකාලිය. එමනිසා දහම්මග ඔහුට අහිමිවිය. එසේවීමට හේතුවුවේ පෙර කම්ම විපකයක් නිසා බව අටුවාවේ සඳහන්වේ. බලන්න:EMN: Note:786, p. 1137.

▲ **අභිඥා- direct knowledge** :අභිඥා (අභිඤ්ඤා) ලෙසින් පෙන්වා ඇත්තේ ප්‍රඥාවෙන් දැන (පරිඥෙය්‍ය) අවබෝධ කර ගතයුතු දහමය. යම් දහමක් පිලිබඳ විශේෂ නුවණින් අවබෝධ කරගැනීමය (තමා විසින්ම). එනම්, නිවන සාක්ෂාත් කරගැනීමට ඉවහල්වන උත්තම ඥානය අවබෝධ කිරීමය. මෙය විශේෂ ඥානය හෝ උසස් ඥාණය, අධිප්‍රමාණ බල, අතිසාමාන්‍ය බල, ප්‍රතිභානය හෝ සහජඥානය ලෙසින්ද හඳුන්වයි. බුදුන්වහන්සේ හෝ රහතන්වහන්සේ සතු අධ්‍යාත්මික බල අභිඥාය. සමාධි සමාපත්ති ලැබීමෙන් හා නිවන් මග සාක්ෂාත් කරගැනීමෙන් මේ උසස් අවබෝධය- විශේෂ ඥාන ලැබෙන බව බොහෝ සූත්‍ර දේශනාවල පෙන්වා ඇත. බලන්න: සය අභිඥා. ශබ්දකෝෂ: පා.සිං.ග: පි. 89: “අභිඤ්ඤා: දැනීම, අවබෝධය, විශේෂයෙන් දන්නා බව”.

▼ **එම අවබෝධය සතර ආකාරය** :1) ප්‍රඥාවෙන් දැන අවබෝධ කලයුතු දහම් කරුණු: පංච උපාදානස්කන්ධය 2) ප්‍රඥාවෙන් දැන පහකලයුතු දහම් කරුණු: අවිද්‍යාව හා භව තණ්හාව3) ප්‍රඥාවෙන් දැන වැඩියයුතු (භාවිතබ්බ) දහම් කරුණු: සමථ හා විපස්සනා.4) ප්‍රඥාවෙන් දැන සාක්ෂාත් (ප්‍රත්‍යක්ෂ) කලයුතු දහම් කරුණු :විද්‍යාව හා විමුක්තිය. මූලාශ්‍ර:අංගු.නි: (2) : 4 නිපාත: 4.6.1 අභිඤ්ඤා සූත්‍රය, පි. 496, EAN:4: 254.1 Direct knowledge, p. 231.

▼ **අරහත්වය පිණිස:** රාගය, දෝසය හා මෝහය ක්‍ෂය කිරීමට එම විශේෂ අවබෝධය - අභිඥාව ලබා ගත යුතුවේ. මූලාශ්‍ර: අංගු.නි: (2): 4 නිපාත: 8. රාගාදීපෙය්‍යාලය වග්ග සූත්‍ර, පි. 516, EAN:4: VIII: Lust & so forth, p. 233.

▲ **අභිඤ්ඤිය ධම්ම:** පාලි: අභිඤ්ඤෙය්‍යො ධම්මො -Dhamma to be thoroughly learnt : අභිඤ්ඤිය ධම්ම ලෙසින් පෙන්වා ඇත්තේ විශේෂ නුවණින් (ඥාතපරිඥාවෙන් -විශේෂයෙන් දන යුතු), යහපත් ලෙසින්ම අවබෝධ කරගතයුතු ධම්මතාවන්ය. **සටහන්:** * මෙහිදී දක්වා ඇත්තේ සියල්ල (සබ්බ) වෙසෙසින් දැනගැනීම අභිඤ්ඤිය (අභිඤ්ඤෙය්‍ය) බවය. සියල්ල යනු සලායතන, බාහිර අරමුණු, එනිසා ඇතිවෙන විඥානය, ස්පර්ශය හා ත්‍රිවිධ වේදනා, ඒ හැම අනිච්ච බව අවබෝධ කරගතයුතුය. බලන්න:සංයු.නි: (4) සලායතනවග්ග: වේදනාසංයුත්ත: සබ්බ අනිච්චවග්ග: 1.5.4 අභිඤ්ඤෙය්‍ය සූත්‍රය, පි.87. ** මෙහිදී අභිඥා ධම්ම 4

ක් පෙන්වා ඇත. බලන්න: අංගු.නි: (2) 4 නිපාත: අභිඤ්ඤාවග්ග: 4.6.1 සූත්‍රය, පි.496.

▼ සය අභිඤා: සියලු කෙළෙස් පහකර, දුක නිමකර නිවන ලබාගැනීම පිණිස අවබෝධ කලයුතු ධර්ම සමුදායේ, සය ධර්ම ලෙසින් පෙන්වා ඇත්තේ: සය අභිඤාවන්ය (ඡ අභිඤ්ඤා- සයං අභිඤ්ඤා- six super-knowledge) : 1) සියලු සන්වයෝ ආභාරය (පෝෂණය) හේතු කොට ගෙන ජීවත්වේ. (සබ්බ සත්‍යා ආභාරධර්මිකා) 2) සංඛත ධාතුව (සඛිත ධාතූ - හේතු ප්‍රත්‍යය යෙන් හටගත් ධාතූන්-conditioned element (පංච උපාදානස්කන්ධය ආදී) 3) අසංඛත ධාතුව (අසඛිත ධාතූ- සකස් නොවූ ධාතුව, එනම් නිවනය- unconditioned element 4) තුන් භවය: කාම ධාතුව හෙවත් කාම භවය, රූප ධාතුව හෙවත් රූප භවය හා අරූප ධාතුව හෙවත් අරූප භවය. 5) චතුස්සත්‍ය. 6) පංච විමුක්ති ආයතන- විමුක්තියට හේතුවන ධර්ම පහ. බලන්න: පංච විමුක්ති ආයතන. මූලාශ්‍ර: දීඝ.නි: (3) : 11 දසුන්තර සූත්‍රය, පි. 483, EDN: 34: Dasuttara Sutta: Expanding Decades, p. 384.

▲ අභිනන්දන - Delight :අභිනන්දන යනු යමක් නිසා සතුටුවීමය. මෙහිදී බුදුන් වහන්සේ පෙන්වා ඇත්තේ කෙනෙක්, සිව් ධාතූ- සතර මහා භූත (පඨවි ආපෝ තේජෝ වායෝ) පතයි නම් ඔහු දුක කෙලවර කර නොමැති බවය. සිව්ධාතූ ගැන සතුටුනොවන, ඒවා නොපතන කෙනා දුකින් මිදී ඇත. මූලාශ්‍රය: සංයු.නි: (2): නිදානවග්ග: ධාතූසංයුත්ත: 2.4.6 අභිනන්දන සූත්‍රය, පි.294.

▼ මෙහිදී පෙන්වා ඇත්තේ කෙනෙක් පංච උපාදානස්කන්ධය අභිනන්දන කරන්නේ නම් ඔහු දුකින් මිදී නැති බවය. මූලාශ්‍රය: සංයු.නි: (3):බන්ධසංයුත්ත: භාරවග්ග: 1.1.3.8 අභිනන්දන සූත්‍රය, පි.82.

▼ මෙහිදී පෙන්වා ඇත්තේ තණ්හා ආදී කෙළෙස් අභිනන්දනය කරන තැනැත්තා මාරයාගේ බැඳීමට-මාරපාශයට අසුවී ඇති බවය. ඒවා අභිනන්දන නොකරන පුද්ගලයා මාර බැඳීමෙන් නිදහස්වී ඇත. මූලාශ්‍රය: සංයු.නි: (3):බන්ධසංයුත්ත: අරහත්වග්ග: 1.2.2.3 අභිනන්දන සූත්‍රය, පි.158.

▼ මෙහිදී පෙන්වා ඇත්තේ ඇස ආදී සය ඉන්ද්‍රිය පිළිගන්නා, ඒ ගැන අභිනන්දන කරන පුද්ගලයා දුකින් මිදී නැති බවය. එසේම, බාහිර අරමුණු අභිනන්දනය කරන පුද්ගලයාද දුකින් මිදී නැත. මූලාශ්‍රය: සංයු.නි: (4):සලායතනවග්ග:වේදනාසංයුත්ත: යමකවග්ග: 1.2.7 හා 1.2.8 අභිනන්දන සූත්‍රය, පි.52.

▲ අභිනිවෙස- Abhinivesa :අභිනිවෙස ලෙසින් පෙන්වා ඇත්තේ නැඹුරුවීමය (inclination), කැමැත්ත ඇතිවීමය. රූප, වේදනා, සංඥා, සංඛාර විඤාන ඇසුරු කොට, ඒවා ප්‍රත්‍ය කොට සංයෝජන අභිනිවෙස විනිබන්ධන උපදින බව මෙහි පෙන්වා ඇත. මූලාශ්‍රය:සංයු.නි (3) බන්ධසංයුත්ත:දිට්ඨිවග්ග: අභිනිවෙස සූත්‍ර 2කි, පි.362.

▲ අභිනිවෘත්තිය: පාලි: අභිනිබ්බත්ති -Rebirth හා අනභිනිවෘත්තිය: පාලි: අභිනිබ්බත්ති -No birth :අභිනිවෘත්තිය ලෙසින් මෙහි පෙන්වා ඇත්තේ කෙළෙස් දුරු නොකිරීම නිසා යළි උපත ලැබීමය, එය දුකය. අනභිනිවෘත්තිය යනු සියළු කෙළෙස් පහකර, යළි උපත සහමුලින්ම නැතිකර ගැනීමය, එය සුඛය, සැපයකි. සැරියුත් තෙරුන් මෙසේ වදාළහ: “අභිනිබ්බත්ති ඛො ආචුසො දුකඛා, අනභිනිබ්බත්ති සුඛා...”. අභිනිවෘත්තිය (ඉපදීම) දුකය, අනභිනිවෘත්තිය (නො ඉපදීම) සුඛය. මූලාශ්‍ර: අංගු.නි: (6)

: 10 නිපාත: 10.2.2.5 පයම සුඛ සුත්‍රය, පි. 246, EAN:10: 65.5 Happiness 1,p. 519.

▲ අභිභායතන: පාලි: අභිභායතනානි- bases of overcoming: කසිණයන් අරමුණු කරගෙන සමවදින ජානසමාපත්ති අභිභායතන ලෙසින් පෙන්වා ඇත. සමාපාත්තියට අවහිරකරණ යම්කිසි සංඥාවක් ඇතිවුවිට එම සංඥාව අභිභවා (මැඩගෙන) යාමට ඇති හැකියාව නිසා මේ සමාපත්ති අභිභායතන ලෙසින් හඳුන්වයි. බලන්ත:කසිණ. ශබ්දකෝෂ : පා.සි.ශ: පි.92 : “අභිභව යනු මැඩ පැවැත්වීමය- යටත් කරගැනීමය. අටවිධි අභිභායතන: කසිණ අරමුණු මගින් සමවදින ධ්‍යානසමාපත්ති අටය”. B.D: p.13: “abhibhāyatana: the 8 stages of mastery are powers to be obtained by the means of kasina-exercises”. P.T.S: p. 168: “position of a master or lord, station of mastery. The traditional account of these gives 8 stations or stages of mastery over the senses”.

▼ අභිභායතන අටකි

“අටධීමානි භික්ඛවෙ අභිභායතනානි”. 1) පළමු අභිභායතනය: කසිණ භාවනාව අරමුණු කරගත් යෝගියා අභ්‍යන්තර රූප සංඥාව ලබයි; ඔහුට සීමිතවූ බාහිර රූපයන්ද පෙනේ; ධ්‍යානයෙන් එම රූප අභිබවා යෑමට ඔහු සමත්වේ. 2) දෙවෙනි අභිභායතනය: ... අභ්‍යන්තර රූප සංඥාව ලබයි; ඔහුට අප්‍රමාණවූ බාහිර රූපයන්ද පෙනේ; ධ්‍යානයෙන් එම රූප අභිබවා යෑමට ඔහු සමත්වේ. 3) තෙවෙනි අභිභායතනය: ... අරූප සංඥාව ලබයි, ඔහුට සීමිතවූ බාහිර රූපයන්ද පෙනේ; ධ්‍යානයෙන් එම රූප අභිබවා යෑමට ඔහු සමත්වේ. 4) සිව්වෙනි අභිභායතනය: ...අරූප සංඥාව ලබයි; ඔහුට අප්‍රමාණවූ බාහිර රූපයන්ද පෙනේ; ධ්‍යානයෙන් එම රූප අභිබවා යෑමට ඔහු සමත්වේ. 5) පස්වෙනි අභිභායතනය: ...අරූප සංඥාව ලබයි; ඔහුට නිල කසිණ බාහිර රූපයන්ද (නිල් පැහැති මල් ආදිය) පෙනේ, ධ්‍යානයෙන් එම රූප අභිබවා යෑමට ඔහු සමත්වේ. 6) සයවෙනි අභිභායතනය: ...අරූප සංඥාව ලබයි; ඔහුට පිත කසිණ බාහිර රූපයන්ද (කහ පැහැති මල් ආදිය) පෙනේ, ධ්‍යානයෙන් එම රූප අභිබවා යෑමට ඔහු සමත්වේ. 7) සත්වෙනි අභිභායතනය: ...අරූප සංඥාව ලබයි; ඔහුට ලොභිත කසිණ බාහිර රූපයන්ද (රතු පැහැති මල් ආදිය) පෙනේ, ධ්‍යානයෙන් එම රූප අභිබවා යෑමට ඔහු සමත්වේ. 8) අටවෙනි අභිභායතනය: ...අරූප සංඥාව ලබයි; ඔහුට ඕදාත කසිණ බාහිර රූපයන්ද (සුදු පැහැති මල් ආදිය) පෙනේ, ධ්‍යානයෙන් එම රූප අභිබවා යෑමට ඔහු සමත්වේ. සටහන: අභිභායතන අකුරින් 8 වන ආයතනය අග්‍රබවද, එසේවුවත් එම අග්‍ර සංඥාව ඇති සත්කයෝ ද විපරිනාම, අනිච්ච ස්වභාවය ඇත්තෝ යයි බුදුන් වහන්සේ වදාළහ. ඒබව දකින ධර්මය දත් අරිය ශ්‍රාවකයා එම ජානසූපය පිළිබඳව කලකිරේ, ඒවාට නොඇලේ. මූලාශ්‍ර: අංගු.නි: (5): 8 නිපාත: 8.2.7.5 අභිභායතන සුත්‍රය, පි. 299, EAN: 8: 8.65. Overcoming, p. 446, අංගු.නි: (6): 10 නිපාතය: 10.1.3.9. ප්‍රථම කෝසල සුත්‍රය, පි. 134, EAN: 10: 29.9 Kosala-1, p. 505.

▲ අභිනිභාර කුසලය- Abhinihara kusla :අභිනිභාර කුසලය ලෙසින් පෙන්වා ඇත්තේ සමාධිය පිලිබඳ ගන්නා අරමුණේ- කමටහතේ සිත තැන්පත් කරගැනීමේ කුසලතාවයය. මූලාශ්‍රය: සංයු.නි: (3) බන්ධ වග්ග:ජානසංයුත්ත:13.1.7 අභිනිභාර කුසල සුත්‍රය, පි.572.

▲ අභිසංඛාර-Abhisankaara : අභිසංඛාර ලෙසින් මෙහි පෙන්වා ඇත්තේ කුන්දොරින් (කාය වාක් මනෝ) උපදවන චේතනා රැසය- යහපත් හෝ අයහපත් විපාක ගෙනදෙන සංඛාරයන්ය. මූලාශ්‍රය: අංගු.නි: (1) 3 නිපාත: 3.1.3.3. සූත්‍රය, පි.266.

▲ අභිසන්ද-Abhisanda : අභිසන්ද යනු සැපයට ප්‍රත්‍ය වන කරුණුය. සැපයට හේතුවන පුණ්‍ය කම්ම මෙහි විස්තර කර ඇත. බලන්ත:සංයු.නි: (5-2) සෝතාපත්තිසංයුත්ත: පුඤ්ඤාභිසන්ධවග්ග සූත්‍ර. පි.241.

▲ අභිභූ අගසච-Abhibhu Agrashrawaka : අභිභූ තෙරුන්, සිඛි බුදුන් වහන්සේ ගේ අග්‍ර ශ්‍රාවක දෙනමගෙන් එක් නමකි. සිඛි බුදුන්වහන්සේ ගේ ඇරයුම පරිදි අභිභූ තෙරුන් බ්‍රහ්මදෙවියන් ඉදිරියේ සාද්ධි බල දැක්වීම මෙහි පෙන්වා ඇත. මූලාශ්‍රය: සංයු.නි: (1) සගාථවග්ග: බ්‍රහ්මසංයුත්ත:6.2.4 අරුණාවති සූත්‍රය, පි.304.

▲ අභිරතිය -Enjoyment හා අනභිරතිය- Dissatisfaction : ධම්ම විනයයේ අභිරතිය ලෙසින් පෙන්වා ඇත්තේ සියලු ආධ්‍යාත්මික ක්‍රියා ගැන සතුටින් කටයුතු කිරීමය. අනභිරතිය යනු ඒ ක්‍රියා වලින් සතුටක් නො ලැබීමය. එය දුකකි. මූලාශ්‍ර: අංගු.නි: (6): 10 නිපාත: 10.2.2.6 දුතිය සුඛ සූත්‍රය, පි. 246, EAN:10: 65.5 Happiness 1,p. 519.

▼ කාම වස්තූන්ට ඇති දැඩි ඇල්ම-ආශාව ද අභිරතිය ලෙසින් මෙහි පෙන්වා ඇත, කාමයට ඇති තණ්හාව -පංච කාමයට ඇලීම, සිතේ කාම රාගය ඇතිවීම. අභිරතියට විරුද්ධ පදය වන අනභිරතිය යනු එපාවීම හෝ කලකිරීමය. පංචකාමයට ඇති කැමැත්ත නැතිවීම අනභිරතියය. එසේම, යම් කිසි හේතුවක් නිසා ආධ්‍යාත්මික ජීවිතය එපාවීමද අනභිරතිය ලෙසින් පෙන්වා ඇත. වංගීස තෙරුන්ට, රූපත් කාන්තාවන් දැකීමෙන් ඇල්මක් ඇතිවී සිත රාගයෙන් දුශිතව බ්‍රහ්මචරියා ජීවිතය ගැන අනභිරතියක්-අසතුටක් ඇතිවූ බව පෙන්වා ඇත. "...අප්ඵ බො ආයසමනො වඩගීසස්ස තා ඉක්ඛො දිස්සා අනභිරති උප්පජ්ජති, රාගො චිත්තං අනුඤ්ඤෙති..." තමනට ඇතිවූ රාග සිතිවිලි නිසා දහම් මගට අලාභයක්, අයහපතක්වූ බව අවබෝධ කරගත් වංගීස තෙරුන් තමන්ම විරිය වඩා එම අකුසල සිත නැතිකර බ්‍රහ්මචරියාවට සිතේ කැමැත්ත- අභිරතිය උපදවාගත් බවද දක්වා තිබේ: "...අලාභා වත මෙ, න වත මෙ ලාභා... යස්ස මෙ අනභිරති උප්පන්නා ...යනනුනාහං අත්තනාව අත්තනො අනභිරතිං විනොදෙස්සා අභිරතිං උප්පාදෙස්සන්ති". සටහන: අනභිරතිය (dissatisfaction) හා අරතිය (discontent) බොහෝදුරට සමාන පද බව හික්බු බෝධි හිමියන් දක්වා ඇත. සාමාන්‍යයෙන් ගත්කල අනභිරතිය ලෙසින් පෙන්වා දෙන්නේ කාම ආශාව නිසා සිතේ ඇතිවන නො සතුටුබව- බ්‍රහ්මචරියාව අතහැර ගිහිජීවිතයට නැවත යාමට සිතීමය. ඉහත දක්වා ඇති පරිදි වංගීස තෙරුන් විරිය කර ඇතිකරගත් අභිරතිය නම් ආධ්‍යාත්මික ජීවිතය පිලිබඳ ඇල්මය, පංචකාමයන්ට ඇති අභිරතිය- ආශාව නොවේ. බලන්ත: ESN: note: 486,p. 563. මූලාශ්‍ර: සංයු.නි: (1) වංගීස වග්ග: 8.1.1. නික්ඛන්ත සූත්‍රය, පි. 356 හා 8.1.2 අරති සූත්‍රය, පි. 358, ESN: 8: Vaṅḡīsa saṃyutta: 8.1 Renounced, p. 392 & 8.2 Discontent, p. 394.

▲ අභිසමය-Abhisamaya : අභිසමය, ධම්මාභිසමය ලෙසින්ද පෙන්වා ඇත. චතුසත්‍ය යහපත් ලෙසින් අවබෝධ කරගැනීම අභිසමයවේ. සෝතාපන්න පුද්ගලයා අභිසමයට පැමිණි ආරිය පුද්ගලයෙකි.

ශබ්දකෝෂ: පා.සි.ශ: පි,96: “අභිසමය:අවබෝධය, දැනගැනීම”.

B.D:p.4: “Abhisamya: Truth realization, is the full & direct grasp of the Four Noble Truths by the stream winner”.

▼ අභිසමය- ප්‍රතිවේදියය. ඥානය නැතිව අභිසමය නොකෙරේ. මෙහිදී අභිසමය පිළිබඳව විස්තරාත්මකව දක්වා ඇත. මූලාශ්‍රය: බු.නි:පටිසම්භිදා 2: පඤ්ඤාවග්ග:3.3 අභිසමයකථා, පි.208.

▲ අභිසම්බුද්ධ-Perfectly Enlightened One: වතුසත්‍ය වෙසෙසින් අවබෝධ කළ බැවින් තථාගතයෝ ‘අභිසම්බුද්ධ’- අරහත් සම්මා සම්බුද්ධ යයි කියනු ලැබේ. මූලාශ්‍රය: සංයු.නි: (5-2): මහාවග්ග: සච්චසංයුත්ත: 12.3.3. අභිසම්බුද්ධ සූත්‍රය, පි.312, ESN:56: Sacchasamyutta: 23.3. The Perfectly Enlightened One, p. 2292.

▲ ආභිසමාවරික ධම්ම- ābhisamācārika dhamma- factor of proper conduct :ආධ්‍යාත්මික මගේ වැඩිම පිණිස අවශ්‍ය දහමකි. උත්තම ආචාර ධම්මය ලෙසින්ද හඳුන්වයි.තමන් හා එක්ව වාසය කරන සංසයා (සබ්බසරුන්) කෙරෙහි ගෞරව නැති, ගරුසරු නැති මහණහට ආභිසමාවරික දහම ඇතිකර ගත නොහැකිය යි බුදුන් වහන්සේ පෙන්වා ඇත: ආභිසමාවරික ධම්ම නැතිවිට සේබ දහම පුර්ණ කරගත නොහැකිය, ඒ නිසා ඔහුට ශිලසම්පන්න විය නොහැකිය. ශිලසම්පන්න නොවේ නම් සම්මා දිට්ඨිය ඇතිකරගත නොහැකිය. සම්මා දිට්ඨිය නොමැතිව සම්මා සමාධිය ඇතිකර ගැනීමට හැකි නොවේ. ඒ නිසා ඔහුට සම්මා ප්‍රඥාව ඇතිකර ගැනීමට හැකියාව නැත. එහෙත්, සබ්බසරුන් කෙරෙහි ගෞරව ඇති, ගරුසරු ඇති මහණහට ආභිසමාවරික ධම්ම ඇතිකර කර ගතහැකිවේ. මූලාශ්‍ර: අංගු.නි: (3) : 5 නිපාත: 5.1.3.1. අගාරව සූත්‍ර 1-2 , පි. 48, ESN: 5: 21.1. Irreverent -I & II, p. 241.

▲ ආභස්සර දෙවියෝ -Devas of Streaming Radiance: රූප බ්‍රහ්ම ලෝකයක වාසය කරන මේ දෙවිවරුගේ කයෙන් ගිනිදැල් වැනි විශාල දීප්තිමත් ආලෝකධාරා නිකුත්වන නිසා ආභස්සර දෙවියෝ ලෙසින් හඳුන්වයි. බලන්න: බ්‍රහ්ම ලෝක.

▲ අභ්‍යන්තර ආකාශධාතුව-Internal space element :කෙනෙක්ගේ කයේ ඇති ඉඩ, අවකාශය, අභ්‍යන්තර ආකාශ ධාතුවය. බලන්න: ආකාශ ධාතුව.

▲ අභ්‍යන්තර ආයතන සය- six internal bases :අභ්‍යන්තර ආයතන 6 (සය ආයතන) යනු සලායතනයන්ය. බලන්න: සලායතන.

▲ අභ්‍යන්තර බන්ධන- Internal bonds :අභ්‍යන්තර බන්ධන ලෙසින් මෙහි දක්වා ඇත්තේ දහම් මග නොදත් පුද්ගලයා, පංච උපාදානස්කන්ධයට ඇති බැඳීමය. බලන්න: ශ්‍රැතවත් ආරිය ශ්‍රාවක හා අශ්‍රැතවත් පාතග්ජන.

අම

▲ අමත හා අමතගාමී මග: පාලි: අමතං, අමතගාමී මග්ගො -deathless & way to deathless : දහමට අනුව අමත - අමර (අමාතය) යනු නිවනය. අමතගාමී මග යනු නිවන කරා ගෙනයන මග ආරිය අටමගය. අමතපත්ත යනු නිවන ලැබීමය. බලන්න:නිවන. සටහන්: * සංයු.නි: (5-1) සති පටියාන සංයුත්තයේ: අමතවග්ගේ දී, සතිපටියානය වැඩිම අමතමග යයි පෙන්වා ඇත ** අංගු.නි: (1) 1 නිපාතයේ, අමත වග්ගයේ: කායගතා සතිය වැඩිමෙන් අමතමග ලැබෙන බව දක්වා ඇත. මූලාශ්‍ර: අංගු.නි: (5): 9 නිපාත, 9.2.1.3. හා 9.2.1.4 සූත්‍ර, පි. 568, EAN: 9: I Security- suttas.

p. 485, සංයු.නි:4: සළායතනවග්ග:අසංඛතසංයුත්ත: 9.2 අමත සූත්‍රය, පි. 685, ESN:43: Asankathasamyutta: 14.3 sutta, p. 1513.

▼ සියලු කෙළෙස් ප්‍රභේණය (රාග දෝස මෝහ) අමතය-හෙවත් නිවනය, ඒ සඳහා ඇති මග නම් අමතමගවු ආරිය අට මගය යයි බුදුන් වහන්සේ පෙන්වා ඇත: “...යො සො භික්ඛු රාගකකියො දොසකකියො මොහකකියො ඉදං වුවවති අමතං...අයමෙව අරියො අට්ඨිඛගීකො මග්ගො අමතගාමී මග්ගො...”. මූලාශ්‍ර: සංයු.නි:(5-1): මග්ගසංයුත්ත: 1.1.7 දුතිය භික්ඛු සූත්‍රය, පි. 40, ESN: 45: Maggasamyutta: 6.6 A certain bhikkhu-2, p. 1610.

▲ අමනාපය : පාලි: උපනාහ - resentment : අමනාපය, උපනාහ-සතුරුබව, එදිරිය- බද්ධවෛරය ලෙසින්ද දක්වයි. මෙය සිත කෙළෙසන අකුසල දහමකි,දුගතිය ඇතිකරයි,දස අකුසලයකි. බලන්න: උපකෙළෙස. සටහන්: * ම.නි. සල්ලේලබ සූත්‍රයේ දී පහකළ යුතු අකුසල දහම් 44 ට අමනාපය ද ඇතුළත්වේ. බලන්න: සල්ලේලබ පරියාය. ** අංගු.නි. ආසාතවස්තු හා ආසාතපට්ඨනය සූත්‍රයන්හිදී අමනාපය ඇතිවන ආකාරය හා පහකර ගන්නා අන්දම පෙන්වා ඇත. බලන්න: ආසාතවත්ථු හා ආසාතපට්ඨනය. **අංගු.නි. (6) භබ්බාහබ්බ සූත්‍රයේ අරභත්වය පිණිස පහකර ගතයුතු අකුසල දහම් 10න් එකක් ලෙස අමනාපය පෙන්වා ඇත, බලන්න: අරභත්ව.

▼ වෙනත් මූලාශ්‍ර: 1. Per Bhikkhu Bodhi: Resentment sets in after anger has repeatedly enveloped the mind. බලන්න: EMN: note : 87, p. 1179. 2. “ගිනි දැල් විභිදුවමින් පැවති ගිනි අභුරු අලුයෙන් යටවූ විට කලක් නිසලව පවතී. එමෙන් පටන් ගැන්මේ දී ක්‍රියාකාරීත්වයෙන් පැවති ක්‍රෝධය එහි අධික වේගය සන්සිදි අලුයට ගිනි අභුර මෙන් සිත්සතන්හි යටවී පවතී. එය අප්‍රකටය. එම තත්වයට පැමිණි ක්‍රෝධය නම් උපනාහයය-වෛරයය. මෙය ලෙහෙසියන් නො සංසිදෙන දිගු කලක් පවතින අකුසලයකි. එක් ජාතියක කෙළෙවර නොවන්නේය. උදා: කාලි යකින්නගේ වෛරයය, දෙවිදන්ගේ වෛරයය. මෙමත්‍රිය කිරීමෙන් මේ ගතිය නැතිකරගත හැකිය”. කෙලෙස් එක්දහස් පන්සියය, පි.81, රේරුකානේ වන්දවීමල මහානාහිමී, 2008. 3.“බද්ධ වෛරය උපනාහයවේ. බද්ධ වෛරය යනු වෙනත් කෙනෙක් තමන්ට කළ වරදක් සිත තුළ රඳවාගෙන සිටීමය. බද්ධ වෛරය නිසා කයේ විවිධ ආබාධ ඇතිවේ (උදා: හෘද රෝග). වෛරය නිසා පළිගැනීමට කටයුතු කරයි. එමගින් පවුල් පිටින් විනාශවන අවස්ථා දැකිය හැකිය”. දිනමිණ: අන්තර්ජාල ලිපිය:

<https://www.budusarana.lk/budusarana/2019/07/25/tmp.asp?ID=vision09>

▲ අමෝහය- Non-delusion : අමෝහය, මූලානොච්චම,(ලෝකය පිලිබඳව) ත්‍රිවිධ කුසල් මූලයන්ගෙන් එකකි. ප්‍රඥාවඇතිවිට අමෝහය ඇතිවේ. බලන්න: කුසල මූල.

▲ අමායාව- non-deceitfulness :අමායාව ලෙසින් පෙන්වා ඇත්තේ තමන්ට නැති ගුණ නොපෙන්වීම, අනුන්ව නොරැවටීමය. කුසලයකි. බලන්න: අනවදාය ධම්ම හා සාවදාය ධම්ම, මායාව.

▲ අම්බට්ඨ බ්‍රාහ්මණ මානවක- Brahamin student Ambattha පොක්බරසාති බ්‍රහ්මණයාගේ ශිෂ්‍යයෙක්වූ මොහු, ඒ බ්‍රහ්මණයාගේ නියමය පරිදි බුදුන් වහන්සේ ශ්‍රේෂ්ඨද? උන්වහන්සේට දෙතිස් මහා පුරුෂ

ලක්ෂණ තිබේද? ආදී කරුණු සොයා බැලීම පිණිස බුදුන් වහන්සේ හමුවට පැමිණීම මෙහි විස්තර කර ඇත. බලන්න: දී.ස.නි: (1) අම්බටිය සූත්‍රය.

▲ අම්බපාලි තෙරණිය-Ambapali Therni: බලන්න: උපග්‍රන්ථය:2

▲ ආමගන්ධ- Putrefaction :ආමගන්ධ ලෙසින් පෙන්වා ඇත්තේ කුණුවී ගිය දේ- මස් ආදියේ ගඳ ය. මේ සූත්‍රයේ දී බුදුන් වහන්සේ ‘ආමගන්ධය’ යනු කුමක්ද යයි පෙන්වා ඇත: “ ප්‍රාණසාතය, හිංසාකිරීම, සොරකම, මුසාවාදය... ආදීවූ අකුසල ආමගන්ධ වේ, මාංස භෝජන ආමගන්ධ නොවේ” . “ පාණානිපාතො වධචේද ඛක්ඛනං - ටෙය්‍ය මුසාවාදො ...එසාමගකො න හි මංසභොජනං” (Killing living creatures, mutilation, murder, lying... this is putrefaction, not eating meat).

සටහන: * මේ සූත්‍රයේ, මස්ගඳ වැනි පිළිකුල්වූ අකුසල දහම් විස්තරාත්මකව පෙන්වා ඇත. ** විනයට අනුව අමුමස් පිළිගැනීම සංසයාට ඇවතකි. මූලාශ්‍රය: බු.නි:සුත්තනිපාත: 2.2 ආමගන්ධ සූත්‍රය,පි.94,Suttanipatha: Āmagandhasutta: Translated by Bhikkhu Sujato: Suttacentral.

▲ ආමච්ඡ-non- miserliness :ආමච්ඡ යනු මසුරු නැතිබවය, ත්‍යාගශීලිබවය. මෙය කුසල ගුණයකි. සුගතියේ යළි උපතට හේතුවේ. බලන්න: ත්‍යාගශීලි, නොමසුරුකම :මූලාශ්‍රය:සංයු.නි: (4) සලායතන වග්ග:මාතුගාමසංයුත්ත:3.2.5 ආමච්ඡරි සූත්‍රය, පි.488.

▲ ආමිෂ- Amisha : ආමිෂ ලෙසින් පෙන්වා ඇත්තේ ලෞකිකබවය, ආධ්‍යාත්මික (නිරාමිෂ) නොවනබවය. ආමිෂ පුජා ලෙසින් පෙන්වා ඇත්තේ භෞතික දාන පුජා ආදියය. ආමිෂ සුඛය වන්නේ කම් සැපය. බුදුන් වහන්සේ වදාළේ ආමිෂයට වඩා ධර්මය අග්‍ර බවය. මෙහිදී ආමිෂයට වඩා දහම අග්‍රබව පෙන්වා ඇත: ආමිෂ දානයට වඩා දහම් දානය... ආමිෂ ත්‍යාගයට වඩා දහම් ත්‍යාගය අග්‍රය, ආදීවශයෙන් විස්තර දක්වා ඇත. මූලාශ්‍ර: අංගු.නි: (1): 2 නිපාත: 13දාන වග්ග සූත්‍ර: පි.216-218, EAN:2 :XIII: Gifts, p.71.

▲ අමුලික ශ්‍රද්ධාව-Amulika shraddha :අමුලිකා ශ්‍රද්ධාව යනු ත්‍රිවිධ රත්නය,දහම් මග පිළිබඳව අස්ථිරබවය.මුල් බැස නොගත් ශ්‍රද්ධාව තිබීමය. වෙනත් බලපෑම් නිසා එය වෙනස් විය හැකිය. බලන්න: ශ්‍රද්ධාව. අඹ

▲ අඹ:පාලි: අඹ-Mangoes : අඹ පලතුරකි. බුදුන් වහන්සේ වැඩ සිටි සමයේ, දඹදිව බොහෝ අඹ උයන් පැවතිනි. ගිහි දායකයන්, සැදැහා සිතින් තමන්ගේ අඹ උයන් බුදුසසුනට පුජා කර ඇති බව සූත්‍ර දේශනාවල පෙන්වා ඇත. සටහන්: * දී.ස.නි: මහා පරිනිබ්බාන සූත්‍රයේ, අම්බපාලිය, බුදුන් වහන්සේ ඇතුළු සංඝයාහට, ඇයගේ අඹ වනය, ආරණ්‍යයක් ලෙසින් පුජා කළ බව පෙන්වා ඇත. පසුකල පැවිදිවූ මෙතුමිය අම්බපාලි තෙරණිය ලෙසින් දක්වා ඇත. බලන්න: උපග්‍රන්ථය:1, ** එම සූත්‍රයේම, බුදුන් වහන්සේ, චුන්ද කර්මාකාර පුත්‍රගේ අඹවනයේ වැඩසිටිබවද, අවසාන ආහාර දානය එහිදී වැලඳු බව සඳහන්වේ. මොහු බුදුන් වහන්සේ සරණ ගිය ගිහියෙකි. බලන්න: උපග්‍රන්ථය:3.

▼ අඹ සතර ස්වභාවයකින් යුක්ත බව බුදුන් වහන්සේ පෙන්වා ඇත: 1) අමු එහෙත් පැසුන (ඉදුන) ස්වභාවය ඇති 2) පැසුන එහෙත් අමු ස්වභාවය ඇති 3) අමු, එසේම අමු ස්වභාවය ඇති 4) පැසුන, පැසුන ස්වභාවය ඇති. බලන්න: අඹ බඳුපුද්ගලයෝ.

▲ අඹ බඳු පුද්ගලයෝ- Persons similar to Mangoes

අඹ බඳු පුද්ගලයෝ සිව් දෙනෙක් ගැන බුදුන් වහන්සේ පෙන්වා ඇත:

- 1) අමු එහෙත් පැසුන (ඉඳුන) ස්වභාවය ඇති: කය හැසිරවීම, සිව් රු දැරීම ආදී බාහිර ක්‍රියා මානව කරයි, එහෙත්, චතුසත්‍ය අවබෝධ කර නොමැත
- 2) පැසුන එහෙත් අමු ස්වභාවය : කය හැසිරවීම, සිව් රු දැරීම ආදී බාහිර ක්‍රියා මානව නොකරයි, එහෙත්, චතුසත්‍ය අවබෝධ කර ඇත
- 3) අමු, එසේම අමු ස්වභාවය ඇති : කය හැසිරවීම, සිව් රු දැරීම ආදී බාහිර ක්‍රියා මානව නොකරයි, එසේම, චතුසත්‍ය අවබෝධ කර නොමැත
- 4) පැසුන, පැසුන ස්වභාවය ඇති. කය හැසිරවීම, සිව් රු දැරීම ආදී බාහිර ක්‍රියා මානව කරයි, එසේම, චතුරාර්ය සත්‍ය අවබෝධ කර ඇත. මූලාශ්‍ර: අංගු.නි: (2): 4 නිපාත: 4.3.1.5 අඹ සූත්‍රය, පි. 228, EAN:4: 105.5 Mangoes, p. 185.

අය

▲ අයගෝලය - The Iron ball : අයගෝලය -යකගුලිය, රත්වන ආකාරය උපමා කරගෙන බුදුන් වහන්සේ, ඉද්දිපාද බල ඇතිකර ගැනීම මෙහි දක්වා ඇත. දවස මුළුල්ලේ රත්වූ අයගෝලය, ඉතා සැහැල්ලුවී, මෘදුවී, කර්මණ්‍ය වී ප්‍රභාසර බවට පත්වේ. එලෙස තපාගතයන් හට කය සිතට නගා, සිත කයට නගා වාසය කලහැකිය. එවිට කයඉතා ලඝුවී, කර්මණ්‍ය වී ප්‍රභාසර බවට පත්වේ. එලෙස ඇතිවෙන ලඝුසංඥාව හා සුඛ සංඥාව නිසා තපාගත කය නිතැනින්ම පොළොවින් ඉහලට නගී, බඹලොව තෙක් කය පවත්වා ගැනීමට හැකිවේ. එසේ ඉහල නැගීම පිලිබඳ ව මේ උපමාව (පුළුන්කැටිය උපමාව) යොදාගෙන ඇත. පුළුන් කැටියක් එහි සැහැල්ලු බව නිසා සුළං හමනවිට ඉහලට නගී. එලෙස ඉද්දිබලයන් කය සැහැල්ලුවූවිට බොහෝ ඉද්දි ඇතිකර ගත හැකිබව මෙහි පෙන්වා ඇත. බලන්ත: ආශ්වර්ය ධම්ම, උපග්‍රන්ථය:5. මූලාශ්‍රය: සංයු.නි: (5-2) ඉද්දිපාදසංයුත්ත:7.3.2 අයෝගුළ සූත්‍රය,පි.70.

▲ අයෝනිසෝමනසිකාරය- unwise attention :දහම් මගේ මූලික කරුණු පිලිබඳ අනුවණ ලෙසින් සිතා කටයුතු කිරීම - සිහිනුවණ නොමැතිව කටයුතු කිරීම අයෝනිසෝමනසිකාරයය. එනම්, අනිච්ච දේ නිච්චය, දුකගෙනදෙන දේ සැපයය, අනාත්ම දේ ආත්මයය, අසුඛ දේ සුඛය යයි වැරදි සංඥා අල්වාගෙන (සතරවිපල්ලාස), දහමට පටහැණිව කටයුතු කිරීමය. ආධ්‍යාත්මික මගට බාධා කරණ කරුණකි. බලන්ත: යෝනිසෝමනසිකාරය, සතරවිපල්ලාස. සටහන්: * අයෝනිසෝ මනසිකාරය යනු අවිධිමත් අවධානය (අනුපාය මනසිකාර- un methodical attention) හා නොමගට ගෙනයන අවධානය (උප්පට්මනසිකාරය- off-track attention)වේ. එසේ දක්වා ඇත්තේ අනුවණ ලෙසින් කටයුතු කිරීමෙන් කෙනෙකුගේ යහපත- සුභසිද්ධිය නැතිවියන නිසාය: අනිච්ච, දුක්ඛ, අනාත්ම හා අසුභ යන, විපලස්ස පිලිබඳව වැරදි ලෙසින් කටයුතු කිරීමය. බලන්ත: ESN: note: 54, p. 2394. ** අටුවාවට අනුව වැරදි දිට්ඨි ඇතිවීමට බලපාන කරුණු අතරින් එකක් ලෙස අයෝනිසෝ-මනසිකාරය පෙන්වා ඇත බලන්ත: EAN: note: 2131, p. 682.

▼ අයෝනිසෝමනසිකාරය ආධ්‍යාත්මික මගේ වැඩිමට හානිය ගෙන දෙන දහම් කරුණකි. “අයෝනිසො මනසිකාරො අයං එකො ධම්මො භානභාගීයො” බලන්ත: භානභාගීය ධම්ම. මූලාශ්‍ර: දීස.නි : (3): 11 දසුත්තර සූත්‍රය, පි. 483, EDN: 34: Dasuttara Sutta: Expanding

Decades, p. 384.

▼ බුදුන්වහන්සේ වදාළේ අනුවණ ලෙසින් සිතන කෙනෙකුට නූපන් ආසව ඇතිවෙන බව හා උපන් ආසව වැඩියන බවය: “...අයෝනියො භික්ඛවෙ මනසිකරොතො අනුප්පනතා වෙව ආසවා උප්ප්පනති උප්පනතා ආසවා පවඬ්ඨනති...” (පවඬ්ඨ= වැඩීම, දියුණුවීම) * සටහන: භික්ඛු බෝධි භිමියන් පවසන්නේ අයෝනියෝමනසිකාරය ඇතිවන්නේ වැරදි අවධානය නිසාය, වැරදි මග (wrong track) ගැනීම නිසාය: සත්‍යට පටහැනි දේ එනම්: අනිත්‍ය දේ නිත්‍ය ය, දුක ගෙනදේ සැපය, අනාත්ම දේ ආත්මය, අසුභ දේ සුභය ලෙසින් සිතීම නිසා අයෝනියෝ මනසිකාරය ඇතිවේ. අටුවාවට අනුව හව පැවත්මට මූල අයෝනියෝ මනසිකාරයය, අනුවණ ලෙස මනස හැසිරවීම නිසා අවිද්‍යාව හා තණ්හාව වැඩේ, සසර දික්වේ බලන්න: EMN, note 33, p. 1065. මූලාශ්‍ර: ම.නි: (1): 1.1.2 සබ්බාසව සූත්‍රය, පි. 38, EMN:2: Sabbāsava Sutta, p.73.

▼ රාග, දෝස, මෝහය යන අකුසල මුල් ඇතිවීමට මූලිකවන්නේ අයෝනියෝ මනසිකාරයය. මූලාශ්‍ර: අංගු.නි: (1): 3 නිපාත: 3.2.2.8 සූත්‍රය, පි.394 , EAN: 3: 68.8 Other sects, p. 112.

▼ සක්කායදිට්ඨිය, විචිකිච්චාව, සිලබ්බත පරාමාස නැති කරගැනීමට නම් (සෝතාපත්තවීමට) අයෝනියෝ මනසිකාරය නැතිකරගත යුතුය. මූලාශ්‍ර: අංගු.නි : (6): 10-නිපාත:10.2.3.6, තයොධම්ම සූත්‍රය, පි.284, EAN:10: 76-6. Incapable, p. 524.

▼ අකුසල ඇතිවීමට හා වැඩීම පිණිස, අනුවණ ලෙසින් මෙනෙහි කිරීම - අයෝනියෝ මනසිකාරය තරම් වෙන එකම දහමක් තමන් වහන්සේ දකින්නේ නැතය යයි බුදුන් වහන්සේ වදාළහ. මූලාශ්‍ර: අංගු.නි: (1):1 නිපාත: විරිය ආරම්භ වග්ග, 1.7.6. සූත්‍රය, පි. 62, EAN:1: VII: Arousal of energy, p. 40.

▼ කෙනෙක්කුල බොජ්ඣංග දහම ඇතිනොවීමට බලපාන මූලික හේතුව අයෝනියෝ මනසිකාරය පැවැත්වීමය. මූලාශ්‍ර: අංගු.නි:(1):1 නිපාත: කල්‍යාන මිත්‍ර වග්ගය, 1.8.4. සූත්‍රය, පි. 64, EAN:1- VIII: Good friendship, 74.4 sutta, p. 41.

▼ දහම් මගේ ගමන් කරන පුද්ගලයෙකුට සිදුවන බරපතලම හානිය අයෝනියෝමනසිකාරය කිරීමය. මූලාශ්‍ර:අංගු.නි: (1):1 නිපාත: ප්‍රමාද වග්ග:1.9.11 සූත්‍රය,පි.68, EAN:1- IX: Heedlessness: 90- sutta, p. 41.

▼ අයෝනියෝමනසිකාරය නිසා නිවරණ ඇතිවී වැඩී යයි. මූලාශ්‍ර: සංයු.නි: (5-1): මහාවග්ග: බොජ්ඣංග සංයුත්ත: 2.4.5. යෝනියෝ සූත්‍රය, පි. 215, ESN:46: Bojjhaṅgasamyutta, 35.5. Careful attention,p.1770.

▼ අයෝනියෝමනසිකාරය, සද්ධර්ම යේ පරිහානියට හා අතුරු දහන්වීමට (decline and disappearance of the good dhamma) බලපාන මූලික සාධකයක්ය. මූලාශ්‍ර: අංගු.නි: (1):1 නිපාත:ආධ්‍යාත්මික වග්ගය, 1.10.17. සූත්‍රය, පි. 74, EAN: 1: Internal, p.42.

▼ එක් සමයක දේවතාවක්, අයෝනියෝමනසිකාරයෙන් යුතුව වනයේ වසන මහණකෙනෙකුට, පාපච්ඡේදක බැහැර කර යෝනියෝ මනසිකාරයෙන් කටයුතු කරන්න යයි අවවාද වදාළ බව මේ සූත්‍රයේ පෙන්වා ඇත. මූලාශ්‍ර: සංයු.නි: (1): සභාච්චග්ග: වනසංයුත්ත: 9.1.11.

අයෝනිසො සූත්‍රය,පි. 388,ESN: 9: Vanasamyutta: 11 Unwholesome thoughts, p. 427.

▼වෙනත් සූත්‍ර මූලාශ්‍ර: අංගු.නි: (1): නීවරණ ප්‍රභාණ වග්ග- සූත්‍ර, පි. 44, EAN:1: Abandoning the hindrances, p. 36. මේ සූත්‍රවලින් පෙන්වා ඇත්තේ අයෝනිසෝමනසිකාරය මගින් නීවරණ ඇතිවෙන ආකාරයය.

▲ආය කුසලය - skilled in gain :ආයකුසලය-කුසල් ලැබීම, කුසලය පිලිබඳ දක්ෂතාවය ලෙසින් මෙහි පෙන්වා ඇත. අධිගමය සපුරා ගැනීමට අවශ්‍ය කරුණකි. බලන්න: අධිගමය. මූලාශ්‍ර: අංගු.නි: (4): 6 නිපාත: 6.2.3.5 අධිගම සූත්‍රය, පි. 254, EAN:6: 79.5 Achievement, p. 360.

▲ ආයතන: පාලි: ආයතනානි- the bases : ආයතන යනු යමක් නිෂ්පාදනය කරන, සාදාදෙන ස්ථානයන්ය. භවය සාදාදෙන නිසා මේවා ආයතන ලෙසින් පෙන්වා ඇත. ආයතන වර්ග 2 කි 1) අභ්‍යන්තර ආයතන 6 :එනම් පංචඋපාදානස්කන්ධ යේ ඇති සය ඉන්ද්‍රියන්ය- ඇස, කණ, නාසය, දිව, කය හා මනස. සටහන: අභ්‍යන්තර ආයතන: සලායතන- ආධ්‍යාත්මික- ෂඩායතනය- ඡ අජක්ඛතනිකානි ආයතනානි - Internal Sense Bases- six internal bases ලෙසින් ද හඳුන්වයි. 2) බාහිර ආයතන 6- six external bases : සලායතන මගින් අලවා ගන්නා බාහිර අරමුණුය: රූප, ශබ්ද, ගඳ සුවඳ, රස, කායපහස, මනසට එන සිතුවිලි ආදිය. (six internal and external bases: the eye and forms, the ear and sounds, the nose and odors, the tongue and flavors, the body and tangibles, the mind and mind-objects). ආයතන ඇතිවීමට හේතුව නාමරූපය ඇතිවීමය, ආයතන වලට ඇති තණ්හාව- ඡන්දරාගය නිසා භවපැවැත්ම ඇතිවේ. එම තණ්හාව ප්‍රභීණය පිණිස ආයතන පිලිබඳ මුලුමනින්ම වබෝධය ඇතිකරගතයුතුය. ආධ්‍යාත්මික හා බාහිර ආයතන බෙදා දැක්වීම : ආයතන 12 මෙසේ බෙදා දක්වා ඇත: ආධ්‍යාත්මික ආයතන 6: ඇස -වක්ඛායතන (eye base) කන- සොතායතන (ear base) නාසය- සාණායතන (nose base) දිව- ජීවිහායතන (tongue base) කය-කායායතන (body base) මනස- මනායතන (mind base) . බාහිර ආයතන 6: රූපායතන (form-base) ශබ්දායතන (sound-base) ගන්ධායතන (odor-base) රසායතන (flavor-base) ස්පර්ෂ ආයතන (the tangible-base) ධර්ම ආයතන (mind- object-base). මූලාශ්‍ර: ම.නි (3) 3.4.7 සලායතන විභවග සූත්‍රය,පි. 474, EMN: 137: Saḷāyatanavibhanga Sutta- The Exposition of the Six fold Base, p. 974, සංයු.නි: (2): නිදාන වගග: 1.1.2 විභවග සූත්‍රය, පි.24, ESN: 12: Nidanasamyutta: 2.2 Analysis of Dependent Origination, p.610.

▼ ආයතන ඇතිවීම දුකය යි බුදුන් වහන්සේ වදාළහ. සටහන: ආයතන නිසා ඇතිවන ස්පර්ශය හා වේදනාව සසරට ඇලීම, ගැටීම ඇතිකර සසර දික් කරයි. බලන්න: දුක සටහන: ස්පර්ශ ය ගැන දක්වනවිට එය, ‘ස්පර්ශ ආයතන’ ලෙසින්ද පෙන්වා ඇත. මූලාශ්‍ර: සංයු.නි: (5-2): මහාවග්ග: සච්චසංයුත්ත: 12.2.4 ආයතන සූත්‍රය, පි. 302 , ESN: 56: Sacca samyutta: 14.4 Internal Sense Bases, p. 2281.

▼ සයආයතන ඇතිවීම ලෝකය ඇතිවීමය : එක්සමයක දෙවියෙක් බුදුන්වහන්සේ බැහැදැක ලෝකය කුමක්නිසා භටගත්තේද ? යයි විමසූහ. බුදුන් වහන්සේ වදාළේ ආයතන භටගත් කල ලෝකය ඇතිවෙනබවය. අභ්‍යන්තර ආයතන, බාහිර ආයතන සංසේචනය කරයි, ආයතන වලට

ඇලීම ලෝකයට ඇති පිඩාවය, දුකය. සටහන: විස්තර පිණිස බලන්න: ESN: note 126, p. 519. මූලාශ්‍ර: සංයු.නි:(1): සභාචර්‍ය: දේවතාසංයුක්ත : 1.7.10 ලෝක සූත්‍රය, පි. 102, ESN: 1: Devata samyutta: 70.10 World, p. 151.

▲ ආයතන කුසලතාවය: පාලි: ආයතනකුසලො- skilled in the bases සලායතන හා බාහිර ආයතන 6 ගැන ඇති යහපත් අවබෝධය ආයතන කුසලතාවය වේ. මේ ගුණය පණ්ඩිතයන් සතු ගුණයකි. බලන්න:බාලයා හා පණ්ඩිතයා. මූලාශ්‍රය: ම.නි: (3): 3.2.5 බහුධාතුක සූත්‍රය, පි.209, EMN: 115: The Many Kinds of Elements, p. 840.

▼ බුදුන් වහන්සේ ආයතන 12 පිලිබඳ කුසලතාවය යහපත් ලෙසින් වදාරා ඇත. ඒ දහම් කරුණු සංඝයා එක්ව, දහමේ චිරස්ථිතිය පිණිස සජ්ජායනා කිරීම සුදුසුය යි සැරියුත් මහා තෙරුන් සංඝයාට උපදෙස් දී ඇත. මූලාශ්‍ර:දී.ස.නි: (3):10 සංගීති සසුත්‍රය, පි. 372 , EDN: 33 Sangīti Sutta: The Chanting Together, p. 362.

▲ ආයතන දෙක- 2 realms :සත්ත්වයෝ යළි උපත ලබන ආයතන 2කි: අසංඤ සත්වආයතන (the realm of unconscious beings) හා නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතන (the realm of neither –perception-nor-non-perception). බලන්න: බ්‍රහ්මලෝක, විඤාන ස්ථාන. මූලාශ්‍ර: දී.ස.නි: (2): මහානිදාන සූත්‍රය, පි.118, EDN: 15 The Great Discourse on Origination, p.169.

▲ ආයුෂ: පාලි: ආයුෂ්‍යමාණං -Life span-Vitality: ආයුෂ යනු ජීවත්වීමට ඇති කාලයය. (මරණය පැමිණෙන තෙක්).ආයුෂයට හිතකරවන දහම් කරුණු බුදුන් වහන්සේ මෙසේ පෙන්වා ඇත: සත්‍යයාකාරිවීම-කයට යහපත ඇතිලෙසින් අභාර ගැනීම, ආභාරයෙහි මාත්‍රා ඇතිවීම -පමණ දැනීම, අභාර යහපත් ලෙසින් දිරවා ගැනීමට හැකිවීම, නියමිත (සුදුසු) වේලාව තුළ පිණිසපාතය පිණිස සැරිසැරීම, බ්‍රහ්මචාරී ජීවිතයක් ගෙනයාම ,ශිලසම්පන්නවීම , කලාපන මිත්‍ර සේවනය. මූලාශ්‍රය:අංගු.නි: (3) 5 නිපාත: ගිලානවග්ග: 5.3.3.5 හා 5.3.3.6 සූත්‍ර, පි.258.

▼ මහාපදාන සූත්‍රයේදී පෙර වැඩි විසු සම්මා සම්බුදුවරු දිගු ආයුෂ වැළඳූ බවත්, තම ආයුෂ කෙටි බව බුදුන් වහන්සේ පෙන්වා ඇත:

“ මහණෙනි, මෙකල මගේ ආයුෂ ප්‍රමාණය අල්පය, ස්වල්පය, ලඝුය. යමෙක් මේ සමයෙහි බොහෝ කල් ජීවත් වන්නේ නම් හෙතෙම අවුරුදු 100ක් හෝ ස්වල්පයක් වැඩියෙන් හෝ ජීවත් වන්නේය” .සටහන: දීර්ඝායුෂ, පතා ලැබීමට හැකි දෙයක් නොවේ. බලන්න: ලැබීමට දුෂ්කර දේ. මූලාශ්‍ර: දී.ස.නි: (2): 1: මහාපදාන සූත්‍රය, ඡේදය 8, පි. 18, EDN: 14 Mahāpadāna Sutta: The Great Discourse on the Lineage, p. 151.

▼ බුදුන් වහන්සේ මෙසේ වදාළහ: “මිනිසුන්ගේ ආයුෂ අල්පය, ඔවුන් පරලොව යායුතුය. ඔවුන් කුසල් කළයුතුය, බබ්බර හැසිරිය යුතුය. උපන් අයට නො මැරීමක් නැත. බොහෝකලක් ජීවත් වන්නේ නම්, ඔහු සියක් වසක් ජීවත්වේ”. සටහන: වත්මන්කාලයේ මිනිස් ආයුෂ වසර 100 ක් හෝ ඊට ටිකක් වැඩියෙන් පමණි. මිනිස් ආයුෂ ස්වල්ප බව පෙන්වා දීමට බුදුන් වහන්සේ මේ සූත්‍රය දේශනා කර ඇත බලන්න: අංගු.නි: (4) 7 නිපාත:මහාවග්ග: 7.2.2.10 අරකසූත්‍රය, පි.496. මූලාශ්‍ර: සංයු.නි: (1) :

සගාථවග්ග: මාරසංයුත්ත: 4.1.9 හා 4.1.10 ආයු සූත්‍ර, පි. 224, ESN: 4: Marasamyutta: 9.9 & 10.10 Life span, p. 271.

▼ අල්ප ආයුෂ : බුදුන් වහන්සේගේ මෑණියන්- බුද්ධ මාතාව (මහාමායා දේවිය) අල්ප ආයුෂ ඇතිබවත්, බෝසතුන් උපන් සන්දවසකින් පසු කලුරිය කර තුසිත දේවනිකායේ පහළවන බව මෙහි දක්වා ඇත.කය ඇති සියලු දෙන මරණයට පත්වේ. සටහන: එම කරුණ බෝසත් උත්පත්තිය පිලිබඳ ආශ්චර්ය හා අද්භූත සිදුවීමකි. මූලාග්‍රය: බු.නි: උදානපාලිය: 5.2 අප්පායුක සූත්‍රය, පි.250.

▲ ආයුසංඛාර- Āyusankhara: ආයුසංඛාර ලෙසින් පෙන්වා ඇත්තේ ආයුෂ- වයස් ප්‍රමාණය-ජීවන කාලයය. බුදුන් වහන්සේ, විසාලානුවර, වාපාලවෙතය යේදී ආයුසංඛාරය අත්හලසෙක. විස්තර පිණිස බලන්න: දීස.නි: මහා පරිනිර්වාණ සූත්‍රය, උපග්‍රන්ථය:6.

▼ උදාන පාලියේ බුදුන් වහන්සේ ආයුසංඛාර හැරදැමීම මෙසේ දක්වා ඇත: “ ඉක්බිත්තෙන් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වාපාල වෙතයේ දී එළැඹී සිටි සිහි ඇත්තාහු නුවණින් පිරිසිඳ දන්තාහු ආයුසංසකාරය හළ සේක. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ ආයුසංසකාරය හළ කල්හි ම බිහිසුණු ලොමුදහ ගන්වන මහා භූමිකම්පනයක් විය. දෙව්බෙර නද දුන්හ... එකල්හි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ මේ කරුණ සලකා ඒ වේලෙහි උදන් ඇනුහ: ‘සුතර්භවය සකස් කරන, භවොත්පත්තියට කාරණවූ කාමාවචර රූපාවචර කම්මද අරූපාවචර කම්ම බුද්ධමුණි තෙමේ හළේය. නිජකාධ්‍යාත්මයෙහි ඇලුණේ (හෙවත් උපචාරපිණිස සමාධි විසින්) සමහිත වූයේ තමා කෙරෙහි වූ කෙළෙස් කවචයක් (සන්තාහයක්) මෙන් බිඳ දැමීය. නොහොත් පස්කඳ අනිසැ යි නිවන නිත්‍ය යැ යි ආදීන් තුලනය (නිරණය) කරනුයේ, බුද්ධමුණි තෙමේ භවගාමී කම්ම (කර්මක්‍ෂයකර) ආර්ය මාර්ග යෙන් හළේය. කෙසේද? විවසුන් විසින් සිය පස්කඳෙහි ඇලුණේ ගමථ විසින් සමාහිත වූයේ, තමා කෙරෙහි වූ කෙළෙස් නමැති කවචය බෝමුලදීම හළ භවසංසකාර ඇත්තේ, සමාපත්ති බලයෙන් රැඳු අත්බව මෙයින් මතු එයට නො සමවදිමී යි ආයුසංසකාරය හළේය”.

මූලාග්‍රය: බු.නි: උදාන පාලිය: 6.1 ආයුසංඛාරවොස්සජ්ජන සූත්‍රය, පි. 278.

▼ ආයුසංස්කාර (රූප ජීවිත ඉන්ද්‍රියෝ) සිසුයෙන් ක්‍ෂය වෙනබව බුදුන් වහන්සේ වදාළහ. ඒ පිලිබඳ දැක්වූ උපමාව: දක්ෂ දුනුවායෝ : ධනු ශිල්පයේ අති දක්ෂ දුනුවායෝ 4 දෙනක් ඊතල 4 ක් අහසට විදිති. එම ඊතල පොළවට පතිතවීමට පෙර ඒවා ගැනීමට ජවවේගය ඇති පුරුෂයෙක්ට හැකිවේ. ඔහුගේ ජව වේගයට වඩා හිරු හා සඳුට ඇති වේගය ඊටවඩා සිසුය. යම් දේවතාවක්, සඳු හිරු ඉදිරියෙන් යන්නේ නම් එම දේවතාවගේ වේගය ඉතා සීග්‍රය. එහෙත්, ආයුෂ ගෙවියාම- මරණය පැමිණීම මේ හැමට වඩා වේගවත්ය. බලන්න: උපග්‍රන්ථය:උපමා.

මූලාග්‍රය: සංයු.නි: (2) ඔපමමසංයුත්ත: 8.1.6 ධනුග්ගහ සූත්‍රය, පි.432.

අර

▲ අරක ශාස්තෘ-Araka the teacher : මෙතුමා පුරාණයේ විසූ ආධ්‍යාත්මික කණ්ඩායමක ගුරුවරයාය, කාමආසාව අත් හළ කෙනෙකි. ඔහුගේ ශ්‍රාවක පිරිස බොහෝය, මූලික උගැන්වීම් වුවේ : “ජීවිතය අල්පය, බොහෝ දුක් සහිතය, ඒබව නුවණින් අවබෝධකර කුසලයේ යෙදී ආධ්‍යාත්මික ජීවිතය ගෙනයායුතුය. උපත ලදවිට මරණයෙන් මිදිය නොහැකිය”. ජීවිතයේ කෙටිබව පෙන්වීම පිණිස එතුමා යොදාගත් උපමා: බලන්න: උපග්‍රන්ථය:5. 1) තණඅඟ පිතිබිඳුව උපමාව: ජීවිතය

තණ අග පිනිබිත්දුව වැනිය 2) දියබුබුල උපමාව: වැසිවසිනවිට වැටෙන දියබුබුළු වහා නැතිවියන ලෙසින් ජීවිතය වහා නැතිවේ 3) දියේ ඇඳි ඉර උපමාව: දිය ඇඳි ඉර වහා මැකී යන ලෙසින්.... 4) කඳු මුදුනින් ගලාබසින දිය උපමාව: කඳු මුදුනින් පතිත වන දිය දහරාව, නොනැවතී පහළට ගලායන ලෙසින්, ජීවිතය වහා මරණය වෙත දුවයි 5) දිව අග ඇති කෙල පිඬුව උපමාව: දිවඅග ඇති කෙල පිඬුව, ඉතා ඉක්මනින්ම පිටතට දමන ලෙසින් ජීවිතය...6) රත්වූ යකඩ තැටිය උපමාව: දවස පුරා රත්වූ යකඩ තැටියට දමන මස් කැබැල්ල වහා නැතිවී යන ලෙසින් ජීවිතය... 7)

මරන්නට ගෙනයන ගවදෙන උපමාව: ඝාතනය කිරීමට ගෙනයන ගවදෙන, තබන සෑම පියවරක්ම, මරණය වෙතටය, එලෙස ජීවිතයද වහා මරණය කරා ඇදේ. බලන්න: ආයුෂ, පුරාණ ශාස්තෘන්. සටහන: එම ගුරුවරයා ජීවත්ව සිටි සමයේ මිනිස් ආයුෂ 60,000කි. මූලාශ්‍ර: අංගු.නි: (4) 7 නිපාත:7.2.2.10 අරක සූත්‍රය, පි.496,EAN:7: 74.10 Araka, p.404.

▲ අරතිය: පාලි: අරතියා- discontent/ Boredom :කුසල දහම ඇති කරගැනීමට, විපුල කරගැනීමට ඇති උදාසීනබව අරතිය ය. මෙය අධිකුසලයේ නොඇලීම ලෙසින්ද පෙන්වා ඇත, නිවරනයකි. ශ්‍රද්ධා ඉන්ද්‍රිය වඩාගැනීමෙන් අරතිය පහකර ගත හැකිය. සටහන්: * පැවිදි ජීවිතය ගෙනයාමට ඇති උනන්දුව නැතිවීම ද අරතිය ලෙසින් පෙන්වා ඇත. බලන්න: EAN: note: 1264, p. 643. ** අටුවාවට අනුව: අරතිය ලෙසින් බොහෝ අවස්ථාවල පෙන්වා ඇත්තේ දුරස්ථතාවල වාසයට නොකැමැත්ත හා භාවනාව පිලිබඳ උකටලිවීම, සසුන- සාසනය පිලිබඳ නොසතුටුව ඇතිවීමය. බලන්න: ESN: note: 486, p. 563.

▼ අරතියෙන් සිත මුදාගැනීම පිණිස මුදිතාව, මුදිතා නිස්සාරණය ධාතුව වඩා ගත යුතුවේ. බලන්න: නිස්සාරණය ධාතුව, මුදිතා වේතෝ විමුක්තිය. මූලාශ්‍ර: අංගු.නි: (4): 6 නිපාත: 6.1.2.3 නිස්සාරණය සූත්‍රය, පි. 40 හා 6.1.7 අරති සූත්‍රය, පි. 283, 6.1.7 සූත්‍රය, පි.284, EAN:6: 13.3 Escape, p. 321 & 113.7 Discontentment, p. 364.

▼ මාරයාගේ දස බල සේනාවේ, දෙවැන්නා අරතිය වේ : “කාමා තෙ පඨමා සෙනා ජුතියා අරති වූවකි...” බලන්න: මාර සේනාව. මූලාශ්‍ර :බු.නි: සුත්ත නිපාත:පඨාන සූත්‍රය, පි.146, Sutta Nipatha: Translated by Laurence Khanthipaalo Mills, The striving of Gothama, p. 139.

▼ අධිකුසලයේ නොඇලීම නම් වූ අරතිය ජය ගැනීම පිණිස කායගතා සති භාවනාව වැඩිය යුතුය. මූලාශ්‍ර: ම.නි: (3): 3.2.9. කායගතාසති සූත්‍රය, පි. 254, EMN:119 Kāyagatāsati Sutta-Mindfulness of the Body, p.870.

▼ අරතිය, නිවරණයක් වූ ටීනමිද්ධයේ එක් අංගයකි. බලන්න: නිවරණ. මූලාශ්‍ර:අංගු.නි: (1): 1 නිපාත:නිවරණ ප්‍රභාණ වග්ග, පි. 44, EAN:1: Abandoning the hindrances, p. 36.

▼ පංච කාමයට ඇදීයාම නිසා සිත අරතියට පත්වී සසුනට නොඇල්ම ඇතිවේ. මූලාශ්‍ර: සංයු.නි: (1): සගාථවග්ග:8: වංගීස සංයුත්ත: 8.1.2. අරති සූත්‍රය, පි. 358, ESN: 8: Vaṅḡḡsasamyutta: 8.2 Discontent, p. 394.

▼ වෙනත් සූත්‍ර මූලාශ්‍ර: සංයු.නි: (1): සගාථ වග්ග- 8.1.1.නිකබන්ත සූත්‍රය,පි.356,ESN: 8: Vaṅḡḡsasamyutta:8.1 Renounced, p. 392.

▲ අරණ-Non conflict: අරණ යනු ගැටීම් නොමැතිව සිටීමය, තමන් හා වාසය කරන සෙසු අය හා සමගියෙන් වාසය කිරීමය. මෙය සංඝයා ගේ

යහපත් ගුණයකි. ශ්‍රමණයන්, ගැටීම් රහිතව ශාන්ත විහරණයේ යෙදී සිටින බව බුදුන් වහන්සේ පෙන්වා ඇත. කෙළෙස් නැති ඔවුන්ට දෙමාපිය නෑදෑයන්ද, ක්‍ෂත්‍රියන්ද වැදනමස්කාර කරති. **බලන්ත:** ශ්‍රමණ. **සටහන:** ගැටීම් නොමැතිව වාසය කරන පුද්ගලයා ‘අරණවිහාරිය’. **මූලාශ්‍රය:** සංයු.නි: (1) සගාථවග්ග:දේවතාසංයුත්ත: 1.8.11 අරණසුත්‍රය, පි.110.

▲ **අරණවිහංග ප්‍රතිපදාව- exposition of non-conflict:** අරණවිහංග - නොගැටී සිටීමේ ප්‍රතිපදාව, ලෙසින් බුදුන් වහන්සේ පෙන්වා ඇත්තේ මධ්‍යම ප්‍රතිපදාවට අනුකූලව වාසය කිරීමය. මේ සුත්‍රයේ, එම ප්‍රතිපදාව විස්තරාත්මකව පෙන්වා ඇත. **මූලාශ්‍ර:** ම.නි: (3): 3.4.9 අරණවිහංග සුත්‍රය, පි.500, EMN:139: The Exposition of Non-Conflict, p. 985.

▲ **අරණවිහාර ඥාණය-Wisdom of non-conflict:** අරණවිහාර ඥාණය: ගැටීම් රහිතව වාසය කිරීමේ නුවණ : දස්සනආධිපත්‍යය, ශාන්තවිහාර අධිගමය, ප්‍රණීතඅධිමුක්තිය (විමොක්ක තුන: ශුන්‍යතා, අනිමිත්ත, අප්පණිත) යන ප්‍රඥාතුන ලැබීමය. සිව්ජාන හා අරූපසමාපත්ති, අරණවිහාරවේ- එය, ගැටීම් රහිතව වසන උතුමන්ගේ වාසස්ථානයන්ය. **මූලාශ්‍රය:**බු.නි:පටිසම්භිදා-1, ඥානකතා: 33 අරණවිහාර ඥාණය, පි. 206.

▲ **අරහත්වය:** පාලි: **අරහනෙතා- Arahantship :** අරහත්-අරහං යනු බුදුගුණයකි, පිදීමට සුදුසුබවය. රහත්මග එල ලැබීම අරහත්වයය- අරහත්පත්ති. අරහත්තමග යනු රහත්බවට පත්වීමේ මගය. සියලු කෙළෙස් නසා විමුක්තිය-නිවන සාක්ෂාත් කරගත් උතුමා අරහත්ය. මෙය නිවන්මගේ අවසාන මාර්ග එලයය. **බලන්ත:** රහතන්වහන්සේ. **සටහන:** ගිහිජීවිතයේ විවිධ වෙනස් කම් ඇති පුද්ගලයෝ අරහත්වය ලැබූ පසු ඔවුන් අතර වෙනසක් නැත, එක් කෙනෙකුගේ විමුක්තිය, අනිත් කෙනාගේ විමුක්තිය හා සමාන බව මෙහි දක්වා ඇත. **බලන්ත:** අංගු.නි: (3) : 5 නිපාත:සුමණාවග්ග:5.1.4.1 සුමණා සුත්‍රය, පි.72.

▼ **අරහත් යනු සියලු අකුසල සන්සිදුවාලීමය :මතු කල ජාති ජරා මරණ දුක් ඇතිකරවන, සියලු ලාමක අකුසල්, හැම අකුසල් සන්සිදුවූ නිසා ඔහු ‘අරහත්’- රහතන්වහන්සේ යයි හඳුන්වන බව මෙහි පෙන්වා ඇත.** **මූලාශ්‍ර:** ම.නි: (1): 1.4.9 මහා අස්සපුර සුත්‍රය, පි.652,EMN: 39 Mahā-Assapura Sutta, p.342.

▼ **අරහත්බව ලැබූ පළමු භික්ෂූන් 60 දෙනම :** අනත්ත ලක්ඛණ සුත්‍රය අසා අරහත් මගඵල ලැබූ පස්වග මහණුන්: අඤ්ඤා කොණ්ඩන්ඤ්ඤ, වජ්ජ, හද්දිය, මහානාම, අස්සජී භික්ෂූන් (5); ඉන්පසු යසකුලපුත්‍ර (හා මිතුරන්) විමල, සුඛාහු, පුන්ණජී, හා ගවම්පති භික්ෂූන් (5); හා යසකුලපුත්‍ර ගේ ජනපද මිතුරන්-50 අරහත් බව පළමුව ලැබූ භික්ෂූන් 60 දෙනාය. **බලන්ත:** උපග්‍රන්ථය:1. **මූලාශ්‍රය:** වින.පි: මහාවග්ග පාලිය:1, පි. 108, 112, 118, 120.

▼ **අකුසල දහම් 10ක්** නැතිකරගැනීම මගින් අරහත්වය ලබා ගත හැකිවේ: රාගය (lust), ද්වේෂය (hatred) මෝහය (delusion), ක්‍රෝධය (anger) අමනාපය-එදිරිබව (උපනාහ-hostility), මකුබව- ගුණමකුබව (මක්ඛ- denigration), අහංකාරය (පළාස- insolence), ඉරිසියාව (ඉස්ස- envy) මසුරුබව (මවජරි-miserliness) මානය(මාන-conceit). **බලන්ත:** සල්ලේඛපරියාය. **සටහන:** අංගු.නි: (5): 9 නිපාත:බෙමවග්ගය: අරහත්ත හබ්බාහබ්බ සුත්‍රයයේ: අහංකාරය හැර සෙසු කරුණු 9 ගැන විස්තර දක්වා ඇත. **මූලාශ්‍ර:**අංගු.නි: (6) :10 නිපාත: 10.2.5.10 හබ්බාහබ්බ සුත්‍රය, පි.404, EAN: 10: 100.10 Incapable, p.540.

▼ කරුණු 7ක් දුරු කළහෙයින් ‘අරහත්’ වේ: සක්කායදිට්ඨිය, විචිකිච්ඡාව, සීලබ්බතපරාමාස, රාගය, දෝසය, මෝහය, මානස. මූලාශ්‍රය: අංගු.නි; (4) 7 නිපාත: 7.2.4.8 අරහත්තධම්ම සූත්‍රය, පි.512.

▼ අරහත්වය ප්‍රකාශ කිරීමේ ක්‍රම විධිය- method of exposition in declaring the final knowledge :අරහත්වය ලැබූ භික්ෂුව ඒ බව ප්‍රකාශ කරන ක්‍රමවිධිය මෙහිදී විස්තරාත්මකව පෙන්වා ඇත. සළායතන මගීන අල්ලා ගන්නා බාහිර අරමුණු නිසා සිතේ රාගය, ද්වේශය හෝ මෝහය ඇතිනොවූ බව ප්‍රඥාවෙන් දැකීම මගින්, භික්ෂුවට: “උපත අවසන් විය, බඹසර වැස නිමවනලදී, මේ රහත්බව පිණිස වෙනත් කලයුතු දෙයක් නැතය...” යයි අවසාන ඥාණය ලැබූ බව පැවසීමට හැකිය. (Destroyed is birth ... there is no more for this state of being). මූලාශ්‍ර: සංයු.නි: (4) සළායතනවග්ග: වේදනා සංයුත්ත: නවපුරාණවග්ග: 1.15.8 අත්ථිනුබෝ පරියාය සූත්‍රය, පි.302, ESN:35: Salayathana samyutta:153.8 Is there a method?, p.1293.

▼ අරහත්වය ප්‍රකාශ කිරීමේ ක්‍රම -පටිපදා 4 : මෙහිදී ආනන්ද තෙරුන් භික්ෂු භික්ෂුණි සංඝයා අරහත්වය ප්‍රකාශ කරන ක්‍රම විධි 4 ක් පෙන්වා ඇත: 1) සමථය පෙරටුකර විදසුන් වඩන විට ප්‍රථම ලෝකෝත්තර මග උපදී. එමග බහුල කරගත්විට කෙළෙස් පහවී අරහත්වය ලැබේ 2) විදස්සනාව පෙරටුකර සමථය වඩන විට මග උපදී. එමග බහුල කර ගත්විට කෙළෙස් පහවී අරහත්වය ලැබේ 3) සමථ හා විදර්ශනාව එක්ව- යුගනද්ද- වඩන විට මග උපදී. එමග බහුල කරගත්විට කෙළෙස් පහවී අරහත්වය ලැබේ 4) සමථ විදර්ශනාව වඩන විට කෙළෙස්නිසා අධිමානස ඇතිවේ. සිත විදස්සනාවෙ පිහිටුවා, සිත සමාහිත කරගත්විට මග උපදී. එ මග බහුල කරගත්විට කෙළෙස් පහවී අරහත්වය ලැබේ. මූලාශ්‍රය: අංගු.නි: (2) 4 නිපාත: 4.4.2.10 අරහත්පත්ති සූත්‍රය, පි.326.

▼ අරහත්වයට පත්වීම ප්‍රකාශ කරණ ආකාර 2ක් මහාචුන්ද තෙරුන් පෙන්වා ඇත: 1) ඤාණවාදය: අවසාන ඥානය ලැබූ බව භික්ෂුව මෙසේ පවසයි: “...ඤාණවාදං ආවුසො භික්ඛු වදමානො ජානාමිමං ධම්මං පසාමිමං ධම්ම නති” (මම මේ මේ දහම දනිමි, මම මේ දහම දකිමි යයි ඥානවාදයෙන් පවසන්නේය - I know Dhamma, I see this Dhamma) .2) භාවනා වාදය: දහම් මග වඩාගත් භික්ෂුව මෙසේ පවසයි: “...භාවනාවාදං ආවුසො භික්ඛු වදමානො භාවිතකායොමහි භාවිතසීලො භාවිතවිතො භාවිතපඤ්ඤාති...”. (මා හට භාවිතකාය- වැඩුන කයක් ඇත, භාවිතශීලය -වැඩුන ශීලයක් ඇත, භාවිත චිත්තය- වැඩුන සිතක් ඇත, භාවිත ප්‍රඥාව- වැඩුන ප්‍රඥාවක් ඇත යයි භාවනාවාදයෙන් පවසන්නේය (I am developed in body, virtuous behavior, mind, and wisdom). එලෙස ප්‍රකාශ කරන භික්ෂුව: රාගය, දෝසය, මෝහය, ක්‍රෝධය (අමනාපය- උපනාහය), ගුණමකුබව (මකබය) , අභංකාරය (පළාසය), පාපික ඉරිසියාව (ලාමක ඊර්ෂ්‍යාව), පාපික ආශාව යන කෙළෙස් හැම අවසන් කර ඇත්නම් ඔහු අරහත්වය ලබා ඇත. සටහන්: * කෙළෙස් පිලිබඳ විස්තර පිණිස බලන්න: කුසල හා අකුසල, සල්ලේබ පරියාය. ** අටුවාවට අනුව: ඥානවාදය හා භාවනා වාදය ලැබීම අරහත්වයට පත්වීමය. බලන්න: EAN: note: 1993, p.677. මූලාශ්‍ර: අංගු.නි: (6) : 10 නිපාත :මහා වග්ග: 10.1.3.4. මහාචුන්ද සූත්‍රය, පි. 106. EAN: 10: The Great Chapter: 24.4. Cunda, p. 501.

▼ අරහත්වය සියලු බාධා වලින් මිදීමය: අරහත්වය ලැබූ උතුමා මෙසේ

ප්‍රකාශ කරයි:“ දක්නා ලද දේ වලට නොබැඳී, ඒවා පිළිකුල් නොකර, කිසිවකට වහල් නොවී නිදහස්ව, තැන්පත්වූ සිතකින්, නිදහස්ව, වෙන්වී, සියලු බාධා මිදුන සිතකින් මම වාසය කරමි. (...එලෙස ඇසෙන.

දැනෙන, සිතෙන දේ පිළිබඳවද පෙරකී ලෙසින් වසය කරමි). මූලාශ්‍රය: ම.නි (2) වඛ්ඛිසෝධන සූත්‍රය,EMN:112The six fold purity.

▼ අරහත්වය ලැබීමට පහකලයුතු අකුසල: මේ අකුසල පහකරගැනීම අරහත්වය ලැබීමට අවශ්‍යයවේ: මානය ,ඕමානය අතිමානය, අධිමානය,ඵම්භ (ක්‍රෝධය මානය යන දෙකින් තදබව- obstinacy), අතිනිපාතය. මේ කරුණු ඇතිවිට අරහත්වය පසක්කර ගත නොහැකිය. බලන්න: මාන.මූලාශ්‍ර: අංග.නි: (4) 6 නිපාත: අරහත්තවග්ග: 6.2.3.2 අරහත්ත සූත්‍රය, පි.252,EAN:6: 76.2 Arahantship, p. 360.

▼ අරහත්වය ලැබීමට පහකලයුතු අකුසල 6 : ටීනය, මිද්ධය, උද්දච්චය, කුක්කුච්චය, අගුද්ධාව, ප්‍රමාදය හැර දැමුවිට අරහත්වය පසක් කරගත හැකි බව මෙහි දක්වා ඇත. මූලාශ්‍රය: අංග.නි: (4) 6 නිපාත: අනාගාමීවග්ග: 6.2.2.2. අරහත්ඵල සූත්‍රය, පි.238.

▲ අර්ථය හා අනර්ථය: පාලි:අසු, අනසු -beneficial and harmful අර්ථය: යහපත -යහපත් ඵලය ලෙසින් පෙන්වා ඇත්තේ සසර කෙළවර කරගැනීමය. එනම් සම්මාමග වඩා විමුක්තිය ලබා ගැනීමය. අනර්ථය: අයහපත, ලෙසින් බුදුන් වහන්සේ පෙන්වා ඇත්තේ මිථ්‍යාදිවිධිය ගැනීමය (සසර ගමන දික්කරන ප්‍රතිපදාව) .බලන්න: මිථ්‍යාත්වය හා සමාසක්තවය. මූලාශ්‍ර: අංග.නි: (6)10 නිපාත:සාධු වග්ග, 10.3.4.4. අර්ථ සූත්‍රය, පි.470, EAN: 10: Good: p.548.

▲ අර්ථ සංදර්ශන ඤාණය- Arthadasrshana nana :අර්ථ සංදර්ශන ඤාණය ලෙසින් පෙන්වා ඇත්තේ නානාධම්ම: පංචස්කන්ධය, ආයතන 12, ධාතු 18, කුසල ධම්ම, අකුසල ධම්ම, අව්‍යාකෘත ධම්ම (අබ්‍යාකතා), කාමාවචරධම්ම, රූපාවචරධම්ම, අරූපාවචරධම්ම, අපරියාපන්නධම්ම ආදියේ අරුත් ප්‍රකාශ කරන ප්‍රඥාවය. එනම්, ඒම දහම්හි ඇති අනිච්ච, දුක්ඛ, අනත්ත ස්වභාවය පෙන්වා දීමය. මූලාශ්‍රය: බු.නි: පටිසම්භිදා 1: 39 අර්ථසංදර්ශන ඤාණය, පි.220.

▲ අරූප තල-Arupathala :අරූප තල 4 කි:1) ආකාසානඤ්චායතනය (Ākāśānañcāyatana- Sphere of Infinity of Space) ආකාශය අනන්ත යන සංඥාව උපදවා ලබාගන්නා සමාපත්තිය මගින් මේ බ්‍රහ්මලෝකයේ පහළවේ. 2) විඤ්ඤානඤ්චායතනය(Viññāṇañcāyatana-Sphere of Infinity of Consciousness). විඤානය අනන්තය යන සංඥාව උපදවා ලබාගන්නා සමාපත්තිය මගින් මේ බ්‍රහ්මලෝකයේ පහළවේ. 3) ආකිඤ්චඤ්ඤායතනය (Ākiñcaññāyatana- Sphere of Nothingness) කිසිවක් නොමැතිය යන සංඥාව උපදවා ලබාගන්නා සමාපත්තිය මගින් මේ බ්‍රහ්මලෝකයේ පහළවේ. 4) නෙවසඤ්ඤා-නාසඤ්ඤායතනය (Nevasaññānāsaññāyatana- Sphere of Neither- Perception-Nor-Non- Perception) ආකිඤ්චඤ්ඤායතන සමාපත්තිය අභිබවා යෑමෙන් ඇතිකරගන්නා සමාපත්තිය මගින් මේ බ්‍රහ්මලෝකයේ පහළවේ. සටහන්: අරූපසමාපත්ති පිලිබඳ විස්තර පිණිස බලන්න: අංග.නි: (6):10 නිපාත: 10.2.5.9. උපාලි සූත්‍රය,පි.390, EAN:10: V,99.9 Upaali, p. 538, අංග.නි: (6): 11 නිපාත: 11.2.6, අට්ඨකනාගර සූත්‍රය, පි.674, EAN: 11: II Recollection, 16.6 Dasama, p.573.

▲ අරූප නිස්සාරණිය ධාතුව: පාලි: ආරූපං නිසාරණියා ධාතූයො-
Arupa Nissaraniya Dhathu :අරූප නිස්සාරණිය ධාතුව ආධ්‍යාත්මික
මග වඩාගැනීමට හා විමුක්තිය පිණිස වේ. මේ ධාතුව අවබෝධය අපහසු
දුෂ්ප්‍රතිවිධ්‍ය දහමකි. රූපයන්ගෙන් මිදීමට, අරහත්මගට පිවිසීමට
උපකාරීවන ධාතුවකි. බලන්ත: නිස්සාරණිය ධාතූ, දුෂ්ප්‍රතිවිධ්‍ය ධර්ම,
අරූපලෝක. මූලාශ්‍ර: දී.ස.නි : (3): 11දසුන්තර සූත්‍රය, පි. 483, EDN: 34:
Dasuttara Sutta: Expanding Decades, p. 384.

▲ අරූප ලෝක-immaterial world: අරූපලෝක ලෙසින් පෙන්වා
ඇත්තේ රූපයක් නැති: අරූපකායික- රූපය නොමැති සිත පමණක් ඇති,
උසස් බ්‍රහ්ම දෙව්වරු වාසය කරන දේවලෝක- අරූප තලයන්
පිලිබදවය. බලන්ත: බ්‍රහ්මලෝක.

▲ අරූප රාග- lust for the formless: අරූප රාග ලෙසින් පෙන්වා
ඇත්තේ රූපයක් නොමැති භවයකට ඇති ඇල්මය. (බ්‍රහ්මලෝකයක
යළි උපත ලබා ගැනීමට ඇති ඇල්ම), භව රාගයකි, සසරට බැඳෙන
සංයෝජන 10 න් එකකි. බලන්ත: උද්ධම්භාගිය සංයෝජන,
අරූපලෝක, බ්‍රහ්මලෝක.

▲ අරූප සමාපත්ති- Immaterial Absorptions : අරූප සමාපත්ති යනු
රූපජාන ඉක්මවා ලබන ශාන්ත විභරණයන්ය. මේ සමාපත්ති සහමුලින්ම
දියුණු කරගැනීමෙන් අරූප බ්‍රහ්ම ලෝකයන්හි පහළවීමට හැකියාව
ලැබේ. බලන්ත: අරූප ලෝක. සටහන: බෝධිසත්වයන් ලෙසින් බුදුන්
වහන්සේ අනුක්‍රමයෙන් අරූපසමාපත්ති ලබාගැනීමේ විස්තරය මෙහි
දක්වා ඇත. බලන්ත: අංගු.නි: (5) 9 නිපාත: 9.1.4.10 තපුස්ස ගහපති
සූත්‍රය, පි.534.

▼ අෂ්ඨ විමොක්ඛ ලබාගැනීමට අරූප සමාපත්ති වඩාගැනීම උපකාරීවේ.
බලන්ත: අෂ්ඨ විමොක්ඛ. මූලාශ්‍ර: දී.ස.නි: (2): 2 මහානිදාන සූත්‍රය, පි. 95,
EDN: 15: The Great Discourse on Origination, p. 166,අංගු.නි: (5):
8 නිපාත:8.2.7.6.විමොක්ඛ සූත්‍රය,පි.302, EAN:8:66.6 Emancipations,
p. 446.

▼ බුදුන් වහන්සේ, කැමති පරිදි අරූප සමාපත්ති 4 ලබාගැනීම:
ආකාසානඤ්චායතන, විඤ්ඤානඤ්චායතනය, ආකිඤ්චඤ්ඤායතනය හා
නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනය පිලිබද මේ සූත්‍රයේ විස්තරාත්මකව
පෙන්වා ඇත. මූලාශ්‍ර: සංයු.නි: (2): නිදානවග්ග: කස්සපසංයුත්ත: 4.1.9
ජාන අභිඤා සූත්‍රය, පි. 342, ESN: Nidanavagga: 16: Kassapa
samyutta: 9 Jhānas and Direct Knowledges, p. 817.

▲ අරිට්ඨ තෙර-Ariṭṭha Thera :බලන්ත: උපග්‍රන්ථය:1

▲ අරිට්ඨ භික්ෂුව- bhikkhu Ariṭṭha :බලන්ත:උපග්‍රන්ථය:4

▲ ආරියවිරේචනය- noble purgative : වාත පිත සෙම දෝෂ ඇතිවිට,
ඒවාට ප්‍රතිකාර කිරීම පිණිස වෙදුන් යම් යම් විරේචන නියම කරයි.
සමහර අවස්ථාවල ඒවායින් එල ලැබේ, සමහර අවස්ථාවල ඒවා නිෂ්ඵල
වේ. එහෙත්, ජාති ජරා මරණ ආදී දුක් ආබාධ වලින් සහනය ලැබීම පිණිස
යොදාගන්නා ‘ආරියවිරේචනය’, කිසිවිටක නිෂ්ඵල නොවේ, එමගින්
යහපත් එල ලැබේ යයි බුදුන් වහන්සේ පෙන්වා ඇත. ආරියවිරේචන
ක්‍රමය: 1) සම්මා දිට්ඨිය ඇතිකර ගැනීමෙන්, මිථ්‍යා දිට්ඨිය පහවේ 2)
සම්මා සංකප්ප මගින්, මිථ්‍යාසංකප්ප පහවේ 3) සම්මාවාචා මගින්
මිථ්‍යාවාචා පහවේ 4)සම්මාකම්මන්ත මගින් මිථ්‍යාකම්මන්ත පහවේ 5)
සම්මාආජීවය මගින් මිථ්‍යාආජීවය පහවේ 6) සම්මාවායාමය මගින්

මිථ්‍යාවාදය පහවේ 7) සම්මාසනිය මගින් මිථ්‍යා සනිය පහවේ 8) සම්මාසමාධිය මගින් මිථ්‍යා සමාධිය පහවේ 9) සම්මා ඥාණය මගින් මිථ්‍යා ඥාණය පහවේ 10) සම්මා විමුක්තිය මගින් මිථ්‍යා විමුක්තිය පහවේ. සියලු අයහපත් අකුසල ප්‍රභේදයන් කුසලය වැඩේ. මූලාශ්‍රය: අංගු.නි: (6) 10 නිපාත: 10.3.1.8 නිකිවජ්ඣ සූත්‍රය, පි.420.

▲ ආරිය උපවාද:පාලි :අරියොපවාද-අරියුපවාද-To insult noble ones ආරිය උපවාදය (ආරියන්ට නිගරුකිරීම) ලෙසින් පෙන්වා ඇත්තේ, යම්කිසි හික්ෂුවක් තමන් සමග වාසය කරන ආරිය පුද්ගලයන්ට නිකරුනේ අපවාද කිරීම, නින්දා අපහාස කිරීමය. මෙ උපවාදය නිසා අයහපත් කම්ම විපාක ඇතිවේ (ආර්යෝපවාදී කම්ම), මෙලොවදී බොහෝ දුක් පිඩා විදීමට සිදුවේ, මරණින් මතු දුගතියේ උපතට හේතුවේ. යම් කෙනෙක් එවැනි කම්මයක් සිදු කළේනම්, සහනයක් ලැබීම පිණිස යුහුසුඵව සමාව ලබාගතයුතුවේ. සටහන: * සොතපන්න ආදී මග ඵල ලබාගත් ආරිය ගිහියන්ට අපවාද කිරීමද අකුසලයකි. ** ආරියඋපවාදය නිසා ලැබෙන අයහපත් විපාක:දහම් මග පරිහානියට පත්වීම, ඇවත් වලට හසුවීම, දැඩි රෝගාබාධ ඇතිවීම, අසිහියෙන් මරණයට පත්වීම, දුගතියේ යළි උපතක් ලැබීම. විස්තර පිණිස බලන්න: අංගු.නි: (3) 5 නිපාතය, අක්කොසක වග්ගයේ සූත්‍ර. ශබ්දකෝෂ: පා.සිං.ශ: පි.101: “අරියුපවාද-අරියොපවාද: (අරිය + උපවාද) ආරිය පුද්ගලයන්ට කරන උපවාද... ගැරහීම”. P.T.S: p. 356: “Upavāda {Upavada} insulting, railing; blaming...’.

▼ ආරිය උපවාදය නිසා 11 ආකාර විපත් ඇතිවේ: හික්ෂුවක්, සබ්‍රමසරුන්ට, ආරියන්හට නින්දාකරමින්, ගරහමින් ක්‍රියාකරමින් ආරිය උපවාදයේ යෙදෙන්නේ ද, ඔහුට 11 ස් ආකාරවූ ව්‍යාසන වලින් එකක් හෝ විය නොහැකිය යි කිව නොහැකිබව බුදුන්වහන්සේ වදාළහ: “යො සො හිකබ්වෙ හිකඛු අකෙකාසකපරිභාසකො අරියුපවාදී සබ්‍රහමචාරිනං අට්ඨානමෙතං අනවකාසො යං සො එකාදසනනං ව්‍යාසනානං අඤ්ඤාකරං ව්‍යාසනං න නිගවෙජ්ජයා...” ව්‍යාසන- විපාක 11 : 1) දහම් මගේ මෙතක් මුදුන්පත් කරගැනීමට නොහැකිවූ දේ මුදුන්පත් කරගැනීමට හැකිනොවේ (අනධිගතං නාධිගවජ්ජි) 2) මෙතෙක් ඉෂ්ට කරගත් යම් දේ තිබේද ඒවා පරිහානියට පත්වේ (අධිගතා පරිභායති) 3) ඔහු සතු යම් යහපත් ගුණ ඇත්නම් ඒවා මොටවී යයි- නො බැබලේ (සඤ්ඤාන වොදායති) 4) තමන්හට යහපත් ගුණ ඇතැයි ඔහු අධි තක්සේරු කරයි (සඤ්ඤාන වා අධිමානිකො භොති) 5) උකටලීව බ්‍රහ්මවරියාව ගෙනයයි (අනභිරතො වා බ්‍රහ්මවරියං වරති) 6) දුෂ්‍යවූ අපවාර යේ යෙදේ (අඤ්ඤාතරං වා සඬකිලීධං ආපත්තිං ආපජ්ජති) 7) පැවිදිබව (පුහුණුව) අතහැර පහත් ජීවිතයට (ගිගිබවට) පත්වේ (සිකං වා පච්චකාය භීතයාවත්තති) 8) දැඩි රෝගආබාධයකට පත්වේ (ගාලො වා රොගාතඬකං චුසති) 9) උමතුබවට පත්ව සිහිය විකල්වේ (උමමාදං වා පාපුණාති චිත්තකෙඛපං) 10) සිහි විකල්ව මරණයට පත්වේ (සමුලොභා කාලං කරොති) 11) මරණින් මතු දුගතියේ, නිරයේ, පහළ ලෝකයේ යළි උපත ලබයි.(කායසුභෙදා පරමමරණා අපායං දුගතීං විනිපාතං නිරයං උප්පජ්ජති). සටහන: අකෝකාසක සූත්‍රයේ විපාක 10ක් පෙන්වා ඇත, ව්‍යාසන සූත්‍රයේ දී අතිරේක විපාක 1 ක් එකතු කර විපාක 11 ක් දක්වා ඇත.මූලාශ්‍ර: අංගු.නි: (6) : 10 නිපාතය: ටෙර වග්ග, 10.2.4.8. අකෝකාසක සූත්‍රය, පි.330, 11 නිපාතය: 11.1.6. ව්‍යාසන සූත්‍රය, පි. 624,

EAN:10: The Elders: 88.8 One who Insults, p. 530, EAN: 11: 6.6 Disaster, p. 567.

▼ ආර්ය උපවාදය කිරීම නිසා කෝකාලික හික්ෂුව, අයහපත් කම්ම විපාක පලදීමෙන්, මෙලොවදී බොහෝ දුක් වේදනා විඳ පදුම නිරයේ යළි උපත ලැබීය. සටහන්: * කෝකාලික හික්ෂුව, ආර්ය උපවාදය කලේ අගසව් දෙනමටය. ** අටුවාවට අනුව පදුම නිරය, අවිච්චා නිරයේ කොටසකි. බලන්න: නිරය. ** ඩු.නි: සුත්ත නිපාතයේ: 3-10: කෝකාලික සූත්‍රය, පි. 220 මෙම සූත්‍රයට සමානය. මූලාශ්‍ර: අංගු.නි: (6): 10 නිපාතය: 10.2.4.9 කොකාලික සූත්‍රය, පි. 332, EAN: 10: 89.9 Kokālika, p. 530.

▼ ආර්ය උපවාද කම්ම - Ariyaupavada Kamma: ලෙසින් පෙන්වා ඇත්තේ ආර්ය උතුමන්ට නින්දා අපහාස කිරීම නිසා මෙලොව හා පරලොව දී විඳීමට සිදුවන අයහපත් කම්ම විපාකයන්ය. විස්තර පිණිස බලන්න: අංගු.නි: (6) 10 නිපාත: කොකාලික සූත්‍රය.

▼ වෙනත් මූලාශ්‍ර: 1. “ආර්ය උපවාද: අකුසලයකි. බුදු, පසේබුදු, ආර්ය ශ්‍රාවකයෝ, (ගිහිව වසන සෝවාන්වූ පුද්ගලයා ද එයට ඇතුළත්ය). ඒ ආර්ය උතුමන්ට, අලාභ උපදවීමට...ගුණ නැසීමට කියන ලද උපවාද, ආක්‍රෝෂ, ගැරහීම, පරුෂ වචන හැම ආර්ය උපවාද අකුසල වේ. ආර්ය උපවාද කම්ම ආනන්තරිය අකුසලයක් නිසා මහා ගරුපාප කම්මයක් වේ, එමගින්, සුගති ගමනට හා නිවන් මගට අනතුරුවේ. ආර්ය උපවාදය, (ආනන්තරික නොවීම) කමා කරගැනීමෙන් පවින් නිදහස්විය හැකිය. එසේ කමා නොකරගත් ආර්ය උපවාදය සාවද්‍ය කම්මයකි, ආනන්තරික කම්ම හා සමානවේ. සද්ධර්ම කෝෂය, පි. 102.

▲ ආරඤ්ඤ සේනාසන: පාලි: ආරඤ්ඤ වනපඤ්ඤ සේනාසනා-Forest dwellings : ආරඤ්ඤ සේනාසන (ආරණ්‍ය) යනු මහා කැලෑවේ, සන වනයේ සංඝයා වාසය කරන හුදකලා ස්ථානයන්ය(remote lodgings in forests and jungle groves). දහම් පුහුණුව යහපත් ලෙසින් වඩන සංඝයාට එවැනි හුදකලා ස්ථානවල වාසය කිරීමට බුදුන් වහන්සේ අනුබල දී ඇත. සටහන්: * ‘ආරණ්‍යක’ (forest dwellers) යනු වනයේ වාසය කරන සංඝයාය. ආරණ්‍යක සංඝ කොටස් 5 ක් වේ. ** ආරණ්‍ය වාසි සංඝයා යහපත් ලෙසින් වාසය කලයුතු ආකාරය පිණිස බලන්න: ම.නි: (2) 2.2.9 ගුලිස්සානි සූත්‍රය, පි.244. මූලාශ්‍රය:අංගු.නි: (3)5 නිපාත:ආරඤ්ඤවග්ග:5.4.4.1 ආරඤ්ඤක සූත්‍රය, පි.378.

▼ එවැනි වන සේනාසනවල වාසය කිරීම ගැන බුදුන් වහන්සේ මෙසේ වදාළහ: “ මහණෙනි, කරුණු 2 ක් දකිමින් මම වන සේනාසන, ගැඹුරු වන ප්‍රදේශ සේවනය කරමි: 1) මේ ජීවිතයේම සුවය සැපය ඇතිව වාසයකිරීම පිණිස-දිට්ඨධම්මසුඛවිහරණය 2) අනාගත ජනතාවට- පවිච්චප්‍රජායා අනුකම්පාව පිනිස”. “ආහං භික්ඛවෙ අස්ථවසෙ සම්පසුමානො අරඤ්ඤ වනපඤ්ඤා පනතානිසේනාසනානි පටිසෙවාමි. කතමෙ ඉච්ඤා? අක්කනො ච දිට්ඨධම්ම සුඛවිහාරං සම්පසුමානො, පච්චිකඤ්ඤා ජනනං අනුකම්පමානො...” (Bhikkhus, seeing two advantages, I resort to remote lodgings in forests and jungle groves. What two? For myself I see a pleasant dwelling in this very life and I have compassion for later generations...) සටහන: දුර වන සේනාසනයන්හි වැඩ සිටීමෙන් බුදුන් වහන්සේ අනාගත ජනතාවට

අනුකම්පාව දක්වන්නේ කෙසේද?, ශ්‍රද්ධාව නිසා පැවිදිවූ අනාගතයේ තරුණයන්ට මෙසේ සිත්වේ: සම්බෝධිය ලැබූ බුදුන් වහන්සේට තවදුරටත් අවබෝධ කිරීමට, දියුණුකිරීමට, සාක්ෂාත් කර ගැනීමට කිසිවක් නැති වුවත් උන්වහන්සේ දුෂ්කර වනසේනාසනයන්හි වැඩ සිටියේක. එසේ සිතන ඔවුන්, තමන් ද එවැනි සේනාසනවල වාසය කරමින් වහ වහා දුකින් මිදීමට කටයුතු කරගත යුතුය යයි කල්පනා කරති. බලන්න: EAN: Note: 248, p. 593. මූලාශ්‍ර: අංගු.නි: (1): 2 නිපාත: 2.1.3.10 සූත්‍රය, පි. 157, EAN: 2: 30.10 Sutta, p.60.

▼ කරුණු 5 ක් සමන්විත භික්ෂුව, දුර වන සෙනසුන් සේවනය කිරීමට සුදුසුය යි බුදුන් වහන්සේ වදාළහ: 1) ශිලසම්පන්නබව- පාතිමෝක්ෂ සංවරයෙන් භික්ෂිටීම 2) බහුශ්‍රැතබව, දහම නුවණින් පිරික්ෂා කිරීමේ හැකියාව තිබීම 3) කෙළෙස් නැසීම පිණිස, කුසල් වඩාගැනීම පිණිස ප්‍රධන්විරිය ඇතිබව 4) සිව්ජාන සමාපත්ති කැමති වේලාවක ලබාගැනීමට නිපුණවීම 5) ආසවක්ෂයකර- ආසවක්ධය, මේ ජීවිතයේදීම වේතෝ විමුක්තිය හා ප්‍රඥාවිමුක්තිය සාක්ෂාත් කරගෙන සිටීම. මූලාශ්‍ර: අංගු.නි: (3): 5 නිපාත: 5.3.1.10 අරඤ්ඤ සූත්‍රය, පි. 238, EAN:5: 110.10 Forest, p. 276.

▼ වනසේනාසන සේවනයට සුදුසුවීම :භික්ෂුවකට, කාමවන්ද, ව්‍යාපාද, හිංසා සිතුවිලි ඇත්නම්, ප්‍රඥාව නොමැතිනම් (අනුවණනම්) ඔහු වන සේනාසන සේවනයට සුදුසු නොවේ. එහෙත්, නෙක්මීමම, අව්‍යාපාද, අහිංසා සිතුවිලි ඇති ප්‍රඥාවන්ත භික්ෂුව වනසේනාසන සේවනයට සුදුසුවේ. මූලාශ්‍ර: අංගු.නි: (2): 4 නිපාත: 4.6.9 අරණ්‍යවනසේනාසන සූත්‍රය, පි. 504, EAN: 4: 262.9 Forest, p. 232.

▼ වන සේනාසනයන්හි වාසය කරන, අතීතය ගැන ශෝක නොකරන, නොලත් දේ නොපතන, ලද දෙයින් සතුටුවන සංඝයාට පැහැපත් වර්ණයක් ඇතයයි මෙහි දක්වා ඇත. මූලාශ්‍රය: සංයු.නි: (1) සගාථවග්ග: දේවතාසංයුත්ත:1.1.10 අරඤ්ඤ සූත්‍රය, පි.36.

▼ පෙර කල වන සේනාසනයන්හි වාසය කල සිල්වත්, කලණ දහම් ඇති ඉසිවරු හමුවීමට සක්දෙවිඳු හා වේපවිත්ති අසුරරජු පැමිණියහ. වේපවිත්ති අසුරරජු ඒ ඉසිවරුන්ට ගරු නොකළහ. බොහෝකලක් වනයෙහි වාසය කරන හෙයින් තමන්ගේ කයින් අප්‍රචිත ගද හමන නිසා තමන් වෙතට නො එන ලෙස ඒ ඉසිවරු සක්දෙවිඳුන්ට පැවසූ අවස්ථාවේ, එතුමන් මෙසේ පැවසූහ: “...වහන්ස, ඒ කායගද හිසෙහි පැළඳි විසිතුරු කුසුම් මල්දමක් ලෙසින් පිළිගන්නෙමි. දෙවියෝට මෙය පිලිකුල්ය යන හැඟීම නොමැත”. මූලාශ්‍රය: සංයු.නි: (1) සගාථවග්ග :සක්ඛසංයුත්ත:11.1.9 අරඤ්ඤායතනඉසි සූත්‍රය, පි.428.

▲ ආරාමය-Ārāma: සංඝයා වාසය කරන ස්ථානය-විහාරය ආරාමයය-ආවාසයය.ආශ්‍රමය, උපවනය ලෙසින්ද පෙන්වා ඇත. යමෙක් ආවාස දෙන්නේනම් ඔහු සියල්ල දෙනබව බුදුන් වහන්සේ වදාළහ. බලන්න:ආවාස.

▼ බිම්බිසාර රජු, මගධ දේශයේ අධිපති වේච්චාරාමය පුජාකිරීම: “ස්වාමිනි, මම මේ වේච්චන උයන බුද්ධ ප්‍රමුඛ මහා සංඝයාවහන්සේට දෙමි’ යයි බුදුහිමි ඉදිරියේ පැන් වත්කර ආරාමය පුජා කළහ. භාග්‍යවතුන්වහන්සේ ආරාමය පිළිගත්සේක. ‘මහණෙනි, ආරාම පිළිගැනීම අනුදනිමි’, යයි බුදුන් වහන්සේ වදාලසේක”. මූලාශ්‍රය: චිත.පි: මහාවග්ග පාලිය 1, පි.159.

▲ ආරබ්ධ වීරිය: පාලි: ආරභව්වරියො- energetic :ආරබ්ධ වීරිය -ආරද්ධ වීරිය ලෙසින් දක්වා ඇත්තේ අකුසල පහ කරගැනීමට හා කුසල් වඩා ගැනීම පිණිස වීරිය අරම්භ කර ගැනීමය. මෙය සම්මාවායාම, ප්‍රධන්වීරිය ලෙසින්ද පෙන්වා ඇත.බලන්න: වීරිය.

▼ ආරද්ධවීරිය, සුගතිය ලැබීමට උපකාරීවන බව මෙහි පෙන්වා ඇත. මූලාශ්‍රය:සංයු.නි: (4) සලායතනවග්ග: මතුගාමසංයුත්ත:3.2.9 ආරද්ධවීරිය සූත්‍රය, පි.490.

▼ ආරබ්ධ වීරිය ඇති පුද්ගලයාට, උද්දව්වය, අසංවරය, හා දුස්සිරිත යන අකුසල පහ කර ගත හැකිවේ. “සො ආරභව්වරියො සමානො භබ්බො උද්දව්වං පහාතුං අසංවරං පහාතුං දුස්සීලාං පහාතුං” One who is energetic is capable of abandoning restlessness, nonrestraint, and immorality). මූලාශ්‍ර: අංගු.නි: (6): 10 නිපාතය: 10.2.3.6 තයෝධම්ම සූත්‍රය,පි.284, EAN:10: 76-6.Incapable, p. 524.

▲ ආරිය- Noble: ආරිය-අරිය යනු උතුම්බවය. දහම් මගේ අරියබව ලැබීම පිණිස කරුණු 7ක් කඩාබිඳ දැමිය යුතුව බුදුන් වහන්සේ පෙන්වා ඇත: සක්කාය දිට්ඨිය, විචිකිචිඡාව, සීලබ්බතපරාමාසය, රාගය, දෝෂය, මෝහය හා මානසය. මූලාශ්‍ර: අංගු.නි: (4): 7 නිපාත: 7.2.4.7 අරිය ධම්ම සූත්‍රය, පි. 512, EAN:7: 91.7, Noble one, p. 406.

▲ ආරියඅටමග: පාලි: අරියො අට්ඨිඛගීකො මග්ගො -The Noble Eightfold Path: ආරිය අටමග (ආර්ය අෂ්ඨාංගික මග) යනු ආධ්‍යාත්මික ජීවිතය- බුන්මවරියාව සපුරා ගැනීම පිණිස බුදුන් වහන්සේ වදාළ අංග 8 කින් සමන්විත මධ්‍යම ප්‍රතිපදාව නම්වූ උතුම් මගය: එනම්, සම්මා දිට්ඨිය, සම්මා සංකප්ප, සම්මා වාචා, සම්මා කම්මන්ත, සම්මා ආජීව, සම්මා වායාම,සම්මාසතිය, සම්මා සමාධිය යන අංග 8 කින් සමන්විත ආරිය මගය. සටහන: බුදුන් වහන්සේ, සිය ප්‍රථම දහම් දේශනාවේ: ධම්මවක්ක ජපවත්තන සූත්‍රයේදී, එම මග විස්තර කර වදාළහ.

▼ තථාගතයන් පහළවීම නිසා අරිය අටමග පහළවේ: පරිශුද්ධවූ (purified), පවිත්‍රවූ (cleansed), නිකැළැල්වූ (flawless), දුෂණ වලින් බැහැරවූ (free from corruptions) කරුණු 8 ක් තථාගතයන් පහළවීම සමග උපදී, එනම් ආරිය අටමගය. එම උතුම් මග බුදුසසුනේ-බුද්ධ ශාසනයේ හැර වෙනත් තැනක උපදින්නේ නැත. මූලාශ්‍ර:සංයු.නි: (5-1): මහාවග්ග: මග්ගසංයුත්ත:1.2.4. උප්පාද සූත්‍රය, 1.2.5. පරිශුද්ද සූත්‍රය, පි. 52, ESN: 45: Maggasamyutta, 14.4, 15.5 Arising, p. 1619.

▼ ආරිය අටමග අග්‍ර මගය :කෙනෙක් එම මග පිලිබඳ පහන්වූවානම් ඔහු අග්‍ර දේ කෙරේ ප්‍රසන්න (විශ්වාසී) බවට පැමිණි කෙනෙකි, එමගින් ඔහුට අග්‍රවිපාක ලැබෙන බව බුදුන් වහන්සේ වදාළහ.“ යාවතා භික්ඛවෙ ධම්මා සඛඛතා, අරියො අට්ඨිඛගීකො මග්ගො තෙසං අග්ගමකකායාති. යෙ භික්ඛවෙ අරියයෙ අට්ඨිඛගීකෙ මග්ගෙ පසුනා, අග්ගෙ තෙ පසුනා, අග්ගෙ බො පන පසුනානං අග්ගො විපාකො හොති” . මූලාශ්‍ර: අංගු.නි: (2): 4 නිපාත: 4.1.4.4. අග්ගජ්ජසාද සූත්‍රය, පි. 92, EAN: 4: 34.4 Confidence, p.161.

▼ ආරිය අටමග යනු දුක නැතිකිරීමේ ප්‍රතිපාදාවය: දුක්ඛ නිරෝධගාමිනි පටිපාදා ආරියසත්‍ය නම්, ආරිය අටමගය යි බුදුන් වහන්සේ වදාළහ: “කතමඤ්ච භික්ඛවෙ දුක්ඛ නිරොධගාමිනී පටිපදා අරියසච්චං: අයමෙව අරියො අට්ඨිඛගීකො මග්ගො, සෙය්‍යථීදං: සමමාදිට්ඨී.. සමමාසමාධී” මූලාශ්‍ර: අංගු.නි: (1): 3 නිපාත:මහාවග්ග: 3.2.2.1 සූත්‍රය, පි. 348, EAN:3:

The Great Chapter, 61.1 Sektarian, p. 104.

▼ ආර්ය අටමග යනු මධ්‍යම ප්‍රතිපදාවය: දුකින් මිදීම පිණිස: කාම සුඛල්ලිකානු මගද, කයට වෙහෙස ගෙනදෙන අත්තකිලමනානු මගද අත හැර මධ්‍යම ප්‍රතිපදාව වැඩිය යුතුය යි බුදුන් වහන්සේ වදාළහ. ඒ මැදුම් පිළිවෙත, ප්‍රඥාව ඇතිකිරීම පිණිස, නුවණ ලබාදීම පිණිස, කෙළෙස් සංසිද්ධිම පිණිස, විශිෂ්ඨ ඥානය පිණිස, සම්බෝධිය පිණිස, නිවන පිණිස පවතී. ඒ කවර නම් මැදුම් පිළිවෙතක්ද? එය මේ ආර්ය අටමගය. මූලාශ්‍ර: සංයු.නි: (5 -2): මහාවග්ග:සච්ච සංයුත්ත, ධම්මවක්කප්පවත්තන සූත්‍රය, පි. 294, ESN: 56: Saccasamyutta: Setting in motion the wheel of the dhamma, p.2276.

▼ ආර්ය අටමග ඇතිවීම: හිරිමතප් දෙක සමග උපදින විද්‍යාව, කුසල් දහම් ඉපදවීමට පෙරටුවේ. විද්‍යාව ඇති නුවණැති පුද්ගලයාට සම්මා දිට්ඨිය පහලවේ. සම්මා දිට්ඨිය නිසා සම්මා සංකප්ප ඇතිවේ. සම්මා සංකප්ප ඇතිවිට සම්මා වාචා උපදී. සම්මා වාචා ඇතිවිට සම්මා කම්මන්ත ඇතිවේ. සම්මා කම්මන්ත ඇතිවිට සම්මා ආජීවය උපදී. සම්මා ආජීවය නිසා සම්මා වායාමය ඇතිවේ, සම්මා වායාමය ඇතිවිට සම්මාසතිය උපදී. සම්මා සතිය නිසා සම්මා සමාධිය ඇතිවේ. එලෙස ක්‍රමානුකූලව ආර්ය අටමග වැඩේ. මූලාශ්‍ර: සංයු.නි: (5.1):මහාවග්ග:මග්ගසංයුත්ත: අවිජ්ජාවග්ග:1.1.1 අවිජ්ජා සූත්‍රය, පි. 30, ESN: 45: Maggasamyutta: 1.1 Ignorance, p. 1603.

▼ ප්‍රඥාව ආර්ය අටමග පිණිසය: ප්‍රඥාවන්ත පුද්ගලයාට සම්මා දිට්ඨිය ඇතිවේ. සම්මා දිට්ඨිය ඇතිවිට සම්මා සංකප්ප ඇතිවේ... එලෙසින් සම්මා සමාධිය දක්වා ආර්යමග වැඩේ. සම්මා දිට්ඨිය ප්‍රමුඛ කොට ගෙන ආර්ය අටමග වැඩේ, අනතුරුව එනම් සම්මා ඥාණය හා සම්මා විමුක්තිය සාක්ෂාත්වී, ආධ්‍යාත්මික මග පරිපුෂ්ණ වේ. මූලාශ්‍ර: අංගු.නි: (6):10 නිපාත:සමණසඤ්ඤා වගග:10.3.1.5.විජ්ජාසූත්‍රය,පි.412 හා 10.3.1.4. බීජසූත්‍රය,පි.410,EAN:10:104.4 A Seed104.5TrueKnowledge,p. 541.

▼ ආර්ය අටමග පිණිස කලණමිතුරු සේවනය අවශ්‍යමය: කලණමිතුරු (කල්‍යානමිත්‍ර) ඇසුර නිසා කෙනෙක් සම්මා දිට්ඨියට පැමිණේ. සම්මා දිට්ඨිය ඇතිවිට සම්මා සංකප්ප ඇතිවේ... එලෙස ආර්ය අටමගේ සියලු සාධක පිරේ. කලණමිතුරු සේවනය නිසා කෙනෙකුට අර්ය අටමග වඩාගැනීමට, විපුලකරගැනීමට හැකිවේ. බලන්න: කල්‍යානමිත්‍ර සේවනය. මූලාශ්‍ර: සංයු.නි: (5-1) මහාවග්ග:මග්ගසංයුත්ත:1.1.2 උපඨිඨ සූත්‍රය, පි. 32, ESN: 45: Maggasamyutta: 2.2 Half of the holy life, p. 1604.

▼ ධම්ම චිනයේ දිව්‍ය යානය ආර්ය අටමගය: ධම්ම චිනයේ දිව්‍යයානය (බ්‍රහ්මයානය- උතුම් යානය) කුමක්ද? යයි ආනන්ද තෙරුන් ඇසුවිට බුදුන් වහන්සේ ආර්ය අටමග: දිව්‍යයානය- බ්‍රහ්මයානය, ධම්මයානය හා අනුත්තර සංගාමවිජය යන තෙල නම් වලින් හැඳින්විය හැකිය යි වදාළහ: "...ඉමසෙසව බො එතං ආනන්ද අරියස්ස අට්ඨිඛගීකස්ස මග්ගස්ස, අධිවචනං බ්‍රහ්මයානං ඉතිපි ධම්මයානං, ඉතිපි අනුත්තරං සඛගාම විජයො ඉතිපි". (This is a designation for this Noble Eightfold Path: ‘the divine vehicle’, ‘the vehicle of Dhamma’ and ‘the unsurpassed victory in battle.’) "...නිරුත්තරවූ මේ බ්‍රහ්මයානය හෙවත් ශ්‍රේෂ්ඨ යානය තමා කෙරෙහි භටගත්තේ නම් ඒ ප්‍රඥාවන්තයෝ ඒකාන්තයෙන්ම රාගාදීවූ කෙලෙස් දිනමින් ලෝකයෙන් නික්මෙති (ලෝකය ජය ගත්තෝ) ...", "...එතදත්තනී සමුද්ධං - බ්‍රහ්මයානං අනුත්තරං නිය්‍යන්ති

ධීරා ලොකමහා- අඤ්ඤදක්ඛ ජයං ජයන්ති” මූලාශ්‍ර: සංනි: (5-1): මහා වග්ග:මග්ගසංයුත්ත: 1.1.4 බ්‍රාහ්මණ සූත්‍රය, පි. 36, ESN: 45: Magga samyutta: 4.4 The Brahmin, p. 1606.

▼ ආර්ය අට මග පෙර පුරාණ මාවතකි: පෙරවිසු සම්මා සම්බුදුවරයන් විසින් අනුගමනය කරන ලද පැරණි මග, පැරණි මාවත බුදුන් වහන්සේ දුටුව ද, එම පැරණි මාවත අනුගමනය කර ජාති ජරා මරණ ආදීවූ පටිච්චසමුප්පාද දහම දැක, දැන, සංකාර නිරෝධගාමිණී පටිපදාව අවබෝධ කරගත් බව ද වදාළ බුදුන් වහන්සේ දක්වා ඇත්තේ එම පැරණි මග ආර්යඅට මගබවය: “...එවමෙව බවාහං භික්ඛවෙ අඤ්ඤං පුරාණං මග්ගං පුරාණඤ්ජසං පුබ්බකෙහි සමමාසමබ්බදෙධනී අනුයාතං. කතමො ච සො භික්ඛවෙ, පුරාණමග්ගො? ...අයමෙව අරියො අරියො අට්ඨිඛගීකො මග්ගො... ..තමනුගච්ඡීං, තමනුගච්ඡන්තො ජරාමරණං අබ්භඤ්ඤාසිං... සඛධාරනිරොධගාමීනීපටිපදං අබ්භඤ්ඤාසිං”. මූලාශ්‍ර: සංයු.නි: (2): නිදානසංයුත්ත: 1.7.5 නගර සූත්‍රය, පි. 184, ESN:12: Nidana samyutta: 65.5 The city, p. 701.

▼ ආර්ය අටමග විස්තරකිරීම :බුදුන් වහන්සේ ආර්යඅටමග විස්තර කර බෙදා පෙන්වා එය මැනවින් මෙනෙහි කරන්න යයි සංඝයාට වදාළහ: සම්මා දිට්ඨිය: දුක යනු කුමක්ද ? දුක යයි දැනගැනීම, දුක හටගැනීම ගැන දැනගැනීම, දුක නැතිකිරීම ගැන දැනගැනීම, දුක නැතිකිරීම පිණිස කලයුතු පිළිවෙත ගැන දැනගැනීමය (චතුරාර්ය සත්‍ය අවබෝධය). “කතමා ච භික්ඛවෙ, සමමාදිට්ඨී ?... දුකෙහි ඤාණං, දුකෙහි සමුදයෙ ඤාණං, දුකෙහි නිරොධෙ ඤාණං, දුකෙහි නිරොධගාමීනියා පටිපාදාය ඤාණං...”. සම්මා සංකප්ප: නෙක්ඛම්ම සංකල්පය, අවායාපාද සංකල්පය, අවිභිංසා සංකල්පයය. සම්මා වාචා : බොරුකීමෙන් (මුසාවාදා), කේලාමී කීමෙන් (පිසුනාවාචා), රළු වචන කතා කිරීමෙන් (පරුෂාවාචා) හා හිස් කතා වෙන් (සම්ප්‍රස්ඵලාප) වැලකීමය. සම්මා කම්මන්ත: ප්‍රාණඝාතයෙන් (පානාතිපාතා), සොරකම් කිරීමෙන් (අදන්තාදානය- අදින්තාදානා), අබ්‍රහ්ම වරියාවෙන් වැලකීමය. සම්මා ආජීවය: මිථ්‍යා ආජීවය බැහැර කර, සම්මා අජීවයෙන් ජීවිකාව ගෙනයාම. “...අරියසාවකො මිච්ඡාආජීවං පහාය සමමාආජීවෙන ජීවිකං කප්පෙති...” සට්ඨන: ම.නි. මහා අස්සපුර සූත්‍රයට අනුව: සම්මා ආජීවය -පිරිසිදුවූ, විවෘතවූ, සංවරවූ, නිර්මල දිවිපෙවතක් සහිතව වාසය කිරීමය, ශ්‍රමණයෙකුට තිබිය යුතු ගුණයකි. සම්මා වායාමය: අකුසල පහ කරගැනීමට, කුසල ඇතිකර ගැනීමට වෙර දැරීම-වීරිය බලන්න: ප්‍රධාන වීරිය. සම්මා සතිය: සතර සතිපට්ඨානයේ සිහිය පිහිටුවා ගැනීම. බලන්න: සතර සති පට්ඨාන. සම්මා සමාධිය: සිව්පාන සමාපත්ති ඇති කරගැනීම. බලන්න: ජාන මූලාශ්‍ර: සංයු.නි: (5-1): මහාවග්ග:මග්ගසංයුත්ත:1.1.8 විභංග සූත්‍රය, පි 42, ESN: 45: Maggasamyutta: 8.8 Analysis, p 1611.

▼ ආර්ය අට මගේ ප්‍රධාන අංග: ශීල සමාධි ප්‍රඥා: සම්මා වාචා, සම්මා කම්මන්ත හා සම්මා ආජීවය ශීලයට ඇතුළත්ය. සම්මා වායාමය, සම්මා සතිය හා සම්මා සමාධිය, සමාධියට ඇතුළත්ය. සම්මා දිට්ඨිය හා සම්මා සංකප්ප, ප්‍රඥාවට ඇතුළත්වේ. මූලාශ්‍ර: ම.නි: (1): 1.5.4. චූලවෙදල්ල සූත්‍රය,පි. 721, EMN:44: Cūḷavedalla Sutta, p.379.

▼ ආර්යඅට මග වැඩිම සක්කාය දිට්ඨිය නැතිකර ගැනීම පිණිස සක්කාය එනම්, පංචලපාදානස්කන්ධය තමායයි සැලකීම නැතිකර

ගැනීමට ඇති ප්‍රතිපදාව නම් සක්කාය නිරොධගාමීනි පටිපදාව නම්වූ ආර්ය අටමගය, ඒ මග වඩා ගැනීමෙන් තමායයි කෙනෙක් ඇත යන්න අවසන් කරගත හැකියයි ධම්මදින්නා තෙරණිය පෙන්වා ඇත. බලන්න: සක්කායදිට්ඨිය. මූලාශ්‍ර: ම.නි: (1): 1.5.4. චූලවෙදල්ල සූත්‍රය, පි. 721, EMN:44: Cūḷavedalla Sutta, p.379.

▼ ආර්ය අටමග ඇත්තේ බුදුසසුනේ පමණය: යම්කිසි සසුනක අරියඅටමග ඇත්නම් එහි: පළමු ශ්‍රමණයා (සෝතාපන්න) දෙවැනි ශ්‍රමණයා (සකදාගාමී) තෙවැනි ශ්‍රමණයා (අනාගාමී) සිව්වැනි ශ්‍රමණයා (අරහත්) සිටිති (සතර ශ්‍රමණ). පෙර දැක්වූ ශ්‍රමනයන් සිව් පිරිසම මේ ධම්මචිනයේ (බුදු සසුනේ) දක්නට ඇත. අනෙක් සියලු ආගම්, දර්ශන ආදිය එබඳු ශ්‍රමණයන්ගෙන් හිස්ය. මේ සසුනේ හික්ෂු (හා හික්ෂුණියන්) නිසිපරිදි වසන්තේනම් (අරිය අටමගට අනුව) ලෝකයේ රහතුන්ගෙන් හිස් නොවේ යයි බුදුන් වහන්සේ වදාළහ. මූලාශ්‍ර: දී.නි: (2): 3: මහා පරිනිබ්බාන සූත්‍රය, පි. 126, EDN: 16: Mahāparinibbāna Sutta, p.171.

▼ ආර්ය අටමග උත්තමමගය: රාග දෝස හා මෝහ යන සියලු කෙළෙස් (ආසව) ප්‍රභාණය කිරීමට ඇති එකම මගඅරිය අටමග බව වදාළ ආනන්ද තෙරුන්, එම මග හා ප්‍රතිපදාව උත්තම මගය, (හදුමග- excellent) අනගී මගය, උත්තම ප්‍රතිපදාව බව මෙහිදී පෙන්වා ඇත. මූලාශ්‍ර: අංගු.නි: (1): 3 නිපාත: ආනන්දවග්ග: 3.2.3.1 සූත්‍රය, පි. 420, EAN:3: Ananda vagga, 71.1. Channa, p. 117.

▼ විමුක්තිය ලබාදෙන මග ආර්ය අටමගය: විමුක්තිය ලබාගැනීම පිණිස පවතින විමුක්ති ඥාන දස්සනය (knowledge and vision) පිණිස මග හා පිළිවෙත, ආර්ය අටමග යයි බුදුන් වහන්සේ වදාළහ. මූලාශ්‍ර: සංයු.නි: (5-1): මහාවග්ග: මග්ගසංයුක්ත: 1.5.7 ඤාණදස්සන සූත්‍රය, පි. 76, ESN: 45: Maggasamyutta:42-48, knowledge and vision, p. 1651.

▼ ආර්ය අටමග, දුක නැතිකිරීම පිණිසය : “යම් කෙනෙක් අරිය අටමග වරදවන ලද්දේනම්, මැනවින් දුක් ගෙවීමට යන මග ඔහු විසින් වරදවන ලදය. යම් කෙනෙක් අරිය අටමග අරඹන ලද්දේනම්, මැනවින් දුක් ගෙවීමට යන මග ඔහු විසින් ආරම්භ කර ඇත” “...යෙසං කෙසඤ්චි හිකඛවෙ, අරියො අට්ඨිඛගීකො මග්ගො වීරඤ්ඛා, වීරඤ්ඛා තෙසං අරියො අට්ඨිඛගීකො මග්ගො සමමා දුකඛකඛයගාමී. කෙසඤ්චි හිකඛවෙ, අරියො අට්ඨිඛගීකො මග්ගො ආරඤ්ඛා, ආරඤ්ඛා තෙසං අරියො අට්ඨිඛගීකො මග්ගො සමමා දුකඛකඛයගාමී” මූලාශ්‍ර: සංයු.නි: (5-1): මහාවග්ග: මග්ගසංයුක්ත:4.3.වීරද්ධ සූත්‍රය, පි.66, ESN: 45: Maggasamyutaa: IV: Practice: 33.3. Neglected, p. 1640.

▼ ආර්ය අටමගින් සසරින් එතරවීම පිණිසය : බුදුන් වහන්සේ වදාළේ: කෙනෙක් අටදහම (ආර්ය අටමග) වඩන ලද්දේනම්, බහුල කරන ලද්දේ නම්, එය මෙතෙරින් (සසරින්) එතෙරට (නිවනට) යෑම පිණිස පවතින බවය: “...අට්ඨිමෙ හිකඛවෙ, ධම්මා භාවිතා බහුලීකතා අපරා පාරඛ ගමනාය සංවක්ඛනනි” (... These eight things (noble eightfold path), when developed and cultivated, lead to going beyond from the near shore to the far shore...) මූලාශ්‍ර: සංයු.නි: (5-1): මහාවග්ග: මග්ග සංයුක්ත: 1.4.4.පාරඛගම සූත්‍රය, පි.65, ESN: 45: Maggasamyutta: IV: Practice: 34.4. Going Beyond, p. 1641.

▼ සිතට ඇති ආධරය ආර්ය අටමගය: බුදුන් වහන්සේ වදාළේ සිතට ඇති ආධරය ආර්ය අටමගබවය. යම්සේ, කලයක් දරනුවක් මත තබා ඇත්නම්

එය පහසුවෙන් පෙරලිය නොහැකිය. එලෙස, සිතට ආධාර වසයෙන් ආර්ය අටමග පවත්වා ගැනීමෙන් සිත යහපත්ව පවත්වා ගත හැකිය.(කල දරනුව උපමාව) බලන්න: උපග්‍රන්ථය:5 මූලාශ්‍ර: සංයු.නි: (5-1): මහාවග්ග: මග්ගසංයුත්ත:1.3.7 කුම්භ සූත්‍රය, පි. 62, ESN: 45: Magga samyutta:27.7.The Pot, p. 1633.

▼ ආර්ය අටමග දහම් මගේ නිවැරදි පුහුණුව ගෙනදේ: බුදුන් වහන්සේ වදාළේ: සම්මා දිට්ඨිය පෙරටුකරගත් සම්මා මග- ආර්ය අටමග සේවනය කිරීම සම්මා ප්‍රතිපත්තිය (නිවැරදි පුහුණුව- right practice) බවය. එම ප්‍රතිපත්තිය අනුගමනය කරන පුද්ගලයා නිවැරදි දහම් මග පුහුණුවන කෙනෙකි. මූලාශ්‍ර: සංයු.නි: (5-1): මහාවග්ග: මග්ගසංයුත්ත: 4.1 හා 1.4.2 පටිපත්ති හා පටිපන්න සූත්‍ර, පි. 66, ESN:45: Maggasamyutta: IV: Practice: 31.1 and 32.2 suttas, p. 1639.

▼ ශ්‍රමණභාවය, ශ්‍රමණඵල, ශ්‍රේෂ්ඨභාවය, ශ්‍රේෂ්ඨඵල ලබාදෙන්නේ ආර්ය අටමගය :බුදුන් වහන්සේ වදාළේ ශ්‍රමණබව (asceticism), ශ්‍රේෂ්ඨබව-බ්‍රහ්මබව (Brahmin hood) යනු ආර්ය අටමග බවය. එම මග යහපත් ලෙසින් වැඩීමේ ඵලය වන්නේ (ශ්‍රමණ ඵල, ශ්‍රේෂ්ඨ ඵල) මගඵල ලැබීමය: සෝතාපන්න, සකදාගාමී, අනාගාමී, අරහත් බවට පත්වීමය (සතරමග සතරඵල). ශ්‍රමණබවේ, ශ්‍රේෂ්ඨබවේ ඉලක්කය (goal) නම් රාගය, දෝසය හා මෝහය යන ආසව විනාශ කිරීමය. (ආසවක්ෂය- destruction of taints). එම ඉලක්කය සපුරා ගත හැකි වන්නේ ආර්ය අටමග වැඩීමෙන්ය. මූලාශ්‍ර: සංයු.නි: (5-1): මහාවග්ග: මග්ගසංයුත්ත: සාමඤ්ඤ, බ්‍රහ්මඤ්ඤ සූත්‍ර 1.4.5-1.4.9 සූත්‍ර, පි. 68, ESN:45: Maggasamyutta: IV: Practice: 35.5 -38.8 suttas, p.1643.

▼ මූලාවෙන් (මෝහයෙන්) මිදීමට ඇති මග ආර්ය අටමගය දේවතාවක් බුදුන් වහන්සේ බැහැදැක, විමසුවේ අප්පරාවන්ගෙන් පිරුන නන්දන උයන නැමති මූලාවෙන් මිදීමට ඇති ක්‍රමය පිලිබඳවය. බුදුන් වහන්සේ වදාළේ, මිදීමට ඇති එකම මග ආර්ය අටමග බවය. එම මග මෙසේ විස්තර කර ඇත: යානය උපමාව, බලන්න: උපග්‍රන්ථය:5. “ ඒ මග: සෘජුය (උජුක- straight way); එහි ගමනාන්තය (දිසා-destination) අහයය (කෙෂ්ම-fearless); ඒ රියට යහපත්වූ රෝද (ධම්ම වක්‍ර) ඇති නිසා ගැසෙන්නේ සෙලවෙන්නේ නැත (අකුජන-un rattling); රථයේ පුවරුව (අපාලමෙබා-හේත්තුවන ඇන්ද-leaning board) නම් හිරිය හා ඔත්තප්පයවේ. ඒ රථයේ සැරසිල්ල (පරිවාරනං- upholstery) සිහිය- සතිය ය. සම්මා දිට්ඨිය පෙරටු කරගෙන යන එම රියේ රියදුරා ධම්මයය. යම් ස්ත්‍රියකට හෝ පුරුෂයෙකුට මෙබඳු යානයක් ඇත්නම්, ඇය හෝ ඔහු ඒකාන්තයෙන්ම නිවන වෙතම යයි: “උජුකො නාම සො මග්ගො අහයා නාම සා දිසා-රථො අකුජනො නාම ධම්මවකෙකභි සංයුතො හිරි තසස අපාලමෙබා සතසස පරිවාරණං-ධම්මාභං සාරථීං බ්‍රෑමී සම්මාදිට්ඨිපුරෙජවං යසස එතාදිසං යානං ඉක්ඛියා පුරිසසස වා- ස වෙ එතෙන යානෙන නිබ්බාණසෙසව සනතිකෙ”. සටහන්: * රිජුමග= ආර්ය අට මගය -කාය, වච්චි, මනෝ ක්‍රියා යහපත් නිසා මාර්ගය ඇද නැත, මර්ගඅන්තය අහයය: එනම් නිවනය; රැකවරණය ඇති තැනය -නිවන සාක්ෂාත් කලවිට කිසි බියක් ඇති නොවේ. රථය= ආර්ය අට මගය: සමාන්‍ය ලෝකයේ රථ වාහන එහාට මෙහාට සෙලවේ, ශබ්ද කරයි, එහෙත් ආර්ය අටමග එසේ නොවේ. එහි, රෝද- වක්‍ර- යහපත් කුසලතත්වයන්ය (ධම්මවක්ක). දහම, රථයේ රියදුරාය. රිය ඉදිරියෙන් යන්නේ සම්මා දිට්ඨිය -රජෙක් රියේ නැගී යනවිට, ඉදිරියෙන් යන සේවක පිරිස මග බාධා ආදිය අස්කර

දමන ලෙසින් සම්මා දිවිය පෙරටුව සිටිනවිට, සසර වටයෙන් ගැලවීම පිණිස නියම අවබෝධය ලැබේ. බලන්ත: ESN: Note: 101, p 516. ** නන්දන උයන, තවතිසාවේ ඇති දේව උයනකි, අස්සරා- අවිජරා දේවතාවියන්ය. මූලාශ්‍ර: සංයු.නි: (1):සගාච්චග්ග:දේවතාසංයුත්ත 1.5.6 අවිජරාසුත්‍රය,පි.84,ESN:1:Devathasamyutta:46.6 nymphs,p.121.

▼ පස්කම් සැප ප්‍රතිණය කරගැනීමේ මග ආරිය අටමගය: පංචකාමයට - පස්කම් සැපයට ඇති ඇල්ම නැතිකරගැනීමේ මග ආරිය අටමග යයි බුදුන් වහන්සේ වදාළහ. මූලාශ්‍ර: සං.නි : (5-1):මභාවග්ග: මග්ගසංයුත්ත :1.3.10 උත්තිය සුත්‍රය, පි. 63, ESN: 45: Maggasamyutta: 30.10 Uttiya, p. 1636.

▼ වේදනා පහකරගැනීමේ මග ආරිය අටමගය:සියළු වේදනා පිළිබඳව සම්පූර්ණ අවබෝධය ලබාගැනීමට ආරිය අටමග වර්ධනය කළ යුතුයයි බුදුන් වහන්සේ වදාළහ. මූලාශ්‍ර: සං.නි: (5-1):මභාවග්ග: මග්ගසංයුත්ත :1.3.9 වේදනා සුත්‍රය, පි. 63, ESN: 45: Maggasamyutta: 29.9 Feeling, p. 1635.

▼ ආරිය අටමග සම්මා ප්‍රතිපදාවය: සම්මා ප්‍රතිපදාව- සමාස්ප්‍රතිපත්තිය (right practice) ආරිය අටමග යයි බුදුන් වහන්සේ වදාළහ. ආරිය අටමග සේවනය කරන පුද්ගලයා සම්මා ප්‍රතිපදාව ඇති කෙනෙකි. මූලාශ්‍ර: සංයු.නි: (5-1):මභාවග්ග: මග්ගසංයුත්ත:1.4.1 හා 1.4.2 පටිපත්ති හා පටිපන්න සුත්‍ර, පි. 66, ESN: 45: Maggasamyutaa: IV: Practice: 31.1 and 32.2 suttas, p. 1639.

▼ අරහත්ඛවට මග ආරිය අටමගය: රාග දෝස හා මෝහ යන අකුසල මුල් ප්‍රතිණය කර අරහත්ඛව ලැබීමේ මග ආරිය අටමගය යි සැරියුත් තෙරුන් පෙන්වා ඇත. මූලාශ්‍ර: සංයු.නි : (4) සළායතන වග්ග: ජමබුබාදක සංයුත්ත: 4.1.2 අරහත්ත සුත්‍රය, පි. 500, ESN: 38 : Jambukhādakasamyutta:2 Arahantship, p. 1396.

▼ ආරියඅටමග නිවන් මගය- අසංඛත මගය: මූලාශ්‍ර: සංයු.නි: (4) :සළායතනවග්ග: අසංඛත සංයුත්ත: 9.1.11. මග්ග සුත්‍රය, පි. 662, ESN: 43: Asankatasamyutta: p. 1493.

▼ ආරිය අටමග අවබෝධය පිණිස එකම මග සතිපට්ඨානය වැඩිමය: “...යම් සතිපට්ඨානයක් (සිව්සිවටන්) වේද, සක්ඛ්‍යන්ගේ විශුද්ධිය පිණිස ශෝක පරිදේවයන් ඉක්ම වීම පිණිස, දුක් දොම්නස් දුරු කිරීම පිණිස අරිය අටමග අවබෝධ කිරීම පිණිස නිවන පසක් කිරීම පිණිස එකම මග වේ” සටහන: බුදුන් වහන්සේගේ ප්‍රකාශය පිළිබඳව, සහම්පති බ්‍රහ්ම රාජයා මෙසේ පැවසූ බව සුත්‍රයේ දක්වා ඇත: “...නිවන දක්නාටු හිතානුකම්පා ඇති භාග්‍යවතුන් වහන්සේ එකම මග දන්නා සේක. යම් කෙනෙක් වතුම්සය තරණය කළාහුද, මතු තරණය කරන්නාහුද, දැන් තරණය කරයිද, ඔවුන් මේ මගින් තරණය කළහ, කරන්නාහ, කෙරෙති”. බලන්ත:සංයු.නි: (5-1)මභාවග්ග: සතිපට්ඨානසංයුත්ත:3.2.8 බ්‍රහ්මසුත්‍රය,පි.328

▼ වෙනත් මූලාශ්‍ර: 1. “The Noble Eightfold Path” by Bhikkhu Bodhi, BPS, 2016. 2. “The Noble Eightfold Path & its Factors Explained” by Venerable Ledi Sayadaw, BPS: Wheel: 245-247, 1998. 3. “The Threefold Division of The Noble

Eightfold Path” by Piyadassi Thera, B.P.S: Bodhi Leaf: 32, 2010.

▲ ආර්ය උතුමා-Noble person :සිත කෙලෙසන, මතු භවය ඇතිකරවන, කයට සිතට දුක් විපාක ලබාදෙන, මතු කල ජාති ජරා මරණ දුක් ඇති කරවන, සියලු ලාමක අකුසල්, හැම අකුසල් හැම සන්සිඳවූ නිසා ඔහු ‘අර්ය උතුමා’- ආර්-යායි හඳුන්වන බව මෙහි පෙන්වා ඇත. එනම්, රහතන්වහන්සේය. මූලාග්‍ර: ම.නි: (1): 1.4.9 මහා අස්සපුර සූත්‍රය, පි.652,EMN: 39 Mahā-Assapura Sutta, p.342.

▲ ආර්යකාන්ත ශීලය: පාලි: අර්යකාන්ත සීලං-virtuous behavior loved by the noblesආර්ය පුද්ගලයන් ප්‍රිය කරන, ආරක්ෂා කරන ශීලය ආර්ය කාන්ත ශීලයය. සෝතාපන්න බව ලැබූ ආර්ය පුද්ගලයන් සතු සිව් දහමට (සෝතාපන්න අංග) මෙම ශීලය ද ඇතුළත්වේ. බලන්න: සිව් දහම, සෝතාපන්න.

▼ ආර්යකාන්ත ශීලයේ ගුණ: බුදුන් වහන්සේ ආර්යකාන්ත ශීලය මෙසේ විස්තර කර ඇත: “...අර්යකාන්ත සීලෙහි සමන්තාගතො හොති අබණ්ඩහි අවජ්ඣෙහි අසබලෙහි අකමමාසෙහි භූජ්ඣෙසාහි විඤ්ඤුප්පසකෙහි අපරාමට්ඨෙහි සමාධිසංවත්තනනිකෙහි...”. ආර්යකාන්ත ශීලයයනු: ආර්යන් ප්‍රිය කරන: නොකැඩුන, සිදුරුනැති, කැළැල් නැති, පැල්ලම් නැති, විමුක්තිය සහිතවූ, නුවණැතියන් ප්‍රසංසා කරන, ග්‍රහණය නොකරගත්, සමාධියට යොමු කරන- හිතකරවූ පරිපූර්ණ ශීලයය. සටහන්: * අටුවාවට අනුව ආර්ය පුද්ගලයෝ මෙම ශීලයට ප්‍රිය කරයි. ඔවුන් කිසිවිටක පංච ශීලය බිඳින්තේ නැත, යම්භෙයකින් යලි උපතක් වේ නම් එම ශීලය ඒ භවය කරාද පැමිණේ. බලන්න: ESN: note: 320, p. 2426. ** අබණ්ඩහි:නොකැඩුන- unbroken, අවජ්ඣෙහි: සිදුරුනැති-flawless, අසබලෙහි: පලදුනැති-unblemished, අකමමාසෙහි: කැළැල් නැති- un blotched, විඤ්ඤුප්පසකෙහි: ප්‍රඥාවන්තයන් පසසන-praised by the wise, අපරාමට්ඨෙහි: තණ්හා දිට්ඨි ග්‍රහණය නොකරන-un grasped, සමාධිසංවත්තනනි: සමාධියට හිත පිනිසවූ- leading to concentration. මූලාග්‍ර: සංයු.නි: (5-2): මහාවග්ග:සොතාපන්නිසංයුත්ත: 11.1.1 රාජ සූත්‍රය, පි. 162, ESN: 55: Sotapattisamyutta: 1.1 Wheel-Turning Monarch, p. 2183.

▼ ආර්යකාන්ත ශීලය අග්‍රය: “යාවතා චුඤ්ඤි සීලානි,අර්යකාන්තානි තෙසං අඟ්ගකකායනි- යදිදං අබණ්ඩහි අවජ්ඣෙහි ... සමාධි සංවත්තනනිකානි. යෙ බො... අර්ය කතෙතසු සීලෙපු පරිපුරකාරීනො, අග්‍රෙ තෙ පරිපුරකාරීනො. අග්‍රෙ බො පන පරිපුරකාරීනං අග්‍රො විපාකො හොතිති”. යම් තාක් සිල් තිබේ නම්, ආර්යන් ප්‍රිය කරන, මගඵල යුක්තවූ ආර්ය කාන්ත ශීලය අග්‍රශීලයය, උතුම්ය. නොකැඩුන... (ආදී වශයෙන්), සමාධියට හිතකරවූ, එම ශීලය යම් කෙනෙක් සපුරා ගන්නේ නම් ඔහු අග්‍ර දෙය පරිපුර්ණ කරගත් පුද්ගලකි, ඔහුට අග්‍ර විපාක (යහපත් ඵල) ලැබේ. මූලාග්‍ර: අංගු.නි: (3): 5 නිපාත: 5.1.4.2 චුන්දී සූත්‍රය,පි.75, EAN: 5: 32.2 Cundi, p.247.

▲ ආර්යඥානය-Ariya Nana: ප්‍රඥාඉන්ද්‍රිය ඇතිවීම ආර්ය ඥානය ඇතිවීමය බලන්න: ප්‍රඥා ඉන්ද්‍රිය.

▲ ආර්ය තුෂ්නිමිභාවය-Noble silence: තුෂ්නිමිභාවය යනු කථානොකර සිටීමය. මෙහිදී තුෂ්නිමිභාවය ලෙසින් දක්වා ඇත්තේ දහමට අදාළ නොවන කරුණු කථාකරන අවස්ථාවේ, සංඝයා නිශ්ශබ්දව සිටීමය,

ආර්ය නිශ්ශබ්දතාවය පවත්වා ගැනීමය. බුදුන් වහන්සේ මෙසේ වදාළහ: “ මහණෙනි, එකට රැස්වූ ඔබ විසින් දහම කථාවේ යෙදීම හෝ ආර්ය තුෂ්නිමිභාවය යන දෙක කලයුතුය’. සටහන: අටුවාවට අනුව ආර්ය තුෂ්නිමිභාවය යනු 2නි ජානය හෝ කෙනෙකුගේ මූලික භාවනා කමටහන- විෂයය. 2නි ජානයට පැමිණීමට අපහසු කෙනෙකුට දෙන උපදෙස වන්නේ කතාවෙන් තොරව- නිශ්ශබ්දව, තමාගේ මූලික භාවනා විෂයට සිත යොමුකලයුතු බවය. බලන්න: EMN: note: 298, p.1092. මූලාශ්‍ර:ම.නි: (1): ආර්ය පර්යේෂණ සූත්‍රය, පි 413, EMN: 26, The Noble Search, p 242.

▼ මහා මුගලන් තෙරුන් ආර්ය තුෂ්නිමිභාවය ගැන මෙසේ වදාළහ; “... මෙහි මහණ තෙමේ විතක්කච්චාර සංසිද්ධිමෙන් ස්වසන්තානයේ හි පැහැදීම ඇති, සිතේ උතුම් එකභව වඩන විතක්කච්චාර රහිත සමාධියෙන් හටගත් ප්‍රීතිය හා සැපය ඇති ද්විතියධ්‍යානය උපදවා වාසය කිරීම ආර්ය තුෂ්නිමිභාවය යි කියනු ලැබේ”. සටහන: එසේ ධ්‍යාන වඩන, මුගලන් තෙරුන් වෙත සාද්ධි බලයෙන් වැඩම කළ බුදුන් වහන්සේ මෙසේ වදාළහ: “ මුගලන්,... ආර්ය තුෂ්නිමිභාවය නොවරදව...එහි සිත මැනවින් තබාගන්න...එහි සිත එකභ කරගන්න...එහි සිත නගාලන්න” මූලාශ්‍රය: සංයු.නි: නිදානවග්ග: භික්ඛුසංයුත්ත:9.1.1. මොග්ගල්ලාන සූත්‍රය, පි.444.

▲ ආර්ය දර්ශනය: to see the noble ones: ආර්ය දැකීම: ආධ්‍යාත්මික මගේ දියුණුව පිණිස ආර්ය පුද්ගලයන් දැකීම, ඔවුන්ගේ අවවාද, අනුසාසනා ඇසීම වැදගත්ය. මේවා සුභ-මංගල කරුණු යයි මංගල සූත්‍රයේ පෙන්වා ඇත.

▼ බුදුන් වහන්සේ පෙන්වා ඇත්තේ, කෙනෙක්හට දුෂිර්තය, උද්දව්වය, අසංවර සිත ආදි අවගුණ ඇතිවිට, ඔහු ආර්යන් දැකීමට ප්‍රිය නො කරයි. දහමේ ප්‍රමාදය ඇතිවිට අර්ය පුද්ගලයන්ට ගරුකිරීම ද සිදුනොවේ. එම අවගුණ පහකර ගැනීමෙන්, ආර්ය දැකීම ඇති කර ගත හැකිවේ. ශීල සම්පන්නවූවිට ආර්යන් දැකීමට කැමැත්ත ඇතිවේ. මූලාශ්‍ර: අංගු.නි: (6): 10 නිපාතය: 10.2.3.6 තයොධම්ම සූත්‍රය,පි.284, EAN:10: Tens,76-6.Incapable, p. 524.

▲ ආර්යධම්ම හා අනාර්යධම්ම-Ariya Dhamma & Anariya Dhamma ආර්ය ධම්ම යනු යනු උසස්බවය; දහමට අනුකූල බවය. අනාර්ය යනු පහත් බවය, දහම් මගට පිටස්තර බවය. ආර්ය ධම්ම ලෙසින් බුදුන් වහන්සේ පෙන්වා ඇත්තේ සම්මා දිට්ඨිය ඇතුළු අංග අනුගමනයය. අනාර්ය ධර්මය නම් වැරදිමග- මිථ්‍යාදිට්ඨිය ගැනීමය. මූලාශ්‍ර: අංගු.නි: (6 කාණ්ඩය): 10 නිපාත: 10.3.4.2 අර්යධම්ම සූත්‍රය, පි. 468, EAN:10: IV: 135.2 Noble, p. 548.

▼ ආර්යධම්ම යනු: පස්කම්සැප, දුකය යන අවබෝධයය, පස්කම්සැප නිරුද්ධ වීම සැපය යන අවබෝධය, සක්කායදිට්ඨිය පහවීම සැපයකි, එහෙත් එලෙස දැකීමට මුළු ලෝකයාම විරුද්ධ වේ. අනාර්ය ධම්ම යනු: පස්කම්සැප සැපයක් සේ ගැනීම, පස්කම්සැපය නොමැතිවීම දුකක් සේ ගැනීම. සටහන: ආර්යධම්ම ඇත්තේ කෙලෙස් තැවූ ආර්ය පුද්ගලයන්ට ය, අනාර්ය ධම්ම ඇත්තේ කෙලෙස්බර දෙවියන් සහිත ලෝවැසියාය, අනාර්යෝ සුවය යි පවසන දේ ආර්යෝ දුක යයි පවසයි, අනාර්යෝ දුකය යි පවසන දේ ආර්යෝ සුවය යයි පවසන බව මෙහි පෙන්වා

ඇත.මූලාශ්‍රය: සංයු.නි: (4): සළායතනවග්ග: වේදනාසංයුත්ත : දේවදහවග්ග: 1.14.3 සගයිහ සුත්‍රය, පි.280.

▼ දසකුසල් ආර්යධම්මයය, දසඅකුසල් අනාර්ය ධම්මයය: මෙහිදී ආර්ය දහම ලෙසින් පෙන්වා ඇත්තේ දසකුසලයන්ය: පරපන වැනසීමෙන් වැළකීම ආදීවූ... සම්මා දිට්ඨියය. අනාර්ය දහම නම් දස අකුසලය: පරපන වැනසීම...මිථ්‍යා දිට්ඨිය. බලන්න: දසකුසල හා දසඅකුසල. මූලාශ්‍ර:අංගු.නි:(6):10 නිපාත:10.4.3.1සාධු සුත්‍රය,පි.528, EAN: 10:178.1. Good, p.555.

▼ සජ්ඣ ඛොජ්ඣංග ආර්ය ධම්මය ය: මෙහිදී පෙන්වා ඇත්තේ, ආර්යවූ, නියානිකවූ සජ්ඣ ඛොජ්ඣංග යහපත් ලෙසින් වඩා ගැනීම දුක ගෙවීම පිණිස බවය. මූලාශ්‍රය: සංයු.නි: (5-1): මහාවග්ග: ඛොජ්ඣංග සංයුත්ත: 2.2.9 අරියසුත්‍රය, පි.198.

▼ සතර සතිපට්ඨානාය ආර්ය ධම්මය ය: මෙහිදී පෙන්වා ඇත්තේ, ආර්යවූ, නියානිකවූ සතර සතිපට්ඨානාය යහපත් ලෙසින් වඩා ගැනීම දුක ගෙවීම පිණිස බවය. මූලාශ්‍රය: සංයු.නි: (5-1): මහාවග්ග: සතිපට්ඨාන සංයුත්ත: 3.2.7 අරියසුත්‍රය, පි.328.

▼ සතර ඉද්දිපාද ආර්ය ධම්මයය: මෙහිදී පෙන්වා ඇත්තේ, ආර්යවූ, නියානිකවූ සතර ඉද්දිපාද යහපත් ලෙසින් වඩා ගැනීම දුක ගෙවීම පිණිස බවය. මූලාශ්‍රය: සංයු.නි: (5-2): මහාවග්ග: ඉද්දිපාදසංයුත්ත:7.1.3 අරියසුත්‍රය, පි.28.

▲ ආර්යධෝවනය හා අනාර්යධෝවනය-noble washing & ignoble washing : ආර්යධෝවනය යනු සම්මාදිට්ඨිය ඇතුළු අංග 10 අනුගමනය කර විමුක්තිය ලැබීමය. මිථ්‍යාදිට්ඨිය ඇතුළු අංග 10 අනුගමනය කිරීම අනාර්ය ධෝවනය ය. සටහන: බුදුන්වහන්සේ වැඩසිටි සමයේ දකුණු ඉන්දියාවේ ධෝවන නම් ගමේ වැසියෝ පවුලේ කෙනෙක් මිඟියපසු භූමදානය කර, මළකඳ දිරා ගියපසු මිණිඇට ගෙන සෝදා පවිත්‍ර කර පුදපුජා කරන මළවුන් සිහිකරන (අනුස්මරණ) පැරණි වාරිත්‍රයක් පැවතිනි .බලන්න: EAN: note:2146, p. 683. බුදුන්වහන්සේ මෙසේ වදාළහ:

“අහඤුව බො හිකබවෙ අරියං ධොවනං දෙසිසසාමී. යං ධොවන එකතත නිබ්බදාය විරාගාය නිරොධාය උපසමාය අභිඤ්ඤාය සමෙබ්බාය නිබ්බානාය සංවතතති. යං ධොවනං ආගමම ජාතිධමමා සතතා ජාතියා පරිමුච්චනති, ජරාධමමා සතතා ජරාය පරිමුච්චනති, මරණධමමා සතතා මරණෙන පරිමුච්චනති, සොකපරිදෙව දුකබ දොමනසසුපායාස ධමමා සතතා සොකපරිදෙව දුකබදොමනසසු පායාසෙහි පරිමුච්චනති”

‘ආර්යධෝවනය- ආර්ය සේදීම, ඒකාන්තයෙන්ම, නිබ්ද්දාව, විරාගය, නිරෝධය, උපසමය, විශිෂ්ඨ ඥානය, සම්බෝධිය, නිවන පිණිස පවතී. එම ධෝවනය මගින් ජාතිය, ජරාව, මරණය, දුක දොමනස ආදීවූ ... සවභාවය ඇති සත්වයෝ එම ස්වභාවයෙන් මිදේ’. ආර්ය ධෝවනය පිලිබඳ ක්‍රම වේදය: යම් කෙනෙකුට, සම්මා දිට්ඨිය ඇතිවූවිට ඔහු තුළ පැවති මිථ්‍යා දිට්ඨිය හා අකුසල සේදියාමෙන් ඔහු පිරිසුදුවේ. සම්මා දිට්ඨිය ඇතිවිට කුසල විපුලවී ඔහුට සම්මා සංකප්පය ඇතිවේ, එමගින් මිථ්‍යා සංකප්ප නැතිවේ. සම්මා සංකප්ප විපුලවීමෙන් සම්මා වාචා ඇතිවේ. එවිට මිථ්‍යා වාචාව නැතිවේ. සම්මාවාචාව විපුලවීමෙන් සම්මා කම්මන්තය ඇතිවේ. එවිට මිථ්‍යා කම්මන්තය නැතිවේ. සම්මා කම්මන්තය විපුලවීමෙන් සම්මා ආජීවය ඇතිවේ. එවිට මිථ්‍යා ආජීවය නැතිවේ. සම්මා අජීවය විපුලවීමෙන් සම්මා වායාමය ඇතිවේ, එවිට

මිථ්‍යාවාදයාමය නැතිවේ. සම්මා වාදයාමය විපුලවීමෙන් සම්මා සතිය ඇතිවේ. එවිට මිථ්‍යා සතිය නැතිවේ. සම්මා සතිය විපුලවීමෙන් සම්මා සමාධිය ඇතිවේ, එවිට මිථ්‍යා සමාධිය නැතිවේ. සම්මා සමාධිය විපුල වීමෙන් සම්මා ඥාණය ඇතිවේ. එවිට මිථ්‍යා ඥාණය නැතිවේ. සම්මා ඥාණය විපුල වීමෙන් සම්මා විමුක්තිය ඇතිවේ. එවිට මිථ්‍යා විමුක්තිය නැතිවේ. එලෙසින් සම්මාමග නිසා පිරිසිදුවන සත්වයෝ ජාති ජරා මරණ ආදී වූ දුකින් මිදී නිවන සාක්ෂාත් කරගනී. අනාර්ය වූ දෝවනය මගින් කිසි වැඩක්-ලාභයක් සිදුනොවන බව (විමුක්තිය ලබාගැනීම පිණිස පිහිටක්) බුදුන් වහන්සේ පෙන්වා ඇත. කෙනෙක් සම්මාමග අනුගමනය කර නිවන ලබාගැනීම ආර්ය ධෝවනයවේ. මූලාශ්‍ර: අංගු.නි. (6):10 නිපාත: සමණ සඤ්ඤා වගග: 10.3.1.7. ධොවන සූත්‍රය, පි.416, EAN:10: 107-7 Dhovana, p.542.

▲ ආර්යන්‍යාය: පාලි: අරියො ඤායො- noble method: ආර්යන්‍යාය ලෙසින් පෙන්වා ඇත්තේ පටිච්චසමුප්පාදය-හේතුඵල දහමය. ආර්ය න්‍යාය බුදුන්වහන්සේ මෙසේ විස්තරකර ඇත: සෝතාපන්ත වූ පුද්ගලයා ආර්යන්‍යාය ප්‍රඥාවෙන් මනා කොට දැක මනාව ප්‍රතිවේදනය කරඇත. ඔහු විසින් කවර ආර්ය න්‍යායයක්-ඉද්දපච්චයා නියාය-මනාව අවබෝධ කර තිබේද යත්: “ මෙය ඇතිකල්හි එය ඇතිවේ - මෙය හටගත්විට එය හටගනී, මෙය නැතිකල එය ඇතිනොවේ - මෙය නිරුද්ධවීමෙන් එය නිරුද්ධවී යයි...” ‘ඉති ඉමසමීං සති ඉදං හොති, ඉමසුප්පාදා ඉදං උප්පජ්ජති, ඉමසමීං අසති ඉදං න හොති, ඉමසු නිරොධා ඉදං නිරුජ්ජකති...’. එනම්, අවිද්‍යාව නිසා සංඛාර ඇතිවේ, සංඛාර නිසා විඤානය ඇතිවේ ... සටහන්: * එලෙස ආර්ය ශ්‍රාවකයා අවබෝධ කරගත් ආර්ය න්‍යාය, පටිච්චසමුප්පාද ක්‍රියාවලිය හා අවිද්‍යාව නැතිවීමෙන් එම ක්‍රියාවලිය අවසන්වීම- දුක නිරෝධවීම බව මේ සූත්‍රයේදී පෙන්වා ඇත. ** අටුවාවට අනුව: ආර්ය න්‍යායය යනු මග්ග ඤානය හා විදස්සනා ඤානයය. බලන්ත: EAN: note: 2123, p. 682. මූලාශ්‍ර: අංගු.නි: (6):10 නිපාත, 10.2.5.2. භය සූත්‍රය,පි.354, EAN:10: 92.2. Enmity, p.533.

▲ ආර්ය ප්‍රඥාව- Noble wisdom: දුක පිලිබඳ ආර්යන් සතු අවබෝධය, ආර්ය ප්‍රඥාවය ය. ආර්ය ප්‍රඥාව ලෙසින් බුදුන් වහන්සේ පෙන්වා ඇත්තේ ආර්ය නිබ්බේදය (සසර ගැන කළකිරීම) ඇති කරන, යහපත් ලෙසින්ම දුක කෙළෙවර කරගැනීම පිණිස පවතින, ඇතිවීම හා නැතිවීම දන්නා (සමුදය වය) නුවණය. (Here, a clansman is wise; he possesses the wisdom that discerns arising and passing away, which is noble and penetrative and leads to the complete destruction of suffering) බලන්ත: ප්‍රඥාව. මූලාශ්‍ර: අංගු.නි: (5) අට නිපාත: 8.2.6.4 ව්‍යාගපජ්ජ සූත්‍රය, පි 256,EAN: 8: 54 .4 Dīghajāṇu, p 441.

▲ ආර්ය පරියේසණය හා අනාර්ය පරියේසණය-the noble search and the ignoble search :ආර්ය පරියෙසනය යනු දුකින් ගැලවීම පිණිස කරන සෙවීමය. අනාර්ය පරියෙසනය නම් පංචකාමය සොයා යාමය. 1) ආර්ය පරියෙසනය නම් සසර දුක: ජාති, ජරා, මරණ ආදී වූ දහම් තාවයන්හි ආදීනව අවබෝධ කරගත් නුවණැති පුද්ගලයෙක් ඉන් මිදීම පිණිස ආධ්‍යාත්මික මගක් සොයායෑමය. මග අවබෝධ කරගන්නා ඔහු අවසානයේදී සසර ගමන නතරකර නිවන සාක්ෂාත්කරගනී. සටහන: බෝසතුන් ගිහිගෙයින් නික්ම ජරා මරණයෙන් මිදීමේ මග සෙවීම පිලිබඳව කටයුතුකල ආකාරය මේ සූත්‍රයේ පෙන්වා ඇත. අනාර්ය

පරියෙස්නය නම්: ඇතැම් ලෝක සත්කයෝ, ජාති, ජරා මරණ ස්වභාවය ඇතිව , එවැනි ස්වභාවය ඇති වෙනත් සත්කයන් හෝ දේවල් පිළිබඳව කෙළෙස් ඇතිකරණ පංචකාම වස්තූන් සොයා යයි. ඔවුන්ගේ සසර ගමන දිගය. බලන්ත:පරියෙසන,මූලාශ්‍ර:ම.නි: (1): 1.3.6 ආරියපරියෙසනසූත්‍රය, පි.414, EMN:26: Ariyapariyesanā Sutta- The Noble Search, p. 242.

▲ ආරිය පුද්ගලයෝ- Noble persons : දහමේ මගේ මගඵල ලබාගත් (සෝතාපන්න - අරහත්) උතුමන් ආරිය පුද්ගලයන් ලෙසින් දක්වා ඇත. මග සාක්ෂාත් කරගත් හා යහපත් ලෙසින් මග ගමන් කරණ ආරිය පුද්ගලයන් සත් දෙනක් සිටින බව බුදුන් වහන්සේ පෙන්වා ඇත. බලන්ත: සත් ආරිය පුද්ගලයෝ, සේබ හා අසේබ.

▲ ආරිය මග හා අනාරිය මග- Nobel path & Ignoble path : ආරිය මග නම් සම්මා දිට්ඨිය සහිත නිවැරදි මගය. මිථ්‍යාමග -මිථ්‍යා දිට්ඨිය ඇති අනාරිය මගය, වැරදි මගය. මූලාශ්‍රය: අංග.නි: (6): 10 නිපාත:ආරියවග්ග: 10.3.5.1 අරියමග්ග සූත්‍රය, පි.474.

▼ දසකුසල යෙහි යෙදීම අරියමගවේ, දසඅකුසලයෙහි දීම අනාරිය මගය බලන්ත: දසකුසල හා අකුසල. මූලාශ්‍ර: අංග.නි: (6): 10 නිපාත:10.4.4.1 අරියමග්ග සූත්‍රය, පි. 536, EAN:10: 189.1 The Noble Path, p. 556.

▼ ජීන මිද්ධය ඇතිවිට විරියවඩා එම නිවරණය පහකරගැනීමෙන් ආරියමග පිරිසුදු කරගත හැකිවේ. මූලාශ්‍ර:සංයු.නි: (1):සගාඵවග්ග: දේවතාසංයුත්ත: 1.2.6 නිද්දාතන්තදී සූත්‍රය, පි. 40, ESN:1: Devata samyutta: 16.6 Drowsiness and Lethargy, p.75.

▲ ආරියචිනය- Noble One’s discipline :ආරියචිනය ලෙසින් පෙන්වා ඇත්තේ බුදුන් වහන්සේ වදාළ ධම්මචිනයය. බලන්ත: ධම්ම චිනය.

▲ ආරියචනයේ දිළිඳුබව- Poor in Noble One’s discipline :ආරියචනයේ කෙනෙක් දිළිඳුබවට පත්වීමට හේතු මෙහි දක්වා ඇත: කුසල දහම පිලිබඳ: ශ්‍රද්ධාව නැතිකම, හිරිඔත්තප්ප් නැතිකම, විරිය නැතිකම, ප්‍රඥාව නැතිකම. මූලාශ්‍රය: අංග.නි: (4) 6 නිපාත:ධම්මිකවග්ග: 6.1.5.3 ඉණසූත්‍රය, පි.138.

▲ ආරියචනයේ පච්චරෝහණි- Paccorohanni of Noble One’s discipline: බ්‍රාහ්මණයන්ගේ පච්චරෝහණය පිළිබඳව ජානුස්සෝති බ්‍රාහ්මණයා ගෙන් විස්තර අසා බුදුන් වහන්සේ ආරිය චනයේ පච්චරෝහණය පිළිබඳව මෙසේ කරුණු පෙන්වා ඇත: මේ සසුනේ ආරිය ශ්‍රාවකයෙක් මෙසේ සලකා බලයි. “මිථ්‍යාදිට්ඨිය නිසා ඇතිවන අයහපත් විපාක මේ ජීවිතයට මෙන්ම, මතු ජීවිතයටද අහිතකරය, එලෙස සිතන ඔහු මිථ්‍යාදිට්ඨිය හැරදමයි, ඉන් පහළටබසි”. ඔහු අංග 10න් යුත් මිථ්‍යාදිට්ඨිය හැරදමා අංග 10න් යුක්ත සම්මාදිට්ඨිය අනුගමනය කරයි. සටහන: මේ සූත්‍රයේ බ්‍රාහ්මණයන්ගේ පච්චරෝහණය පිලිබඳ විස්තර ඇතුළත්වේ.මූලාශ්‍ර:අංග.නි:(6):10 නිපාත,10.3.2.7,10.3.2.8 පච්චෝ රොහණි සූත්‍ර, පි.452, EAN: 10: 119-7 & 120-8, Paccorohaṇī, p.546.

▲ ආරියචනයේ පිරිසිදුබව හා අපිරිසිදුබව-Purification & Non-purification in the Noble One’s Discipline: අපිරිසුදුවීම ත්‍රිවිධාකාරය : කයෙන්, වචනයෙන් හා මනසින් කරන (තුන්දොරින්) අකුසල ක්‍රියා. ඒවා නිසා මිනිසුන් දුගතියට යයි. ආරියචනයේ පිරිසිදුවීම යනු කයෙන්, වචනයෙන් හා මනසින් කරන කුසල ක්‍රියාය. ඒවා නිසා මිනිසුන් මෙලොව හා පරලොව සැප ලබයි.සටහන: අපිරිසිදු ක්‍රියා දස අකුසලයය, පිරිසුදු ක්‍රියා දස කුසලයය. මූලාශ්‍ර: අංග.නි: (6): 10 නිපාත : 10.4.2.10

චුන්ද සුත්‍රය,පි.508, EAN: 10: 176.10, Cunda,p.553.

▲ ආරිය වමනය- The noble vomiting: අරිය වමනය ලෙසින් බුදුන් වහන්සේ පෙන්වා ඇත්තේ, යම් පුද්ගලයෙක් මිථ්‍යා ප්‍රතිපත්තිය (මිථ්‍යාදිට්ඨිය) වමාරා දමා (ඉවතටහළා), සම්මා ප්‍රතිපත්තියට (සම්මාදිට්ඨිය) පැමිණ, දුකෙන් මිදීමය. මූලාශ්‍රය: අංගු.නි: (6): 10 නිපාත: 10.3.1.9 වමනසුත්‍රය, පි.422.

▲ ආරිය වර්ධනය- noble growth: දහම් මගේ ගමන් කරන පුද්ගලයෙක් දියුණුවට පත්වීම ආරියවර්ධනයවේ. ආරිය ශ්‍රාවකයා, ආකාර 10 කින් ජීවිතයේ නියම සාරය වඩාගනී: ආධ්‍යාත්මික දියුණුව පිණිස අවශ්‍ය දේ හා ගිහි ජීවිතයට අවශ්‍ය යහපත් දේ ඔහු වඩා ගනී. 1 කෙත්වතු 2 ධනය හා ධාන්‍ය 3 අඹුදරුවන් 4 දාසයන් හා සේවකයින් 5 පශුසම්පත-(ගවයන්) ආදී ලෞකික ජීවිතයට අවශ්‍ය දේ හා 6 ශ්‍රද්ධාව 7 ශීලය 8 දහම්දැනුම- බහුශ්‍රැතබව 9 ත්‍යාගශීලිබව- දානය 10 ප්‍රඥාව ආදී ලෝකෝත්තර ජීවිතයට අවශ්‍යදේ දියුණු කරගනී.මූලාශ්‍ර:අංගු.නි: (6)10 නිපාත: ආකඩබ වග්ග:10.2.3.4 වඩ්ඪී සුත්‍රය, පි.272, EAN: 10: 74.4.Growth, p.522.

▲ ආරිය චෝභාර-Noble declaration : ආරිය චෝභාර යනු සත්‍ය ප්‍රකාශ කිරීමය: 1) නොදැක නොදුටුව කීම 2) නොඅසා නොඇසුව කීම 3) දැනීමක් නැතිව, දැනීම නැතිබව කීම 4) විඥානයෙන් නොවිඳ, නොවිඳින ලදබව කීම. 5) දැක, දුටු බව කීම 6) අසා, ඇසු බව කීම 7) දැනීමක් ඇතිව දැනුණා යයි කීම8) විඳ, වින්දබව කීම. (Saying that one has not seen what one has not seen, saying that one has not heard what one has not heard, saying that one has not sensed what one has not sensed, saying that one has not cognized what one has not cognized. There are these four noble declarations). මූලාශ්‍ර:අංගු.නි: (2): 4 නිපාත: 4.5.5.9 ආරියචෝභාර සුත්‍ර 2කි,පි. 494, EAN:4: 251.9 Declarations-2 suttas, p. 231.

▲ ආරියවංශය- Noble Lineage :ආරියවංශය යනු බුදුවරු, පසේබුදුවරු හා ආරිය ශ්‍රාවකයන් ගේ පෙළපතය යි බුදුන් වහන්සේ වදාළහ. පුරාණවූ දිගුකලක් පැවතිගෙන පැමිණි, අතීත බුදුවරු බැහැර නොකරන ලද, අනාගත බුදුවරු විසින් බැහැර නොකරන, වත්මනේ වැඩසිටින බුදුන් වහන්සේ විසින් බැහැර නොකරන ලද, නොකිලිටුවූ, නුවණැතියන් විසින් නින්දා නොකරණ ආරියවංශ පුහුණුව මෙහි දක්වා ඇත. ඔවුන්ට සතර දහම ඇත: 1) තමන්ට ලැබෙන ඕනෑම විවරයකින් සන්තුෂ්ටියට පත්වේ 2) තමන්ට ලැබෙන ඕනෑම පිණිසපාතයකින් සන්තුෂ්ටියට පත්වේ 3) තමන්ට ලැබෙන ඕනෑම සේනාසනයකින් සන්තුෂ්ටියට පත්වේ 4) භාවනාව පිලිබඳව, භාවනාව වඩාගැනීම පිණිස, කෙළෙස් ප්‍රභාණය පිලිබඳ සන්තුෂ්ටියට පත්වේ, ඒවා ගැන වෙනත් අයට උදම් ඇතීමට හෝ වෙනත් අය හෙලා දැකීමට නොයනි. එම සතර ධර්මය සහිතව ආරියවංශය ගෙනයන උතුමාට, දෙවියන්ද ප්‍රසංසා කරති. සටහන: අටුවාවට අනුව, ඔහු සත්තිස් බෝධිපාක්ෂික දහම යහපත් ලෙසින් වඩාගනී.බලන්න: EAN:Note:680,p.616.මූලාශ්‍ර:අංගු.නි:(2):4 නිපාත: 4.1.3.8 ආරියවංශසුත්‍රය,පි.78,EAN:4 :28.8 NobleLineage, p. 158.

▼ මෙහිදී ආරිය වංශයේ උතුමන් ආරක්ෂා කරන සතර දහම් පද පෙන්වා ඇත: 1) අනභිජ්ජාව (Non-longing) 2) අව්‍යාපාදය (Good will) 3) සම්මා සතිය (Right mindfulness) 4) සම්මා සමාධිය (Right concentration). මූලාශ්‍ර: අංගු.නි: (2): 4 නිපාත: 4.1.3.9 ධම්මපද සුත්‍රය,

පි. 80 , EAN:4 : 29.9 Dhamma Factors, p. 159.

▲ ආර්ය වාසස්ථාන:පාලී: අර්යවාසා- abodes of the noble ones

ආර්ය වාසස්ථාන ලෙසින් පෙන්වා ඇත්තේ ආර්ය පුද්ගලයන් වැඩවසන ස්ථානයන්ය, ඔවුන්ගේ විහරණයය. බුදුන් වහන්සේ ආර්ය වාසස්ථාන 10ක් පෙන්වා ඇත. අතීතයේ වැඩවිසූ හෝ අනාගතයේ පහළවන හෝ වත්මන් කාලයේ වැඩසිටින ආර්යෝ එම ස්ථාන පිහිටකොට සිටිති. “ දස ඉමෙ භික්ඛවෙ අර්යවාසා යදරියා ආවසිංසු වා ආවසන්ති වා ආවසිස්සන්ති වා.කතමෙ දස: ඉධ භික්ඛවෙ භික්ඛු පඤ්චගභවිජ්ජනො හොති ජලභග සමන්තාගතො එකාරකෙඛා චතුරාපඤ්ජානො පනුණ්ණපච්චෙකසච්චො සමචයසඨෙඨසනො අනාවිලසඛකප්පො පස්සඤ්ඤාසඛබ්බොරො සුවිමුක්ඛවිනො සුවිමුක්ඛපඤ්ඤා...” . (there are these ten abodes of the noble ones in which the noble ones of the past, present, or future abide. What 10? : Here, a bhikkhu (1) has abandoned five factors; (2) possesses six factors; (3) has a single guard (4) and four supports; (5) has dispelled personal truths, (6) totally renounced seeking, (7) purified his intentions, (8) tranquilized bodily activity, and become (9) well liberated in mind and (10) well liberated by wisdom). ආර්ය දසවාසස්ථාන: 1) පංචඅංග ප්‍රතිණය - පඤ්චගභවිජ්ජනො (abandonment of five factors) : කාමච්ඡන්ද, ව්‍යාපාදය, ටීන මිද්ධය, උදච්ච කුකුක්ච්ච, විචිකිච්චාව යන පංච නිවරණ (පංච අංග) ප්‍රතිණය කිරීමය. බලන්න: පඤ්චගභවිජ්ජනො 2) අංග 6 ක් සතුච්ච- ජලභගසමන්තාගතො: අංග 6 ලෙසින් පෙන්වා ඇත්තේ අභ්‍යන්තර ඉන්ද්‍රිය 6 ය: සලායතන. භික්ෂුව අංග 6 කින් සමන්විත වීම යනු: ඇසෙන් රූප දැක... කණෙන් ශබ්ද අසා... නාසයෙන් ගඳසුවද විඳ... දිවෙන් රස විඳ... කයෙන් පහස විඳ... සිතෙන් සිතුවිලි සිතා ... සොම්නස්නොවෙ, දොම්නස් නොවෙ, උපෙක්කා සහගතව, සති සම්ප්‍රජන්‍යය (සති ප්‍රඥාව) ඇතිව සිටී. අභ්‍යන්තර ඉන්ද්‍රිය සයෙන් (සලායතන) අල්වා ගන්නා බාහිර අරමුණු හා නොඇලී නොගැටී උපේක්ඛා සහගතව, සති සමපජානය ඇතිව සිටීම. බලන්න: ජලභගසමන්තාගතො, සලායතන. 3) එක් ආරක්ෂාවක් ඇතිබව- එකාරකෙඛා හොති : ආර්ය පුද්ගලයා සිතට ඇති එකම ආරක්ෂාව වූ සිහිය (සතිය-සමාතිය) ඇතිව සිටී. බලන්න: එකාරකෙඛා 4) සිව් උපකාර සහිතවීම- චතුරාපඤ්ජානො හොති: ආර්යෝ සිව්උපකාර ඇතිව සිටී. සිව් උපකාර ලෙසින් පෙන්වා ඇත්තේ: 1) එක් දෙයක් නුවණින් සලකා සේවනය කරයි- සිව්පසය 2) එක් දෙයක් නුවණින් සලකා ඉවසා සිටි- කායික හා මානසික වේදනා 3) එක් දෙයක් නුවණින් සලකා මගහරි- නුසුදුසු ස්ථාන, පුද්ගලයින්: වන්ඩ සතුන් සර්ප අදින්, පාප මිත්‍රයන් ආදී 4) එක් දෙයක් නුවණින් සලකා අත හරි- සිතට එන ලාමක අකුසල් ආදිය. බලන්න: සිව් උපකාර, ආසුව හා ආසු ක්‍ෂය කිරීම. 5) පුද්ගලික සත්‍යයන් පහකිරීම- පනුණ්ණපච්චෙකසච්චො: ලෝකයේ ඇති පුද්ගලික සත්‍ය නම් මිනිසුන් තුළ ඇති විවිධ මත දිට්ඨි හා පිලිගැනීම්ය. ආර්යෝ මේවා බැහැර කර ධර්මයේ සත්‍ය පමණක් පිළිගෙන සිටිති. සටහන: බලන්න: දිට්ඨි, පුද්ගලික සත්‍ය බැහැරකිරීම. 6) සෙවීම (ගවේෂණ) සහමුලින්ම අතහැරීම- සමචයසඨෙඨසනො හොති: ආර්යෝ කාමයන් සෙවීම අතහැර සිටී, සසර පවත්වා ගැනීම අත හැර සිටී, ආධ්‍යාත්මික ජීවිතය සෙවීම සන්සිඳුවා ගෙන ඇත යයි බුදුන් වහන්සේ වදාළහ. බලන්න:

පර්යේෂණ, සමවයසටෙය්සනො. 7) පිරිසිදු-නොකැලඹුන සංකල්පනා - අනාවිලසංකප්පපෝ-අනාවිලසඛකපෙපා හොති: ආරියෝ ව්‍යාපාද වේතනා, හිංසා වේතනා අතහැර ඇත, පිරිසිදු සංකල්පනා ඇතිව සිටී. බලන්ත: සම්මාසංකප්ප, අනාවිල සඛකපෙපා. 8) කායසංඛාර පස්සද්දිය-පසුඛකායසඛඛාරො හොති : සුඛ හා දුක් වේදනා පහකර, සොම්නස හා දොම්නස නොමැතිව, දුකනැති, සුඛ නැති, උපේක්ඛාවෙන් පිරිසුදුවූ සිත ඇති, සිව්වෙනි ජානය ලබාගැනීම කාය පස්සදිය ය .බලන්ත: කායසංඛාර පස්සද්දිය, ජාන.9) සිත සුවිමුක්ත වීම-සුවිමුක්ත චිත්තෝ - සුවිමුක්ත චිත්තො හොති: සිත විමුක්තියට පත්වීම- රාග දෝස හා මෝහ යන අකුසල් සිත් සහමුලින්ම පහවීම. බලන්ත: සුවිමුක්ත චිත්තො. 10) මනාවූ ප්‍රඥාවෙන් විමුක්තියට පත්වීම (සුවිමුක්තපඤ්ඤා හොති) රාගය දෝසය හා මෝහය, තල්ගසක මුල නැවත ඇති නොවෙන ලෙසින් සිද්ධමන ලෙසින්, ප්‍රභිණය කර විමුක්තිය ලැබීම. බලන්ත: සුවිමුක්තපඤ්ඤා. සටහන: ප්‍රඥාවිමුක්තිය ලැබීම අරහත්වය ය.බලන්ත: ආරිය පුද්ගලයෝ. මූලාශ්‍ර: අංගු.නි: (6):10 නිපාත: 10.1.2.9 පයමාරියවාස සූත්‍රය, 10.1.2.10 හා දෙවෙනි අරියවාස සූත්‍රය, පි.82-84, EAN:10:19.9 & 20.10 Abodes of the Noble Ones, p. 498-499.

▲ ආරිය සත්‍ය-Noble Truth: ආරිය සත්‍ය (ආර්ය සත්‍ය) යනු චතුරාර්ය සත්‍යයය. එම සත්‍ය වෙනස්නොවේ, අන්පරිදි නොවේ එනිසා, ආරිය සත්‍ය යයි කියනු ලැබේ. බලන්ත: චතුරාර්ය සත්‍යය. මූලාශ්‍රය: සංයු.නි: (5-2): මහාවග්ග:සච්චසංයුත්ත: කොට්ඨාමවග්ග: 12.3.7 ,12.3.8 සූත්‍ර, පි.314.

▲ ආරියසමායක් සමාධිය: පාලි: අරියං සමායමාධි - noble right concentration: ආරිය සමායක් සමාධිය යනු, ආරිය අටමගේ සම්මා දිට්ඨිය - සම්මා වායාම දක්වා ඇති අංග 7 මගින් ලැබෙන උපකාර සහිතව (ප්‍රත්‍ය), ඒවා පිරිවර කරගෙන (සම්බන්ධකරගෙන) සිතේ එකඟ බව ඇති කරන්නාවූ සමාධියටය. බලන්ත: ආරිය අටමග, සමාධිය.

▼ බුදුන්වහන්සේ, ආරියසමායක් සමාධිය මෙසේ පෙන්වා ඇත: “අරියං වො භික්ඛවෙ, සමමාසමාධිං දෙසිසුඤ්ඤාමි සඋපනිසං සපරිකාරං...කතමො ච භික්ඛවෙ, අරියො සමමාසමාධි සඋපනිසො සපරිකාරො, සෙය්‍යථීදං: සමමාදිට්ඨි සමමාසඛකපෙපා, සමමාවාචා, සමමාකමමනෙතා, සමමා ආථීවො, සමමාවායාමො, සමමාසනි යා බො භික්ඛවෙ. ඉමෙහි සත්තභවෙගහි චිත්තස්ස එකග්ගතා සපරිකාරතා අයං වූච්චති භික්ඛවෙ, අරියො සමමාසමාධි සඋපනිසො ඉතිපි සපරිකාරො ඉතිපිති” “මහණෙනි, ඔබට ප්‍රත්‍යය සහිත පිරිවර සහිත ආරියවූ සමායක් සමාධිය දේශනා කරන්නෙමි... සප්‍රත්‍යය සපරිඡකාර ආර්ය සමායක් සමාධිය කවරේද යත්: ... සම්මා දිට්ඨිය...සම්මාසනිය. මේ සත් අංගයෙන් සිතේ යම් එකඟබවක් වේ නම් එය සපරිඡකාර බවය. ... මේ ආරිය සමායක් සමාධිය මෙසේ ප්‍රත්‍ය සහිතය ය, මෙසේ පිරිවර සහිතය යි කියනු ලැබේ” (And what, bhikkhus, is noble right concentration with its supports and its accessories? There are: right view ... right mindfulness. The one-pointedness of mind equipped with these seven factors is called noble right concentration ‘with its supports’, and also ‘with its accessories’) සටහන: විස්තර පිණිස බලන්ත: ESN: note: 26, p.2391. මූලාශ්‍ර:සංයු.නි: (5-1): මහාවග්ග:මග්ගසංයුත්ත: 1.3.8 සමාධි

සූත්‍රය, පි. 62, ESN: 45: Maggasamyutta: 28.8 Concentration, p. 1634.

▲ ආරිය ශ්‍රාවකයා- noble disciple: බුද්ධාදී ආරියෝ දන්තා, දහම අසා ඒ අනුව පිළිපදින පුද්ගලයා ආරිය ශ්‍රාවකයාය (ග්‍රන්ථවත් ආරිය ශ්‍රාවකයා). සත්පුරුෂයා ලෙසින්ද පෙන්වා ඇත. බලන්න: ග්‍රන්ථවත් ආරිය ශ්‍රාවක හා අග්‍රන්ථවත් පෘතග්ජන.

▼ ආරිය ශ්‍රාවකයා හේතු ඵල දහම- පටිච්චසමුප්පාදය යහපත් ලෙසින් අවබෝධ කොට ඇත යයි මෙහි දක්වා ඇත. මූලාශ්‍රය: සංයු.නි: (2) නිදානවග්ග:අභිසමයසංයුත්ත:ආරියසාවක සූත්‍ර 2කි, පි.142.

▲ ආරෝග්‍යය -Good health: ආරෝග්‍යය යනු මනා යහපත් සෞඛ්‍යයය. මෙය ලෝකයේ ලබාගැනීමට දුලබා දෙයකි. කයට අහිතකර ක්‍රියා-අසත්ප්‍රායක්‍රියා නිසා යහපත් සෞඛ්‍යයය පවත්වාගැනීමට හැකිනොවේ. බලන්න: ඉෂ්ඨධම්ම. මූලාශ්‍රය: අංගු.නි: (6) 10 නිපාත:10.2.8.3 ඉෂ්ඨධම්ම සූත්‍රය, පි.270,EAN:10: 73.3 Wished for, p.522.

▲ ආරෝග්‍ය මදය: පාලි: ආරෝග්‍යමදො- health infatuation ආරෝග්‍යමදය ලෙසින් පෙන්වා ඇත්තේ තමන්ට යහපත් සෞඛ්‍ය තත්වයක් තිබීම නිසා ඉන් මත්වීමය. මෙය අකුසලයකි. බලන්න: මදය.

අල

▲ අලං-able : අලං ලෙසින් පෙන්වා ඇත්තේ සුදුසුබවය, හැකියාව ඇතිබවය. මෙහිදී සැරියුත් තෙරුන් පෙන්වා ඇත්තේ දහම් කරුණු 6ක් ඇති භික්ෂුව තමාට මෙන්ම අන්අයට පිහිටවීමට හැකියාව ඇතිබව- සුදුසුබවය. 1) කුසල් දහම වහා දකිනාසුඵබව (බිජ්ජනිසන්ති) 2) තමන් දන්තා දහමේ අරුත් පිරික්සා අවබෝධ කර තිබීම 3) දැනගත් දහමට අනුව ධම්මානුධම්මප්‍රතිපදාවට පිළිපත්බව 4) කල්‍යාන වචන,බස් ඇත 5) දහමේ අරුත් මනාව, නිවැරදිව දැක්වීමට හැකිබව 6) සබ්බසරුන්ට කරුණු දැක්වීමට ඔවුන් සමාදන් කරවීමට ආදියේ හැකියාව ඇතිබව. සටහන: * මෙහිදී භික්ෂුව තමාහට සුදුසු වීම හා අන්‍යන්ට (මෙරමා) නුසුදුසු වන අන්දම ද පෙන්වා ඇත. ** 8.2.7.2 අලංසූත්‍රයේ ද මේ කරුණු 6 බුදුන් වහන්සේ සංඝයාට පෙන්වා ඇත. මූලාශ්‍රය: අංගු.නි: (5): 8 නිපාත:යමකවග්ග: 8.2.8.8 අලං සූත්‍රය, පි.348, වපාලවග්ග: 8.2.7.2 අලංසූත්‍රය, පි.284.

▼ දහම් කරුණු 5 ක් ඇති මහණ සබ්බසරුන් හා සාකච්ඡාකිරීමට සුදුසුබව (අලංසාකච්ඡා) මෙහි පෙන්වා ඇත:1) ශීලසම්පන්නය- ශීලය පිලිබඳ ප්‍රශ්ණ විසඳීමට සුදුසුය 2)සමාධිසම්පන්නය- සමාධිය පිලිබඳ ප්‍රශ්ණ විසඳීමට සුදුසුය 3) ප්‍රඥාසම්පන්නය- ප්‍රඥාව පිලිබඳ ප්‍රශ්ණ විසඳීමට සුදුසුය 4) විමුක්තිසම්පන්නය- විමුක්තිය පිලිබඳ ප්‍රශ්ණ විසඳීමට සුදුසුය 5) විමුක්ති ඥානදර්ශන සම්පන්නය- ඒ පිලිබඳ ප්‍රශ්ණ විසඳීමට සුදුසුය. සටහන: 5.2.2.6 අලංසාචීව සූත්‍රයේදී, එම කරුණු 5 ඇති මහණ සබ්බසරුන් හා ආචීවයෙන්, සමානචීව ඇතිව කටයුතු කිරීමට හැකියාව ඇතිබව පෙන්වා ඇත. මූලාශ්‍රය: අංගු.නි: (3) 5 නිපාත: සඤ්ඤාවග්ග: 5.2.2.5 අලංසාකච්ඡා සූත්‍රය, 5.2.2.6 අලංසාචීව සූත්‍රය, පි.150.

▲ අලික-Alika: අලික ලෙසින් පෙන්වා ඇත්තේ බොරුකීම-අසත්‍ය කථාකිරීමය. මෙය සුභාෂිතය නොවන බව- දුර්භාෂිතයබව, බුදුන් වහන්සේ වදාළහ. බලන්න: සුභාෂිත.මූලාශ්‍රය: බු.නි:සුත්තනිපාත: 3-3-සුභාෂිත සූත්‍රය, පි.150.

▲ අලීනචිත්ත-Alinacitta: අලීනචිත්ත යනු අලසබව නොමැති සිතය

(නොඅලස් සිත) , පිබුදුන සිතය. ලීනවිත්තය නිවරණයකි. අලීනවිත්තය කුසලයකි, බුන්මවරියාව වඩාගැනීමට උපකාරීවන බව මෙහි දක්වා ඇත. මූලාශ්‍රය: බු.නි:සුත්තනිපාත:මහාවග්ග:නාලක සූත්‍රය,ගාථාව 720, පි.242.

▲ අලජ්ජී- Shameless : අලජ්ජී යනු පවිකිරීමට, ලැජ්ජාව නැතිකමය-හිරිනැති බවය. අනුවණ -බාල පුද්ගලයන්ගේ ගතියකි, අකුසලයකි. බලන්න: අහිරිකය හා අනොත්තජ්ජය.

▲ අලබ්හනීය ධම්ම- unobtainable things: අලබ්හනීය ධම්ම, නොලැබිය හැකි දේය.කිසිවකු විසින් ලබාගැනීමට නොහැකි කරුණු 5 ක් බුදුන් වහන්සේ පෙන්වා ඇත:1 මහඵලයට පත්වීම නතර කරගැනීමට (ජරාධම්ම ස්වභාවය) 2 ලෙඩවන -ගිලන්බව ස්වභාවය නතර කරගැනීමට 3 මරණයට පත්වීම -මරණ ස්වභාවය නතර කරගැනීමට 4 විනශවී යන ස්වභාවය -නතර කර ගැනීමට (ක්‍ෂය ධර්-ම) 5) නැසියන ස්වභාවය නතර කර ගැනීමට (නස්සන ධර්-ම). දහම නොදත් පෘතග්ජනයා, එ කරුණු නිසා දුකට දොම්නසට පත්වේ. එහෙත්, ආර්ය ශ්‍රාවකයා එම කරුණුවල යථාබව අවබෝධ කරගෙන ඇතිනිසා ඒවා නිසා නොසැලේ. මූලාශ්‍ර: අංගු.නි: (3): 5 නිපාත: 5.1.5.8 අලබ්හනීයයාන සූත්‍රය, පි. 106, EAN: 5: 48.8 Situations, p. 254.

▲ අලමරියඤාණදස්සනය -superhuman distinction in knowledge and vision: අලමරියඤාණදස්සනය ලෙසින් පෙන්වා ඇත්තේ, උත්තරීතර, ආර්ය බව ලබාදෙන මගඵල සාක්ෂාත් කරගැනීමය. පැවිද්දන් -පබ්බජ්ජා විසින් නිතර මෙනෙහි කලයුතු දස දහමට මේ කරුණද ඇතුලත්වේ. බලන්න: පබ්බජා.

▲ අලසකම: පාලී: කොසජ්ජං- laziness: අලසකම-(කුසිතබව-කුසිතසා) නිවරණයකි, දහම් මග අහුරයි. අලසකම නිසා මග දියුණු කර ගැනීමට වීර්ය නැතිවේ. එමනිසා අකුසල වැඩිවේ, කුසල අඩුවේ. බලන්න: නිවරණ.

▼ අකුසල ඇතිකිරීමට හා කුසල් නැතිකිරීමට අලසකම, වැනි වෙනත් එකම දහමක් තමන් නොදකින බව බුදුන් වහන්සේ වදාරා ඇත. මූලාශ්‍ර: අංගු.නි: (1): 1 නිපාත: 1.6.10 සූත්‍රය, පි. 60, EAN:1: 60.10 sutta, p. 40.

▼ සිත අලසවීම - විත්තලීනත්වය (වෙනසොලීනක්ඛං) නිසා සක්කායදිට්ඨිය, විචිකිච්චාව, සීලබ්බත පරාමාස ආදී අකුසල් ඇතිවේ. අලසබව පහකරගැනීමට නම් අවුල්වූ සිත, අසම්ප්‍රජනාය හා වික්ෂිප්තසිත වීම නැතිකරගත යුතුව බුදුන් වහන්සේ පෙන්වා ඇත. මූලාශ්‍ර:අංගු.නි:(6)10 නිපාත:10.2.3.6.තයොධම්ම සූත්‍රය,පි.284, EAN-10: 76-6. Incapable, p. 524.

▲ අල්පආයුස-Short lifespan අල්පආයුස යනු ජීවත්වන කාලය කෙටිබවය. බුදුන් වහන්සේගේ මව අල්ප ආයුස ඇතිව කලුරිය කළබව ආනන්ද තෙරුන් ගේ ප්‍රකාශ කලවිට බුදුන් වහන්සේ මෙසේ වදාළහ: “...ආනන්දයෙනි, බෝසත් මවුවරු අල්පආයුස-ආයුෂ වෙති. බෝසතුන් උපන් සත්දවසින්, මවුහු කලුරිය කරති, තුසිත දේවනිකායට පැමිණෙති”. පෙර වූ හෝ මතු වේ ඇතිවෙන හෝ වත්මන් කලයේ වුවද ඔවුන් තම කය හැරදමා යයි. එනිසා නුවණැති අය කෙළෙස් තවන වීර්ය ඇතිව බඹසර කරගතයුතු බව මෙහි පෙන්නා ඇත. සටහන: අතීතයේ වැඩසිටි සම්බුදුවරුන්ගේ ආයුකාලය දිගුය, අප බුදුන් වහන්සේගේ ආයුකාලය අල්පය. මූලාශ්‍රය: බු.නි: උදාන පාලිය: සෝණවග්ග: 5.2 අප්පායුක සූත්‍රය,පි.250.

▲ අල්පආහාර- Alpaahara: අල්ප ආහාර ලෙසින් පෙන්වා ඇත්තේ මද පමණින් ආහාර ගැනීමය. දෙවියෝ, බුදුන් වහන්සේගේ ගුණ වණනවිට, උන්වහන්සේ ස්වල්ප ආහාර ගන්නා බව දක්වා ඇත. මූලාශ්‍ර: සංග්‍ර.නි: (1): සභාච්චග්ග: දේවතාසංග්‍රහ්:1.3.10 එණිජංග සූත්‍රය, පි.58.

▲ අල්පභාවය: පාලි: අප්පිච්ඡතා - Fewness of wishes/desires
අල්පභාවය ,ආධ්‍යාත්මික මග දියුණු කරගැනීමට උපකාරීවන ගුණයකි. එනම්,ඉතාමත් සුළු අවශ්‍යතා ඇතිව ජීවත්වීමය (අල්පෙච්ඡතාවය). කුසල් වැඩිමට හා අකුසල් ප්‍රහීණයට උපකාරීවන කරුණකි. සටහන: අටුවාවට අනුව: අල්පභාවය ලෙසින් මෙහිදී පෙන්වා ඇත්තේ ආශාවන් නො මැතිබවය- For one is not called ‘of few desires’ if one still has slight desire; it is through the absence of desire, through persistent greed-lessness, that one is said to be of few desires. බලන්න: EAN: Note: 53, p. 583. මූලාශ්‍ර: අංග.නි: (1): 1 නිපාත: 1.7.3 සූත්‍රය, පි. 60, EAN:1: 63.3 sutta, p. 40.

▲ අල්පශ්‍රැත-Little Learning: අල්පශ්‍රැත ලෙසින් මෙහි පෙන්වා ඇත්තේ දහම් අවබෝධය සුළුබවය. එබඳු පුද්ගලයෝ දෙදෙනෙක් සිටිති: 1) එක් පුද්ගලයෙක් දහම ඉතා සුළුවෙන් අසයි, එහි අරුත් නොමදනී. ඔහු ශ්‍රැතයෙන් නුපන් අල්පශ්‍රැතපුද්ගලයාය. 2) තව පුද්ගලෙක් දහම්අසා ඇත්තේ ඉතා සුලුවෙන්ය. එහෙත් ඔහු එහි අරුත අවබෝධ කර ධම්මානුධම්මයට පිළිපත් කෙනෙක් වේ. ඔහු ශ්‍රැතයෙන් උපන් අල්පශ්‍රැත පුද්ගලයාය. බලන්න: බහුශ්‍රැත. මූලාශ්‍රය: අංග.නි: (2) 4 නිපාත: හණ්ඩාගම වග්ග : 4.1.1.6 අප්පස්සුත සූත්‍රය, පි.36.

▲ අලෝභ-Non-greed: අලෝභ යනු ත්‍යාගශීලී බවය, මසුරුකම හැරදමා කටයුතු කිරීමය.කුසල මූලයකි. බලන්න: කුසල මූල,ත්‍යාගශීලී.

▲ ආලාරකාලාම තවුසා- Ascetic Alarakalama: සිද්ධාර්ථ තවුසා, (බෝධිසත්ව) ගේ පළමු ගුරුවරයා වූවේ මේ තවුසාය. ඔහුගේ ඉගැන්වීම මගින් දුක කෙළවර කිරීම අවබෝධ කරගත නොහැකි බව වටහාගත් බෝසතුන් ඔහු හැර යාම, සම්බෝධිය ලබා තමන් වහන්සේ අවබෝධ කරගත් දහම මේ තවුසාට ඉගැන්වීමට තීරණය කළද, ඔහු ඒ අවස්ථාවේ මරණයට පත්වී සිටි නිසා උතුම් දහම අවබෝධ කරගැනීමට වාසනාව නොමැතිවීම මෙහි විස්තර කර ඇත. බලන්න: ම.නි: බෝධිරාජ කුමාර සූත්‍රය හා ආරියපරියේසන සූත්‍රය, උපග්‍රන්ථය:6.

▲ ආලෝක-Lights : බුදුන් වහන්සේ ආලෝක (අභා) 4 ක් පෙන්වා ඇත: 1) වන්දාලෝකය-සඳ එළිය 2) සුර්යාලෝකය - හිරුඑළිය 3) අග්නි ආලෝකය- ගිනි එළිය 4) ප්‍රඥා ආලෝකය. මේ ආලෝක 4 න් ප්‍රඥා ආලෝකය අග්‍රය. මූලාශ්‍ර: අංග.නි: (2):4 නිපාත: 4.3.5.3. ආලෝක සූත්‍රය, පි. 292, EAN:4: 143.3 Lights, p. 198.

▲ ආලෝක කසිණය-Light Kasina: ආලෝක කසිණය ලෙසින් පෙන්වා ඇත්තේ ඕදාත කසිණයය. ආලෝකය, භාවනා නිමිත්තක් ලෙසින් ගෙන, සිත ඒකභ කර ගැනීමය. මේ පිලිබදව සිංහල විසුද්ධිමග, 5 පරිච්ඡේදය, පි. 286, විස්තර දක්වා ඇත. බලන්න: කසිණ- කසිණ ආයතන 10.

▲ ආලෝකධාතුව-The light element: ආලෝකධාතුව, අභාධාතුව ලෙසින්ද හඳුන්වයි. සජ්ත ධාතුව (ධාතුව 7) වලින් එකකි. අඳුර නිසා ආලෝක ධාතුව අවබෝධ කරගත හැකිය. ආලෝක සංඥාසමාපත්තිය ආලෝකධාතුව ඇතිකර ගැනීමට උපකාරීවේ. මෙය කසිණ භාවනා

අරමුණකි. බලන්න: ධාතු හත, කසිණ. සටහන: අටුවාවට අනුව: ආලෝක ධාතුව යනු, ආලෝක කසිණය නිසා ඇතිවෙන ඡාන සමාපත්තියකි The *light element (ābhādhātu)* is a name for the *jhāna* together with its object, that is, light(*āloka*) and the *jhāna* arisen after doing the preparatory work on the light-*kasīṇa*. බලන්න: ESN: Note: 231, p. 972. මූලාශ්‍ර:සංයු.නි: (2) නිදානවග්ග: ධාතුසංයුත්ත:2.2.1 සත්තධාතු සූත්‍රය, පි.255,ESN:14: Dhathu samyutta: 11.1 Seven elements, p.750.

▲ ආලෝක සංඥාව-Perception of light: චිතමිද්ධය- නිදිමත හා අලසබව යන නිවරනය පහ කරගැනීම පිණිස ආලෝක සංඥාව වඩාගන්න යයි බුදුන් වහන්සේ මුගලන් තෙරුන්හට උපදෙස් වදාළහ. “...ඔබගේ චිතමිද්ධය පහතොවෙනම්, ආලෝක සංඥාව මෙතෙහි කරන්න. ආලෝක සංඥාව මෙලෙසින් මෙතෙහි කරන්න: ‘දිවාකල යම්සේද, රාත්‍රිකාලයද ඒ පරිදිය. රාත්‍රිය යම් පරිදිවේද, දිවාකල ඒ පරිදිවේ’. එලෙසින්, කෙලෙසුන්ගෙන් නොවැසුන, විවෘත සිතක් ඇතිව, ආලෝකයෙන් පිරිගිය සිතක් ඇතිකරගන්න. එසේ වාසය කරණ වීට ඔබගේ චිතමිද්ධය ප්‍රහීණය යන කරුණ විද්‍යාමාන වේ”. (... if you cannot abandon your drowsiness in such a way, you should attend to the perception of light; you should undertake the perception of day thus: ‘As by day, so at night; as at night, so by day.’ Thus, with a mind that is open anduncovered, you should develop a mind imbued with luminosity. By such means, it is possible that your drowsiness will be abandoned). සටහන්: * අටුවාවට අනුව මුගලන් තෙරුන්, දින 7 ක් පුරා සක්මන් භාවනාවේ යෙදී, විඩාවට පත්ව, සක්මන් මඵවේ අග වාඩිවීසිටිනවිට නිදිමත ඇතිවිය. ඒ අවස්ථාවේ, බුදුන් වහන්සේ, එහි පැමිණ නිදිමත නැතිකර ගැනීම පිණිස උපදෙස් වදාළහ. බලන්න: EAN: note: 1548, p. 656 ** පවලායමානං නිසිනනං= නිදිබරව සිටීම.බලන්න: චිතමිද්ධය. මූලාශ්‍ර:අංගු.නි. (4): 7 නිපාත: 7.2.1.8 පවලායන සූත්‍රය, පි. 426, EAN: 7: 61.8 Dozing, p. 391.

අව

▲ අවේරය- freedom from anger: අවේරය යනු සිතේ තරහ ක්‍රෝධ අමනාප නැතිබවය, මෙත්තා සහගත සිතය. මෙමත්‍රි භාවනාව පිණිස සිත අවේරය සහිතවිය යුතුවන මෙත්තා සූත්‍රයේ පෙන්වා ඇත: “මෙත්තං ව සබ්බ ලොකස්මිං- මානසං භාවයෙ අපරිමාණං-උද්ධං අධො ව තිරියං ව- අසම්බාධං අවේරං අසපත්තං”. බලන්න: බ්‍රහ්මවිහාර,ආසාතවත්ථු, අනආසාත.

▲ අව්‍යාකෘත ධම්ම- Undeclared Dhamma : අව්‍යාකෘත ධම්ම, අබ්‍යාකතාවත්ථු ලෙසින්ද පෙන්වා ඇත. බුදුන් වහන්සේ වැඩසිටි සමයේ ලෝකයේ පැවති දිට්ඨි10 ක් පිළිබඳව, උන්වහන්සේ ප්‍රකාශ කර නොමැති දේය. බලන්න: අබ්‍යාකතවත්ථු, දිට්ඨි.

▲ අවකන්ති: පාලි: බැසගැනීම- avakkanti- decent: අවකන්ති ලෙසින් පෙන්වා ඇත්තේ, මෙලොව පිහිටි විඥානය (මරණින් මතු), නාමරූප ලෙසින් මව්කුසයට බැස ගැනීමය- ප්‍රතිසන්ධිය-යළි උපතක් සකස්වීමය. (When consciousness is established and has come to growth, there is a descent of name-and-form). බලන්න: ප්‍රතිසන්ධි විත්ත. සටහන:

Nāmarūpassa avakkanti: where the production of future renewed existence is placed between consciousness and the six sense bases. බලන්න: ESN: Note: 115. මූලාශ්‍ර: සංයු.නි: (2): නිදානවග්ග: අභිසමය සංයුත්ත:කළාරබත්තිය: වේතානා සූත්‍ර 3කි. පි. 124, භා 1.2.2 මොළිය එග්ගුන සූත්‍රය,පි. 44, ESN:12: Nidanasamyutta: The Karakhattiya: Volition 3 suttas p. 665 & 12.12 Moliyaphagguna, p. 625.

▲ අවකාසය- opportunity moment: දහම අවබෝධ කරගැනීමට ඉඩලැබීම, අවස්තාව ලැබීම අවකාශය -ක්ෂණය ලෙසින් පෙන්වා ඇත. බලන්න: අක්ෂණය හා ක්ෂණය.

▲ අවකාශ ධාතුව- Space element: අවකාශ ධාතුව, විවිධ ධාතුවලින් එකකි. බලන්න: ආකාශධාතුව, ධාතුකුසලතාවය.

▲ අවකාශාධිගම මග: පාලි: ඔකාසාධිගමා- gateways to the bliss අධිගම සුවය (උතුම් සුවය) ලබාදෙන කරුණු අවකාශාධිගම මගය. ඒවා තුනකි: 1) කෙනෙක් කාමයට ඇති ආශාව සහිතවූ අකුසලයන් ඇතිව වාසය කරයි. පසුකලක, ආර්ය දහම ශ්‍රවනය කර එම අකුසල පහකරගනී. එමගින්, ඔහුට කායික හා මානසික සුඛ වේදනා (pleasant feeling) ඇතිවේ, ප්‍රීති සුවය නිසා සොම්නස (gladness) පහලවේ (පළමු ජාන සමාපත්ති සුවය). එය පළමු අවකාශාධිගම මගය. සටහන: පංචනිවරණ පහවීමෙන් ලබන සමාධි සුවය. 2) කෙනෙක් ඕළාරිකවූ කාය, වච්චි හා මනෝ සංඛාර (gross tendencies) සහිතව වාසය කරයි. පසුකලක, ආර්ය දහම ශ්‍රවනය කර එම ඕළාරික සංඛාර පහකරගනී. එමගින්, ඔහුට කායික හා මානසික සුඛ වේදනා ඇතිවේ, ප්‍රීති සුවය ඇතිවීම නිසා සොම්නස පහලවේ. එය දෙවෙනි අවකාශාධිගම මගය. සටහන: ඕළාරික සංස්කාර පහවීමනිසා චතුරාර්ය ඵලසමාපාත්තිය ලැබේ. 3) කෙනෙක් කුසලය හා අකුසලය පිලිබඳ යථා අවබෝධය නැතිව වාසය කරයි. නිවැරදි දහම හා වැරදි දහම (සාවජජං -අනවජජං -what is right and what is wrong), සෙවියයුතු දහම හා නොසෙවියයුතු දහම (සෙවිතබ්බං- න සෙවිතබ්බං), පහත් ධම්ම හා උතුම් ධම්ම (හීනං- පණ්ණං) ගැන තත්වූපරිදි නොමදනී. පසුකලක, ආර්ය දහම ශ්‍රවනය කර, ධම්මානු ධම්මප්‍රතිපදාව අනුගමනය කිරීම හා යෝනිසෝමනසිකාරය කිරීම නිසා කුසලය හා අකුසලය පිලිබඳව නියම අවබෝධය ලබාගනී. එලෙස දන්තා දකිනා ඔහුගේ අවිද්‍යාව ප්‍රතීණයවේ, විද්‍යාව පහළවේ. එමගින්, ප්‍රීති සුවය ඇතිවීම නිසා සොම්නස පහලවේ. එය තෙවෙනි අවකාශාධිගම මගය. සටහන: විද්‍යාව ඇතිවීම නිසා රහත්මගනුවණ ඇතිවීමෙන්, රහත් ඵල සුවය ලැබේ. මූලාශ්‍ර: දී.ස.නි: (2) 5 ජනවසභ සූත්‍රය, පි,322, EDN: 18 Janavasabha Sutta (17), p. 209.

▲ අවකාශාධිගමය - Avakashadhigamaya : අධිගමය පිණිස බුදුන් වහන්සේ අවබෝධ කළ ෂඩ් අනුස්මෘතී -සය අනුස්සති නම්වූ අවකාශාධිගමය, මහා කච්චාන තෙරුන් සංඝයාට මෙහිදී විස්තර කර ඇත. එම කරුණු සලකා බලන ආර්ය ශ්‍රාවකයාගේ සිත විසුද්ධියට පැමිණේ: 1) භාග්‍යවතුන්ගේ අරහත්ඛව සිහිකිරීම 2) දහම ගුණ සිහිකිරීම 3) සංඝගුණ සිහිකිරීම 4) තමාගේ ශීල ගුණ සිහිකිරීම 5) තමාගේ ත්‍යාග ශීලිඛව සිහිකිරීම 6) දෙවියන්ගේ උතුම් ගුණ සිහිකිරීම. බලන්න: අනුසති භාවනා. මූලාශ්‍රය: අංගු.නි: (4) 6 නිපාත:අනුත්තරියවග්ග: 6.1.3.6 මහා කච්චාන සූත්‍රය, පි.78.

▲ අවකුච්ඡ පඤ්ඤා- Inverted wisdom: යටිකුරු ප්‍රඥාව ඇති අය

(අවකුජ්ජ පඤ්ඤා- Inverted wisdom): යහපත් දහම ඇසුවද දහම් කරුණු සිතේ නොපිහිටන අයවේ. උපමාව: යටිකුරු කල කළය..

කලයකට වතුර පුරවා, එය මුණින් නමා හිස්කරන ලෙසින්, ඇසූ දහම ඔවුන්ගේ සිතේ නොපවතී. බලන්න: පුද්ගලයෝ තිදෙනා. මූලාශ්‍ර: අංගු.නි: (1): 3 නිපාත: 3.1.3.10 සූත්‍රය, පි. 277, EAN: 3: 30.10 sutta, p. 88.

▲ අවජානි- despises : අවජානි ලෙසින් පෙන්වා ඇත්තේ, කෙනෙක් තව කෙනෙක්ගේ යමක්දී, හෝ ඒ කෙනා සමග එකට ජීවත්ව පසුව අවමන් කිරීම, නින්දා කිරීමය. ලෝකයේ අවජානිය පුද්ගලයන් දෙදෙනෙක් සිටින බව මෙහි පෙන්වා ඇත. බලන්න: පුද්ගලයෝ පස් දෙනා මූලාශ්‍ර: අංගු.නි: (3): 5 නිපාත: නිකන්ධකිවග්ග: 5.3.5.1 අවජානානි සූත්‍රය, පි.290, EAN: 5:V: 141.1 sutta, p.283.

▲ අවදඤ්ඤතාවය-un-charitableness අවදඤ්ඤතාවය ලෙසින් පෙන්වා ඇත්තේ ත්‍යාගශීලී නැතිබව, අනුකම්පා සහගත නොවීමය. මෙය අකුසලයකි, ආධ්‍යාත්මික මගට බාධාවකි. අගෞරවය -ගරුනොකිරීම, දොවචස්සතාවය-මුරණ්ඩුබව, නරක මිතුරු (පාපමිත්‍ර) සේවනය නැතිකරගැනීමෙන්, කලණ මිතුරු සේවනය මගින්, අවදඤ්ඤතාවය පහකර ගත හැකිවේ. මූලාශ්‍ර: අංගු.නි:(6):10 නිපාත: 10.2.3.6 තයෝධම්ම සූත්‍රය,පි.284, EAN:10: Tens,76-6.Incapable, p. 524.

▲ අවදිකළයුතු ධම්ම හා අවදිනොකළයුතු ධම්ම:පාලි: උප්පාදෙනබ්බා ධම්මො, න උප්පාදෙනබ්බා ධම්මො- Dhamma to be aroused & the Dhamma not to be aroused : අවදිකළයුතු දහම (උපදවාගතයුතු) නම් නිවන සාක්ෂාත් කරගැනීමට, විරිය යොදා ඇතිකරගතයුතු කුසලයන්ය. අකුසල දහම (උපදවා නොගතයුතු) අනුප්පාදේතබ්බ ධම්ම- අවදි නොකළයුතු දහමය. ආධ්‍යාත්මික ජීවිතය සපුරා ගැනීම පිණිස අවදිකළයුතු කරුණු ලෙසින් බුදුන් වහන්සේ පෙන්වා ඇත්තේ සම්මාදිට්ඨිය ඇතුළු නිවැරදි මගය. මිථ්‍යාදිට්ඨිය ඇති වැරදි අවදි නොකළයුතු දහමය. මූලාශ්‍ර: අංගු.නි: (6): 10 නිපාතය:10.3.5.5 උප්පාදේතබ්බ සූත්‍රය, පි. 476, EAN:10: Noble, p. 548.

▼ අවදිකළයුතු දහම, දසකුසලයේ යෙදීමය. දස අකුසලය අවදි නොකළයුතු දහමය. මූලාශ්‍ර: අංගු.නි: (6):10 නිපාත:10.4.4.5 උප්පාදේතබ්බ ධම්ම සූත්‍රය, පි. 538, EAN:10: 193 sutta, p. 556.

▲ අවබෝධය දුෂ්කර ධම්ම-පාලි: දුප්පට්ඨිජේඤ්ඤා- Dhamma that is hard to penetrate: පටිච්චසමුප්පාදය හා නිවන, දුෂ්කර ධර්මතාය- දුෂ්ප්‍රතිච්චා ධම්මය.සාමාන්‍ය ලෝකයාට අවබෝධය දුෂ්කර ගැඹුරු ධම්ම 2ක් ඇතිබව බුදුන්වහන්සේ වදාළහ: 1) ඉදපච්චයතා නම්වූ පටිච්ච සමුප්පාදය 2) සංඛාර සංසිදීම, සියළු උපධි අතහැර දැමීම, තණ්හාව ප්‍රහිතය කිරීම, විරාගය, සියල්ල නිවා දැමීම වූ නිරෝධය නම්වූ නිවන. මූලාශ්‍රය: චිත.පි: මහා වග්ග පාළිය 1 : බෝධි කථා,පි. 88.

▼ ආනන්තරික චිත්ත සමාධිය අවබෝධය දුෂ්කර දහමකි. “ආනන්තරිකො වෙතොසමාධි අයං එකො ධම්මො දුප්පට්ඨිජේඤ්ඤා” (Uninterrupted mental concentration) සටහන: * ආනන්තරික චිත්ත සමාධිය ලෙසින් පෙන්වා ඇත්තේ විදර්ශනාවට අනතුරුව ඇති මගය ** විදසුන් නුවණ ඇතිවීමෙන් පසුව, සෝතාපන්න ආදීවූ මගඵල ලබන අතර තුර කාලය- මොහොත (The arising of a ‘path-moment’ :Stream-Entry, etc. after insight. බලන්න: EDN: note: 1137, p. 475. මූලාශ්‍ර: දීඝ.නි : (3): 11 දසුන්තර සූත්‍රය,පි. 483, EDN: 34: Dasuttara Sutta:

Expanding Decades, p. 384.

▲ අවභාසයෝ - Bright lights : අවභාසයෝ (අභා) ලෙසින් පෙන්වා ඇත්තේ ලෝකයේ ඇති ප්‍රභාවත් ආලෝක- රශ්මි ගැනය. බලන්න: අභා

▲ අවමන් කිරීම හා අවමන් නොකිරීම- insolence & non-insolence අනුන්ට අවමන් කිරීම -නින්දා -අපහාස කිරීම අකුසලයකි, දුගතිය ඇතිකරයි. කිසිවෙකුට අවමන් නොකරන තැනැත්තාට, ආධ්‍යාත්මික මග වඩා ගත හැකිය. බලන්න: අනවද්‍ය ධම්ම හා සාවද්‍ය ධම්ම.

▲ අවසාන ඥාණය: පාලි: අඤ්ඤාචීමොකඛං- Final knowledge: අවසාන ඥාණය ලෙසින් පෙන්වා ඇත්තේ සියලු කෙලෙස් හැර විමුක්තිය ලැබීමය, අරහත්වය ලැබීමය, නිවනය. මූලාශ්‍ර: සංයු: (5-1): මහාවග්ග: ඉන්ද්‍රියසංයුත්ත: 4.1.4 අරහත්ත සූත්‍රය, පි. 374, ESN: 48 : Indriya samyutta: 4.4 Arahan, p. 1929.

▼ අවසාන ඥාණය අරහත්වයය: භික්ෂුවක් තමන් අවසාන ඥානය ලැබූ බව ඤානවාදයෙන් පවසන්නේය: ‘මම මේ මේ දහම දනිමි, මම මේ දහම දකිමි’ බලන්න: අරහත්බව, ඤාණවාදය. මූලාශ්‍ර: අංගු.නි: (6):10 නිපාත :මහා වග්ග: 10.1.3.4. මහාවුත්ථ සූත්‍රය,පි. 106. EAN: 10: The Great Chapter: 24.4. Cunda, p. 501.

▼ අවසාන ඥානය ලබා ගැනීමට පුහුණු විය යුතු ආකාරය: 1) සවිඤ්ජන කය (විඤානය සහිත කය) පිළිබඳව ඇති අභංකාරය, මමංකාරය හා මාන අනුසය පහ කර ගැනීම. 2) බාහිර නිමිති පිළිබඳව ඇති අභංකාරය, මමංකාරය හා මානඅනුසය පහ කර ගැනීම.3) කිසිම දෙයකට අභංකාරය, මමංකාරය හා මානඅනුසය නොමැතිව, වේතෝ විමුක්ති හා ප්‍රඥා විමුක්ති සමාධියට සමවැදීම. එසේ සමාධි සමාපත්ති ලැබූ භික්ෂුව, සියලු තණ්හා බිඳඇත; සංයෝජන ගලවා ඇත; මානය සහමුලින්ම කඩා ඇත, දුක නිමා කර ඇත ඔහු අවසාන ඥානය ලබා ඇත. සටහන්: * වේතෝවිමුක්තිය (liberation of mind) යනු එල සමාධියය, ප්‍රඥාවිමුක්තිය (liberation by wisdom) යනු එල ප්‍රඥාවයය ** අවසාන ඥානය පිළිබඳව තමන් වහන්සේ උදය මානවක පුත්‍රයාට පැවසූ පිළිතුර, මේ සූත්‍රයේ දී බුදුන් වහන්සේ සැරියුත් තෙරුන්හට වදාළහ: “පහාණං කාමසඤ්ඤානං දොමනස්සාවුභයං ථීනස්ස ව පනුදනං කුකඤ්චවානං නිවාරණං- උපෙකඛා සතිසංසුඤ්ඤං ධම්මතකකපුරෙජවං- අඤ්ඤාචීමොකඛං පඤ්ඤාචී අච්ඡාය ප්‍රහේදනං”ති කාම සංඥා, දෝමනස්සය, ථීනමිද්ධ, කුක්කච්ච ආදීවූ සියලු නිවරණ පහකර; උපේක්ෂාව හා පිරිසිදුවූ සිහිය ඇතිව, දහම් සංකල්පනා පෙරටු කරගෙන, අවිද්‍යාව බිඳ දැමීමෙන් ඇතිවන විමුක්තිය අවසාන ඥානය ලැබීමය. ** උදය මානවක පුත්‍රයා, ඇසූ ප්‍රශ්ණය: “...අවිද්‍යාව බිඳී ගිය, අවසාන ඥානය නම්වූ නිවන මාහට පහදා දෙන්න ...” බලන්න: බු.නි: සුත්තනිපාතය: පරායන වග්ග: උදය මානවක ගාථා: 1110-1111, පි. 360. ** අටුවාවට අනුව, මෙහිදී අවසාන ඥානය ඇතිවන්නේ සිව්වෙනි ජාන සමාපත්තිය හේතු කොට ගෙනය (උපේක්ඛා සති පාරිසුද්ධිය ලැබීම සිව්වෙනි ජානය ය). මූලාශ්‍ර: අංගු.නි : (1): 3 නිපාත : දේවදුතවග්ග: 3.1.4.3 සාරිපුත්‍ර සූත්‍රය, පි. 284, EAN:3: Divine Messengers: 33.3 Sariputta, p.90.

▼ අවසාන ඥානය ලැබීමේ අවස්ථා තුන, ඉන්ද්‍රිය ධම්ම ලෙසින් බුදුන් වහන්සේ පෙන්වා ඇත: 1) අනඤ්ඤාත-ඤානස්සාමීති ඉන්ද්‍රිය - අවසාන ඥානය ලබාගනිමි යයි තහවුරු කරගැනීම (I shall come to know the

unknown). සටහන: අවබෝධ නොකළ නිවන හෝ චතුසත්‍ය දහම දැනගන්නෙමි යයි යොගාවචරයාහට උපදින අවබෝධය මින් අදහස්වේ. එම අවබෝධය සෝතාපන්න මග්ග ඥානය ය. බලන්න: විගුද්ධිමග්ග, පරිච්ඡේදය: 16. 2) අඤ්ඤාඉන්ද්‍රිය: Final knowledge: අවසාන ඥානය (අරහත්) ලැබීම. 3) අඤ්ඤාතචින්ද්‍රිය: Final knower: සියලු ආසවයන් ක්‍ෂය කල බවත්, ඒවා නැවත ඇති නොවන බව දන්නා නුවණ: රහතන් වහන්සේට ඇති අවබෝධය. මූලාශ්‍ර: සංයු.නි : (5-1): මහාවග්ග: ඉන්ද්‍රිය සංයුත්තය: 4.3.3 අඤ්ඤාඉන්ද්‍රිය සූත්‍රය, පි.392, ESN:48: Indriyasamyutta: 23.3 The Faculty of Final Knowledge, p. 1938.

▲ ආවාස-Monasteries: සංඝයා වාසය කරණ ස්ථාන ආවාස ලෙසින් පෙන්වා ඇත, යම් කෙනෙක්, ආවාස සාදන්නේ නම් එය පුණ්‍ය ක්‍රියාවකි, සුගතියට මග පාදයි. බලන්න: ආරම මූලාශ්‍රය: සංයු.නි: (1): සගාවග්ග: දේවතාසංයුත්ත: 1.5.7 වනරෝප සූත්‍රය, පි.86.

▲ අව්‍යාපාද - No Hate: අව්‍යාපාද-තරහ නොමැතිබව කුසල මූලයකි. බලන්න: කුසලමූල, අදොසය.

▲ අව්‍යාපාදරාම- Abide without ill will: අව්‍යාපාදරාම ලෙසින් පෙන්වා ඇත්තේ තරහ, ක්‍රෝධ නොමැතිව මෙමත්‍රියසහගතව වාසය කිරීමය. මෙය රහතුන්ගේ විභරණයකි. බලන්න: සුඛ සෝමනස්ස. මූලාශ්‍ර: අංගු.නි: (4): 6 නිපාත: අරහත්වග්ග: 6.2.3.4 සුඛ සෝමනස්සසූත්‍රය, පි.254.

▲ අව්‍යාපාද චිත්තක- the thought of good will : සිතේ ඇති මෙමත්‍රි සහගත සිතිවිලි මින් අදහස් කරයි. කුසල සිතකි. මේ ජීවිතයේදීම සුවයෙන් සිටීමට උපකාරීවන දහමකි, රහතුන්ගේ සිතුවිලිය. බලන්න:සුඛ හා දුක ඇතිවීම. මූලාශ්‍ර: අංගු.නි: (4): 6 නිපාත: අරහත්තවග්ග: 6.2.3.1 දුක්ඛ සූත්‍රය, පි.252,EAN:6: 75.1 Suffering, p. 359.

▲ අව්‍යාපාද සංඥා- perception of good will :අව්‍යාපාද සංඥා, මෙන්තා සහගත සිතක ඇතිවන සංඥාවන්ය. මෙලොව හා පරලොව සුවය පිණිසය. බලන්න:සුඛ හා දුක ඇතිවීම. මූලාශ්‍ර: අංගු.නි: (4): 6 නිපාත: අරහත්තවග්ග: 6.2.3.1 දුක්ඛ සූත්‍රය, පි.252,EAN:6: 75.1 Suffering, p. 359.

▲ අවස්සුතපරියාය-Exposition on the Corrupted :අවස්සුතපරියාය ලෙසින් පෙන්වා ඇත්තේ කෙනෙක් තුල දුෂිතබව- කෙළෙස් ඇතිවීමට හා නැතිවීමට හේතු කරුණු විස්තර කිරීමය. බුදුන් වහන්සේගේ අනුදැනුම ඇතිව මහා මුගලන් තෙරුන්, මේ පරියාය සංඝයාට වදාළහ: කෙනෙක්, සතිසම්ප්‍රප්‍රන්‍ය නැතිව සිටිනවිට, සය ඉන්ද්‍රිය මගින් අල්ලා ගන්නා බාහිර අරමුණු කෙරහි ඇලීම හෝ ගැටීම ඇතිවේ. කායගතා සතිය නොමැතිව ඔහු ඒ අරමුණු පිළිබඳව ඇලීම හෝ ගැටීම ඇතිව සිටී. උපන් ලාමක අකුසල කෙසේ නම් ප්‍රතිණය කරන්නේද යන්න ගැන ඔහුට අවබෝධය නැත.එලෙස ඔහුගේ සිත දුෂිතබවට පත්වේ.එවැනි පුද්ගලයා පහසුවෙන්ම මරුගේ වසභයට පත්වේ. මේ පිළිබඳ දැක්වූ උපමාව: බලන්න: උපග්‍රන්ථය:5, වේලිගිය වහල: බොහෝ කලක් වේලි ගිය ගෙයක වහල (තණකොළ හෝ බට වලින් වැසුන), ඉතා ඉක්මනින්ම ගිනි තැබීමට හැකිය. එහෙත්, කායගතා සතිය ඇතිව, අරමුණු අල්ලා නොගන්නා පුද්ගලයා හට ලාමක අකුසල නො ඉපදේ. ඔහු ප්‍රඥාවෙන්, සියල්ල නිරුද්ධ කිරීම පිළිබඳව අවබෝධය ලබා ඇත. ඒ නිසා ඔහු මරුගේ වසභයට පත්නොවේ. මේ පිළිබඳ දැක්වූ උපමාව: සන මැටි හෝ

තද ගලින් සකස්කල නිවසක් ගිනි තැබීමට නොහැකිය. එලෙස, කායගතා සතිය ඇති නුවණැති මහණ, මරුගේ ග්‍රහණයට හසුනොවේ. දේශනාව අවසානයේදී, බුදුන් වහන්සේ එම පරියාය අනුමත කළහ. සටහන: මේ පිලිබඳ හික්බු බෝධිහිමි ගේ විස්තරය: බලන්න: ESN:note:194, p.1552. මූලාශ්‍ර: සංයු.නි: (4) සලායතනවග්ග: වේදනාසංයුත්ත: ආසිච්ඡිවග්ග: 1.19.6 අවස්සුත පරියාය සූත්‍රය, පි.380, ESN:35:Salayatana samyutta: 243.6 Exposition on the Corrupted, p.1319.

▲ අවශ්‍ය මග- the essential way: අවශ්‍යමග ලෙසින් පෙන්වා ඇත්තේ ආධ්‍යාත්මික මගය, බ්‍රහ්මචරියාව පිණිස ඇති මගය. බලන්න: ආධ්‍යාත්මික මග, බ්‍රහ්මචරියාව.

▲ අවික්ෂේප සමාධිය-Avikshepa : නෙක්කම්මය නිසා සිතේ ඇතිවන එකඟ බව අවික්ෂේප සමාධිය වේ, ආසව ප්‍රහීණය පිණිස උපකාරීවේ. බලන්න: ආනන්තරික චිත්ත සමාධිය. මූලාශ්‍ර: බු.නි: පටිසම්භිදා මග : 1 : 32. ආනන්තරික චිත්ත සමාධි ඥානය, පි. 202.

▲ අවිතක්ක අවිචාර-Avitakka avichara : දෙවනි ජාන සමාපත්තිය ලැබීමෙන්, විතක්ක හා විචාර සංසිද්ධි මගින් සිත අවිතක්ක අවිචාර සහිත ප්‍රීති සුඛයට පැමිණේ. බලන්න: ජාන මූලාශ්‍රය: සංයු.නි: (3) බන්ධවග්ග: සාරිපුත්තසංයුත්ත: 7.1.2 අවිතක්ක සූත්‍රය, පි.496, (4) සලායතන වග්ග: මොග්ගල්ලානසංයුත්ත: 6.1.2 අවිතක්කසූත්‍රය, පි.518.

▼ බුදුන් වහන්සේ මෙසේ වදාළහ: “මහණෙනි, නිවන් මග කවරේද යත් අවිතක්ක අවිචාර සමාධියය.” මූලාශ්‍රය: සංයු.නි: (4) සලායතනවග්ග: අසංඛතසංයුත්ත: 9.2.5 අවිතක්කඅවිචාර සූත්‍රය, පි.668.

▲ අවිචි නිරය- Avichi Hell: මහා නිරය ලෙසින්ද දක්වා ඇත. බරපතල අකුසල් විපාක විදීමට ඇති දුගතියකි. ආර්ය උපවාදය නිසා අවිචියේ දුක්විදීමට සිදුවේ. බලන්න: ආර්ය උපවාද, නිරය.

▲ අවිජ්ජා අනුසය- avijjānusayo: අවිජ්ජා-අවිද්‍යාව- මෝහය ලෙසින් පෙන්වා ඇත්තේ යථාබව නොදැනීමය. සිතයට ඇති කෙලෙසක් නිසා එය අනුසයකි. අරහත්වය පිණිස මේ අනුසය ප්‍රහීණ කලයුතුය. බලන්න: අනුසය, අවිද්‍යාව.

▲ අවිජ්ජා ඔසය- flood of ignorance: අවිජ්ජාව යනු වතුසත්‍ය නොමැදැනීමය, ඔසය යනු ජල ප්‍රවාහය-සසර ඇදගෙන යන ප්‍රවාහයන්ය. අවිජ්ජා ඔසය ඒ ප්‍රවාහ 4 න් එකකි. බලන්න: ඔස, අවිද්‍යාව.

▲ අවිජ්ජා නිවරණ-Avijja nivarana: සියලු නිවරණයන්ට වඩා, සසර ගමන දික් කිරීමට බලපාන නිවරණය, අවිජ්ජාව ලෙසින් බුදුන් වහන්සේ පෙන්වා ඇත. “...මහණෙනි, අවිද්‍යා නිවරණයෙන් ඇවුරුණ සත්වයෝ බොහෝ කලක්, ඒ ඒ භවයන්හි දුවති, හැසිරෙති”. යම් ආර්ය ශ්‍රාවකක්, මෝහය දුරු කර, අරහත් මග නුවණින් මෝහස්කන්ධයම සිඳින්නේද, ඔහු නැවත සසර සැරිසරන්නේ නැත. මූලාශ්‍ර: බු.නි: ඉතිවුත්තක: 1.2.4 අවිජ්ජා නිවරණ සූත්‍රය, පි.358.

▲ අවිජ්ජා යොගය: පාලි: අවිජ්ජා යොගො- bond of ignorance: අවිජ්ජා යොගය යනු ලෝක සත්ත්වයා සසරට බැඳ තබන බැඳීම. මෙය කෙලෙස් බැඳීම 4 න් - සතර යොගයන්ගෙන් එකකි. බලන්න: සතර යොග.

▲ අවිද්‍යාව: පාලි: අවිජ්ජා: Ignorance-delusion: අවිද්‍යාව-අවිජ්ජා- මෝහය යනු වතුසත්‍ය අවබෝධ නොකිරීමය, සම්මා දිට්ඨිය නොමැතිවීමය. මෙය උද්ධම්භාගිය සංයෝජනයකි. අවිද්‍යාව සසර

දික්කරයි. විද්‍යාව යනු චතුසත්‍ය අවබෝධ කරගැනීමය. බලන්න: විද්‍යාව.සටහන: සතර යොග විස්තර කරන අවස්ථාවේ සපර්ශ ආයතන පිළිබඳව, යථා භූත නුවණ නැතිවීම අවිද්‍යාව ලෙසින්ද පෙන්වා ඇත. බලන්න: සතර යොග. දුක, දුක ඇතිවීම, දුක නැතිවීම, දුක නැතිකිරීමේ මග නොදැනීම අවිද්‍යාව යයි සැරියුත් තෙරුන් මෙහිදී පෙන්වා ඇත. ආසව ඇතිවීම නිසා අවිද්‍යාව ඇතිවේ, ආසව නැතිවීම නිසා අවිද්‍යාව නැතිවේ. මූලාශ්‍ර: ම.නි: (1): 1.1.9 සමමා දිට්ඨි සූත්‍රය, පි. 130, EMN: 9: Sammādiṭṭhi Sutta- Right View, p. 121. ශබ්දකෝෂ: පා.සි.ශ: පි.107 : “අවිජ්ජා: යනු නොදැනීම, මෝහය, චතුසත්‍ය නොදැනීම...”. B.D: p. 27: “Avijjā: ignorance, nescience, unknowing- delusion...”. P.T.S: p. 209: “Avijjā: the main root of evil and of continual rebirth...”.

▼ අවිද්‍යාව පටිච්චසමුප්පාද න්‍යායේ මුල් පුරුකය: සංසයාට පටිච්චසමුප්පාද දහම් දේශනා කර බුදුන් වහන්සේ පෙන්වා දුන්නේ අවිද්‍යාව මුල්කරගෙන පටිච්චසමුප්පාදය ක්‍රියාත්මකවන ආකාරයය, අවිද්‍යාව නිසා සංඛාර ඇතිවේ. “...අවිජ්ජා පච්චයා සංඛාරා...” .එසේම, එම අවිද්‍යාව කිසිම ඉතිරියක් නොමැතිව අවසන් වීමෙන්-විද්‍යාව පහළවීමෙන් පටිච්චසමුප්පාදයේ සෙසු සාධකද නිරුද්ධවී, දුක අවසන්වේ. බලන්න: පටිච්චසමුප්පාදය. “ කතමා ව භික්ඛවෙ අවිජ්ජා ? යං ඛො භික්ඛවෙ දුකෙඛ අඤ්ඤාණං, දුකඛසමුදයෙ අඤ්ඤාණං, දුකඛනිරොධෙ අඤ්ඤාණං, දුකඛනිරොධගාමිනීයා පටිපදාය අඤ්ඤාණං, අයං චූචතී අවිජ්ජා” අවිද්‍යාව කුමක්ද? දුක කුමක්ද යයි අවබෝධ නොකිරීම, දුක ඇතිවීම පිළිබඳව අවබෝධ නොකිරීම, දුක නැතිවන ආකාරය අවබෝධ නොකිරීම, දුක නැතිකිරීමේ මාර්ගය කුමක්ද? යයි අවබෝධ නොකිරීමය. චතුසත්‍ය අවබෝධයෙන් විද්‍යාව පහළවේ, අවිද්‍යාව ප්‍රභීණය පිණිස ආර්ය අටමග වැඩිය යුතුවේ. මූලාශ්‍ර: සංයු.නි: (2): නිදාන වගග1.1.1 පටිච්චසමුප්පාද සූත්‍රය, පි.24 හා 1.1.2 විභංග සූත්‍රය, පි.26, ESN: 12: Nidanasamyutta: 1.1. Dependent Origination, p. 610 & ESN: 12: Nidanasamyutta: 1 2.2 Analysis of Dependent Origination, p.61.

▼ අකුසල දහම් අවිද්‍යාව පෙරටුකර ඇත. “...අවිජ්ජා භික්ඛවෙ පුබ්බඛගමා අකුසලානං ධම්මානං සමාපත්තියා අනවදෙව අභිරිකං අනොත්තප්පං අවිජ්ජාගතස්ස භික්ඛවෙ අවිඤ්ඤානො මිච්ඡාදිට්ඨි පහොති. මිච්ඡාදිට්ඨස්ස මිච්ඡාසඛකප්පො පහොති...” .පවට ලැප්පා නැතිකම හා බිය නැතිකම (හිරි ඔත්ත නැතිබව) සමගම උපදින අවිද්‍යාව, අකුසල් ඇතිකිරීමට පෙරටුව සිටී. අවිද්‍යාවෙන් යුත් අනුවණ මිනිසාට මිථ්‍යා දිට්ඨිය ඇතිවේ. මිථ්‍යා දිට්ඨිය ඇතිවිට මිථ්‍යා සංකප්ප ඇතිවේ... එලෙස පිළිවෙලින්, ඔහු තුළ මිථ්‍යාසමාධි ය ඇතිවේ, මිථ්‍යා ප්‍රතිපදාවට නැඹුරුවේ. ඒ අනුවණ මිනිසා අකුසල් කරයි, කුසලයේ නොමයෙදේ. මූලාශ්‍ර: සංයු.නි: (5-1): මහාවග්ග: මග්ගසංයුත්ත: 1.1.1 අවිජ්ජා සූත්‍රය, පි. 30, ESN:45: Mggasamyutta: 1.1 Ignorance, p. 1603.

▼ අවිද්‍යාව ප්‍රභීණ කරගැනීමේ පිළිවෙත: ඇස...ඇසෙන් දකිනා රූපය...ඇසේ විඤානය, (මේ 3 එක්වීමෙන් ඇතිවන) ඇසේ ස්පර්ශ ය... ඇසේ ස්පර්ශ යනිසා යම් වේදනාවක් ඇතිවේද: සැප වේදනා, දුක වේදනා, සැපත් නැති දුකත් නැති (මැදහත්) වේදනා ...මේ සියල්ල අනිත්‍යබව, දන්තා, දකිනා පුද්ගලයා ගේ අවිද්‍යාව පහවේ, විද්‍යාව

ඇතිවේ. “වකුටු ඛො භිකුටු අනිච්චතො ජානතො පසුතො අවිජ්ජා පභීයති, විජ්ජා උප්පජ්ජති. රූපෙ අනිච්චතො ජානතො පසුතො අවිජ්ජා පභීයති, විජ්ජා උප්පජ්ජති. වකුටුවිඤ්ඤාණං අනිච්චතො ජානතො පසුතො අවිජ්ජා පභීයති, විජ්ජා උප්පජ්ජති. වකුටුසම්පසුතං අනිච්චතො ජානතො පසුතො අවිජ්ජා පභීයති, විජ්ජා උප්පජ්ජති. යමපිදං වකුටු සම්පසුතපච්චයා උප්පජ්ජති වෙදයිතං සුඛං වා දුක්ඛං වා අදුක්ඛම සුඛං වා තමපි අනිච්චතො ජානතො පසුතො අවිජ්ජා පභීයති, විජ්ජා උප්පජ්ජති” සට්ඨන්ත: * සෙසු ආයතන 5 : කණ, නාසය ආදියද අනිත්‍ය යයි අවබෝධ කරන පුද්ගලයා ගේ අවිද්‍යාව නැතිවේ, ** අටුවාවට අනුව එම කරුණු දුක්ඛය, අනාත්මය ලෙසින් දන්නා දකිනා කෙනාගේ අවිද්‍යාව පහවීයයි. බලන්ත: ESN: note:21, p.1537. මූලාශ්‍ර: සංයු.නි: (4) සළායතන සංයුත්ත: 1.6.1 අවිජ්ජාපහන සූත්‍රය, පි. 94, ESN: 35: Salayathan asamyutta: Ignorance: 53.1 Abandoning , P. 1234.

▼ මිථ්‍යාදිට්ඨිය අවිද්‍යාව ඇතිකරයි: වැරදි ලෙසින් තබන ලද උලක්/කුරක් (හැල්නන්ඩුව-යවනන්ඩුව) නිසා කෙනෙකුගේ අතපය තුවාලවේ. උපමාව: හැල්නන්ඩුව. මිථ්‍යා දිට්ඨිය නිසා අයහපත- අවිද්‍යාව ඇතිවී සසර දික්වේ.බලන්ත: උපග්‍රන්ථය:5. මූලාශ්‍ර:සංයු.නි: (5-1): මහාවග්ග: මග්ගසංයුත්ත:1.1.9 සුක්ඛ සූත්‍රය, පි.44, ESN: 45: Maggasamyutta: 9.9. The Spike, p. 1613.

▼ අවිද්‍යාව ගැන මනා අවබෝධය ලැබීම පිණිස සම්මා දිට්ඨිය ඇති කර ගත යුතුවේ. මූලාශ්‍ර: ම.නි: (1): 1.1.9 සම්මා දිට්ඨි සූත්‍රය, පි. 130, EMN: 9: Sammādiṭṭhi Sutta- Right View, p.1217.

▼ ආධ්‍යාත්මික වර්ධනය පිණිස පහකර ගත යුතු (පහාතබ්බා ධර්ම) දහමක් ලෙස අවිද්‍යාව පෙන්වා ඇත .බලන්ත: පහාතබ්බා ධර්ම. මූලාශ්‍ර: දීස.නි : (3): 11 දසුත්තර සූත්‍රය, පි. 483, EDN: 34: Dasuttara Sutta: Expanding Decades, p. 384.

▼ කායගතා සතිය වඩාගැනීමෙන්, විපුල කරගැනීමෙන් අවිද්‍යාව පහවේ. මූලාශ්‍ර: අංගු.නි: (1): 1 නිපාත: කායගතාසතී වග්ග සූත්‍ර, පි. 125, EAN:1: Mindfulness Directed to the Body, p.52.

▼ බුදුන් වහන්සේ අවිද්‍යාව පිළිබඳව යහපත් ලෙසින් වදාරා ඇත. එම දහම සංසයා එක්ව, දහමේ විරස්ථිතිය පිණිස සජ්ජායනා කිරීම සුදුසු ය යි සැරියුත් මහා තෙරුන් සංසයාට උපදෙස් දී ඇත.මූලාශ්‍ර:දීස.නි: (3):10 සංගිතිසූත්‍රය,පි.372,EDN:33 SangītiSutta:The Chanting Together, p.362.

▼ අවිද්‍යාව පෝෂණය වීම: බුදුන් වහන්සේ වදාලේ අවිද්‍යාව පටන්ගත් තැනක් දැකිය නොහැකිබවය. එමනිසා, මෙවකට පෙර අවිද්‍යාව නොවීය, ඉන්පසු අවිද්‍යාව පහළවී යයි කිව නොහැකිය. එහෙත් අවිද්‍යාව පෝෂණය වන ආකාරයක් ඇත. එනම්, පංච නිවරණ නිසා අවිද්‍යාව පෝෂණය වේ: “...පුරිමා භික්ඛවෙ කොට්ඨි පඤ්ඤායති අවිජ්ජාය ...ඉතො පුබ්බෙ අවිජ්ජාය නාහොසී, අප් පච්ඡා සමබ්චී’ති. එවමෙතං භික්ඛවෙ වූච්චති. අප් ව පන පඤ්ඤායති ...‘ඉද්දප්පච්චයා අවිජ්ජා’ති. අවිජ්ජාමපහං භික්ඛවෙ සාහාරං වදාමී නො අනාහාරං, කො වාහාරො අවිජ්ජාය: පඤ්ච නීවරණා තිස්ස වචනීයං...” සට්ඨන්ත: අවිද්‍යාව පෝෂණය

විමේ සිට සියලු අකුසල් එකින් එක පෝෂණය කරමින් සිදුවන ක්‍රියාවලිය මේ සූත්‍රයේදී බුදුන් වහන්සේ පැහැදිලිව පෙන්වා ඇත: පංච නිවර්තන පෝෂණය වන්නේ ත්‍රිවිධ දුශ්චරිතය නිසාය. ත්‍රිවිධ දුශ්චරිතය පෝෂණය වන්නේ ඉන්ද්‍රිය අසංවරය නිසාය. ඉන්ද්‍රිය අසංවරය පෝෂණය වන්නේ අසනිය හා අසම්ප්‍රජන්‍යය නිසාය. අසනිය හා අසම්ප්‍රජන්‍යය පෝෂණය වන්නේ අයෝනිසෝමනසිකාරය නිසාය. අයෝනිසෝමනසිකාරය පෝෂණය වන්නේ අශ්‍රද්ධාව නිසාය. අශ්‍රද්ධාව පෝෂණය වන්නේ අසද්ධර්මය ඇසීම නිසාය. අසද්ධර්මය ඇසීම පෝෂණය වන්නේ අසත්පුරුෂ සේවනය- පාපමිත්‍ර සේවනය නිසාය. සටහන: පාප මිත්‍ර සේවනය සංසාරය දික්වීමට මූලික කරුණකි. මේ ක්‍රියාවලිය පිලිබඳ බුදුන් වහන්සේ පෙන්වා වදාළ උපමාව: කඳු මුදුනට වැස්ස පතිතවූ විට, එම දිය ගලා ගොස් කඳු බෑවුමේ ඇති විවර, පැලුම් ආදිය පිරේ. ඒවා පිරී ගොස් ගලායන දිය මගින් දොළ පාර පිරී යති. ඒවා පිරී ගොස් ගලායන දිය මගින් පොකුණු පිරී යති. ඒවා පිරී ගොස් ගලායන දිය මගින් විල් පිරී යති. ඒවා පිරී ගොස් ගලායන දිය මගින් ඇල ආදී කුඩා දිය පහර පිරී යති. ඒවා පිරී ගොස් ගලායන දිය මගින් නදී පිරී යති. ඒවා පිරී ගොස් ගලායන දිය මගින් ගංඟා ද අනතුරුව මහා ගංඟා ද පිරී යති. මහා ගංඟා පිරී ගොස් ගලායන දිය මගින් මහා සාගරය පිරී යයි. එලෙසින් අකුසල ධර්ම නිසා අවිද්‍යාව නමැති සාගරය පෝෂණය වේ. කඳුමුදුනට වැටෙන වැස්ස උපමාව. බලන්න: උපග්‍රන්ථය: 5 මූලාශ්‍ර: අංග. නි: (6): 10 නිපාත: යමක වග්ග: 10.2.2.1 අවිද්‍යා සූත්‍රය, පි.232, EAN:10: II Pairs: 61.1.Ignorance, p. 517.

▼ අවිද්‍යා සහගතබව : අවිද්‍යා සහගතබව ලෙසින් පෙන්වා ඇත්තේ යථාබව අවබෝධ නොකිරීමය. අශ්‍රැතවත් පාඨගජනයා (දහම ශ්‍රවණය නොකළ සාමාන්‍ය මිනිසා) රූප... වේදනා... සංඥා... සංඛාර ... විඥාන ආදිය කුමක්ද? යයි නොදනී, ඒ ඒ දහම කරුණු ඇතිවන්නේ කෙසේද?, නැතිවෙන්නේ කෙසේද? ඒවා නැතිකර ගැනීමේ මග කුමක්ද? යයි නොදනී, එය අවිද්‍යාව ය, ඒ පමණකින්ම අවිද්‍යා සහගතබව ඇතිවේ. මූලාශ්‍ර: සංයු. නි: (3): බන්ධසංයුත්ත: 1.3.2.1 අවිජ්ජා සූත්‍රය, 1.3.2.2. හා විජ්ජා සූත්‍රය, පි. 311, ESN: 22: Kahnadasamyutta: 113.1 Ignorance, 114.2 True knowledge, p. 1100.

▼ අවිද්‍යාව යනු චතු සත්‍ය නොදැනීමය යි සැරියුත් තෙරුන් වදාළහ. අවිද්‍යාව පහ කරගැනීම පිණිස ආර්ය අටමග වැඩිය යුතුය. මූලාශ්‍ර: සංයු. නි: (4) සළායතන වග්ග: ජම්බුබාදක සංයුත්ත: 4.1.9 අවිජ්ජා සූත්‍රය, පි. 506, ESN: 38: Jambukhādaka -samyutta: 9 Ignorance, p. 1404.

▼ අවිද්‍යාව නිසා මිථ්‍යාදිවධිය ඇති වැරදි මග ඇතිවේ. මූලාශ්‍ර: අංග. නි: (6): 10 නිපාත: සමණසඤ්ඤා වගග, 10.3.1.5. විජ්ජා සූත්‍රය, පි.412, EAN:10: 105.5 True Knowledge, p.541.

▲ අවිධිමත් අවධානය- unwise attention: අවිධිමත් අවධානය යනු අයෝනිසෝමනසිකාරයේ යෙදීමය, අකුසලයකි. බලන්න: අයෝනිසෝමනසිකාරය.

▲ අවිප්‍රතිසාරය: පාලි: අවිප්පට්ඨසාරස්සානි-non-regret : අවිප්‍රතිසාරය ලෙසින් දක්වා ඇත්තේ පසුතැවිලි නොවීම ය. අවිප්‍රතිසාරය ඇතිවිට සිත පහසුවෙන් සමාධි ගත කර ගත හැකිවේ. ශිලසම්පන්නවීම නිසා පසුතැවිල්ල ඇතිනොවේ: බුදුන් වහන්සේ පෙන්වා ඇත්තේ කෙනෙකුට

කුසල ශිලය- ශිලසම්පන්නවීම- ඇත්තම් ඔහුට පසුතැවිල්ල ඇති නොවන බවය. එමගින් සිතේ ප්‍රමෝදය -පමෝජ්ජා ඇතිවේ,අවිප්‍රතිසාරයේ අනුසස නම් සිත ප්‍රමෝදයට පත්වීමය. “ඉති බො ආනන්ද කුසලානි සීලානි අවිප්‍රතිසාරකානි, අවිප්‍රතිසාරානිසංසානි. අවිප්‍රතිසාරො පාමොජ්ජකො පාමොජ්ජානිසංසො...” සටහන්: * අවිප්‍රතිසාරය සමාධිය ඇතිවීමට උපකාරීවේ. ** මෙහිදී අවිප්‍රතිසාරය මගින් ක්‍රම ක්‍රමයෙන් කුසල දහම් සම්පූර්ණ යට පත්වී නිවන සාක්ෂාත් වීම විස්තරාත්මකව පෙන්වා ඇත. මූලාශ්‍ර:අංගු.නි: (6): 11 නිපාතය:නිස්සය වගග: 11.1.1.කීමත්ථිය සූත්‍රය හා 11.1.2. න වේතනාය කරණිය සූත්‍රය, පි.611-614, EAN:11: Dependence: 1.1 What Purpose & 1. 2 Volition p.566.

▲ අවිරති ශිලය-Avirathi sila: කුසල සිත නිසා සිතේ ඇතිවන අනිකුත් කුසල වේතනා අවිරති ශිලයය. සටහන්: විසුද්ධිමග්ග, පරිච්ඡේදය1, පි.61 මේ ගැන විස්තර දක්වා ඇත.බලන්න: ශිලය.

▲ අවිරුද්ධ මග- the unopposed way: ආධ්‍යාත්මික ජීවිතය සාර්ථක කරගැනීමට පදනම්වන බ්‍රහ්මචාරිමග, අවිරුද්ධ මග ලෙසින් පෙන්වා ඇත. බලන්න: ආධ්‍යාත්මික මග,බ්‍රහ්මචරියාව.

▲ අවිසාරද- Not skillful: අවිසාරද-අවිශාරද ලෙසින් පෙන්වා ඇත්තේ අදක්ෂ ලෙසින් ගිහි ජීවිතය ගෙනයාමය. පන්සිල් නොරකිමින් ජීවත්වීම, දස අකුසලය සහිතව ජීවත්වීම අවිසාරද බව මෙහි දක්වා ඇත. මූලාශ්‍ර: අංගු.නි: (3): 5 නිපාත: 5.4.3.2 විසාරද සූත්‍රය, පි.352 හා අංගු.නි: (6): 10 නිපාත: 10.5.1.5 විසාරද සූත්‍රය, පි.560.

▲ අවිහ බ්‍රහ්මලෝකය- Aviha Heaven: අවිහ දේවලෝකය, බ්‍රහ්ම ලෝකයකි, අනාගාමී උතුමන් යළි උපත ලබන සුද්ධාවාසයකි. බලන්න: බ්‍රහ්මලෝක.

▲ අවිහිංසාව: පාලි: අවිහිංසා- Non-harming,Non cruelty:අවිහිංසාව: වෙනත් අයට හිංසා නොකිරීම, පීඩා නොකිරීම කුසලයකි, සම්මා සංකප්පයට ඇතුලත් ගුණයකි. බුදුන් වහන්සේ වදාළේ හිංසාකිරීමෙන් වැලකීම පිණිස අවිහිංසාව පුරුදු කරගත යුතු බවය. අවිහිංසාව ඇති පුද්ගලයන්ට කරුණාව යහපත් ලෙසින් වඩා ගත හැකිය. මෙය ආධ්‍යාත්මික වර්ධනය පිණිස උපකාරීවන කරුණකි. බලන්න: සල්ලේඛ පරියාය, සම්මා සංකප්ප. සටහන්: අවිහිංසාව නිසා, අවිහිංසා විතක්ක, අවිහිංසා සංඥා ඇතිවේ. මේවා කුසලවේ, මෙලොව හා පරලොව සුවය ඇතිකරයි. මූලාශ්‍ර: අංගු.නි: (4): 6 නිපාත: අරහන්තවග්ග: 6.2.3.1 දුක්ඛ සූත්‍රය, පි.252,EAN:6: 75.1 Suffering, p. 359.

▼ බුදුන් වහන්සේ අවිහිංසාව ගැන යහපත් ලෙසින් වදාරා ඇත. එම දහම සංසයා එක්ව, දහමේ විරස්ථිතිය පිණිස සප්පායනා කිරීම සුදුසු යයි සැරියුත් මහා තෙරුන් සංසයාට උපදෙස් දී ඇත. මූලාශ්‍ර: දිස.නි: (3):10 සංගිති සූත්‍රය, පි. 372 , EDN: 33 Sangīti Sutta: The Chanting Together, p. 362.

▲ අවේච්චා සහගත ප්‍රසාදය: පාලි: අවේච්චසසන්න- unwavering confidence: ත්‍රිවිධරත්නය කෙරහි විශ්වාසි බව- නියත පිලිගැනීම අවේච්චා සහගත ප්‍රසාදයය. සෝතාපන්නවීම මගින් එම විශ්වාසි බව ඇතිවේ: “...යෙ කෙච් භිකඛවෙ මයි අවේච්චසසන්නනා, සබ්බෙ තෙ සොතාපන්නනා නං...” බලන්න: දිට්ඨි සම්පන්න. සටහන්: දිට්ඨි සම්පන්නවීම හා අවේච්චා සහගත ප්‍රසාදය ඇතිවීම සමානය .

▼ සෝතාපන්න සිට අරහත්බව ලැබූ බුද්ධ ශ්‍රාවකයන්ට අවේච්චා

සහගත ප්‍රසාදය ඇත. මූලාශ්‍ර: අංගු.නි: (6): 10 නිපාත: 10.2.2.4
අවේච්චජ්ජසන්ත සූත්‍රය, පි.244, EAN:10: 64 .4. Unwavering, p. 519.

▼ කෙනෙක් තුළ අවේච්චා සහගත ප්‍රසාදය ඇතිවීමට සම්මා දිට්ඨිය තිබීම අවශ්‍යය. මූලාශ්‍ර: ම.නි: (1): 1.1.9 සම්මා දිට්ඨි සූත්‍රය, පි. 130, EMN: 9: Sammāditṭhi Sutta- Right View, p. 121.

▲ අවුළ නිරවුල් කරගැනීම-The tangle & disentangling the tangle මෙහිදී පෙන්වා ඇත්තේ, අවුළ යනු ලෝක ප්‍රජාව සසරට බැඳී තිබීම නිසා ඇතිවන දුක් ගැටළු ආදිය ගැනය. එම අවුළ නිරවුල් කරගන්නේ තණ්හාවට ඇති බැඳීම් කපා දැමීමෙන්ය. එක් සමයක දෙවියෙක් බුදුන් වහන්සේගෙන් මෙසේ විමසූහ: “ අනෙකා ජටා බහි ජටා ජටාය ජටිතා ජජා, තං තං ගොතම පුච්ඡාමි කො ඉමං විජටයෙ ජටනති ?”

මිනිසුන්ගේ ඇතුළතත් අවුල්සහගතය, පිටත ද අවුල්සහගතය, සියලු දෙන අවුළෙන් බැඳී ඇත, ගොතමයන් වහන්ස, මේ අවුළ නිරවුල් කරගන්නේ කවරෙක්ද? (A tangle inside, a tangle outside, This generation is entangled in a tangle. I ask you this, O Gotama, Who can disentangle this tangle?) බුදුන් වහන්සේ මෙසේ පිළිතුරු වදාළහ:

සීලෙ පතිට්ඨාය නරො සපඤ්ඤා චිත්තං පඤ්ඤඤච භාවයං, ආතාපි නිපකො හික්ඛු සො ඉමං විජටයෙ ජටනති”. පිළිසිද නුවණ ඇති,

කෙළෙස් තවන වෙර ඇති, ප්‍රඥාවන්ත හික්ඛු, ශීලයෙහි පිහිටා, සමාධිය හා ප්‍රඥාව වඩමින් මේ අවුළ නිරවුල් කරගන්නේය. (A man established on virtue, wise, Developing the mind and wisdom, A bhikkhu ardent and discreet: He can disentangle this tangle). සටහන්: *

අටුවාවට අනුව: මෙහිදී පෙන්වා ඇත්තේ ශීල සමාධි හා ප්‍රඥා යන ත්‍රිවිධ පුහුණුව ඇති, චීරිය ඇති හික්ඛුවට (සේබ), සසර අවුළ නිරවුල් කරගත හැකිබවය. උපමාව: බටගාල කැපීම: බීමසිටගත් මිනිසෙක්, මුවහත්

පිහියක් ගෙන, චීරිය ඇතිව, පැටලීගිය බටගාල කපා දමන ලෙසින්, සීලය නමැති පොලවේ සිටගෙන, සමාධිය නමැති මුවහත් ගලේ, ප්‍රඥාව නමැති

පිහිය හොඳින් මුවහත් කරගත් හික්ඛුවට, චීරියේ බලය ඇතිව තණ්හාව නමැති සසර අවුළ මැනවින් කපා සිද දැමිය හැකිය. බලන්ත: ESN:

Note: 44, p. 85, උපග්‍රන්ථය:5. ** අවුළ නිරවුල් කරගන්නේ අරහත්වයට පත්වීමෙන්ය. බලන්ත: විසුද්ධිමග්ග: 1 පරිච්ඡේදය, පි.44.

මූලාශ්‍ර: සංයු.නි: (1): දේවතාසංයුත්ත: 1.3.3 ජටා සූත්‍රය, පි. 52, ESN: 1. Devatasamyutta, 23.3 Tangle, p. 84.

▲ අවුල්සිත-Muddle-mindedness: අවුල්සිත යනු සිහිය මූලාවීමය, සතිසම්ප්‍රජන්‍ය නැතිවීමය. සිත අවුල්සහගත වූ විට අකුසල සිදුවේ, අයෝනිසෝමනසිකාරය ඇතිවේ ඒ නිසා වැරදි මග සේවනය කරයි, සිත අලසබවට පත්වේ. ආරිය සේවනය හා දහම ඇසීමට කැමති නැතිවීම හා

නිතර අනුන්ගේ දොස් දැකීම නිසා සිත අවුල්වේ. එහෙත්, ආරියන් දැකීමට, දහම ඇසීමට කැමැත්ත ඇතිකරගැනීමෙන් හා අනුන්ගේ දොස් දැකීමට ඇති කැමැත්ත නැති කරගැනීමෙන් සිතේ අවුල්බව නැතිකර

සිහිය යථාබවට පත්කරගැනීමට හැකිවේ. මූලාශ්‍ර: අංගු.නි:(6): 10 නිපාත: 10.2.3.6. තයොධම්ම සූත්‍රය, පි.284, EAN-10: 76-6. Incapable, p. 524.

▲ ආවරණ ධම්ම- Obstructive Dhamma: ආවරණ ධම්ම යනු පංච නිවරණ යන්ය. ඒවා විමුක්ති මග අවහිර කරයි-ආවරණය කරයි.

බලන්ත: නිවරණ. මූලාශ්‍ර: සංයු.නි: (5-1): බොජ්ඣංගසංයුත්තය: 2.4.7

ආවරණ සූත්‍රය, පි. 217, ESN:46: Bojhangasamyutta: 37.7
Obstructions , p. 1772.

▲ ඇවත්: පාලි: ආපක්ඛි -offences: සංඝයා අතින් සිදුවන අයහපත්, වැරදි ක්‍රියා ඇවත් ය. බුදුන් වහන්සේ, ඇවත් දැනීම හා ඇවතින් වෙන්වීම (ආපත්ති කුසලතාවය හා ඉන් නැගී සිටීමේ කුසලතාවය) පිළිබඳව යහපත් ලෙසින් වදාරා ඇත. ඒ දහම සංඝයා එක්ව, දහමේ විරස්ථිතිය පිණිස සප්ඨායනා කිරීම සුදුසු යයි සැරියුත් මහා තෙරුන් සංඝයාට උපදෙස් දී ඇත. (Skill in [knowing] offences and [the procedure for] rehabilitation from them (*āpatti-kusalatā ca āpatti-vuṭṭhāna-kusalatā ca*). සටහන: විස්තර පිණිස බලන්න: අංග.නි: 1 නිපාතය: 12 අනාපත්තිවග්ගය,විනය පිටකය. මූලාශ්‍ර: දීස.නි: (3):10 සංගීති සූත්‍රය, පි. 372 හා 11 දසුන්තර සූත්‍රය පි. 483, EDN: 33 Sangīti Sutta: The Chanting Together, p. 362, 34: Dasuttara Sutta: Expanding Decades, p. 384.

▼ විවිධ ඇවත්: ලුහු ඇවත, ගුරු ඇවත, දුළුල් ඇවත, නොදුළුල් ඇවත, සාවසෙසාපාත්තිය හා අනවසෙසාපාත්තිය (remediable offense and an irremediable offense). මූලාශ්‍රය: අංග.නි: (1) 2 නිපාතය, ආසාවග්ග: 2.3.11.10 සූත්‍ර 3 කි, පි. 208.

අස

▲ අසංඛත- Unconditioned: අසංඛත යනු හේතු ප්‍රත්‍ය නිසා හට නොගත් බවය. නිවන හඳුන්වන පදයකි. බලන්න: නිවන. මූලාශ්‍රය: බු.නි: ඉතිවුත්තක: 2.2.6 අජාත සූත්‍රය, පි. 393.

▲ අසංඛත ධාතුව: පාලි: අසඛඛත ධාතූයා- Unconditioned element අසංඛත ධාතුව යනු සකස් නොවූ දහම වූ නිවනය. බලන්න: සංඛත ශබ්දකෝෂ: පා.සිං.ශ: පි.111: “අසඛඛත: ප්‍රත්‍යයයානි විසින් රැස් නොකළ, සංස්කරණය නොකළ, අසඛඛත ධාතූ: නිර්වාණ ධාතුවය” B.D: p.23: “Asankhata: The Unformed, Unoriginated, and Unconditioned is a name for Nirvana, the beyond of all becoming and conditionality”.

▼ අසංඛත ධාතුව, ආධ්‍යාත්මික වර්ධනය පිණිස විශේෂ තුවණින් (ඥාතපරිඤාවෙන්, විශේෂයෙන් දත යුතු), යහපත් ලෙසින්ම අවබෝධ කරගතයුතු, අභිඤ්ඤිය ධම්මයකි. බලන්න: අභිඤ්ඤිය ධම්ම. මූලාශ්‍ර: දීස.නි : (3): 11 දසුන්තර සූත්‍රය, පි. 483, EDN: 34: Dasuttara Sutta: Expanding Decades, p. 384.

▲ අසංඛත මග- Unconditioned way: ආධ්‍යාත්මික පංච ඉන්ද්‍රිය මනාව අවබෝධ කිරීම පිණිස ඇති මග අසංඛතමගය -නිවන් මගය. මූලාශ්‍රය: සංයු.නි: (4):සළායතනවග්ග: අසංඛත සංයුත්ත: 9.1.8 ඉන්ද්‍රිය සූත්‍රය, පි. 662.

▲ අසංඛාරපරිනිබ්බාසි -attainer of nibbāna without exertion මෙය අනාගාමී උතුමන් අරහත්වය ලබා පරිනිබ්බානය ලබන එක්ආකාරයකි. ඔරම්භාගීය සංයෝජන පහකරගත් ආර්ය උතුමා මෙලොවින් වුතව, සුද්ධාවාසයේ පහළව, නිරයාසයෙන්ම අරහත්වයට පත්ව පරිනිබ්බානය ලැබීම. එම අවස්තාව අසංඛාරපරිනිබ්බාසි ය. මේ පිළිබඳ දක්වා ඇති උපමාව- ගිනිපුපුර: දවස මුළුල්ලේ ගින්නෙන් රත්වුණ

යකඩගුලියක්, තළනවිට, ගිනිපුපුරක් මතු වී, ඉහලට ගොස්, නැවත පොළොවට පහත් වී, දර ස්වල්පයක් හෝ පිදුරු සවල්පයක් ඇති තැනකට වැටී ගිනි ඇවිලී දුම් පිටකරයි. එහෙත්, ඉන්ධන ප්‍රමාණය මද නිසා ගින්න ඉක්මණින් නිවී යයි. ඒ ලෙසින්, ඒ උතුමා අරහත්වය- පරිනිබ්බානය ලබයි. බලන්ත: උපග්‍රන්ථය: 5 මූලාශ්‍ර: අංග.නි: (4) : 7 නිපාත: 7.2.1.2.

පුරිසගතිසූත්‍රය, පි.402, EAN: 7 :55.2 Destinations of Persons, p. 387.

▲ අසනිවක්ක-The Thunderbolt: අසනිවක්ක (හෙනගැසීම-හෙනසක), විදුලි අකුණ නිසා විනාශ ඇතිවේ. මෙහිදී පෙන්වා ඇත්තේ ලාභසත්කාර ආදියට යටවන පුද්ගලයා, හෙනයකට අසු වූ පුද්ගලයා විනාශ වන ලෙසින් දහම් මගේ විනාශ වී යන බවය. උපමාව: විදුලි අකුණ, බලන්ත: උපග්‍රන්ථය: 5 මූලාශ්‍රය: සංයු.නි: (2): නිදානවග්ග: ලාභසත්කාරසංයුත්ත: 5.1.6 අසනිවක්ක සූත්‍රය, පි.370.

▲ අසන්ඛේයිය පුණ්‍ය- Incalculable merits: අසන්ඛේයිය යනු ගණන්කිරීමට නොහැකි බවය. අසන්ඛේයිය පුණ්‍ය ලෙසින් පෙන්වා ඇත්තේ, ආර්යශ්‍රාවකයෙක් හට කළහැකි මහා පිං, මහා කුසල්ය. ත්‍රිවිධ රත්නය කෙරේ ඇති අවේවාසහගත ප්‍රසාදය හා ආර්ය කාන්ත ශීලය ඇති ආර්ය ශ්‍රාවකයා හට ඇති පුණ්‍ය ගණන්කිරීමට නොහැකිය. බලන්ත: පුණ්‍ය නදී. සටහන: මෙහිදී පෙන්වා ඇත්තේ සෝතාපත්ත උතුමෙක් සතු අසීමිත පිං සමුහයය. මූලාශ්‍රය: සංයු.නි: (5-2) මහාවග්ග: සෝතාපත්ති සංයුත්ත: 5:11.5.1 අසන්ඛේයිය සූත්‍ර 3කි, පි.256.

▲ අසංඥසත්ත: පාලි: අසංඥසත්ත-unconscious beings: අසංඥසත්ත යනු සංඥානොමැති- හඳුනාගැනීම නැති සත්ත්වයන්ය. සංඥා විරහිත වූ සත්ත්වයන්ගේ උත්පත්තිය සිදුවන රූප බ්‍රහ්මලෝකය-බඹලොව, අසංඥසත්තා ලෙසින් හඳුන්වයි. රූපස්කන්ධය පමණක් පහළ වන බැවින් මෙම අසංඥතලය ‘ඒක චෝකාර හවය’ ලෙස ද හැඳින්වේ. බලන්ත: බ්‍රහ්මලෝක. ශබ්දකෝෂ: පා.සිං.ග: පි.112: “අසංඥසත්ත: 11 නි බඹතලය. සංඥා නොමැති... අසංඥ: හැඳිනීම රහිත”. B.D: p: 23: “unconscious beings: asañña-satta- are a class of heavenly beings in the fine-material world. p.122: only the one corporality group- eka-vokāra-bhava”.

▼ මහානිදාන සූත්‍රයේ විද්‍යානය පිහිටන ආයතන 2 න් එකක් ලෙස අසංඥසත්වායතනය පෙන්වා ඇත. බලන්ත: විද්‍යානස්ථාන. මූලාශ්‍ර: දීඝ:නි: (2) 2 මහානිදාන සූත්‍රය: 40-41 ඡේද, පි. 118, EDN: 15 Mahānidāna Sutta: The Great Discourse on Origination, para. 33, p. 169.

▲ අසංවරය- non-restrain: කය හා සිත සංවරකර නොගැනීම- අහික්මීම අසංවරය ය. මෙය අකුසලයකි, ත්‍රිවිධ දුශ්චරිතයන්ට හේතුවේ. හිරි ඔතප් නැතිවීම අසංවරයට මූලිකවේ. ඉන්ද්‍රිය සංවරයෙන්, විරිය ඇතිකර ගැනීමෙන් අසංවරබව නැතිකර ගත හැකිය. බලන්ත: ඉන්ද්‍රිය සංවරය. මූලාශ්‍රය: අංග.නි: (4) 6 නිපාත: 6.1.10 සූත්‍රය, පි.286.

▼ අශ්‍රද්ධාව, අවදඤ්ඤතාවය (un-charitableness) හා කුසිතබව නැතිකර ගැනීමෙන් අසංවරය පහවේ. ආරබ්ධ විරිය ඇති පුද්ගලයාට, අසංවරය නැතිකර ගත හැකිය. මූලාශ්‍ර: අංග.නි: (6) : 10 නිපාතය: 10.2.3.6 තයොධම්ම සූත්‍රය, පි.284, EAN:10: Tens,76-6.Incapable, p. 524.

▲ අසත්‍ය-Untruth: අසත්‍ය- බොරුකීමය, අකුසලයකි. බලන්ත:

මුසාවාදා.

▲ අසේඛ- one beyond training: සේඛ නොවන්නේ අසේඛය. බ්‍රහ්මචරියාව සපුරාගත් උතුමා අසේඛය; රහතන්වහන්සේ හඳුන්වන නමකි. බලන්න: සේඛ හා අසේඛ, රහතන්වහන්සේ. සටහන: අසේඛශීලය, අසේඛසමාධිය, අසේඛප්‍රඥාව ඇති මහණ (රහතුන්) දෙව්මිනිසුන් අතර ශ්‍රේෂ්ඨවේ යයි බුදුන් වහන්සේ වදාළහ. මූලාශ්‍රය: අංගු.නි: (6) 11 නිපාත: අනුස්සතිවග්ග: මොරනිවාප සූත්‍රය.

▼ අසේඛ යනු: අසේඛ සම්මා දිට්ඨිය -අසේඛ සම්මාවිමුක්තිය ලබාගත් රහතන්වහන්සේ බව මෙහි පෙන්වා ඇත. අසේඛ ධම්ම යනු (දස අසේඛිය ධර්ම): අසේඛ සම්මා දිට්ඨිය -අසේඛ සම්මාවිමුක්තිය ය. මූලාශ්‍රය: අංගු.නි: (6) 10 නිපාත:සමණසංඥාවග්ග: 10.3.1.11 හා 10.3.1.12 සූත්‍ර, පි.426.

▼ අසේඛ විහරනය: අසේඛ භික්ෂුව සතර සතිපට්ඨානය (සිව් සිව්ටන්) ඇතිකරගෙන වාසය කලයුතුබව මෙහි පෙන්වා ඇත. මූලාශ්‍රය: සංයු.නි: (5-2): මහාවග්ග: අනුරුද්ධසංයුත්ත: 8.1.5 කන්ටකී සූත්‍රය, පි.94.

▲ අසතිය හා අසම්ප්‍රජන්‍යය: පාලි:අසතාඅසමපජඤ්ඤං- lack of mindfulness and clear comprehension: අසතිය යනු සතිය - සිහිය නොමැතිකමය, අමතකචීමය, අසිහියෙන් සිටීමය. අසම්ප්‍රජන්‍යය යනු නුවණ නැතිව කටයුතු කිරීමය, අයෝනිසෝමනසිකාරයෙන් ක්‍රියා කිරීමය.කය පිළිබඳව, ඇතිවන වේදනා ගැන, සිත පිළිබඳව, දහම් කරුණු ගැන අසිහියෙන් කටයුතු කිරීම, සිහිය නොමැතිකමය, සතර සති පට්ඨානයට අනුකූල නොවී වාසය කිරීමය. කය හසුරුවන අන්දම පිළිබඳව සිහිනුවණ නොමැතිව, යහපත් අවබෝධය නොමැතිව සිටීම අසම්ප්‍රජන්‍යයවේ. සතර සතිපට්ඨානය වඩා ගැනීමෙන් මේ අගුණ නැතිකර ගත හැකිවේ. බලන්න: සතිසම්ප්‍රජන්‍යය.

▼ අසම්ප්‍රජන්‍යය යනු අයෝනිසෝමනසිකාරය නිසා අනුවණ ලෙසින් කටයුතු කිරීමය. සම්ප්‍රජන්‍යය වැඩීමෙන්, අසම්ප්‍රජන්‍යය ප්‍රහීණකර ගත හැකිය. බලන්න: සම්ප්‍රජන්‍යය මූලාශ්‍රය: අංගු.නි: (4) 6 නිපාත: 6.1.8 සූත්‍රය, පි.284.

▼ අසතිය හා අසම්ප්‍රජන්‍යය ඇතිවීමට මූලිකවන්නේ අයෝනිසෝ මනසිකාරයෙන් කටයුතු කිරීම නිසාය. අසතිය හා අසම්ප්‍රජන්‍යය නිසා ඉන්ද්‍රිය අසංවරය ඇතිවේ. මූලාශ්‍රය: අංගු.නි: (6):10 නිපාත:යමක වග්ග: 10.2.2.1.අවිද්‍යා සූත්‍රය,පි.232, EAN:10: II Pairs: 61.1.Ignorance, p. 517.

▼ බුදුන් වහන්සේ අසතිය හා අසම්ප්‍රජන්‍යය පිළිබඳව යහපත් ලෙසින් වදාරා ඇත. ඒ දහම සංඝයා එක්ව, දහමේ චිරස්ථිතිය පිණිස සජ්ජායනා කිරීම සුදුසු යයි සැරියුත් මහා තෙරුන් සංඝයාට උපදෙස් දී ඇත. මූලාශ්‍රය: දිස.නි: (3):10 සංගිති සූත්‍රය, පි. 372 , EDN: 33 Sangīti Sutta: The Chanting Together, p. 362.

▼ අසම්ප්‍රජන්‍යය ඇතිවීමට අයෝනිසෝමනසිකාරය ඇතිවේ, එසේම මිථ්‍යාදිට්ඨිය ඇතුළු දස අංග සේවනය කිරීමට නැඹුරුවේ. සිතේ අලසබව ඇතිවේ. අසම්ප්‍රජන්‍යය ඇතිවීමට බලපාන්නේ ආර්යසේවනය හා දහම ඇසීමට ඇති අකමැත්ත (අරතිය) හා විවේචනය කිරීමට ඇති කැමැත්ත (උපාරම්භ චිත්ත) ආදී කරුණු නිසාය. මේ කරුණු පහකර ගන්නේ නම් අසම්ප්‍රජන්‍යය නැතිකර සම්ප්‍රජන්‍යය ඇතිකර ගත හැකිවේ. මූලාශ්‍රය:

අංග.නි:(6)10 නිපාත:10.2.3.6.තයොධම්ම සූත්‍රය,පි.284, EAN-10: 76-6. Incapable, p. 524.

▲අසපත්තං-Without hate: අසපත්තං යනු සතුරු නොවීම, එදිරි නොවීමය. මෙම ත්‍රිය වැඩිම පිණිස සිත තරඟ නොමැතිවිය යුතුවේ: “මෙත්තං ව සබ්බ ලොකස්මිං- මානසං භාවයෙ අපරිමාණං- උද්ධං අධො ව තිරියං ව- අසම්බාධං අවෙරං අසපත්තං” බලන්න: මෙත්තා සූත්‍රය.

▲අසමය හා සමය-Asamaya Samaya : අසමය ලෙසින් මෙහි පෙන්වා ඇත්තේ නුසුදුසු කාලයය. සමය යනු සුදුසු කාලයය. ප්‍රධන් විරිය කරන පුද්ගලයාට අසමය වන්නේ: වයසට යාම (ජරාව), ලෙඩ ඇතිවීම (ව්‍යාධිය), පිඩු සිභා යැමට සුකර නොවීම, ජනයා අතර අසමගීය හා සොරබිය, සංසභේදය. ප්‍රධන් විරිය පිණිස - සමය පිණිස අවශ්‍ය කරුණු: තරුණබව, අල්පාබාධ, පිඩුසිභා යැමට මනා පරිසරය තිබීම, ජනයා අතර සමගීය, සංසයා අතර සමගීය. මූලාශ්‍රය: අංග.නි: (3) 5 නිපාත: 5.2.1.4 අසමය සමය සූත්‍රය, පි.126.

▲අසමාහිත හා සමාහිත- Inferior disposition & Superior disposition අසමාහිත ලෙසින් මෙහි පෙන්වා ඇත්තේ පහත් හීන ගති ඇතිබවය. සමාහිත යනු උසස්, යහපත් ගති ඇතිබවය. අසමාහිත ගති ඇති පුද්ගලයෝ එවැනි හීන පුද්ගලයන්ම ඇසුරු කරති. සමාහිත පුද්ගලයෝ, තමන් වැනි උතුම් පුද්ගලයන්ම ඇසුරු කරති. සටහන: සමාහිත: බුදුන් වහන්සේ හඳුන්වන නාම පදයකි. මූලාශ්‍රය: සංයු.නි: (2) නිදානවග්ග: ධාතුසංයුත්ත:කම්මපච්චග්ග: 2.3.1 අසමාහිත සූත්‍රය, පි.280.

▲අසම්බාධං- Without barriers අසම්බාධං- බාධා නොමැතිව. මෙම ත්‍රිය වැඩිම පිණිස සිත බාධා නොමැතිවිය යුතුවේ. එනම්, අකුසල නොමැති සිත. “මෙත්තං ව සබ්බ ලොකස්මිං- මානසං භාවයෙ අපරිමාණං- උද්ධං අධො ව තිරියං ව- අසම්බාධං...” බලන්න: මෙත්තා සූත්‍රය.

▲අසත්පුරුෂයා- Asathpurisa: අසත්පුරුෂයා ලෙසින් මෙහි පෙන්වා ඇත්තේ මිථ්‍යාදිට්ඨිය ඇතුළු දස අංග අනුගමනය කරන පුද්ගලයාය. බලන්න: සත්පුරුෂයා. මූලාශ්‍රය:සංයු.නි: (5-1) මහාවග්ග: මග්ගසංයුත්ත: 1.3.5 අසත්පුරිස සූත්‍ර 2කි, පි.60.

▼අසත්පුරුෂයා ගේ ලක්ෂණ: ඔහු අනුන්ගේ අගුණ ප්‍රචාරකරති, අනුන්ගේ ගුණ නොකියයි, තමාගේ අගුණ සභවාගනී, තමාගේ ගුණ ප්‍රචාර කරති. මූලාශ්‍රය: අංග.නි: (2) 4 නිපාත:4.2.3.3. අසත්පුරිස වධුකා සූත්‍රය, පි.166.

▲අසත්පුරුෂ දාන- Asathpurisa dana: සකස් නොකර, ගරුසරු නොමැතිව දෙන අයහපත් දානය අසත්පුරිසදානයය. බලන්න: දාන. මූලාශ්‍රය:අංග.නි: (3) 5 නිපාත:තිකන්ඩකවග්ග:5.3.5.7 අසත්පුරිසදාන,පි.300.

▲අසත්පුරුෂ ධම්ම-Asathpurisa Dhamma: අසත් පුරුෂ ධම්ම- අසත්පුරිස ධම්ම යනු මිථ්‍යාදිට්ඨිය ආදී දස අංගවලට නැඹුරුවීමය.. බලන්න: සත් පුරුෂ ධර්මය.

▲ අසත්පුරුෂ භූමිය හා සත්පුරුෂ භූමිය: පාලි: අසජ්ජුරිසභූමි, සජ්ජුරිසභූමි- plane of the bad person & plane of the good person. අසත්පුරුෂ භූමිය ලෙසින් බුදුන් වහන්සේ පෙන්වා ඇත්තේ, අකාතඥබව හා අකාතවේදී බවය. සත්පුරුෂ භූමිය නම් කාතඥබව හා කාතවේදී

බවය. (A bad person is ungrateful and unthankful, A good person is grateful and thankful) .බලන්න: සත්පුරුෂ හා අසත්පුරුෂ, කෘතඥබව හා අකෘතඥබව. මූලාශ්‍ර: අංගු.නි: (1): 2 නිපාත: සමචිත්තවග්ග: 2.1.4.1 සූත්‍රය, පි.157, EAN: 2: 32.11 Sutta, p.61.

▲ අස්සුත-Uninstructed: අස්සුත ලෙසින් පෙන්වා ඇත්තේ දහම නොඇසූ බවය. අස්සුත පෘතග්ජන යනු දහම නොඇසූ සාමාන්‍ය ලෝකයාය. අසත්පුරුෂ ලෙසින්ද හඳුන්වයි. මෙහිදී පෙන්වා ඇත්තේ, කයේ ඇතිවන විවිධ වෙනස්කම් දකින (හටගැනීම, පිරිහීයාම ආදී) සාමාන්‍ය ලෝකයා, ඒ ගැන උකටලීව කයෙන් නිදහස්වීමට කැමැත්ත ඇතිබවය. එහෙත්, සිත (මනස, විඥානය) පිළිබඳ කළකිරීමට ඔහුට කැමැත්තක් නැත. එයට හේතුව මමය මගේය යයි සිත අල්වාගෙන ඇතිනිසාය. මූලාශ්‍රය: සංයු.නි: (2): නිදානවග්ග: අභිසමයසංයුත්ත :මහාවග්ග:අස්සුතවත්තු සූත්‍ර 2කි, පි.170.

▲ අසද්ධම්ම-Not Dhamma: එනම් අසත්‍යවූ දහම අනුගමනය කිරීමය. සද්ධර්මය අනුගමනය නොකිරීමය. මෙහිදී අසද්ධම්ම 7ක් පෙන්වා ඇත: 1) අග්‍රද්ධාව 2-3) හිරි ඔතජ්ජ නැතිබව 4)අල්පගුණබව 5) කුසිතබව 6) අසිහිය (නටසිහිය) 7) ප්‍රඥානැතිබව- දුෂ්ප්‍රඥා. මූලාශ්‍රය: අංගු.නි: (4) 7 නිපාත:සමභවග්ග:7.2.4.9 අසද්ධර්ම සූත්‍රය, පි.512.

▲ අසන්තුෂ්ටිය- No-contentment: අසන්තුෂ්ටිය යනු ලද්දෙයින් සැහීමට පත්නොවීමය. සංසයා සිව්පසයෙන් සැහීමට පත්නොවන්නේනම් එය දහම් මගේ දියුණුවට බාධාවකි. මෙහිදී පෙන්වා ඇත්තේ අසන්තුෂ්ටිය ප්‍රභීණ කර ගැනීමට සන්තුෂ්ටිය වැඩිය යුතුබවය. බලන්න: සන්තුෂ්ටිය. මූලාශ්‍රය: අංගු.නි: (4) 6 නිපාත: 6.1.8 සූත්‍රය, පි.284.

▲ අසිත තවුසා-Asita Thawusa: බෝධිසත්වයන් උපත ලැබූ අවස්ථාවේ, උන්වහන්සේ දැකීමට පැමිණි මේ තවුසා, බෝසතුන්, ඒකාන්තයෙන්ම අනුත්තර වනබව ප්‍රකාශ කළහ. අසිත කාලදේව ලෙසින්ද මෙතුමා හඳුන්වා ඇත. විස්තර පිණිස බලන්න: ඩු.නි: සුත්තනිපාත: මහාවග්ග: 3-11 නාලක සූත්‍රය, පි.232.

▲ අස්නිසුබය-Joy of ownership: අස්නිසුබය, යනු තමන්ට හිමි සම්පත්-ලෞකික සම්පත්නිසා ගිහියන්ට ඇතිවන සතුට- ප්‍රීතියය. බලන්න: ගිහිසුබ.

▲ අස්මිමානය: පාලි: අස්මිමානෝ- Ego-conceit- the conceit ‘I am’ අස්මිමාන යනු මම වෙමි යන මානය, අභංකාරයය, මෙය සංයෝජනයකි, අරහත්වයට පත්වීමෙන් පසු ප්‍රභීණවේ . බලන්න: සංයෝජන, මාන. ශබ්දකෝෂ: B.D: p. 24: “Asmi-Māna: ‘I am -conceit’- may range from the coarsest pride & self-assertion to a subtle feeling of one’s distinctiveness or superiority that persists as the 8th Fetter until the attainment of Arhatship...”

▼ ආධ්‍යාත්මික වර්ධනය පිණිස අස්මිමානය පහකරගතයුතුය. බලන්න:පහාතබ්බා ධර්ම. මූලාශ්‍ර: .නි : (3): 11 දසුත්තර සූත්‍රය, පි. 483, EDN: 34: Dasuttara Sutta: Expanding Decades, p. 384.

▼ කායගතා සතිය වඩා ගැනීමෙන් විපුල කරගැනීමෙන් අස්මිමානය පහවේ යයි බුදුන් වහන්සේ වදාළහ. බලන්න: කායගතාසතියේ ප්‍රතිලාභ. මූලාශ්‍ර: අංගු.නි: (11 නිපාත: කායගතාසති වග්ග, පි. 125, EAN:1: Mindfulness Directed to the Body, p.52.

▲ අස්වැසිල්ල: පාලි: අසසාස- consolation: අස්වැසිල්ල -සැනසිල්ල

යනු දහමට පිළිපත් පුද්ගලයා (සේබ), එස්ස ආයතන 6 පිලිබඳ යථාවච අවබෝධ කරගැනීමය. එම අස්වැසිල්ල ලබාදෙන මග ආර්යඅටමගය. උතුම් අස්වැසිල්ල (supreme consolation) යනු ස්පර්ශ ආයතන 6 ගැන අවබෝධය ලබා උපාදාන රහිතව විමුක්තිය ලැබීමය- අරහත්මගඵල ලැබීමය. සටහන: අසාසප්පකො: එම මගට පිළිපත්පුද්ගලයා උතුම් පුද්ගලයාය සේබය. බලන්ත: ESN: note: 273, p. 1560. මූලාශ්‍ර: සංයු.නි: (4) සලායතන වග්ග: ජම්බුබාදක සංයුත්ත: 4.1.5 අස්සාස සූත්‍රය හා 4.1.6 පරමස්සාය සූත්‍රය, පි. 504 , ESN: Salayatanasamyutta: IV: 38 Jambukhādaka -samyutta: 5 Consolation & Supreme Consolation , p. 1400.

▲ අස්සජී (පස්වග මහණ) තෙර- Assaji (Pasvaga) Thera: බලන්ත: උප ග්‍රන්ථය: 1

▲ අස්සජී භික්ෂුව (කිටාගිරිය) – Bhikkhu Assaji (Kitagiri):බලන්ත: උප ග්‍රන්ථය:4

▲ අස්සලායන බ්‍රාහ්මණමානවක-Assalāyana brahmin student: බලන්ත: උප ග්‍රන්ථය:3

▲ අස්සාරෝහගාමිණි - Assāroha the Cavalry Warrior:බලන්ත: උප ග්‍රන්ථය:3

▲ අසස්සත- not eternal: අසස්සත(ආශාශ්වත) යනු සදාකාලික නොවන බව-නිත්‍ය නොවන බවය. ලෝකය නිත්‍ය නොවේ යයි දරන දිට්ඨිය මින් හභවයි. මෙය බුදුන් වහන්සේ වැඩසිටි සමයේ අත්‍ය ආගමිකයන් අතර පවැති දිට්ඨි 10න එකකි. මෙයට විරුද්ධ මතය, ශාශ්වත දිට්ඨිය ය. බලන්ත: දිට්ඨි. මූලාශ්‍රය: සංයු.නි: (3) බන්ධවග්ග:දිට්ඨිසංයුත්ත: 3.1.10 අසස්සත සූත්‍රය, පි.432.

▲ අසාමන්ත ප්‍රඥාව: පාලි: අසාමන්තපඤ්ඤා- unsurpassed wisdom කිසිවෙකුට මේ ප්‍රඥාව වෙනස් කිරීමට (ඉක්මවා යාමට) නොහැකි ස්වභාවය- අනුත්තර බව ඇති නිසා අසාමන්ත ප්‍රඥාව යයි හඳුන්වයි. බලන්ත: ප්‍රඥාව.

▼ අසාමන්ත ප්‍රඥාව සම්පූර්ණවීම: රූපයෙහි, වේදනාවේ, සංඥාවේ, සංඛාරයේ, විඤානයේ (පංච උපාදානස්කන්ධ යේ), ඇසේ හා ජරාව හා මරණයේ පටිනිස්සග්ගානු පස්සනාව වැඩිමෙන් නැවත නැවත එහි යෙදීමෙන් අසාමන්ත ප්‍රඥාව පුර්ණවේ. “පටිනිසසග්ගානුපස්සනා ...රූපෙ... වේදනාය... සඤ්ඤාය ... සඛබ්බරෙසු... විඤ්ඤාණෙ ...වකඛුසම්... ජරාමරණෙ පටිනිසසග්ගානුපස්සනා භාවිතා බහුලීකතා අසාමන්තපඤ්ඤං පරිපුරෙති”. අසාමන්ත ප්‍රඥාව යනු කුමක්ද? සිව්පිළිසිඹියා පිලිබඳ අධිගම කරනලද, ප්‍රත්‍යක්ෂකරන ලද ප්‍රඥාවෙන් දකිනලද අවබෝධය, වෙනත් කෙනෙකුට වෙනස් කලනොහැකිය.එය අසාමන්ත ප්‍රඥාව වේ. මූලාශ්‍රය: බු.නි: පටිසම්භිදා 2: ප්‍රඥාවග්ග: 3.1 ප්‍රඥා කථා, පි. 166-178.

▼ සතර ධර්මය (සෝතාපත්ත අංග) ඇති පුද්ගලයාට - සෝතාපත්ත ආරියාට අසාමන්ත ප්‍රඥාව ඇතිවේ. එනම්: 1) සත්පුරුෂ සේවනය 2) සද්ධර්ම ශ්‍රවණය 3) යෝනිසෝ මනසිකාරය 4) ධර්මයට අනුකූලව පිළිපැදීම -ධර්මානුධර්ම ප්‍රතිපදාව. “...ඉමෙ බො භික්ඛවෙ, වත්තාරො ධම්මා භාවිතා බහුලීකතා අසාමන්තපඤ්ඤාතාය සංවත්තනතිති” (these four things, when developed and cultivated lead to the unsurpassed wisdom). බලන්ත: සතර ධර්මය. මූලාශ්‍ර: සංයු.නි: (5-2): මභාවග්ග:

සෝතාපන්න සංයුත්ත:11.7.4 අසාමන්ත ප්‍රඥා සූත්‍රය, පි. 280, ESN: 55: Sotapatthisamyutta: Greatness of Wisdom, p. 2261

▼ කායගතා සතිය වැඩීමෙන්, විපුල කරගැනීමෙන් අසාමන්ත ප්‍රඥාව ඇතිවේ (Mindfulness directed to the body...when developed and cultivated, leads to the unsurpassed wisdom). මූලාශ්‍ර: අංගු.නි: (1): 1 නිපාත: කායගතාසති වග්ග, පි. 125 EAN:1: Mindfulness Directed to the Body, p.52 .

▼ වෙනත් මූලාශ්‍ර: 1. වෙනත් කෙනෙක් විසින් යටපත් කිරීමට නොහැකි පුද්ගලයා ‘ අසාමන්ත’ ය. ඔහුට ඇති නුවණ අසාමන්තපඤ්ඤා ය. අත්ධම් නිරුක්ති ප්‍රතිභාණාදි ධම්යන් දත් හෙයින් ඔහුව වෙනත් කෙනෙකුට මැඩලන්නට නො හැකිය”

<https://pitaka.lk/dhammapada/ss/katha-28.html>

▲ ආසයඅනුසය ඤාණය-Asaya anusaya nana: ආසයඅනුසය ඤාණය, තථාගතයන් සතු නුවණකි. බලන්න: තථාගත දසබල. සටහන: පටිසම්භිදාවේ මෙසේ දක්වා ඇත: “...තථාගතයන් තෙමේ සත්වයන්ගේ ආසය (සන්තානය- ඔවුන් තුල ඇති විවිධ දිට්ඨි ආදිය) දැනගනී, අනුසය (සිත තුල ඇති කාම රාග ආදීවූ සජ්ත අනුසය) දැනගැනී, පෙර කම්ම ආදීවූ චරිතය (පින්ඇතිබව, නැතිබව ආදී) දැනගැනී, අධිමුක්තිය- ඔවුන් තුල ඇත්තේ හීන අදහස්ද, උසස්-ප්‍රණීත අදහස්ද ආදීවූ දැනගැනී...” බලන්න: අනුසය. මූලාශ්‍රය: ධු.නි:පටිසම්භිදා 1:ඤාණකථා: 69 ආශයානුශය ඥානය, පි.252.

▲ ආස්වාදය, ආදීනවය, නිස්සරණය-gratification, danger, escape දහම් කරුණු පිලිබඳව ඇති ආස්වාදය, ඒවායේ ආදීනවය හා ඒවායෙන් මිදීම- නිස්සරණය පිලිබඳ යහපත් අවබෝධය ලැබීම ආධ්‍යාත්මික වැඩීමට උපකාරවේ. ආස්වාදය යනු කාමවස්තූන් පිලිබඳ ඇති රාගය ය, එම වස්තූන් ලෝකදහමට අනුව වෙනස්වීම් වලට -විපරිනාමයට ලක්වීම නිසා ඇතිවන දුක ආදීනවයය, ඒවා පිලිබඳ නියම ස්වභාවය, අවබෝධකරගැනීම නිස්සරණය ය- සසරින් නිදහස්වීමය. සියලු දහම් පිලිබඳව මේ ක්‍රමයට බැලීමෙන් ප්‍රඥාව ඇතිකර ගත හැකිවේ.

▼ පංච උපාදානස්කන්ධය පිලිබඳ ආස්වාදය, ආදීනවය හා නිස්සරණය
1) රූපය-කය නිසා කෙනෙකුට යම් සුවයක් සොම්නසක් ඇතිවන්නේ නම් එය රූපයේ ආස්වාදයය. 2) රූපයේ වෙනස්වීම, විපරිනාමය නිසා කෙනෙකුට ඇතිවන දුක දොම්නස රූපයේ ආදීනවය ය. 3) රූපය කෙරේ ඇතිවූ ආසාව, රාගය (ධර්ම අවබෝධයෙන්- යථාබව දැකීමෙන්) නැතිවී පහවී ගියේ නම් එය රූපයේ නිස්සරණය ය. (එලෙස සෙසු ස්කන්ධ: වේදනාව, සංඥාව, සංඛාර හා විඥානය පිලිබඳව බැලිය යුතුවේ) 4) ඇසින් දකින රූප, කණින් අසන ශබ්ද, නාසයෙන් විදින සුවද, දිවෙන් විදින රස, කයෙන් විදින පහස හා සිතීන් සිතන සිතුවිලි පිලිබඳව කෙනෙකුට ඇතිවන සතුට, සොම්නස සයඉන්ද්‍රිය නිසා ඇතිවන ආස්වාදයය. 5) එම ආස්වාදය වෙනස්වීම, නැතිවීම නිසා ඇතිවන දුක සයඉන්ද්‍රිය නිසා ඇතිවන ආදීනවය ය. 6) සය ඉන්ද්‍රිය නිසා ඇතිවූ රාගය, ඇල්ම නැතිවී පහවී ගියේ නම් එය සයඉන්ද්‍රියේ නිස්සරණය ය. යම් දිනක සත්කයෝ පංචඋපාදානස්කන්ධය, සය ඉන්ද්‍රියයන් පිලිබඳව යථාබව (අනිත්‍ය, දුක, අනාත්ම) අවබෝධකරගත්විට, ඒවාට නො ඇලීමෙන් විමුක්තිය ලබති. සටහන: * උපාදානස්කන්ධ පහේ හා ඉන්ද්‍රිය සයේ ආස්වාදයක් නොමැතිනම් සත්කයෝ ඒවාට නො ඇල්, ඒවායේ වෙනස්වීමක් ඇති නිසා (අනිත්‍යබව) සත්කයෝ ඒවා ගැන කලකිරේ,

ඒවායෙන් මිදීමට ක්‍රමයක් ඇතිනිසා සත්කයෝ ඉන් මිදේ. **පංච උපදානස්කන්ධය හා ආධ්‍යාත්මික ආයතන 6 පිළිබඳ යථාභූත දොනාය පහළවීමෙන් තමන්වහන්සේට දොනදස්සනය පහළවී විමුක්තිය සාක්ෂාත්වූබව බුදුන් වහන්සේ මේ සූත්‍රවල දී පෙන්වා වදාළහ. මූලාශ්‍ර: සංයු.නි: (3): ඛන්ධසංයුත්ත: අස්සාද සූත්‍ර 1, 2, 3, පි. 78, ESN:22: Khandasamyutta: Gratification 1,2,3, p. 1022, සංයු.නි (4) සලායතන වග්ග: නො වෙ අසසාද සූත්‍ර 2, පි.46, ESN: 35: Salāyatanasamyutta: Sutta: 17.5, 18.6, p.1223.

▼ ආස්වාදය ආදීනවය හා නිස්සරණය අවබෝධය සම්බෝධය ලැබීමය. අභ්‍යන්තර සයඉන්ද්‍රියයන් හා බාහිර ආයතන සය පිළිබඳ ආස්වාදය ආදීනවය හා නිස්සරණය තතුලෙසි න් අවබෝධ කරගැනීම සම්බෝධය ලැබීමට පදනම්වූ බව බුදුන් වහන්සේ පෙන්වාඇත. සටහන: සංයු.නි: ඛන්ධසංයුත්ත:භාරවග්ග සූත්‍ර: බෝසතුන් මේ කරුණු පිළිබඳ ආවර්ජනය කිරීම විස්තරාත්මකව පෙන්වා ඇත. මූලාශ්‍ර: සංයු.නි: (4): සලායතන වගග: සූත්‍ර 1.2.1, 1.2.2, 1.2.3,1.2.4, පි. 40, ESN: 35: Salāyatana samyutta: Suttas: 13.1, 14.2, 15.3, 16.4, p. 1222.

▼ අභ්‍යන්තර ආයතන 6 හා බාහිර ආයතන 6 පිළිබඳ ආස්වාදය දුක ඇතිකරයි මේ ආයතන 12 පිළිබඳව කෙනෙක් සතුටුවන්නේ (අභිනන්දනය) නම්, ඒවා තමාගේ යයි පිළිගන්නේනම් හෙතෙම දුක ඇතිකර ගනී යයි බුදුන් වහන්සේ වදාළහ. එහෙත් නුවණින් එම ආයතන පිළිබඳව යථා අවබෝධය ලබාගන්නා පුද්ගලයා දුකින් මිදුනකෙනෙකි. මූලාශ්‍ර: සංයු.නි: (4): සලායතන වගග: අභිනන්ද සූත්‍ර 2 , පි.52, ESN: 35: Salāyatanasamyutta: Suttas 2 :19.7 & 20.8, p. 1224.

▲ ආසිවිෂෝපම පුද්ගලයෝ - Persons with venom : ආසිවිෂම යනු පොළොගා වැනි විසකුරු සර්-පයන්ය. එවැනි විෂ සහිත පුද්ගලයෝ මේ ලෝකයේ සිටිති: 1) එක් පුද්ගලයෙක් නිතරම තරහගනී, එහෙත්, ඒ තරහ ඉක්මනින්ම නැතිවී යයි. 2) එක් පුද්ගලයෙක් නිතර තරහ නොගනී, එහෙත්, තරහ ගත්විට එය බොහෝ කාලයක් පවතී. 3) එක් පුද්ගලයෙක් නිතරම තරහගනී, ඔහුගේ තරහ බොහෝ කාලයක් පවතී 4) එක් පුද්ගලයෙක් තරහ ගන්නේ බොහෝ කලාතුරකිනි, ඔහුගේ තරහ ඉක්මනින්ම නැතිවී යයි. සටහන: සංයු.නි: වේදනා සංයුත්තයේදී, බුදුන් වහන්සේ, කය සකස්වී ඇති සතර මහා ධාතුව විසකුරු පොළොගුන් 4 දෙනෙක් ලෙසින් පෙන්වා ඇත. උපමාව: විසකුරු පොළෝගුන්: උපග්‍රන්ථය: 5 මූලාශ්‍ර: අංගු.නි: (2): 4 නිපාත:4.3.1.10. ආසිවිස සූත්‍රය, පි. 238, EAN:4: 110.10 Vipers, p. 188, සංයු.නි: (4): වේදනාසංයුත්ත: 19 ආසිවිසවග්ග: 1 ආසිවිසෝපම සූත්‍රය, පි. 365, ESN: Vedana samyutta: IV: 238.1 The simile of the vipers, p. 1314.

▲ ආසුව හා ආසුව ක්ෂය කිරීම: පාලි: ආසව, ආසවකඛය-taints (corruptions) & The destruction of the taints:ආසුව (ආශ්‍රව-ආසව) යනු සිත කෙළෙසන කරුණුය. ආසුව 4කි: කාම ආසුව, භව ආසුව, දිට්ඨි ආසුව හා අවිද්‍යා ආසුව.ආසුව ක්ෂයකිරීම (ආසවකඛය) යනු සියලු උපදාන වලින් මිදීමය. බීණාසව: සියලු ආසව යන්ගෙන් මිදුන උතුමා, රහතන්වහන්සේ හඳුන්වන නාම පදයකි. සූත්‍ර දේශනා වල බොහෝ තැන්හි දී ආසව 3 ක් පෙන්වා ඇත: කාම, භව, අවිද්‍යා, සමහර අවස්ථාවල දිට්ඨි ආසව සිව් වැන්න ලෙසින් ද පෙන්වා ඇත. ශබ්දකෝෂ: පා.සිං.ශ: පි. 145: “ආසව: කාම ආසුව, භව ආසුව, දෘෂ්ටි ආසුව හා

අවිද්‍යා ආසුව යන සතරය: ආසවකකය: ආසුව ක්‍ෂය කිරීම, නිවන”,
පි.267: බීණාසව: කම්ණාශ්‍රව, රහත්” B.D: p.53: “āsava: influxes,
cankers, taints, corruptions, intoxicant biases...list of 4: canker of
sense desire, desiring eternal existence, wrong views & ignorance
... āsavakkhaya: the destruction of cankers through clinging no
more... Khīṇāsava: One whose is canker free...”

▼ ආසව ක්‍ෂයකර, ස්වයංඅභිඥාව ඇතිව, වේතෝ විමුක්තිය හා
ප්‍රඥාවිමුක්තිය ලබා සසරින් එතරව, උතුම් බිමේ ස්ථිරව නැගී සිටින
බ්‍රාහ්මණ ලෙසින්ද, බීණාසව රහතුන්, ලෙසින්ද බුදුන් වහන්සේ හඳුන්වා
ඇත. “...පුග්ගලො තිණෙණා පාරගතො එලෙ තිට්ඨති බ්‍රාහ්මණො”
(with the destruction of the taints, some person has realized for
himself with direct knowledge, in this very life, the taintless
liberation of mind, liberation by wisdom, and having entered upon
it, he dwells in it. This is called the person who has crossed over
and gone beyond, the brahmin who stands on high ground) මූලාශ්‍ර:
අංගු.නි: (2): 4 නිපාත: 4.1.1.5 අනුසෝත සූත්‍රය, පි. 34 ,EAN:4: 5.5
Along with the Stream, p. 148.

▼ ආසුව ක්‍ෂය කිරීමේ නුවණ: මේ නුවණ පහළවන්නේ අරහත්වයට
පත්වෙන අවස්ථාවේදීය. මෙය ත්‍රිවිධ ඥාණ යන්ගෙන් එකකි, සය
අභිඥාවන්ගෙන් එකකි . ආසවකකය- අපණ්ණක පටිපදාව ලෙසින් ද
බුදුන් වහන්සේ පෙන්වා ඇත.බලන්න: ත්‍රිවිධ ඥාණ, අපණ්ණක ධර්මය
හා පටිපදාව. ආසව ක්‍ෂය කිරීමේ නුවණ සවිෂ්කාතබ්බ ධම්ම- සාක්ෂාත්
කර ගත යුතු දහමකි. මූලාශ්‍ර: දීස.නි : (3): 11 දසුන්තර සූත්‍රය, පි. 483,
EDN: 34: Dasuttara Sutta: Expanding Decades, p. 384.

▼ ආසවක්‍ෂය නුවණ: තුන් ඉන්ද්‍රිය වශීකර ගැනීමෙන් ලබන ප්‍රඥාව
ආසවක්‍ෂය නුවණය. මූලාශ්‍ර: බු.නි: පටිසම්භිදා 1: ඥානකතා: 55:
ආසවක්‍ෂය ඥානය, පි. 240.

▼ සසර ගමන දික්කරන ආසුව: කාම ආසුව, භව ආසුව, අවිද්‍යා ආසුව
(taint of sensuality, the taint of existence, the taint of ignorance).
මූලාශ්‍ර: දීස.නි: (3): 10 සංගිති සූත්‍රය- ඡේදය 10, පි. 380, EDN: 33
Sangīti Sutta: The Chanting Together- section 10, p. 366.

▼ රාගචිතය දෝසචිතය මෝහචිතය (රාගය දෝසය හා මෝහය
නැතිකර ගැනීම) යනු නිවන් ධාතුමය. ආසවකකය - ආසුව ක්‍ෂය
කරගැනීම පිළිබඳව එසේ කතා කරනු ලැබේ ය යි බුදුන් වහන්සේ
වදාළහ: “...නිබ්බානධාතුයා බො එතං, අධිවචනං රාගචිතයො දොස
චිතයො මොහචිතයොති. ආසවානං බයො තෙන වුවචතී...”
සටහන: අටුවාවට අනුව: රාග ආදීවූ කෙළෙස් පහකර ගැනීම-
ආසවකකය, අසංඛත වූ , අමතවූ නිබ්බාන ධාතුව හඳුන්වන ආකාරයකි.
සියලු කෙළෙස් විනාශ කිරීම අරහත්වය ලැබීමය. බලන්න: ESN: Note:
15, p. 2390. මූලාශ්‍ර: සංයු.නි: (5-1):මග්ගසංයුත්ත: 1.1.7 දුතිය භික්ෂු
සූත්‍රය,පි.40, ESN: 45: Magga samyutta: Connected discourses on
the Path: 6 .6 A certain bhikkhu-2, p. 1610.

▼ ආසුව ඇතිවීමට හේතුව (ප්‍රත්‍ය) පහසය. එය පිරිසිදු (පරිඥෙයා ධම්ම)
දැන ගත යුතු දහමකි. බලන්න: ස්පර්ශය, පරිඥෙයා ධම්ම. මූලාශ්‍ර: දීස.නි
: (3): 11 දසුන්තර සූත්‍රය, පි. 483, EDN: 34: Dasuttara Sutta:
Expanding Decades, p. 384.

▼ ආධ්‍යාත්මික පංචඉන්ද්‍රිය යහපත් ලෙස වඩාගැනීමෙන්, පරිපූර්ණ කරගැනීමෙන් ආසව ඤය කර ගත් හික්ෂුව, චිත්ත විමුක්තිය, ප්‍රඥා විමුක්තිය, තමන් විසින් පසක් කර මේ ජීවිතයේදීම නිවන ලබා වාසය කරන බව බුදුන් වහන්සේ පෙන්වා ඇත. මූලාශ්‍ර: සංයු.නි : (5-1):

මහාවග්ග: ඉන්ද්‍රිය සංයුත්තය: 4.2.10. ආසවක්ඛය සූත්‍රය, පි. 390, ESN: 48: Indriya samyutta: 20.10, Destruction of the Taints,p, 1946.

▼ ආසුව නැතිකිරීමේ ප්‍රතිපදාව-Method of destruction of the taints ආසුව නැතිකිරීම හෙවත් ආසවක්ඛය පිණිස කරුණු 10ක් නිතර භාවිතා කරමින් දියුණු කරගත යුතුයයි බුදුන් වහන්සේ වදාළහ: “...දසඉමේ හික්ඛවෙ ධම්මා භාවිතා බහුලිකතා ආසවානං ඛයාය සංවත්තනනති...” එනම්, සම්මා දිට්ඨිය මුල්කරගත් අංග 10 කින් යුක්ත නිවරදි මග සාක්ෂාත් කරගැනීමය. මූලාශ්‍ර: අංගු.නි: (6): 10 නිපාතය: 10.3.2.10 ආසවක්ඛය සූත්‍රය, පි.458, EAN:10: 121.10 Taints , p. 547.

▼ ආසුව කෙරෙහි නිබ්ද්දාව ඇතිකරගැනීම: ඒ සඳහා ඇති පිළිවෙත 6 ආකාරය: 1) ආසුව දන යුතුය- taints should be understood: ආසුව 3කි: කාම ආසුව, භවආසුව, අවිද්‍යාආසුව. 2) ආසුවයන්හි නිදාන සම්භවය (උත්පත්ති කරුණ) දන යුතුය (the source and origin of taints should be understood) නිදාන සම්භවය අවිද්‍යාවය. 3) ආසුවයන්හි විවිධත්වය (වෙමත්තතාව) දන යුතුය (the diversity of taints be understood) නිරයගාමිණි ආසුව, තිරිසන්යෝනි ගාමිණි ආසුව, ප්‍රේතවිෂයගාමිණි ආසුව මනුෂ්‍යලෝක ගාමිණිආසුව, දේවලෝකගාමිණි ආසුව. 4) ආසුවයන්හි විපාකය දන යුතුය (the result of taints should be understood) අවිද්‍යාගත සත්වයා, එමගින් හටගන්නා පුණ්‍ය භාගිය හෝ අපුණ්‍ය භාගිය හෝ ආත්මභාවයක් ලබයි. (One immersed in ignorance produces a corresponding individual existence, which may be the consequence either of merit or demerit). 5) ආසුවයන්හි නිරෝධය දන යුතුය (the cessation of taints should be understood) අවිද්‍යාවේ නිරෝධය, ආසුව නිරෝධයය. 6) ආසුවනිරෝධගාමිණි ප්‍රතිපදාව දන යුතුය දන යුතුය (the way leading to the cessation of taints should be understood) එනම්, ආරියඅටමගය. මේ කරුණු 6 යහපත් ලෙසින් දන්නා ආරිය ශ්‍රාවකයා, නිබ්බේදික බ්‍රහ්මචරියාවට ආසුවනිරෝධය දන්නේය. මූලාශ්‍ර: අංගු.නි: (4) 6 නිපාත: 6.2.1.9 නිබ්බේධිකසූත්‍රය,පි.220,EAN:6: 63.9 Penetrative,p.355.

▼ ත්‍රිවිධ ආසුව (කාම, භව, අවිද්‍යා) මැනවින් අවබෝධ කර ගැනීමට, ඒවා ප්‍රහිණය කරගැනීමට ආරිය අටමග යහපත් ලෙසින් අවබෝධ කරගත යුතුවේ. මූලාශ්‍ර: සංයු.නි: (5-1): මග්ගසංයුත්ත: 1.13 ආසව සූත්‍රය, පි.154, ESN: Magga samyutta: 163.3 Taints, p. 1708, සංයු.නි: (4): සළායතන වග්ග: ජමබුබාදක සංයුත්ත: 4.1.8 ආසව සූත්‍රය, පි. 506 , ESN: Salatatanasamyutta: IV: 38 Jambukhādaka samyutta: 8 Taints, p. 1403.

▼ සිව්ජාන සමාපත්ති ලැබීම ආසව ඤය කරගැනීම පිණිසවේ: සිව්ජාන සමාපත්ති ලබා සිත පිරිසුදු වුවිට, නිමල වුවිට, මුදු වු ආසුව පහ කරගැනීම පිණිස නුවණ ඇතිවේ. එනම්: වතුසත්‍ය සහමුලින්ම අවබෝධ වීමය : මේ දුකය, මේ දුක ඇතිවීමය, මේ දුක නැති කරගැනීමය, මේ දුක නැති කරගැනීමේ මගය. එමගින් ආසවක්ඛය සිදුවේ ය යි බුදුන් වහන්සේ පෙන්වා ඇත. මූලාශ්‍ර: ම.නි: (2): 2.1.1 කන්දරක සූත්‍රය පි. 18, EMN: 51:

Kandaraka Sutta, p. 425

▼ ආසුව ඤය කිරීමෙන් ලැබෙන බල-Powers that gains from destructing taints: එක් සමයක බුදුන්වහන්සේ, ආසුව ඤය කරගැනීමෙන් හික්මුවකට ඇති බල පිළිබඳව සැරියුත් මහා තෙරුන් විමසූහ: “...කනි නි බො සාරිපුත්ත ඛිණාසවස්ස හික්මු නො බලානි, යෙහි බලෙහි සමනතාගතො ඛිණාසවො හික්මු ආසවානං බයං පටිජානාති ‘ඛිණා මේ ආසවා ති’” “සාරිපුත්තයෙනි, යම් බලයන්ගෙන් සමන්වාගත ක්ෂිණාශ්‍රව මහණ : ‘ මගේ ආසුවයෝ නැතිවී ය’ යි ආසුව යන්ගේ ඤය විම ගැන හිමිකම් පවසන්නේ නම් ඔහුට ඇති බල කුමක්ද?’ සැරියුත් තෙරුන් වහන්සේ, ආසුව ඤයකළ හික්මුවකට බල 10 ක් ඇත (අසේබබල) යයි මෙසේ පෙන්වා ඇත: 1) ඒ මහණ හට, සියලු සංස්කාර ධම්ම අනිත්‍යබව, ඇති සැටියෙන්, සම්මා ප්‍රඥාවෙන් යහපත් ලෙසින් දැකීමේ හැකියාව ඇත: “... ඛිණාසවස්ස හික්මුනො අනිච්චතො සබ්බෙ සඛබාරා යථාභුතං සමමාප්පඤ්ඤාය සුද්ධො භොතති...” 2) ඒ මහණහට කාම ආසුවයන්, ගිණිඅඟුරු වලක් මෙන් දුක් ඇති කරන බව, ඇති සැටියෙන්, සම්මා ප්‍රඥාවෙන් යහපතේ ලෙසින් දැකීමේ හැකියාව ඇත: “...ඛිණාසවස්ස හික්මුනො අධිගාරකාසුප්පමා කාමා යථාභුතං සමමා ප්පඤ්ඤාය සුද්ධො භොතති...” 3) ඒ මහණ, නිරන්තරයෙන්ම විවේක සුවය ප්‍රිය කරයි, විවේකයට නැඹුරුවේ, නෙක්කම්ම සුවයට කැමතිවේ. ඔහු සියලු කෙළෙස් අභවර කොට ඇත: “...ඛිණාසවස්ස හික්මුනො විවේකනිනනං චිත්තං භොති විවේකපබ්බාරං වචකට්ඨං නෙකකම්ම මාහිරතං ව්‍යනතිභුතං සබ්බසො ආසවට්ඨානීයෙහි ධම්මෙහි...” 4) ඒ මහණහට මැනවින් සතර සතිපට්ඨානය පිහිටුවා ගැනීමේ හැකියාව ඇත: “...ඛිණාසවස්ස හික්මුනො වත්තාරො සතිපට්ඨානා භාවිතා භොතති සුභාවිතා...” 5) ඒ මහණහට, මැනවින් සතර සමාක් ප්‍රධාන විරිය පිහිටුවා ගැනීමේ හැකියාව ඇත: “...ඛිණාසවස්ස හික්මුනො වත්තාරො සමම ප්‍රධානා භාවිතා භොතති සුභාවිතා...” 6) ඒ මහණහට, මැනවින් සතර ඉද්දිපාද පිහිටුවා ගැනීමේ හැකියාව ඇත: “...ඛිණාසවස්ස හික්මුනො වත්තාරො ඉද්දිපාදා භාවිතා භොතති සුභාවිතා...” 7) ඒ මහණ හට, මැනවින් පංච ඉන්ද්‍රිය ධම්ම පිහිටුවා ගැනීමේ හැකියාව ඇත: “...ඛිණාසවස්ස හික්මුනො පඤ්චන්ද්‍රියානි භාවිතා භොතති සුභාවිතා...” 8) ඒ මහණහට, මැනවින් පංචබල ධම්ම පිහිටුවා ගැනීමේ හැකියාව ඇත: “...ඛිණාසවස්ස හික්මුනො පඤ්චබලානි භාවිතා භොතති සුභාවිතා...” 9) ඒ මහණහට, මැනවින් සජ්ත බොජ්ඣංග ධම්ම පිහිටුවා ගැනීමේ හැකියාව ඇත: “...ඛිණාසවස්ස හික්මුනො සත්ත බොජ්ජනගා භාවිතා භොතති සුභාවිතා...” 10) ඒ මහණහට, මැනවින් ආරිය අටමග පිහිටුවා ගැනීමේ හැකියාව ඇත: “...ඛිණාසවස්ස හික්මුනො අරියො අට්ඨමගිකො මග්ගො භාවිතා භොතති සුභාවිතා...” මූලාශ්‍ර: අංගු.නි: (6): 10 නිපාත: 10.2.4.10. ඛිණාසුවබල සූත්‍රය,පි.331, EAN:10: 90.10. Powers, p. 531.

▼ ආසුව සංවර කරගැනීම -restraint of all the taints: ආසුව සංවර කරගැනීමේ ක්‍රමය: සබ්බාසව සංවරපරියාය ලෙසින් බුදුන් වහන්සේ පෙන්වා ඇත. යෝනිසෝමනසිකාරය හා අයෝනිසෝමනසිකාරය, නුවණින් දකිනා පුද්ගලයාට ආසුව පහකර ගත හැකිය: කෙනෙක් අයෝනිසෝමනසිකාරයෙන් කටයුතු කරනවිට ඇති නොවූ ආසුව ඇති වේ, ඇතිවී ඇති ආසුව වැඩේ. යෝනිසෝ මනසිකාරයෙන් කටයුතු

කරනවිට ඇති නොවූ ආසුව ඇති නොවේ, ඇතිවී ඇති ආසුව පහවේ. ආසුව සංවර කරගැනීමේ ක්‍රමවේදය: 1) දැකීමෙන් 2) සංවරවීමෙන් 3) භාවිතා කිරීමෙන් 4) ඉවසාදරා ගැනීමෙන් 5) වැළකීමෙන් 6) අස්කර දැමීමෙන් 7) දියණු කර ගැනීමෙන්. “...අතී භික්ඛ'වෙ ආසාවා දසසනා පහතඛ්ඛා, අතී ආසාවා සංවරා පහතඛ්ඛා, අතී ආසාවා පටිසෙවනා පහතඛ්ඛා, අතී ආසාවා අධිවාසනා පහතඛ්ඛා, අතී ආසාවා පරිවජ්ජනා පහතඛ්ඛා අතී ආසාවා විනොදනා පහතඛ්ඛා, අතී ආසාවා භාවනා පහතඛ්ඛා”. 1) නුවණින් දැකීමෙන් ආසුව පහකර ගැනීම: යෝනිසෝමනසිකාරයෙන් කටයුතු කිරීම. එමගින් ආසුව ඇතිවන දේ ගැන අවධානය නොකර සිටීමෙන් නූපන් ආසුව ඇති නොවේ උපන් ආසුව නැතිවේ. සටහන: දැකීම-දස්සන ලෙසින් පෙන්වා ඇත්තේ සෝතාපන්න මග නුවණ ඇතිව පහ කලයුතු දේ පහකර ගැනීම හා වඩා ගත යුතු දේ වඩා ගැනීමට නුවණ තිබීමය. 2) සංවරවීමෙන් ආසුව පහකර ගැනීම: නුවණින් යුතුව සය ඉන්ද්‍රිය සංවර කර ගැනීම මගින්, කෙළෙස්, සන්තාපය ආදී අයහපත ඇති කරන දේ වලකා ගැනීමට හැකිවේ. 3) භාවිතා කිරීමෙන් ආසුව පහකර ගැනීම: (සේවනය කිරීම, පරිභරණය): නුවණින් සලකා සිව්පස (four requisites) භාවිතා කිරීමෙන් කෙළෙස්, සන්තාපය ආදී අයහපත ඇති කරන දේ වලකා ගැනීමට හැකිවේ. 4) ඉවසාදරා ගැනීමෙන් ආසුව පහකර ගැනීම: නුවණින් සලකා අහිතකර දේගගුණ, මැසි මදුරු ආදී සතුන්ගෙන් වෙන උවදුරු, අනුන්ගේ කටුක, පරුෂ වචන, දරුණු කායික වේදනා ඉවසා ගැනීමෙන් කෙළෙස්, සන්තාපය ආදී අයහපත ඇති කරන දේ වලකා ගැනීමට හැකිවේ. 5) වැළකීමෙන් (දුරු කිරීමෙන්) ආසුව පහකර ගැනීම: නුවණින් සලකා පීඩා කරදර ඇති කරන දේ, දහම් ජීවිතයට බාධා පමුණුවන දේ (වණ්ඩ සතුන් සර්-ප, නුසුදුසු ස්ථාන, පාප මිත්‍රයන් ආදී) වලකා ගැනීමෙන් කෙළෙස්, සන්තාපය ආදී අයහපත ඇති කරන දේ වලකා ගැනීමට හැකිවේ. 6) අස්කර දැමීමෙන් (ඉවත දැමීමෙන්) ආසුව පහකර ගැනීම: නුවණින් සලකමින් සිතේ යම් අකුසල සිතක් ඇතිවේ නම් (උපන් කාම , ව්‍යාපාද, භීංසා ආදීවූ ලාමක අකුසල) ඒවා වහා ඉවත දමයි, බැහැර කරයි, නැවත පැන නො නැගීමට කටයුතු කරයි. එලෙස කටයුතු කිරීමෙන් කෙළෙස්, සන්තාපය ආදී අයහපත ඇති කරන දේ වලකා ගැනීමට හැකිවේ. 7) දියණු කර ගැනීමෙන් (වඩා ගැනීමෙන්- භාවනාවෙන්) ආසුව පහකර ගැනීම: නුවණින් සලකමින් විවේකය...විරාගය... නිරෝධය ඇසුරු කළ නිවනට නැඹුරුවූ සප්තබොජ්ඣංග දහම දියුණු කරගනී. බොජ්ඣංග දියුණුවීම නිසා කෙළෙස්, සන්තාපය ආදී අයහපත ඇති කරන දේ වලකා ගැනීමට හැකිවේ. සටහන: අටුවාවට අනුව ආසව විධි 5 කින් සංවර කළ හැකිය: ශීලය, සතිය, අවබෝධය-ඥානය,වීරිය හා ඉවසීම (virtue, mindfulness, knowledge, energy, and patience. බලන්න: EMN: note: 32, p. 1065 මූලාශ්‍ර: ම.නි: (1): 1.1.2 සබ්බ ආසව සූත්‍රය, පි. 38, EMN:2 Sabbāsava Sutta- All the Taints, p. 73

▼ ආරිය ශ්‍රාවකයා හට, ආසුව පිලිබඳව මනා අවබෝධය ඇතිවීම මගින් ඔහු සම්මා දිට්ඨියට පැමිණේ. අවිද්‍යාව ඇතිවීම, ආසුව ඇතිවීමට හේතුවේ. අවිද්‍යාව පහවූ විට ආසුව පහවේ. ආසුව නැතිකරගැනීමේ මග ආරිය අට මගය. සටහන: අවිද්‍යාව නිසා ආසුව ඇතිවේ, එසේම, අවිද්‍යා ආසුවය නිසා අවිද්‍යාව ලෝකයේ පවතී. මේ පිලිබඳව අටුවාව දක්වා ඇත්තේ: යම්කිසි භවයක ඇති අවිද්‍යාව- මෝහය පැවතීමට පෙර භවයක

පැවති අවිද්‍යාව බලපායි. මෙහිදී සිහිපත් කරගත යුත්තේ අවිද්‍යාව ආරම්භවූ පළමු ස්ථානයක් දැකිය නොහැකි බවය, සංසාරයේ මුල් පටන් ගැනීම අවබෝධ කල නොහැකි බවය බලන්න: EMN: note: 132, p. 1076. මූලාශ්‍ර: ම.නි: (1): 1.1.9 සම්මා දිට්ඨි සූත්‍රය, පි. 130, EMN: 9: Sammādiṭṭhi Sutta- Right View, p. 121.

▼ ආසුච වැඩිවීම හා පහවීම: ආසුච වැඩිවන අන්දම: 1) පසුතැවිලි වීමට (කුක්කුසය) නුසුදුසු කරුණු ගැන පසුතැවිලිවීම හා පසුතැවිලිවීමට සුදුසු කරුණු ගැන පසුතැවිලි නොවීම 2) තමන්ට නොකැප දෙය කැපයයි ගැනීම, තමන්ට කැප දෙය නොකැපයයි ගැනීම 3) අනාපත්තිය (නිවැරදි දේ) ගැන ආපත්ති (වැරදි) සංඥා ඇතිවීම, ආපත්තිය ගැන අනාපත්ති සංඥා ඇතිවීම 4) අධම්මය, ධම්මය සේ ගැනීම, ධම්මය අධම්මය ලෙසින් ගැනීම.5) අවිනය, විනයය සේ ගැනීම, විනය අවිනය සේ ගැනීම. ආසුච පහවන අන්දම: ඉහතකී ආකාර 5 ගැන නුවණින් සලකා ඒ අනුව කටයුතු නොකරන පුද්ගලයාගේ ආසුච නොවැඩේ. බලන්න: බාලයා හා පණ්ඩිතයා මූලාශ්‍රය: අංගු.නි: (1) 2 නිපාත: බාලවග්ග: සූත්‍ර, පි.200.

▼ අතිරේක සූත්‍ර: සංයු.නි: (5-1) මහාවග්ග: බොජ්ඣංගසංයුත්ත:2.3.6 බයසූත්‍රය, පි.204.

▲ ආසෙච්චබ්බ ධම්ම හා නසෙච්චබ්බ ධම්ම- Dhamma to be pursued & Dhamma not to be pursued: ආසෙච්චබ්බ ධම්ම- සෙවිය යුතු දහම - නොනවත්වාම කරගෙන යායුතු කුසල ලෙසින් මෙහි පෙන්වා ඇත්තේ සම්මා දිට්ඨිය සහිත දස ධම්මයය. නසෙච්චබ්බ ධම්ම- නොසෙවිය යුතු දහම නම් මිථ්‍යාදිට්ඨිය ඇති වැරදි මගය. මූලාශ්‍ර: අංගු.නි: (6):10 නිපාත: අරියවග්ග: 10.3.5.6. ආසෙච්චබ්බ සූත්‍රය,පි. 476.

▼ ආසෙච්චබ්බ ධම්ම (කරගෙන යායුතු- ඵලවා ගතයුතු දහම) නම් දස කුසලයේ යෙදීමය. අනාසෙච්චබ්බ ධම්ම- ඵලවා නොගතයුතු - නොකළ යුතු දහම නම් දස අකුසලයේ යෙදීමය. මූලාශ්‍ර: අංගු.නි: (6): 10 නිපාතය: 10.4.4.6 ආසෙච්චබ්බ ධම්ම සූත්‍රය, පි. 540, EAN: 10: 194, p. 556.

▲ අසිපත් ගස් නිරය-Hell of Sword trees: බියකරු කම්ම විපාක ඵල දෙන තැනකි. කඩු වැනි කොල නිසා අත් පා ආදිය කැපී මහා දුක් වේදනා ඇතිකරන දුගතියකි. බලන්න: නිරය.

▲ අසිඛන්ධකපුත්ත ගාමිණී-Asikhandhakaputta Gamini: බලන්න: උපගුන්ථය:3

▲ අසිලෝම ජේත- Asiloma: අසිලෝම යනු කඩුමෙන් මුච්චන්- උල් ලෝම ඇතිබවය. මෙහිදී පෙන්වා ඇත්තේ අයහපත් කම්ම විපාක නිසා ඵලැනි උල් ඇති ලෝමසහිත ජේතයෙක් ගැනය. බලන්න: ජේත.මූලාශ්‍රය: සංයු.නි: (2) නිදානවග්ග: ලක්ඛණසංයුත්ත: 7.1.5 අසිලෝම සූත්‍රය, පි.416.

▲ අසිසක කවන්ධ ජේත-Headless bodyඅසිසක කවන්ධ (අසිසකංකඛනධං) ලෙසින් මෙහි පෙන්වා ඇත්තේ හිස නැති කයක් පමණක් ඇති ජේතයෙක්, කම්ම විපාක අනුව දුක් විඳින අන්දමය. බලන්න: ජේත. මූලාශ්‍රය: සංයු.නි: (2)නිදානවග්ග: ලක්ඛණසංයුත්ත: 7.2.6 අසිසක කවන්ධ සූත්‍රය, පි.421.

▲ අසුභ නිමිත්ත- the mark of the repulsive- the mark of the unattractive: සිතේ පිළිකුල ඇතිකරණ කරුණු, අසුභ නිමිත්ත ලෙසින් පෙන්වා ඇත: පංචස්කන්ධයේ ඇති පිළිකුල් ස්වභාවය, දිරායන ස්වභාවය, ලෙඩ රෝග සැදෙනබව, මරණයට පත්වීම, මළමිනිය දිරායන

ආකාර මේවා අසුභ නිමිතිවේ. මේ පිළිබඳ භාවනාව පිළිකුල් භාවනාවය. සටහන: අසුභ සංඥාව ලෙසින් ගිරිමානන්ද සූත්‍රයේ පෙන්වා ඇත්තේ කයේ කොටස් 31-32 ක පිළිබඳව මෙතෙහි කිරීමය. බලන්න: භාවනාව, සතරසති පටිඨානාය. ශබ්දකෝෂ: පා.සි.ග: පි.114: “අසුභ: සුභනොචන, අයහපත්”. B.D: p. 56: “asubha: impurity, loathsomeness, foulness, cemetery contemplation...” P.T.S: p. 220: “asubha: impure, unpleasant, bad, ugly, nasty- on term and the asubha-meditation, as well as on the 10 asubhas or offensive object).

▼ කාමවෂන්දය පහකර ගැනීමට අසුභනිමිත්ත, යෝනිසෝ මනසිකාරයෙන් මෙතෙහි කිරීම තරම් වෙන එකම දහමක් බුදුනුවණින් නොදකිනබව පෙන්වා ඇත. අසුභ නිමිත්ත, කාමවෂන්දයට අනාභාරයය. මූලාශ්‍ර: අංගු.නි: (1): 1 නිපාත: 1.2.6 නීවරණ ප්‍රභාණ වග්ග, පි. 46, EAN:1: Abandoning the hindrances, p.36, සංයු.නි: (5-1):බොජ්ඣංග සංයුත්ත: 2.6.1 ආභාර සූත්‍රය, පි. 230, ESN:46: Bojjhaṅga saṃyutta: 51.1 Nutriment, p.1788.

▲ අසුභ භාවනාව- Meditation on Foulness of the body: අසුභ භාවනාව යනු කය සකස්වී ඇති අන්දම (කොටස් 31-32), හා එහි ඇති අසුභ බව- පිළිකුල්සහගත බව මෙතෙහිකර (පිළිකුල් භාවනාව) සිත සමාධියට පත් කර ගැනීමය. බලන්න: භාවනාව.

▼ අසුභානුපස්සි භාවනාව: කයෙහි අගුභය දක්නා කෙනාගේ කාමරාග අනුසය ප්‍රභීණය වන බව බුදුන් වහන්සේ වදාළහ. එමගින් අරහත්වය ලබාගනී. සටහන: අසුභභාවනාව වඩා, නිරෝධය නොලැබූ, එහෙත්, කය ගැන මහා පිළිකුලට පත් බොහෝ සංඝයා සිය දිවි නැතිකිරීම ගැන විස්තර මෙහි දක්වා ඇත. එමනිසා සංඝයාහට ප්‍රණීත අරමුණක් ලෙසින් ගෙන ආනාපානසතිය වැඩිමට බුදුන් වහන්සේ උපදෙස් වදාළහ. බලන්න: සංයු.නි: (5-2) ආනාපානසතිසංයුත්ත:10.1.9 අසුභ සූත්‍රය, පි.128. මූලාශ්‍රය:බු.නි:ඉතිවුත්තක:3.4.6 අගුභානුදර්ශි සූත්‍රය, පි. 453.

▲ අසුභ සංඥාව: පාලි: අසුභසංඥා- perception of unattractiveness අසුභ සංඥාව ලෙසින් පෙන්වා ඇත්තේ කයේ- රූපයේ ඇති අසුභ බව- පිළිකුල්සහගත බව දැකීමය. මේ සංඥාව වඩා ගැනීම, නිවන සාක්ෂාත් කරගැනීමට උපකාරීවේ. ගිරිමානන්ද සූත්‍රයේ මේ සංඥාව විස්තරාත්මකව පෙන්වා ඇත. බලන්න: දස සංඥා, අසුභ නිමිත්ත.

▼ අසුභ සංඥාව වඩා ගැනීම මහත් පහසු විභරණය පිණිස පවතී. මූලාශ්‍රය: සංයු.නි: (5-1) මහාවග්ග: බොජ්ඣංගසංයුත්ත: නිරෝධවග්ග:2.8 අසුභසංඥා සූත්‍ර, පි.273.

▲ අසුර- asura: පාපකම්ම විපාක නිසා අසුර නිකායේ යළි උපත ලබන සත්ත්වයෝ අසුරයන්ය. ඔවුන් දෙවියන්ට විරුද්ධව ක්‍රියා කරති. මෙය දුගතියකි. සටහන්: *ධජග්ග සූත්‍රයේ දෙවියන් හා අසුරයන් (සුර අසුර සටන) අතර ඇතිවූ සටනක් ගැන දක්වා ඇත. ** වේපච්ඡි අසුර රජු, සක්දේව ඇතුළු දේවසේනාවට පැරදී, තච්ඡිසාවේ, සුධම්මා නම් දේව සභාවට සිරකරුවෙක් මෙන් ගෙන ඒමේ විස්තර මේ සූත්‍රයේ විස්තර කර ඇත. බලන්න: සංයු:සළායතනවග්ග:වේදනාසංයුත්ත: ආසිච්ඡවග්ග: 1.19.11 යවකලාපි සූත්‍රය. ** අංගු.නි: (8): 8.1.2.9 පහාරාද සූත්‍රයේ: පහාරද අසුර රජු, බුදුන් වහන්සේ බැහැදැකීමට පැමිණීම විස්තරකර ඇත. අසුරයන්ගේ වාසස්ථානය මහා සාගරය බව එහි දක්වා ඇත. ** මෙහිදී අසුර වැනි අයහපත් ගුණ ඇති, අයහපත් පිරිස සේවනය කරන

පුද්ගලයන් පිලිබඳ විස්තර පෙන්වා ඇත. බලන්ත:අංගු.නි: (2) 4 නිපාත: අසුරවග්ග:4.2.5.1 අසුර සූත්‍රය, පි.196. ශබ්දකෝෂ: පා.සි.ශ: පි.114 : “අසුර: සුරනොවන දෙවියන්ට විරුද්ධ අය අසුරය; ඔවුන් වසන ස්ථානය අසුරභවනය (කුලාවක ජාතකයට අනුව අසුරවාසස්ථානය මහමෙර පත්ලේ පිහිටා ඇත) ; අසුරකාය යනු අසුරයෝනිය, එනම් අපාය; අසුරින්ද: අසුරයන්ගේ අධිපතිය”. B.D: p. 56: “asura: demons, titans, evil ghosts, inhabiting of the lower worlds” P.T.S: p. 220: “a fallen angel, a Titan; ... They are classed with other similar inferior deities, e. g. with garuḷā, nāgā, yakkha... Rebirth as an Asura is considered as one of the four unhappy rebirths or evil fates after death ...” සටහන: සංයු.නි: සක්ඛසංයුත්තයේ, අසුරයන් ගැන විස්තර දක්වා ඇත.

▼ තවනිසා දෙවියන් අසුරයන් පිරිනීම ගැන සතුවුච්ච:තවනිසා දේවලෝකයට අලුතින් පැමිණෙන දෙවියෝ වර්ණ යෙන් යසසින් ... බබලන බවත්, එයට හේතුව මිනිස්ලෝකයේ සිටි කාලයේ ඔවුන් බුදුන් වහන්සේ වෙත බඹසර ජීවිතයක් ගතකල නිසායයි සතුවට පත් දෙවියෝ මෙසේ පැවසුහ: ‘ ප්‍රීතියකි, දෙවිපිරිස් පිරේ, අසුර පිරිස් පිරිහේ’ මූලාශ්‍ර:දී.ස.නි: (2) 5. ඡතවසහ සූත්‍රය,10 ඡේදය, පි,332, EDN:18 Janavasabha Sutta, section 12, p. 210.

▼ නිහින පුද්ගලයන් අසුර යෝනියේ පහළවේ: කොරක්ඛන්තිය නම් නිරුවත් තවුසා- (බලවුතය-බල්ලෙක් ලෙසින් වාසය කල) මියයෑමෙන් පසු කාලකඤ්ඡ නම් අසුර නිකායේ උපත ලැබුව බුදුන් වහන්සේ වදාළහ. මූලාශ්‍ර: දී.ස.නි: (3): පාඨික සූත්‍රය, 8 ඡේදය, පි. 26 , EDN: 24 Pāṭika Sutta, section 1.7, p. 287.

▼ බුදුන් වහන්සේ ලොව පහළවීම අසුරයන්ගේ පිරිනීමට හේතුවේ බුදුන් වහන්සේ බැහැදැක සක්දෙවිඳු මෙසේ පැවසුහ: ‘...යම් කලෙක අරහත් සමාක්සම්බුද්ධ තථාගත කෙනෙක් ලොව උපදින්නෝය, ඒ කල දෙවි මුළුව පිරේ, අසුර මුළුව පිරිහේ...යන මේ කරුණ මාවසින් සියැසින්ම දක්නා ලද්දේය’ මූලාශ්‍ර: දී.ස.නි:(2): සක්කපඤ්ඤ සූත්‍රය- ඡේදය 9, පි. 422 EDN: 21: Sakkapanha Sutta- Sakka’s questions, section 1.11, p. 237.

▲ අසුරින්දක භාරද්වෘජ තෙර-Asurindika bhradvaja Thera: බලන්ත: උපග්‍රන්ථය:1

අශ

▲ අශ්වයන් බඳු පුද්ගලයෝ-People who are similar to horses බලන්ත: උපග්‍රන්ථය:5 1. අශ්වයන් ගේ ස්වභාවය ඇති පුද්ගලයන් තිදෙනකු ගැන මෙහි පෙන්වා ඇත: 1) එක් අශ්වයෙක් වර්ණ සම්පන්න නොවේ (යහපත් රූපය නැත) හෝ ආරෝහපරිණාහ සම්පන්න නොවේ, එහෙත්, උභ්‍යවසම්පන්නය (වේගය ඇත). කිසියම් මහණකට වතු සත්‍ය අවබෝධය තිබේ එමනිසා ඔහු ජවසම්පන්නය. එහෙත්, දහම පිලිබඳ විමසුවට ඔහු පැටලේ, නිසි උත්තරය සැපයීමට නොහැකිය. එනිසා වර්ණ සම්පන්න නොවේ, ඔහුට සිව්පසය මානව නොලැබේ, එනිසා, ආරෝහ පරිණාහ සම්පන්න නොවේ. එය හරියට ආරෝහපරිණාහබව නැතිකම වගේය.2) තවත් අශ්වයෙක් වර්ණ සම්පන්නය, ජවසම්පන්නය, එහෙත්

ආරෝහපරිණාහ සම්පන්න නොවේ. යම් මහණක් ගෙන් දහම පිලිබඳ විමසුවට ඔහු යහපත් ලෙසින් දහම් කතාකරයි එනිසා වර්ණ සම්පන්නය, චතුසත්‍ය දන්නා නිසා ඔහු ජව සම්පන්නය, එහෙත්, ඔහුට සිව්පසය මානව නොලැබේ: ආරෝහපරිණාහ සම්පන්න නොවේ. 3) තවත් අශ්වයෙක්, වර්ණ සම්පන්නය, ජවසම්පන්නය, හා ආරෝහපරිණාහ සම්පන්න යන 3 ම ඇත. එලෙස මහණහට, චතුසත්‍ය අවබෝධය ඇත, යහපත් ලෙසින් දහම කතා කල හැකිය, සිව් පසය මානව ලැබේ.

බලන්න: උපග්‍රන්ථය:5 මූලාශ්‍රය: අංගු.නි (1) :3 නිපාත: යෝධජීවවග්ග: 3.3.4.8 සූත්‍රය, පි.556. **2. කැලෑඅශ්වයන් (නුපුහුණු-වල්) බඳු පුද්ගලයන් 3 ක් ගැන මෙහි විස්තර කර ඇත. මූලාශ්‍රය:** අංගු.නි (5) :9 නිපාත:9.1.3.2 බලුන්කොපම සූත්‍රය, පි.462. **3. හොඳ අශ්වයන් බඳු පුද්ගලයෝ කිදෙනා හොඳ අශ්වයන් (සදශ්වයන්) බඳු යහපත් ගුණ ඇති පුද්ගලයන් (සදාශ) කිදෙනකු ගැන බුදුන් වහන්සේ පෙන්වා ඇත. ඉහත 3.3.4.8 සූත්‍රයේ දක්වා ඇති අශ්වයන් කිදෙනාට සමාන ලක්ෂණ ඇත. හොඳ අශ්වයන් බඳු මහණුන් කිදෙනාගේ ගුණයන්හි වෙනස්කම් ඇත: 1) මහණහට ජවය (ඥානජවය) ඇත: පංච ඕරම්භාගිය සංයෝජන පහකර ඔපපාතික ව බලලොව පිරිනිවීම සිදුවේ. එහෙත්, වර්ණය හා ආරෝහපරිණාහ සම්පන්න බව නැත. 2) මහණහට ඥාන ජවය හා වර්ණ (දහම මැනවින් ප්‍රකාශ කිරීම) ඇත. සිව්පසය යහපත් ලෙසින් නොලැබේ. 3) මහණ හට සම්පත් 3 ම ඇත. **සටහන:** හොඳ අශ්වයන් බඳු සංඝයා ගැන මෙහි විස්තර කර ඇත. **බලන්න:** අංගු.නි (5) :9 නිපාත:9.1.3.2 බලුන්කොපම සූත්‍රය, පි.462. **මූලාශ්‍රය:** අංගු.නි (1) :3 නිපාත: යෝධජීවවග්ග: 3.3.4.9 සූත්‍රය, පි.556. **4 හඳු අජානිය අශ්වයා බඳු හඳු අජානිය පුද්ගලයා- Person who is similar to an excellent thoroughbred horse හඳු අජානිය අශ්වයාට ජවය, වර්ණ හා ආරෝහපරිණාහ සම්පන්නය ඇත, එලෙස හඳු අජානිය මහණ ජව සම්පන්නය: ඥාන ජවය ඇතිව ආශ්‍රව පහකිරීමේ නුවණ ලබා විමුක්තියට පත්ව ඇත, දහම යහපත් ලෙසින් කපා කලහැකිය, ඔහුට සිව්පසය මනාව ලැබේ. වර්ණ සම්පන්නය, ආරෝහපරිණාහ සම්පන්නය. අජානිය අශ්වයන් බඳු පුද්ගලයන් ගැන මෙහි විස්තර කර ඇත. **බලන්න:** අංගු.නි (5) :9 නිපාත:9.1.3.2 බලුන්කොපම සූත්‍රය, පි.462. **මූලාශ්‍රය:** අංගු.නි (1) :3 නිපාත: යෝධජීවවග්ග: 3.3.4.10 සූත්‍රය, පි.562. **5 නරක අශ්වයන් බඳු සංඝයා 8 දෙනක් ගැන මෙහි දක්වා ඇත. ඔවුන් යම් ඇවතක්-වැරද්දක් පිලිබඳ අයහපත් ලෙස 8 ආකාරයකින් ක්‍රියා කරනිමූලාශ්‍රය:** අංගු.නි: (5) 8 නිපාත:8.1.2.4 බලුන්ක සූත්‍රය,පි.92.****

▲ **ආශාව- desires:** ආශාව ලෙසින් මෙහි පෙන්වා ඇත්තේ යමක් ලබාගැනීමට ඇති කැමැත්තය (රූචිය- තණ්හාව). ලෝකයා කැමති ආශාවන් 2 ක්, හැර දැමීම පහසු නොවේ යයි මෙහි පෙන්වා ඇත: 1) ලාභආශාව 2) ජීවිත ආශාව (The desire for gain and the desire for life). **මූලාශ්‍රය:** අංගු.නි: (1) 2 නිපාත: ආසාවග්ග සූත්‍ර, පි.206

▲ **ආශ්චර්ය ධම්ම-Wonderful Dhammas:** ආශ්චර්ය ධම්ම- අසිරිමත් ගුණ ලෙසින් පෙන්වා ඇත්තේ බුදුන් වහන්සේ සතු උතුම් බලයන්ය. මෙහිදී පෙන්වා ඇත්තේ තථාගතයන් කය ඉතා සැහැල්ලුවට පත්කර, කයෙහි සිත බහා, සිතෙහි කය බහා සුබසංඥාව හා ලසුසංඥාව ඇති කරගෙන ඉද්දි බල දැක්වීමය. බල ලොව තෙක් කය නංවා ගැනීමට ඇති ඉද්දි බලයය. **බලන්න:** උපග්‍රන්ථය:5, අයගෝල උපමාව, ලසු සංඥාව.

මූලාශ්‍රය:සංයු.නි: (5-2) මහාවග්ග: ඉද්දිපාදසංයුත්ත:7.3.2 අයෝගුළ සූත්‍රය,පි.70.

▲ අශාශ්වත දිවයින-The view of the world is not eternal මෙය බුදුන් වහන්සේ වැඩසිටි සමයේ පැවති දිවයි 10න් එකකි.බලන්න: අසස්සත, දිවයි.

▲ අශ්‍රද්ධාව: පාලි: අසංඝා: lack of faith/confidence: අශ්‍රද්ධාව යනු බුද්ධ,ධම්ම හා සංඝ රත්නය (ත්‍රිවිධරත්නය) කෙරේ සැදැහැ නො මැතිවීමය, ත්‍රිවිධ රත්නය පිලි නොගැනීමය. අශ්‍රද්ධාව ඇති කෙනෙක් බුදුසරණ ගිය කෙනෙක් නොවේ.බලන්න: ශ්‍රද්ධාව.

▼ අශ්‍රද්ධාව පෝෂණය වන්නේ අසද්ධර්මය නිසාය. සදහම් ශ්‍රවනය නොකිරීම අශ්‍රද්ධාව ඇතිවීමට මූලිකවේ. අශ්‍රද්ධාව ඇතිවිට අයෝනිසෝ -මනසිකාරයෙන් කටයුතු කරයි. එමනිසා, ආධ්‍යාත්මික වැඩිම ඇති නොවේ. අශ්‍රද්ධාව නැතිකර ගැනීම පිණිස සදහම් ශ්‍රවනය ඉතා වැදගත්වේ. සෝතාපන්නවීම පිණිස මේ කරුණ පහකර ගත යුතුවේ. බලන්න: අවිද්‍යාව හා විද්‍යාව. මූලාශ්‍ර:අංගු.නි: (6): 10 නිපාත: යමක වග්ග: 10.2.2.1 අවිද්‍යා සූත්‍රය, පි.232, EAN:10: II Pairs: 61.1. Ignorance, p. 517.

▼ අශ්‍රද්ධාව පැවතීමට හේතුවන කරුණු: උතුමන්ට ගරු නොකිරීමේ පුරුද්ද-අගෞරවය, මුරණ්ඩුබව- අවවාද පිළිගැනීමට ඇති නොකැමැත්ත, නරක මිතුරු (පාපමිත්‍ර) සේවනය මගින් කෙනෙකු තුළ තෙරුවන් පිලිබඳ ඇති අශ්‍රද්ධාව වැඩිවේ. එම කරුණු 3 පහ කර ගැනීමෙන් අශ්‍රද්ධාව නැතිවේ යයි බුදුන් වහන්සේ පෙන්වා ඇත. යම් පුද්ගලයෙකුට කුසලය පිලිබඳ හිරිඔත් නිබේ නම්, දහමේ අප්‍රමාදය ඇත්නම්, කලණ මිතුරු සේවනය කරයි නම් ඔහුට අශ්‍රද්ධාව ඇති නොවේ. මූලාශ්‍ර: අංගු.නි: (6): 10 නිපාත: 10.2.3.6 තයෝධම්ම සූත්‍රය,පි.284, EAN:10: Tens,76-6.Incapable, p. 524.

▲ අශ්‍රැතවත් පෘතග්ජන: පාලි: අසසුතවා පුපුජ්ජනෝ - untaught ordinary person:අශ්‍රැතවත් පෘතග්ජන යනු ධර්මය නොඇසූ, බුද්ධාදී ආර්යන් නොදුටු, ධර්ම අවබෝධය නැති, සාමාන්‍ය පොදු මිනිසාය. බලන්න: ශ්‍රැතවත් ආර්ය ශ්‍රාවක, අසත්පුරුෂ.

අෂ්ඨ

▲ අෂ්ඨ ආශ්චර්ය අද්භූතගුණ-Eight wonderful & amazing qualities උග්ග විසාලානුවර ගහපති හා උග්ග හත්ථිගාම ගහපති යන ගිහි උපාසකයන් සතු අසිරිමත් ගුණ 8ක් මෙහිදී විස්තරාත්මකව දක්වා ඇත. 1) පළමු දැකීමෙන්ම බුදුන් වහන්සේ කෙරෙහි පහන්වීම-මහා ශ්‍රද්ධාවක් ඇතිවීම 2) බුදුන් වහන්සේ පිලිවෙලින් දේශනා කළ ධර්මය (අනුපුබ්බධම්ම) අසා එහිදීම දහම් ඇස පහළවීම, ත්‍රිවිධ සරණයට පැමිණ, බ්‍රහ්මචරිය පංචමග්ගිපද සමාදන්වීම 3) බඹසර වාසය පිණිස ගිහි ජීවිතයේ සිටි භාර්යාවන් ඇල්ම හැර නිදහස් කිරීම 4) තමන් සතු හෝගසම්පත්, කලණදහම් ඇති සිල්වතුන් හා සාධාරණ ලෙසින් බෙදා ගැනීම 5) සකසාම-ගරුසරු සහිතව සංඝයා පයුරුපාසන කිරීම 6) සංඝයා දහම් දෙසනවිට සකසාම-ගරුසරු ඇතිව දහම් ඇසීම, සංඝයා දහම් නො දෙසයි නම් තමන් විසින් ඒ සංඝයාහට දහම් දෙසීම 7) දෙවියන් තමන් දැකීමට පැමිණ දහම ගැන සාකච්චා කිරීම නිතරවන සිදුවීමකි. එහෙත්, ඒ ගැන සිතේ මානය නැතිබව 8) සියලු ඔරම්භාගීය සංයෝජන පහ කරගත් බව

දැනීම (අනාගාමීඛව). බලන්න: උපග්‍රන්ථය:3. මූලාශ්‍ර:අංගු.නි: (5): 8 නිපාත:ගපතිවග්ග: 8.1.3.1 හා 8.1.3.2 සූත්‍ර, පි.122, EAN:8: 21.1. & 22.2 suttas, p. 423.

▲ අෂ්ඨ ආශ්චර්ය ධම්මගුණ-Eight wonderful & amazing qualities of Dhamma: ධම්මචිතයේහි, සංඝයා සිත අල්වාගෙන (අභිරමණය කරමින්) වාසය කිරීමට හේතු ලෙසින් පෙන්වා ඇත්තේ ධම්මයේ ඇති අෂ්ඨ ආශ්චර්ය ගුණයන්ය. මේවා අසිරිමත් ධම්ම ගුණයන්වේ: 1) මහා මුහුදු අනුක්‍රමයෙන් ගැඹුරට ඇදියන ලෙසින්, ධම්මචිතය අනුක්‍රමයෙන් ගැඹුරට- නිවනට ඇදියයි: අනුපුර්-ව ශික්ෂාව, අනුපුර්-ව ක්‍රියා හා අනුපුර්ව ප්‍රතිපදාව ක්‍රමයෙන් අරහත්වය දක්වාම ගෙනයයි. (Dhamma and discipline penetration to final knowledge occurs by gradual training, gradual activity, & gradual practice). 2) මහා සාගරයේ ස්ථිත ගුණය නිසා, එය සීමා ඉක්මවා නො යයි. එලෙස, පනවන ලද සිකපද (ශික්ෂාපද) ශ්‍රාවකයෝ, ජීවිතය ගැනවුවද නොතකා ඉක්මවා නොයයි. (they will not transgress it even for life’s sake). 3) සාගරයට දමන මළමිනි වැනි අප්‍රචිත්‍ර දේ සාගරය තුළ තබා නොගෙන ඉවතට දමයි. එලෙස, දුශ්ඡිල පුද්ගලයන්ට, ධම්ම චිතය තුළ වාසය කලනොහැකිය. යහපත් සංඝයා එවැනි අය සේවනය නොකරයි. 4) විවිධ නමින් හඳුන්වන නදී මහා සයුරේ ජලයට එක්වූ විට, ඒ නම් ආදිය හැර දමයි. එලෙස, විවිධ කුල ගෝත්‍රවලින් සසුනේ පැවිදිබව ලබන සංඝයා, තම කුල ගෝත්‍ර හැර දමයි. ඔවුන් බුද්ධ ශ්‍රාවකබවට පත්වේ (ශ්‍රමණශාකාපුත්‍ර). 5) සියලු නදී ජලය,වැසි ජලය පතිතවූවත් සාගරයේ ඉතිරි යාමක් හෝ අඩුවීමක් නොවේ, එලෙස, බොහෝ ශ්‍රාවකයෝ නිවන සාක්ෂාත් කරගත්තද නිබ්බාන ධාතුව ඉතිරිමක් හෝ අඩුවීමක් නොවේ. 6) මහා සාගරයේ ඇත්තේ එක රසයකි: ලුනුරසය. එලෙස, ධම්ම චිතයේ ඇත්තේ එකම රසයකි: විමුක්ති රසය. 7) මහා සාගරය තුළ විවිද රත්න ඇත (මුතු මැණික් ආදී). එලෙස ධම්ම චිතයේ බොහෝ අනගි රත්න ඇත: 37ක්වූ බෝධි පාක්ෂික දහමය. 8) මහා සගරයේ මහා සත්වයෝ සිටිති. එලෙස, ධම්ම චිතයේ මහා සත්වයෝ සිටිති: සෝතාපන්න- අරහත් දක්වා. බලන්න: උප ග්‍රන්ථය:5. සටහන: මේ සූත්‍රය දේශනා කිරීමට හේතු වූවේ, පහාරාද අසුර රජු මහා සාගරයේ අසිරිමත් බව පවසා, ධම්ම චිතයේ අසිරිමත් බව කුමක්ද යයි කළ විමසීමක් මතය. මූලාශ්‍ර: අංගු.නි: (5) 8 නිපාත: මහවග්ග:8.1.2.9 පහාරද සූත්‍රය, පි.104, EAN:8: 19.9 Pahārāda, p.421.

▲ අෂ්ඨගරුධම්ම- eight principles of respect: අෂ්ඨගරුධම්ම ලෙසින් පෙන්වා ඇත්තේ කාන්තවත් පැවිදිවෙන අවස්ථාවේ පිළිපැදිය යුතු කරුණු 8ක් ගැනයි. මහා ප්‍රජාපති ගෝතමීයට, පැවිදිවීම පිණිස එම ගරුධම්ම පිළිපැදිය යුතුය යයි බුදුන් වහන්සේ වදාළහ. බලන්න: උපග්‍රන්ථය:2. සටහන්: * මේ පිලිබඳ විස්තර පිණිස බලන්න: භික්ඛු බෝධි භිමිගේ සටහන්: Aṭṭha garudhamme: EAN: notes: 1733-1735,p.664. මූලාශ්‍ර:අංගු.නි: (5) : 8 නිපාත: ගෝතමීවග්ග: 8.2.6.1 ගෝතමී සූත්‍රය, පි.242, EAN: 8: 51.1. Gothami, p.438.

▲ අෂ්ඨවිද්‍යා ඥාන- eight true knowledge:අෂ්ඨවිද්‍යා ඥාන ලෙසින් පෙන්වා ඇත්තේ සත්‍ය ඥානය- විජ්ජාවිමුක්තිය සාක්ෂාත් කරගැනීමට පදනම්වන ඥාන 8 පිලිබඳවය: විදස්සනා ඥානය, (insight knowledge), මනෝමය කාය (mindmade body) හා සය අභිඥාවන්ටය. (There are

eight kinds of true knowledge: insight knowledge, the mind-made body, and the six kinds of direct knowledge. බලන්න: EAN: note 205, p. 591, සය අභිඤා, විජ්ජාභාගිය ධම්ම.

▼ බුදුන් වහන්සේ මෙසේ වදාළහ: “මහණෙනි, යම් කෙනෙක්, මහා සමුද්‍රය ගැන සිතන්නේ නම්, මහමුහුදට ගලා බසින සියලු කුඩා නදී ආදියද මහා සමුද්‍රයට ඇතුළත් වන බව ඔහුට පෙනේ. එලෙස, කාය ගතා සතිය බොහෝ ලෙසින් වඩනවිට, අෂ්ට විද්‍යාවන්ට- විජ්ජාභාගිය ධම්ම ඇතුළත් සියලු කුසලයන් කායගතා සතියට ඇතුළත්වේ”. මහමුහුද උපමාව: උපග්‍රන්ථය: 5 (Bhikkhus, even as one who encompasses with his mind the great ocean includes thereby all the streams that run into the ocean, just so, whoever develops and cultivates mindfulness directed to the body includes all wholesome qualities that pertain to true knowledge). මූලාශ්‍ර: අංගු.නි: (1): 1 නිපාතය: කායගතාසති වග්ග සූත්‍ර, පි. 126, EAN:1: Mindfulness Directed to the Body, p.52.

▲ අෂ්ඨ විමොක්ක: පාලි: අට්ඨ විමොක්කා- eight liberations අෂ්ඨ විමොක්කයනු විමුක්තිය (නිවන) ලබාගැනීමට ඉවහල්වන සිව් ජාන හා අරූප සමාපත්ති සතර ඇතිකරගන්නා ක්‍රම විධි අටය. නිවන සාක්ෂාත් කරගැනීම පිණිස මේ ප්‍රතිපදාවන් නැවත නැවත ප්‍රගුණ කරගතයුතුවේ. බලන්න: EDN:Note: 356, p. 427. ශබ්දකෝෂ: පා.සි.ශ: පි.476: “විමොක්කා: විමොක්කය, මිදීම, නිවණ”. B.D: p.354: “vimokkha: liberation (deliverance); the 8 liberations (attha-vimokkha) occur frequently in the texts”. P.T.S: p. 1417: “Vimokkha & Vimokha: deliverance, release, emancipation, dissociation from the things of the world, Arahantship... The eight vimokkhas or stages of emancipation”.

▼ අෂ්ඨ විමොක්ක විස්තරය: පළමු විමුක්තිය: රූප ජාන සමාපත්ති තුලින් රූප දැකීම (රූපී රූපානි පසසති- One possessing form sees forms). සටහන: අටුවාවට අනුව කසිණ සමාපත්තියය. මෙහිදී පෙන්වන්නේ, අභ්‍යන්තර හෝ බාහිර කසිණ අරමුණක් තුලින් සිව් ජාන සමාපත්ති ලැබීමය. බලන්න: EAN: Note: 1777, p. 666. දෙවන විමුක්තිය: අභ්‍යන්තරයේ අරූප සංඥා ලබා බාහිර රූප දකී (අජ්ඣක්ඛං අරූපසඤ්ඤී එකො බහිඤා රූපානි පසසති- One not percipient of forms internally sees forms externally) සටහන: මෙහිදී පෙන්වන්නේ, බාහිරව රූප ජාන ලැබීමය. බලන්න: EAN: Note: 1778 , p. 666 තෙවන විමුක්තිය: සුභ අරමුණක් මගින් අධිමුක්තිය ලැබීම (සුභනෙච අධිමුක්තො හොති- One is focused only on ‘beautiful’) මෙහිදී සුභ අරමුණ නම් බ්‍රහ්මචිහාර සතරය. බලන්න: EAN: Note: 1779 , p. 666. සිව්වන විමුක්තිය: ආකාසානඤ්චායතන අරූප සමාපත්තිය ලැබීම. පස්වන විමුක්තිය: විඤානඤ්චායතන අරූප සමාපත්තිය ලැබීම. සයවන විමුක්තිය: ආකිඤ්චඤ්චායතන අරූප සමාපත්තිය ලැබීම. සත්වන විමුක්තිය: නෙචසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතන අරූප සමාපත්තිය ලැබීම. අටවන විමුක්තිය: සංඥාවෙධිත නිරෝධ සමාපත්තිය ලැබීම. සටහන: 8 වන විමොක්කය සාක්ෂාත් කරගැනීමෙන් අනාගාමී හෝ අරහත් මගඵල ලබාගැනීමට හැකිවේ. බලන්න: EDN: Note: 360, p. 427. මේ අට

විමෝක්ෂ මූල සිට අගදක්වාද, අග සිට මූල දක්වාද සමවැදීමට සමත් හික්ෂුව ආසාවක්ෂය කර ඵල සමාධියද, ප්‍රඥාවිමුක්තිය ලබා- ඵල ඥාණය ලබා අර්හත්ඛවට පත්වේ යයි බුදුන් වහන්සේ වදාළහ. එසේ රූපකායෙන් හා නාම කායෙන් මිදුන උතුමා උභතොභාග විමුක්තිය (දෙපසින්ම මිදුන) ලබාගත් රහතන්වහන්සේය (වේතෝවිමුක්ති හා ප්‍රඥා විමුක්ති-liberation of the heart and by wisdom). බලන්න: උභතොභාග විමුක්තිය. මූලාශ්‍ර: දී.ස.නි: (2): 2 මහානිදාන සූත්‍රය, පි. 95, EDN: 15: The Great Discourse on Origination, p. 166, අංග.නි: (5): 8 නිපාත: 8.2.7.6 විමෝක්ඛ සූත්‍රය, පි.302 හා 8.1.13 අටිය විමෝක්ඛ සූත්‍රය, පි. 386, EAN:8: 66.6 Emancipations, p. 446.

▲ අෂ්ඨ සමාපත්ති - The eight attainments: බුදුන් වහන්සේ සමාපත්ති 8 ලෙසින් පෙන්වා ඇත්තේ රූප ජාන සමාපත්ති 4 හා අරූප සමාපත්ති 4 පිළිබඳවය. රූප ජාන සතර (1,2,3, හා 4 නි ජාන) ආර්ය චිත්තයේ හඳුන්වන්නේ: මේ ජීවිතයේදීම විදිනා සුඛ විහරණ ලෙසින්ය- දිට්ඨධම්මාසුඛවිහාරා. අරූප සමාපත්ති: ආකසානඤ්ච, විඤ්ඤාණඤ්ච, ආකිඤ්චඤ්ඤා, නෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤා සමාපත්ති 4 ආර්ය චිත්තයේ හඳුන්වන්නේ ‘ශාන්ත විහරණ’ ලෙසින්ය. බලන්න: දිට්ඨධම්මසුඛ විහරණය, සිව් ජාන.මූලාශ්‍ර: ම.නි: (1):1.1.8 සල්ලේඛ සූත්‍රය, පි. 112, EMN: 8-Effacement, p.108.

▲ අෂ්ටපුද්ගල-Eight Individuals: අෂ්ටපුද්ගල- අටට පුග්ගල යනු බුදුන්වහන්සේගේ ආර්ය ශ්‍රාවකයන් අට පිරිසය. එනම්: සෝතාපත්ත, සකදාගාමී, අනාගාමී හා අරහත් මග ඵල ලැබූ උතුම් අරියන්ය. බලන්න: සංස ගුණ.

▼ අෂ්ට පුද්ගලයන්, ආභුතෙය්‍ය, පාභුතෙය්‍ය, දක්ඛිතෙය්‍ය, අංජලිකරණිය ගුණ ඇතිව ලෝකයාට උතුම් පිං කෙතක්යයි මෙහි දක්වා ඇත. ඔවුන් සතර මග සතර ඵල ලබා ඇත. ඔවුන්ට දෙන දානය නිසා අගු විපාක ලැබේ. මූලාශ්‍රය: අංග.නි: (5) 8 නිපාත:ගෝතමී වග්ග: අෂ්ට පුද්ගල සූත්‍ර 2කි,පි.275.

අභ

▲ අභංකාරය- Insolence : අභංකාරය (පළාසො) උඩඟුකම ලෙසින්ද පෙන්වා ඇත. මෙය අනුන් කෙරෙහි අගරුලෙසින් හැසිරීමය. දස අකුසලයන්ගෙන් එක් අකුසලයකි. බලන්න: දසඅකුසල, සල්ලේඛ පරියාය.

▲ අභංකාරය, මමංකාරය හා මානඅනුසය- I-making, mine-making, and underlying- tendency to conceit : අභංකාරය, මමංකාරය හා මානඅනුසය යන මේවා කෙළෙස්ය. සසර ගමන දික්කරණ කරුණුය. අභංකාරය (I-making): මමය හෝ අනුන්ය ලෙසින් කය පිළිබඳව ඇති දිට්ඨියය. මමංකාරය තමාගේ හෝ අනුන්ගේ දේ මගේය යයි තණ්හාවෙන් අල්ලා ගැනීම, මානඅනුසය: ත්‍රිවිධ මානයෙන් බැඳීසිටීම. බලන්න: මාන.

▼ අභංකාරය, මමංකාරය හා මානඅනුසය යන කෙළෙස් නැතිකරගැනීම, සමාධිය ඇතිකරගැනීමට හා නිවන් මග වඩා ගැනීමට හේතුවේ. මූලාශ්‍ර: අංග.නි: (1): 3 නිපාතය: දේවදුතවග්ග: 3.1.4.2 හා 3.1.4.3. සූත්‍ර,පි. 282, EAN:3: Divine Messengers: 32.2 Ananda & 33.3 Sariputta, p.90.

▲ අහිරිකය හා අනොත්තප්පය: පාලි: අහිරික, අනොත්තප්පං-Lack of

moral shame & lack of moral dread (ahirikañ ca anottappan ca)
අහිරිකය හා අනොත්තප්පය ලෙසින් පෙන්වා ඇත්තේ පවට- අකුසලයට
ලැජ්ජා නොවීම හා බිය නොවීමය- හිරි ඔත්තප්ප නැතිකම. මේවා
කෙළෙස්ය. බලන්න: හිරි ඔත්තප්ප.

▼ අහිරිකය හා අනොත්තප්පය, කළු ධම්ම හෙවත් පාපි ධම්ම වේ:
“ආමෙ හිකඛවෙ ධම්මා කණ්භා... අහිරිකඤ්ච අනොත්තප්පඤ්ච” (Moral
shamelessness and moral recklessness. These are the two dark
qualities). මූලාශ්‍ර: අංගු.නි: (1): 2 නිපාත: 2.1.1.7 කණ්භ සූත්‍රය, පි.140,
EAN:2 : 7.7 Dark, p. 57.

▼ බුදුන් වහන්සේ අහිරිකය හා අනොත්තප්පය පිළිබඳව යහපත් ලෙසින්
වදාරා ඇත. ඒ කරුණු සංඝයා එක්ව, දහමේ විරස්ථිතිය පිණිස
සජ්ජායනා කිරීම සුදුසු යයි සැරියුත් මහා තෙරුන් සංඝයාට උපදෙස් දී
ඇත. මූලාශ්‍ර: දිස.නි: (3):10 සංගීති සූත්‍රය, පි. 372 , EDN: 33 Sangīti
Sutta: The Chanting Together, p. 362.

▼ අහිරික හා අනොත්තප්ප ඇති පුද්ගලයා පාප මිත්‍ර සේවනය කරයි,
උතුමන්ට- ආරියන්ට ගරු නොකරයි, අගෞරවය, මුරණ්ඩු-හිතුවක්කාර
බව ඇත. ඔහු ධර්මයේ ප්‍රමාද වේ. මූලාශ්‍ර: අංගු.නි:(6): 10 නිපාත:
10.2.3.6.තයොධම්ම සූත්‍රය,පි.284, EAN:10:76.6. Incapable, p. 524.

▼ බුදුන් වහන්සේ වදාළේ, අහිරික හා අනොත්තප්ප ඇති පුද්ගලයා පිරිස්
මුළුමනට කැළලක් බවය. හිරිඔත්තප් නැතිවීම නිසා සිදුකරණ අකුසල
කෙනෙක් දුගතියට යවයි. මූලාශ්‍ර: අංගු.නි: (2): 4 නිපාත: පරිසංඝෝභන
වග්ගය, පි.451, EAN: 4: Adornments of the assembly, p. 224.

▼ අහිරික හා අනොත්තප්ප ගුණයෙන් සමන්විත හික්ෂුව දහමේ
පරිභාණියට පත්වේ. මූලාශ්‍ර: අංගු.නි: (4): 7 නිපාත: 7.1.4.2 හිරිගාරව
සූත්‍රය, පි. 346, EAN:7: 33.2. Moral Shame, p. 377.

▼ වෙනත් මූලාශ්‍ර: 1. ‘කෙළෙස් එක්දහස් පන්සියය: අහිරික-
අනොත්තප්ප 19-20, පි.100: රේරුකානේ වන්දවීමල මහනාහිමි, 1973.

▲ අහිංසාව: පාලි: විහිංසකා -Non-cruelty: අහිංසාව, අනුන්ට හිංසා
කිරීමෙන් වැලකීම කුසලයකි. සම්මා සංකප්පයකි.බුදුන් වහන්සේ මෙසේ
වදාළහ: “වෙනත් අය හිංසා කටයුතු කරති, අපි ඒවායින් වැලකී අහිංසා
වෙන් සිටීමට පුහුණුවෙමු” බලන්න: සල්ලේඛ පරියාය.

▲ අභෝසි කම්ම-Ineffectual Kamma: දිට්ඨධම්මවේදනීය කම්ම මේ
අත්බවේ විපාකයට නො පැමිණියේ නම්, උපපජ්ජවේදනීය කම්ම ඊළඟ
අත්බවේ විපාකයට නො පැමිණියේ නම්, ඒවා අභෝසි කම්ම බවට
පත්වේ. බලන්න: කම්ම-කර්ම.

▲ ආහාර: පාලි: අන්ත - āhāra -nutriment -food :සත්ඤයන්ගේ
පෝෂණය - පැවැත්ම පිණිස ආහාර මූලිකවේ, අවශ්‍යම අංගයකි. බුදුන්
වහන්සේ පෙන්වා වදාළේ ආහාරය කයේ පෝෂණයට පමණක් නොව
සසරගමන පවත්වා ගැනීමට හේතුවනබවය. ශබ්දකෝෂ: 1. BD: p6, “...
4 kinds of nutriment which are material and mental...” 2. PTS:
p285, “...comprises four kinds of nutriment, viz. (1) kabaḷinkāra
āhāro (bodily nutriment, either oḷāriko gross, solid, or sukhumo
fine), (2) phassāhāro n. of contact, (3) manosañcetanā° n. of
volition (= cetanā S. A. on II.11 f.), (4) viññāṇ° of consciousness”

▼ උපත් සෑම සත්ඤයෙක්ම ආහාර නිසා පෝෂණය වන බව බුදුන්

වහන්සේ වදාළහ: “සබ්බ සත්තා ආහාරධර්මිකා” (All beings are maintained by nutriment āhāratthitikā) එය, ධම්මානුකූල අවබෝධය ඇති පුද්ගලයාහට දුක කෙළවර කරගත හැකිවේ. බලන්ත: මහා ප්‍රශ්න 10. සටන්ත: * සියලු සත්ත්වයෝ ආහාරය (පෝෂණය) හේතු කොටගෙන ජීවත්වේ යන්න අභිඥෙයි යයි ධම්මයකි: විශේෂ නුවණින් -ඥාන පරිඥාවෙන් අවබෝධ කලයුතු දහමකි. බලන්ත: අභිඥෙයි යයි ධම්ම. මූලාශ්‍ර: දී.ස.නි: (3): 10 සංගීති සූත්‍රය,පි. 374, EDN: 33 Sangīti Sutta: The Chanting Together-section, p. 363, අංගු.නි: (6): 10 නිපාත, මහා වග්ග, 10.1.3.7. ප්‍රථම මහාපඤ්ඤා සූත්‍රය,පි.116, EAN: 10:The Great Chapter-27.7 Great Questions -1, p. 503, දී.ස.නි: (3 කාණ්ඩය): 11 දසුන්තර සූත්‍රය, පි. 483, EDN: 34: Dasuttara Sutta: Expanding Decades, p. 384.

▼ ආහාර සතර ආකාරය: උපන් සත්ත්වයන්ගේ පැවැත්ම පිණිස හා ඉපදීමට සිටින සත්ත්වයන්ගේ (මව්කුසයේ සිටින) පෝෂණය පිණිස ආහාර 4 ක් අවශ්‍ය යයි බුදුන් වහන්සේ වදාළහ: “...වත්තාරො භික්ඛවෙ ආහාරා භූතානං වා සත්තානං ධීතියා සමභවෙසීනං වා අනුග්ගහාය. කතමෙ වත්තාරො? කබලිඛකාරො අහාරො ඔලාරිකො වා සුඛුමො වා, එසොසා දුතියො, මනොසඤ්ඤවතනා තතියා, විඤ්ඤාණං චතුතථං”

1) සියුම්වූ හෝ ගොරෝසු වූ හෝ භෞතික ආහාර (දළ හෝ මුදු කබලිංක ආහාර- physical food) 2) ස්පර්ශ ආහාර (contact) 3) මනෝ සංවේතනා ආහාර (mental volition) 4) විඤානආහාර (consciousness). සටහන: ආහාරය ලෙසින් මෙහිදී අවබෝධ කර ගත යුතුව ඇත්තේ සත්ත්වයන්ගේ අඛණ්ඩ පැවැත්ම පිණිස අවශ්‍ය මූලික තත්වය ගැනය: එනම්: කයේ පැවැත්ම පිණිස ඉතා වැදගත්වන අහාර, මනෝ භෞතික පැවැත්ම පිණිස අදාළ කරුණු: වේදනා, ස්පර්ශය, විඤාණය ,වේතනා, නාම රූප ක්‍රියාවලිය පිණිස. ආහාර ඇතිවීමට මූලික හේතුව තණ්හාවය: පෙර භව යන්හි පැවති තණ්හාව, නො සංසිදුන නිසා මේ භව පැවැත්මට ද බලපායි. බලන්ත: EMN: note: 120, p. 1074. මේ සතර ආහාර, තණ්හාව: නිදාන කොට, උපත කොට, ජාත කොට, ප්‍රභූත කොට ඇත: “තණ්හා වායං භික්ඛවෙ කින්නිදානා කිංසමුදයා කිඤ්ජාතිකා, කිම්පභාවා? තණ්හා වෙදනානිදානා වෙදනාසමුදයා වෙදනාජාතිකා වෙදනාපභාවා” තණ්හාව ට හේතුවී ඇත්තේ වේදනාවය, වේදනාවට හේතුවී ඇත්තේ එස්සය, එයට හේතුවී ඇත්තේ සළායතනයන්ය, සළායතන වලට හේතුවී ඇත්තේ නාමරූපය ය. නාමරූප යට හේතුවී ඇත්තේ විඤාණය ය. විඤාණය ට හේතුවී ඇත්තේ සංඛාරායන්ය. සංඛාරායන්ට හේතුවී ඇත්තේ අවිද්‍යාවය ය. එලෙස අවිද්‍යාව නිසා පටිච්චසමුප්පාද ක්‍රියාවලිය ඇතිවී...සියලු දුක ඇතිවේ. සටහන: මෙහිදී බුදුන් වහන්සේ පටිච්චසමුප්පාදය ක්‍රියාවලිය තණ්හාව මුල් කර ගෙන දක්වා, එමගින් ඇතිවන අවිද්‍යාව දුකට හේතුවේ යයි පෙන්වා ඇත. අවිද්‍යාව සහමුලින් නැති කර ගැනීමෙන් දුක නිමාවේ. මූලාශ්‍ර: ම.නි : (1): 1.4.8 මහාතණ්හා සන්ධිධය සූත්‍රය, ඡෙදය 16, පි. 622, EMN: 38: Mahātaṇhāsankhaya Sutta-The Greater Discourse on the Destruction of Craving section-15, p. 322.

▼ සතර ආහාර (සිව් පෝෂණය) පිලිබඳ මනා අවබෝධය ලබා ගැනීම දුකින් මිදීමට උපකාරිවේ. ආහාර හටගන්නේ තණ්හාව නිසාය. තණ්හාව

සහමුලින්ම නැති වුවිට අභාර පිලිබඳ ඇති ඇල්ම පහවී දුක නැති කරගත හැකිවේ. ඒ සඳහා ඇති ප්‍රතිපදාව, අරියදටමග වඩාගැනීමය. මූලාශ්‍ර: ම.නි: (1):1.1.9 සම්මාදිට්ඨි සූත්‍රය, ඡේදය 13, පි.131, EMN: 9: Sammādiṭṭhi Sutta, section 11, p. 123.

▼ සිව් ආහාර තණ්හාව මූලික කරගෙන ඇතිවේ. සිව් ආහාර වලට මූලික වන තණ්හාව මගින් පටිච්චසමුප්පාද ක්‍රියාවලිය ඇතිවේ. සටහන්: * මේ සූත්‍රයේදී බුදුන් වහන්සේ තණ්හාව හේතු කොටගෙන පටිච්ච සමුප්පාදය ක්‍රියාත්මක වන ආකාරය පෙන්වා ඇත. ම.නි: මහාතණ්හා සන්ඛබය සූත්‍රයට සමානය. ** සත්කයන්ගේ පැවැත්ම පිලිබඳව වෙනත් සාධක ඇති නමුත්, ඒ පිලිබඳව සිව් ආහාර- පෝෂණය, විශේෂයෙන්ම බලපායි: කබලිංක ආහාර ශරීරයේ පැවැත්ම පිණිස අවශ්‍යවේ. ස්පර්ශ ආහාරය නිසා (කායික මානසික) වේදනා 3 ක් විඳීමට සිදුවේ. මනෝ චේතනා ආහාර මගින් ත්‍රිවිධ ආකාර හව පැවැත්ම ඇතිවේ (කාම, රූප, අරූප). විඤාණ ආහාර නිසා නාම රූප ඇතිවී යළි උපත ඇතිකිරීමට මග පාදයි. බලන්ත: ESN: note: 18, p. 938. මූලාශ්‍ර: සංයු.නි: (2): නිදානවග්ග: අභිසමයසංයුත්ත:අභාරවග්ග: 1.2.1 ආහාර සූත්‍රය, පි.42, ESN: 12: Nidanasamyutta: 11.1 Nutriment, p. 624.

▼ විඤාණ ආහාරය ප්‍රතිසන්ධිය පිණිස හේතුවේ. විඤාණ ආහාරය පුනර්භවය (ප්‍රතිසන්ධිය-යළි උපත), නාමරූප හටගැනීම පිණිස ප්‍රත්‍යාවේ (හේතුව) යයි බුදුන් වහන්සේ පෙන්වා ඇත. නාම රූප ප්‍රත්‍යයෙන් සලායතන ඇතිවේ. සලායතන හේතු කොටගෙන ස්පර්ශය ඇතිවේ... එලෙස පටිච්චසමුප්පාද ක්‍රියාවලිය සිදුවේ. බලන්ත: පටිච්චසමුප්පාදය, ප්‍රතිසන්ධි විත්ත. මූලාශ්‍ර: සංයු.නි: (2): නිදානවග්ග: 1.2.2 මෝලියඵග්ගන සූත්‍රය, පි.42, ESN: 12: Nidanasamyutta: 12.2 Moliyaphhagguna, p. 625.

▼ සිව් ආහාර පිලිබඳ සම්පූර්ණ අවබෝධය ලැබීමෙන් දුක අවසන් කළහැකිය. අභාරවලට මූලය තණ්හාවය, එම තණ්හාව නැතිකරගැනීම පිණිස සිව් අහාර පිලිබඳව නුවණින් අවබෝධ කරගැනීම අවශ්‍යයය. සිව් ආහාර පිලිබඳ යථාබව දැකීමෙන් ඒවා ගැන ඇති තණ්හාව නැතිවේ යයි බුදුන් වහන්සේ වදාළහ: **1) කබලිංක ආහාර:** කය පවත්වා ගැනීම පිණිස ගන්නා ආහාර ගතයුත්තේ විනෝදය පිණිස, ආස්වාදය පිණිස, කයේ රූපවත්වීම හා ආකර්-ෂණය පිණිස නොවේ. ආහාර ගතයුත්තේ කය පවත්වා ගැනීම පිණිස හා දහම් මග දියුණුකරගැනීමට අවශ්‍ය කායික ශක්තිය හා මානසික සුවය ලබාගැනීම පිණිසය. මෙම කරුණ පිලිබඳව දක්වා ඇති උපමාව: වැලිකතර උපමාව: උපග්‍රන්ථය: 5. මහා වැලි කතරකින් එතරවීමට යන යුවලක් අභාර නොමැති කමින් දුබලවී ගමන නතරවෙයි යන බියෙන් ගමන නිමාකරගැනීම පිණිස තම එකම දරුවා මරාගෙන (පුත්‍රමාංශ) ඒ මස් මහා දුකින් අනුභව කරයි. එලෙසින් සිතමින් අභාර ගතයුතුය යි බුදුන් වහන්සේ වදාළහ. ආහාර පිලිබඳව දැනීම ලැබුවිට පස්කම් සැප පිලිබඳ ඇති ආසාව අවබෝධවේ. පස්කම් සැප විඳීමට ඇති රාගය මුළුමනින්ම අවබෝධවුවිට ඒ පිලිබඳ ඇති සංයෝජන පහවීමනිසා ආරිය ශ්‍රාවකයා නැවත මිනිස්ලොව උපත ලබන්නේ නැත. “ කබලිකාරෙ භික්ඛවෙ ආහාරෙ පරිඤ්ඤාතෙ පඤ්චකාම ගුණිකො රාගො පරිඤ්ඤාතො භොති. පඤ්චකාමගුණිකෙ රාගෙ පරිඤ්ඤාතෙ නස්සි තං සඤ්ඤාප්තං, යෙන සඤ්ඤාප්තෙන සංයුතො අරියසාවකො පුන

ඉමං ලොකං ආගවෙජ්ජයා” සටහන: * අටුවාවට අනුව ‘නැවත මිනිස්ලොව උපත ලබන්නේ නැත’ යනුවෙන් අදහස්වන්නේ අනාගාමීඛවය. පෙරකී ලෙස මනා අවබෝධය ඇතිව, පංච උපාදාන ස්කන්ධය ගැන විදසුන් නුවණ වඩා ගත්තේ නම් අරහත්මග ඵල සාක්ෂාත්වේ. බලන්න: ESN: note 163,p. 961. ** කබලින්ක අභාර පිලිබඳ යථා අවබෝධය ලැබීමෙන් පස්කම් සැප විඳීමට ඇති කැමැත්ත පහවීයයි. 2) එස්ස අභාර: පිලිබඳ අවබෝධය ලබාගැනීම පිණිස දක්වා ඇති උපමාව: හමගසාදැමු ඵලදෙන: උපග්‍රන්ථය:5. හම ගසා දැමු ඵලදෙනක් යන යන තැන මැයි මදුරු ආදීන්ගෙන් සිදුවන හිරිහැර නිසා මහා දුකකට පත්වේ. සය ඉන්ද්‍රිය මගින් ස්පර්ශ කරණ බාහිර අරමුණු නිසා ඇතිවන්නේ සැපක් නොව මහා දුකක්ය යි දැක ගතයුතුය, මනාව අවබෝධකරගතයුතුය. එම අවබෝධය නිසා සැප, දුක හා මධ්‍යස්ත වේදනා නිසා ඇතිවෙන තණ්හාව පිලිබඳව යථා අවබෝධය ඇතිවේ. එලෙස එස්ස ආභාරය පරිඤ්ඤා කරගත් විට වේදනා තුන පරිඤානවේ. වේදනා තුන පරිඤ්ඤා කරගත් අරිය ශ්‍රාවකයාට මතුවට (දහම් මගේ) කිරීමට වෙනත් කටයුත්තක් නැතය යි බුදුන් වහන්සේ වදාළහ (අරහත්වය ලබා ඇතිනිසා). සටහන: අටුවාවට අනුව හම නැති ඵලදෙන කෘමි අදි සතුන්ගෙන් සිදුවන උවදුරු දැන එම සතුන් ගැවසෙන තැන් වලින් ආවරණයව සිටී. එලෙස, පහස නිසා ඇතිවන වේදනා නිසා ඇතිවෙන සසර දුක දන්නා අරියශ්‍රාවකයා එහි ඇති ආස්වාදයන්ට නොඇලී සිටී. බලන්න: ESN: note 164, p. 961 3) මනෝසංවේතනා ආභාර: පිලිබඳ අවබෝධය ලබාගැනීම පිණිස දක්වා ඇති උපමාව: - ගිනිඅඟුරු වල: උපග්‍රන්ථය:5.ගිනි අඟුරු වලින් පිරුන විසාල වලක් ඇත. ජීවත්වීමට කැමති, මරණයට අකැමති, සැප පතන, දුක නොපතන මිනිසෙක් සිටී. ශක්තිමත් පුරුෂයන් දෙදෙනෙක් පැමිණ පෙරකී මිනිසා ඇදගෙන අඟුරු වලට ගෙනයයි. එම අවස්ථාවේ ඒ මිනිසාගේ චේතනාව වන්නේ ගිනි අඟුරු වලට නොවැටී සිටීමටය, එම ගිනිවලෙන් දුරස්ථව සිටීමටය. යම්හෙයකින් එම වලට වැටුනොත් තමාට මරණය හෝ මරණය වේදනා ඇතිවන බව ඔහු දනී. එලෙසින් සිතේ ඇතිවන චේතනා පිලිබඳ අවබෝධ කරගතයුතුය, චේතනා නිසා කම්ම රැස්වෙන බව, එනිසා සසර දික්වන බව, දුක්විඳීමට සිදුවන බව අවබෝධ කරගතයුතුය. චේතනා පිලිබඳ මුළු අවබෝධය ලද විට ත්‍රිවිධ තණ්හාව (කාම, භව, විභව) පිලිබඳ යථා අවබෝධය ඇතිවේ. එලෙස තණ්හාව පරිඤ්ඤා කරගත් අරිය ශ්‍රාවකයාට මතුවට කිරීමට වෙනත් කටයුත්තක් නැතය යි බුදුන් වහන්සේ වදාළහ. සටහන: අටුවාවට අනුව ගිනි අඟුරු වල යනු යළි උපත ඇතිවන ලෝක-භව 3 ය. ජීවත්වීම පතන මිනිසා නම් සසරට බැඳුන අනුවණ පාඨග්ජනයාය. ශක්තිමත් මිනිසුන් දෙදෙනා නම් කම්ම ඇතිකර යළි උපත ලබාදෙන කුසල අකුසලයන්ය. ගිනි අඟුරු වලට වැටීමෙන් ඇතිවෙන වේදනාව සසර ගමන නිසා විඳීමට ඇති දුකය. බලන්න: ESN: note 166, p. 962. 4) විඤාන ආභාර : පිලිබඳ අවබෝධය ලබාගැනීම පිණිස දක්වා ඇති උපමාව:මහා සොරා විඳින දඬුවම්. උපග්‍රන්ථය:5. සොරකම්කිරීමේ දඬුවම්: රජතුමා ඉදිරියට පමුණුවන ලද මහා සොරෙකුට පෙරවරුවේ උල් 100 කින් ඇනීමට දඬුවම් නියම කරයි. ඔහු ජීවත්වුවහොත් දිවාකල තවත් උල් 100 ක් ඇනීමට නියම කරයි. ඔහු ජීවත්වුවහොත් සවස්කල තවත් උල් 100 ක් ඇනීමට නියම කරයි. එලෙස උල් 300 ක් ඇනීම නිසා එම සොරා මහා දුකකට වේදනාවකට පත්වේ. එලෙසින් විඤාන ආභාර නිසා මහා දුක්වේදනා ඇතිවෙන බව අවබෝධ

කරගතයුතුය. විඥාන ආහාර පිලිබඳ මුළු අවබෝධය ලද විට නාමරූප පිලිබඳ යථා අවබෝධය ඇතිවේ. එලෙස නාමරූප පරිඥන කරගත් අරිය ශ්‍රාවකයාට මනුවට කිරීමට වෙනත් කටයුත්තක් නැතය යි බුදුන් වහන්සේ වදාළහ. බලන්න: ESN: note 168, p. 962. සටහන: * අටුවාවට අනුව: රජතුමා යනු තමන් කරගත් කම්මයන්ය. මහා සොරා යනු අනුවණ පාඨග්ජනයාය. උල් 300 ඇතීමෙන් ලැබෙන වේදනාව යනු යළි උපතක් ලැබීමෙන් විදීමට සිදුවන සසර දුකය. බලන්න: ESN: note 168, p. 962. මූලාශ්‍ර :සංයු.නි:(2): නිදානවග්ග:අභිසමයසංයුත්ත:1.7.3 පුත්තමංස සූත්‍රය , පි. 174, ESN: 13 : Abhisamyasamyutta: 63.3 Son’s Flesh, p. 697.

▼ සිව් ආහාර පිලිබඳ ඇති රාගය යළි උපත ඇතිකරයි. සිව් ආහාර පිලිබඳ ඇල්ම, තණ්හාව, රාගය හේතුකොට යළි උපත ඇතිවී සසර ගමන දික්වෙන ආකාරය බුදුන් වහන්සේ මෙසේ පෙන්වා ඇත: “මහණෙනි කබලිකාර අහාර... (ආදීවූ සිව් ආහාර) ගැන රාගය, ඇල්ම ඇත්තේනම්, එම තණ්හාව නිසා විඥාණය පිහිටයි. විඥාණය ඇතිවී වැඩිවූ විට නාම රූපයේ බැසගැනීම වේ. යම් තැනක නාම රූපය පිහිටියද එහි සංස්කාර යන්ගේ වැඩිම ඇතිවේ. සංස්කාර යන්ගේ වැඩිමක් ඇතිවූවිට අනාගත භවයක් සකස්වේ. අනාගත භවය ඇතිවිට යළි උපත-මහලුච්චිම-මරණය ඇතිවේ. යම් තැනක ජාති ජරා මරණ ඇතිවිට එය ශෝක සහිතය, කෙළෙස් නිසා ඇතිවන පිඩා සහිතය, බලාපොරොත්තු සුන්වීම ආදී නිසා දුක සහිතය”. එහෙත් සිව්ආහාර පිලිබඳ තණ්හාවක් නොමැතිනම් විඥානය නොපිහිටයි, විඥානය නැති විට නාමරූප හට නොගනී, නාමරූප නැතිවිට සංස්කාර ඇතිනොවේ, සංස්කාර නැතිවිට භවය සකස්නොවේ, භවය නැතිවිට යළි උපතක් නොමැත; යළි උපත නොමැතිවිට ජරා මරණ ශෝක... ආදීවූ දුක් ඇතිනොවේ. මූලාශ්‍ර :සංයු.නි (2) නිදානවග්ග: අභිසමය සංයුත්ත: 1.7.4 අත්ථීරාග සූත්‍රය, පි. 174, ESN: 13: Abhisamayasamyutta: 64.4 If there is lust, p. 699.

▼ ආධ්‍යාත්මික වර්ධනය පිණිස සිව් ආහාර ගැන පිරිසිදු අවබෝධය ඇතිවිය යුතුය බලන්න: පරිඥෙයා ධර්ම. මූලාශ්‍ර: දීඝ.නි : (3): 11දසුත්තර සූත්‍රය,පි.483, EDN: 34: Dasuttara Sutta: Expanding Decades, p. 384.

▼ වෙනත් මූලාශ්‍ර: 1) “... ‘All beings subsist on nutriment’-this, according to the Buddha, is the one single fact about life that, above all, deserves to be remembered, contemplated and understood...”: **The Four Nutriment of Life: An Anthology of Buddhist Texts** by Nyanaponika Thera, BPS: Wheel 105-106, 2006.

▲ ආහාර දානය-Offering food: ආහාර දානය, පහන් සිතීන්, සැදැහැ සිතීන් පුජා කිරීම මෙලොව හා පරලොව සුව පිණිස පවතී. ආහාර දෙන්නා බලය දෙයි, ඒ නිසා ඔහුටද පෙරලා බලය ලැබේ. බලන්න: දානය. මූලාශ්‍ර: සංයු.නි: (1) සගාඨවග්ග: දේවතාසංයුත්ත: අන්තසූත්‍රය, පි. 84, ESN:1: Devatha samyuththa:43. 3.food, p. 118.

▲ අහාර අල්ප ලෙසින්ගැනීම-Eating little: ආහාරයෙහි අල්පබව, හා ආහාරයෙහි ගිජුනොවන බව සංඝයා දියුණු කරගත යුතු ගුණයන්ය. අක්කුප්ප බව -අරහත්වය ලබාගැනීමට එම කරුණු උපකාරීවේ. බලන්න:

අක්කුප්ප. මූලාශ්‍ර: අංගු.නි: (3): 5 නිපාත: අක්කුප්ප සූත්‍ර 3, පි. 214, EAN: 5: 95.5 The Unshakable, p. 272.

▲ ආහාරයෙහි පටිකුල සංඥාව- Reflection on the loathsomeness of food: ආහාරයෙහි පටිකුල සංඥාව ලෙසින් පෙන්වා ඇත්තේ, තමන් ගන්නා ආහාරය ක්‍රමයෙන් කය තුළ විවිධ ස්වභාවයන්ට පත්වීම මෙනෙහි කිරීමය. භාවනා අරමුණකි. බලන්න: භාවනා , සංඥා. එම භාවනාව, සප්ත බොජ්ඣංග ඇසුරු කරගනිමින් වඩන්තේනම් මහත් ඵල මහා ආනිසංස ඇතිවේයයි බුදුන් වහන්සේ වදාළහ. මූලාශ්‍රය: සංයු.නි: (5-1) මහාවග්ග: බොජ්ඣංගසංයුත්ත:8 නිරෝධවග්ග සූත්‍ර 6කි,පි.674.

▲ ආහාරයේ පමණ දැනීම: පාලී: හොජනෙ මත්තඤ්ඤ- moderate in eating: උසස් පුහුණුවේ යෙදෙන සංඝයා (සේඛ) සතු ගුණයක් ලෙසින් ආහාරයේ පමණ දැන (හෝජනයේ මාත්‍රවීම) වාසය කිරීම දක්වා ඇත. එම අරිය ශ්‍රාවකයා තුවණින් සලකා අහාර වළඳයි. ආහාර ගැනීම, විනෝදය පිණිස හෝ මත්වීම පිණිස හෝ රූපවත් වීමට හෝ දැකුම්කල්ලුවීම පිණිස නොවේ, කයේ යැපීම පිණිස, වෙහෙස දරාගැනීම පිණිස හා බඹසර දිවිය සපුරා ගැනීම පිණිසය. පැරණි වේදනා අවසන් කිරීමට, නව වේදනා ඇති නොකර ගැනීමට, නිරෝගී සුවය ලබාගැනීමට, නිදොස් දිවියක් ගත කිරීමට හා සැනසිල්ලේ ජීවිතය ගෙනයාමේ චේතනාවෙන් අහාර භුක්ති විඳි. මේවා පබ්බජාට ආවර්ජනය කිරීමට ඇති කරුණුය. බලන්න: පබ්බජා. මූලාශ්‍ර: ම.නි. (2): 2.1.3 :සෙබ සූත්‍රය, පි. 44, MN 53: Sekha Sutta, p. 436, ම.නි: (1) මහා අස්සපුර සූත්‍රය, පි.652, EMN: 39 The greater discourse at Assapura, p. 344.

▲ ආහුනෙය්‍ය ආදී ගුණ-Ahuneyiya and others: සංඝයා ආහුනෙය්‍ය, පාහුනෙය්‍ය, දක්ඛිණෙය්‍ය,අංජලිකරණිය, ලෝකයාට අනුත්තර පුණ්‍යකෙතක්වීම යන සුදුසු බව ඇතිවීමට ඔවුන් විවිධවූ ගුණයන්ගෙන් සම්පන්න විය යුතුය. බලන්න: සංඝගුණ.

▼ ආහුනෙය්‍ය, පාහුනෙය්‍ය, ආදී සුදුසු බව ඇතිවීම පිණිස සංඝයා තුළ තිබිය යුතු ගුණ 5ක් මෙහි දක්වා ඇත: ශීලසම්පන්නබව, සමාධි සම්පන්නබව, ප්‍රඥා සම්පන්නබව, විමුක්ති සම්පන්නබව, විමුක්ති ඥාණදර්ශනය සම්පන්නබව. මූලාශ්‍රය: අංගු.නි: (3): 5 නිපාත: එසුචිභාරවග්ග: 5.3.1.7 ශීලසම්පන්න සූත්‍රය, පි.236, රාජවග්ග: 5.3.4.9 අකන්ඛම සූත්‍රය, පි.277.

▼ ආහුනෙය්‍ය, පාහුනෙය්‍ය, ආදී සුදුසු බව ඇතිවීම පිණිස සංඝයා තුළ තිබිය යුතු වෙනත් ගුණ:සළායතන මගින් අල්ලා ගන්නා බාහිර අරමුණු පිළිබඳව සම්මා ප්‍රඥාව ඇතිව, උපේක්ඛාවෙන් සිටීම, ඉද්දිබල තිබීම, දිවකන් තිබීම, පරසිත් දැකීමේ තුවණ තිබීම, පූර්ව නිවාස සිහිකිරීමේ තුවණ, දිවැස් තිබීම, ආසව ක්‍ෂය කර, ඒ බව විශිෂ්ඨ ඥානයෙන් දැන වාසය කිරීම. මූලාශ්‍රය: අංගු.නි: (4) 6 නිපාත: ආහුනෙය්‍යවග්ග: සූත්‍ර 2කි, පි.22.

▼ ආහුනෙය්‍ය,පාහුනෙය්‍ය, ආදී සුදුසු බව ඇතිවීම පිණිස සංඝයා තුළ තිබිය යුතු වෙනත් ගුණ : සිල්වත්බව, බහුශ්‍රැතබව,කලණමිතුරුසේවනය, සම්මාදිට්ඨිය තිබීම, කැමති ලෙසින් සිව්ජාන ලබාගැනීමට හැකිවීම, පූර්වනිවාස සිහිකිරීමේ හැකියාව, දිවැස් තිබීම, ප්‍රධන් විරිය තිබීම, ආරණ්‍යකවීම, උපන්රතිය හා අරතිය මැඩගැනීමේ හැකියාව, ආසාවක්‍ෂය

කර තිබීම. මූලාශ්‍රය: අංග.නි: (5) 8 නිපාත:ගෝතමීවග්ග:ආහුනෙය්‍ය සූත්‍ර2කි,පි. 276.

▲ ආහුනෙය්‍ය පුග්ගල-Ahunehiya puggala: ආහුනෙය්‍ය පාහුනෙය්‍ය ආදී ගුණ ඇති පුග්ගල යනු ආර්ය ශ්‍රාවකයාය. මෙහිදී දක්වා ඇත්තේ සත් ආර්ය පුද්ගලයෝ, ආහුනෙය්‍ය ආදී ගුණයෙන් යුක්තබවය. බලන්න: සත් ආර්ය පුද්ගලයෝ. මූලාශ්‍රය: අංග.නි: (4) 7 නිපාත:අනුසයවග්ග:7.1.2.4 ආහුනෙය්‍යපුග්ගල සූත්‍රය,පි.314.

▼ ආහුනෙය්‍ය පාහුනෙය්‍ය ආදී ගුණ ඇති දසආර්ය පුද්ගලයෝ ලෙසින් මෙහිදී පෙන්වා ඇත්තේ බුදුන් වහන්සේ, පසේ බුදුවරු, සත් ආර්ය පුද්ගලයෝ හා ගෝත්‍රභූ උතුමාය. බලන්න: සත් ආර්ය පුද්ගල, උත්තම දස පුද්ගලයෝ. මූලාශ්‍රය: අංග.නි: (6) 10 නිපාත:නාථවග්ග: 10.1.2.6 ආහුනෙය්‍ය සූත්‍රය,පි.70.

▼ ආහුනෙය්‍ය පාහුනෙය්‍ය ආදී ගුණ ඇති සංඝයා කරුණු 7කින් සමන්විතය යි මෙහි දක්වා ඇත: 1) ධම්මඤ්ච 2) අර්ථඤ්ච 3) ආත්මඤ්ච 4) මාත්‍රඤ්ච 5) කාලඤ්ච 6) පර්ෂදඤ්ච 7) පුද්ගලපරාවරඤ්ච. මූලාශ්‍රය: අංග.නි: (4) 7 නිපාත: 7.2.2.4 ධම්මඤ්ඤ සූත්‍රය, පි.464.

ඉ කොටස: ඉව,ඉඤ්ච,ඉත,ඉද,ඉන,ඉණ,ඉප,ඉර,ඉව,ඉස,ඉෂ ඉව

▲ ඉච්ඡාව-Desire: ඉච්ඡාව යනු යමක් අත්පත් කරගැනීමට ඇති දැඩි ආශාවය (තණ්හාව), පාපී ලාමක ආශා ලෙසින්ද පෙන්වා ඇත. ආධ්‍යාත්මික මග බාධාකරන කරුණකි. බලන්න: පාපික ආශා

▼ දැඩි ආශාව නිසා දහම් මගේ පිරිහෙන පුද්ගලයන් 4ක් හා දැඩිආශාව ඇතිවූ විට ඒවා මැඩ ගෙන මග දියුණු කරගන්නා පුද්ගලයන් 4 ක් පිළිබඳ විස්තර මෙහි දක්වා ඇත: 1) සිව්පස ලබාගැනීම පිලිබඳ ආශාව ඇතිවී, ඒවා ගැනීමට චීරිය කර, ඒවා නොලැබීම නිසා දැඩි ශෝකයට පත්වන 2) සිව්පස ලබාගැනීම පිලිබඳ ආශාව ඇතිවී, ඒවා ගැනීමට චීරිය කර ඒවා ලැබීම නිසා මත්වෙන 3) සිව්පස ලබාගැනීම පිලිබඳ ආශාව ඇතිවී, ඒවා ගැනීමට චීරිය නොකර, ඒවා නොලැබීම නිසා දැඩි ශෝකයට පත්වන 4) සිව්පස ලබාගැනීම පිලිබඳ ආශාව ඇතිවී, ඒවා ගැනීමට චීරිය නොකර, එහෙත්, ඒවා ලැබීම නිසා මත්වෙන 5) සිව්පස ලබාගැනීම පිලිබඳ ආශාව ඇතිවී, ඒවා ගැනීමට චීරිය කර, ඒවා නොලැබීම නිසා ශෝකයට පත් නොවන 6) සිව්පස ලබාගැනීම පිලිබඳ ආශාව ඇතිවී, ඒවා ගැනීමට චීරිය කර ඒවා ලැබීම නිසා මත්නොවන 7) සිව්පස ලබාගැනීම පිලිබඳ ආශාව ඇතිවී, ඒවා ගැනීමට චීරිය නොකර, ඒවා නොලැබීම නිසා ශෝකයට පත්නොවන 8) සිව්පස ලබාගැනීම පිලිබඳ ආශාව ඇතිවී, ඒවා ගැනීමට චීරිය නොකර, එහෙත්, ඒවා ලැබීම නිසා මත්නොවන. බලන්න:

ලාභසත්කාර. සටහන්: * 1-4 පුද්ගලයෝ මාර්ගය හානි කරගනී, 5-8 පුද්ගලයෝ මාර්ගය හානි නො කරගනී. ** එම කරුණුම සාරිපුත්‍ර මහා තෙරුන් සංඝයාට වදාළ බව ඉච්ඡා සූත්‍රයේ පෙන්වා ඇත. මූලාශ්‍ර: අංග.නි: (5): 8 නිපාත: 8.2.7.1 ලාභිඉච්ඡා සූත්‍රය, පි. 280, 8.2.8.7 ඉච්ඡා සූත්‍රය, පි. 341, EAN: 8: 61.1 Desire, p. 443 & 77.7 Desire, p. 452.

▼ ඉච්ඡාව, ලෝකය බැඳගෙන ඇත, ඒ තණ්හාව දුරුකිරීමෙන්, සියලු බැඳීම් නැතිවෙන බව මෙහි දක්වා ඇත. මූලාශ්‍රය:සංයු.නි: (1) සගාථ වග්ග: දේවතාසංයුත්ත:අන්වයවග්ග: 1.7.9 ඉච්ඡා සූත්‍රය, පි.102.